Digitized by Google

UNIVERSIT [redacted]

Class. 690.

Cl. 690

TERENTIVS, A M. ANTONIO MVRETO LOCIS PROPE INNVMERABILIBVS EMENDATVS.

*

Eiuſdem Mureti argumenta in ſingulas comœdias & annotationes, quibus tum correctionum, magna ex parte, ratio redditur, tum loci obſcuriores explicantur.

IN VIRTVTE,

ET FORTVNA.

LVGDVNI,
APVD GVLIELMVM ROVILLIVM,
SVB SCVTO VENETO.
1559.

M. ANTONIVS MVRETVS IACOBO SVRIANO, PATRICIO VENETO, S. D.

QVIDNAM *eſſe cauſæ dicemus, Iacobe Suriane, cur, cùm omnium voluntas, ipſa duce atque impellente natura, dirigatur ad bonum, tam pauci tamen ex hominibus ea, quæ vere bona ſunt, conſequantur? Tibi quidem in primis facile id ad explicandum fuerit, qui cùm ceterarum artium ſcientia perpolitus es, tùm in philoſophiæ ſtudio ita excellis, vt cætera quidem tibi communia cum multis, huius tua quodam modo propria poſſeſſio videatur. ſed tamen, quia nos quoque neque vnquam alieni à philoſophia fuimus, & nunc maximè, vel voluntate noſtra, vel rebus ita ferentibus, philoſophamur; quæ nobis hac de re cogitantibus veniebant in mentem, ea breuiter hoc loco, & ſtrictim aperiemus. Quoniam igitur, quæ naturalia ſunt, in toto genere ſunt; & hæc boni appetitio naturalis eſt: fit, nullius vt hominis ita ſit deprauatus animus, quin vel ad id, quod bonum eſt, vel ad id, quod ipſe bonum putat, conſilia, cogitationéſque omnes dirigat ſuas: quibus autem impediuntur plerique à magnarum præclararúmque rerum adeptione: ea quatuor fe-*

rè eſſe animaduerto. Alij enim iudicio labuntur, idq; dupliciter; vt aut prauis opinionibus impediti, prætermiſſis rebus verè bonis, inanes quaſdam, minúſque fructuoſas amplexentur; aut, cum recte ſtatuerint, quid ſequi debeant, alijs tamen id, quàm quibus oportet, quæ rere inſiſtant vijs: alij conſtantiam, perſeuerantiámq; non retinent; ſed cum & ad ea, quæ bona ſunt, initio animum adiecerint, & eas ingreſſi ſint vias, quæ, quò ipſi tendunt, ferant; poſtea tamen vel difficultate rerum deterriti, vel ſua leuitate diſtracti, conuertuntur aliò, & vel ignauiæ ſeſe dant, vel certè vrgere id, quod principio ſibi propoſuerant, deſinunt: alij denique, cum & verè iudicent, & ſatis conſtanter in eo quod inſtituere, pertendant, virium tamen imbecillitate & inopia, conſequi ea quæ volunt, non queunt. Harum omnium rerum grauiora exempla ex omnibus vitæ partibus ſumere eſt: ſed ego nunc illud exponam, quod me hoc tempore in hanc cogitationem deduxit; vt in eo explicando, ad id, quod mihi propriè propoſitum eſt, mea paulatim delabatur oratio. Cùm enim mecum Suriane in animo reputo, quî fiat, vt hac tempeſtate tam pauci ſint, in quorum aut ſermone, aut ſcriptis liceat imaginem aliquam antiquæ illius Romanæ orationis agnoſcere; reperio, huic quoque malo eas, quas antè dixi, ſubeſſe cauſas. Primùm ita agreſti aliquos ingenio reperias, vt, quæ in facienda, excolendáque oratione ſumitur, omnem perire operam putent: alios, qui, quamuis in ornatè loquendi ratione ſtudium ponendum non negent; non in Latina id tamen, Græcáve lingua, ſed in ea, qua vulgò vtimur, fieri cenſeant oportere. atque illos quidem meritò poſſit quilibet, vt amentes aliquos,

ſtupi

ſtupidóſque,contemnere: horum verò peruerſa opinio ita iam per omnem Italiam peruagata, quaſiq; proſeminata eſt,vt innumeros præclaro iuuenes ingenio,à ſtudio earum linguarum,quibus omnis humanitas omnis doctrina elegans,omnis antiquitatis memoria continetur,abduxerit:periculúmque porrò ſit,ne,ſi hoc malum radices agat; quæ ſemper propria Italorum laus fuit,vt ſoli ex omnibus Latina oratione peritè ac ſcienter vterentur,eam qui ſuſtineant, non multi in Italia reperiantur. Alterum vitium eſt, quo Tranſalpini multi(fatendum enim eſt)laboramus:quòd,cum in Latini ſermonis elegantia excellere pulchrum putemus, non tamen ferè callemus,quo ad eam itinere contendere oporteat:itaque de noſtris pauciores hactenus, quàm vellem,extiterunt,qui ſe ad Ciceronis,Terentij,Cæſaris imitationem componerent. peruolutabant ſine vllo diſcrimine omnes omnium ſcriptorum libros,& ex omnium commiſtione varium quoddam & multiforme pro ſuo quiſque ingenio dicendi genus effingebant,pulchrique ſibi ac beati videbantur,ſi eam conſequerentur facultatem, vt de rebus propoſitis verba fundere, animique ſui ſenſus qualicunque orationis genere ad alios perferre poſſent. Ergo in Gallia,Germaniáque,qui celeriter & expeditè Latinè loquerentur,(ſi hoc modo eſt Latinè loqui) innumeros; qui bene ac diſertè,vix vnum aut alterum,haud ita pridem reperire potuiſſes. Nam illud quoque,quod tertio loco poſui,noſtrum non paucis impedimento eſt. Semel rectam viam ingreſſi, vel relãgueſcimus,vel,mutabilitate quadam,minimis plerunque momentis ab ea deducimur. Indecorũ eſſet, de meipſo prædicare me:ſed hoc ſine vlla vanitate af-

firmare poſſum; quo minus aliquam loquendi ſcribendique facultatem conſequerer, horum mihi trium nihil obſtitiſſe. Semper Latini ſermonis puritatem magnum quoddam & præclarum bonum eſſe duxi: ſemper eam ex illorum, quos ſupra nominaui, eiſque finitimorũ ſcriptis, velut è puriſſimis fontibus, hauriendam ſum ratus: neque me vel debilitauit laboris metus, vel à ſuſcepto ſtudio ingenij mobilitas auocauit. Vires mihi, ne id, ad quod toto pectore ferebar, conſequerer, defuerunt. Quod potui, in eo me continui, vt illorum, qui hac laude floruerant, libros diligenter euoluerem: quo virtutes illorum aliqua ex parte, ſi minùs exprimere imitando, at certè intelligendo conſequi, & commonſtrare olim adoleſcentibus meliori natis ingenio poſſem. Ac, quoniam Ciceronem ſummo tot ætatum conſenſu primas ſine controuerſia tenere, ab ipſo autem Cicerone Terentium optimum Latinitatis auctorem nominari videbam, incredibile ſtudium in eius Poetæ fabulis collocaui, vt etiam, crebrò repetita lectione, ad verbum ediſcerem. Nuper igitur, cùm eas Paulus Manutius, vir erudituſſimus, & in hac Latinè loquendi facultate omnium iudicio ſingularis, denuo typis ſuis deſcriptas emittere pararet; egit mecum pro familiaritate noſtra, vt eas accuratè recognoſcerem, adhibitiſque veteribus libris, iudicióque etiam meo, perpurgarem ab ijs mendis, quibus illas aliorum quorundam negligentia, inſcitia, audacia contaminaſſet. Feci libens: tum vt obtemperarem auctoritati hominis de me optime meriti; tum vt aliquid nauarem aſſiduè, quo ſtudioſorum labor minueretur. Non auderem hoc dicere, niſi mihi conſcius eſſem, vera me loqui. tantum effeci, quantum ſi alius poſt me

quiſ

quiſpiam effecerit; erit, cur ſibi ſerio, qui huius Poetæ ſtudioſi ſunt, gratulentur. Hunc meum laborem ad te potiſſimum, Iacobe Suriane, mitto, tibique dedico, tum eximia tua præſtantique virtute ac eruditione commotus; tum, quoniam, ex quo in hac vrbe veterum ſcripta interpretari, conſtituto mihi publice ſtipendio, cœpi, tota me veſtra domus admirabili quodam amoris ardore complexa eſt. erit autem hoc munus tibi fortaſſe minus vtile, qui iam dudum in philoſophiæ penetralia receptus, non ita ſæpe demittis animum ad hæc leuioris operæ ſtudia: Hermolao quidem, & Georgio, fratribus tuis, modeſtiſſimis, ſtudioſiſſimisque adoleſcentibus, non inutile fore confido. Vale.

TERENTII VITA, ET DE TRAGOEDIA, AC COMOEDIA NON pauca, ex Aelio Donato, & alijs.

PVblius Terentius Afer, Carthagine natus, ſeruiuit Romæ Terentio Lucano ſenatori: à quo ob ingenium, & formam non inſtitutus modò liberaliter, ſed & maturè manumiſſus. quidam captum eſſe exiſtimant. quod fieri nullo modo potuiſſe, Feneſtella docet, cùm in fine ſecundi belli Punici & ante initium tertij natus ſit, & mortuus; nec, ſi à Numidis aut Getulis captus ſit, ad ducem Romanum peruenire potuiſſe, nullo commercio inter Italicos & Afros, niſi poſt deletam Carthaginem, cœpto. Hic cum multis nobilibus familiariter vixit: ſed maximè cum Scipione Africano, & cum Lælio: quibus etiam corporis gratia conciliatus exiſtimatur. quod & ipſum Feneſtella arguit, contendens vtroq; maiorem natu fuiſſe. quamuis Cornelius Nepos æquales omnes fuiſſe tradit, & Porcius ſuſpicionem de conſuetudine per hæc faciat:

Dum laſciuiam nobilium & fucoſas laudes petit;
Dum Africani vocẽ diuinã inhiat auidis auribus;
Dum, ad Furium ſe cœnitare, & Lælium, pulchrũ putat;
Dũ ſe amari ab hiſce credit, crebrò in Albanũ rapi
Ob florẽ ætatis ſuæ; ad ſummam inopiã redactus eſt.
Itaque è conſpectu omnium abijt Græciam in terram vltimam:

Mortuus eſt in Stymphalo Arcadiæ oppido. nil Publius

Scipio profuit, nihil ei Lælius, nil Furius,
Tres per idem tẽpus qui agitabant nobiles facillime.
Eorum ille opera ne domũ quidẽ habuit conducticiã.
Saltem vt eſſet, quò referret obitum domini ſeruulus.

Scripſit comœdias ſex: ex quibus primam Andriã cum Ædilibus daret, iuſſus ante Cæcilio recitare, ad cœnã tem cum veniſſet, dictus eſt initiũ quidem fabulæ, quod erat contemptiore veſtitu, ſubſellio iuxta lectulum reſi dens legiſſe; poſt paucos vero verſus, inuitatus vt accũbe ret; cœnaſſe vna; deinde cetera percurriſſe non ſine magna Cæcilij admiratione. & hanc autem, & quinq; reliquas æqualiter populo probauit. quanuis Volcatius de enumeratione omnium ita ſcribit:

Sumetur Hecyra ſexta ex bis fabula.

Eunuchus quidẽ bis acta eſt, meruitque pretiũ, quantum nulla antea cuiuſquam comœdia, id eſt, octo milia nummum: propterea ſumma quoque titulo aſcribitur: nam Adelphorum principium Varro etiam præfert principio Menandri. non obſcura fama eſt, adiutum Terentium in ſcriptis à Lælio & Scipione; quibuſcũ familiariter vixit. eandẽ ipſe auxit: nunquam enim, niſi leuiter, ſe tutari conatur: vt in prologo Adelphorum:

Nam quod iſti dicunt maleuoli, homines nobiles
Hunc adiutare, aſſiduéque vna ſcribere:
Quod illi maledictum vehemens exiſtimant,
Eam laudem hic ducit maximam: cùm illis placet,
Qui vobis vniuerſis, & populo placent:
Quorum opera in bello, in otio, in negotio,
Suo quiſque tempore vſũ eſt ſine ſuperbia.

videtur autẽ ſe leuius defendiſſe, q̃ ſciebat, Lélio & Scipioni non ingratam eſſe hãc opinionẽ: quæ tamẽ magis, & vſque ad poſteriora tẽpora valuit. Q. Memmius in

oratione proſe ait. P. Africanus, qui à Terentio perſonam mutuatus, quæ domi luſerat ipſe, nomine illius in ſcenam detulit. Nepos auctore certo comperiſſe ſe ait: C. Lælium quondam in Puteolano cal. Martij admonitum ab vxore, tẽporius vt diſcumberet, petijſſe ab ea, ne interpellaretur: ſerius tandẽ ingreſſum triclinium, dixiſſe, non ſæpe in ſcribendo magis ſucceſſiſſe ſibi: deinde rogatum vt ſcripta illa proferret, pronunciaſſe verſus, qui ſunt in Heauton timorumeno,

Sati pol proteruè me Syri promiſſa huc induxerunt.

Santra Terentiũ exiſtimat, ſi modo in ſcribendo adiutoribus indiguerit, nõ tam Scipione & Lælio vti potuiſſe, qui tunc adoleſcentuli fuere, quàm Sulpicio Gallo, homine docto, & qui conſularibus ludis initium fecerit fabularum dandarum: vel Q. Fabio Labeone, & M. Popillio, conſulari vtroque, ac poeta: ideo ipſum non iuuenes deſignaſſe, qui ſe adiuuiſſe diceretur; ſed viros, quorum operam & in bello, & in otio, & in negotio populus ſit expertus. Poſt editas comœdias nondum quintũ atq; trigeſimum egreſſus annum, cauſa euitandæ opinionis, quia videbatur aliena pro ſuis edere; ſeu percipiendi Græcorum inſtituta, moréſq;, quos perinde exprimeret in ſcriptis; egreſſus vrbe eſt, neque amplius redijt. de morte eius Volcatius tradit.

Sed vt Afer ſex populo edidit comœdias,
Iter hinc in Aſiam fecit: nauim cum ſemel
Conſcendit, viſus nunquam eſt. ſic vita vacat.

Q. Conſetius redeuntem è Græcia perijſſe in mari dicit cum centũ & octo fabulis conuerſis à Menãdro, ceteri, mortuum eſſe in Arcadia Stymphalo, tradũt, Cn. Cornelio Dolabella, M. Fuluio Nobiliore cos. morbo implicitum acri, dolore ac tædio amiſſarum fabularum, quas

in naui præmiſerat, ac ſimul fabularum, quas nouas fecerat. Fuiſſe dicitur mediocri ſtatura, gracili corpore, colore fuſco. reliquit filiam, quæ equiti Rom. nupſit. item hortulos xx. iugerum, via Appia ad Martis villam: quo magis miror Porcium ſcribere,

-nil Publius
Scipio profuit, nihil ei Lælius, nil Furius,
Tres per idem tempus qui agitabãt nobiles facillime.
Eorum ille opera ne domũ quidẽ habuit conducticiã:
Saltem vt eſſet, quòd referret obitũ domini ſeruulus.

hunc Afranius quidem omnibus comicis præfert, ſcribens in Compitalibus,

Terentio non ſimilem dices quempiam.

Volcatius autem non ſolum Næuio, & Plauto, & Cæcilio, ſed Licinio quoque poſtponit. Cicero in Limone hactenus laudat:

Tu quoque, qui ſolus lecto ſermone Terenti
Conuerſum expreſsúmq; latina voce Menãdrum
In medio populi ſedatis vocibus effers,
Quidquid come loquens, ac omnia dulcia dicens.

Item C. Cæſar:

Tu quoque tu in ſummis o dimidiate Menander
Poneris, & merito, puri ſermonis amator.
Lenibus atque vtinam ſcriptis adiuncta foret vis
Comica; vt æquato virtus polleret honore
Cum Græcis, neque in hac deſpectus parte iaceres.
Vnum hoc maceror & doleo tibi deeſſe Terenti.

Hæc Suetonius Tranquillus. nam duos Terẽtios poetas fuiſſe ſcribit Metius: quorum alter Fregellanus fuerit Terentius Libo, alter libertinus Terentius Afer patria, de quo nũc loquimur. Scipionis fabulas edidiſſe Te-

rentium

rentium, Valgius in Actæone ait,

Hæ quæ vocantur fabulæ, cuius ſunt?

Non has, qui iura populis recenſentibus dabat.

Honore ſummo affectus, fecit fabulas?

duæ ab Apollodoro träslatæ eſſe dicuntur comico, Phormio, & Hecyra; quatuor reliquæ à Menandro: ex quibus magno ſucceſſu, & pretio ſtetit Eunuchus; Hecyra ſæpe excluſa, vix acta eſt.

INitium tragœdiæ & comœdiæ à rebus diuinis eſt inchoatũ: quibus pro fructibus vota ſoluentes, operabãtur antiqui. nam incenſis iam altaribus, & admoto hirco, id genus carminis, quod ſacer chorus reddebat Libero patri, tragœdia dicebatur. vel ἀπὸ τοῦ τράγου, hoc eſt ab hirco hoſte vinearum, & à cantilena: (eius ipſius rei apud Virgilium plena fit mentio) vel quòd hirco donabatur eius carminis poeta: vel quòd vter eius muſti plenus ſolenne præmium cantoribus fuerat: vel quòd ora ſua fæcibus perlinebant ſcenici ante vſum perſonarum ab Æſchylo repertum: fæces enim dicuntur græce τρύγες & his quidem cauſis tragœdiæ nomen eſt inuentum. At vero nondum coactis in vrbem Athenienſibus, cum Apollini Nomio, id eſt, paſtorum vicinorúmque præſideo, cõſtructis aris, in honorẽ diuinæ rei, circũ Atticæ vicos, villas, pagos, & compita feſtum carmen ſolenniter cantarent: orta eſt comœdia, ἀπὸ τοῦ κωμάζειν καὶ ᾄδειν, quod eſt, comeſſatum ire cantantes. quod à poetis ſolenni die, vel amatorie laſciuientibus choris comicis non abſurdum eſt. itaque vt rerum, ita etiam temporum ipſorum cæpto ordine tragœdia primo prolatã eſſe cognoſcitur. nam vt ab incultis & feris moribus paulatim peruentum eſt ad manſuetudinem, vrbéſque

ſunt

ſunt condita, & vita mitior atque otioſior proceſſit: ita res tragicæ longe ante comicas inuētæ. quamuis autem retro priſca voluētibus reperiatur Theſpis tragœdiæ primus inuentor, & comœdiæ veteris pater Eupolis, cum Cratino, Ariſtophanéque eſſe dicatur: Homerus tamē, qui fere omnis poeticæ largiſſimus fons eſt, etiam his carminibus exempla præbuit, & velut quadam ſuorum operum lege præſcripſit: qui Iliadem inſtar tragœdiæ, Odyſſeam ad imaginem comœdiæ feciſſe monſtratur: nam poſt illius tale, tantúmque documentum, ab ingenioſiſſimis imitatoribus & digeſta in ordinem, & diuiſa ſunt ea, quæ etiam tum temere ſcribebantur adhuc impolita, atque in ipſis rudimentis haudquaquā, vt poſtea facta ſunt, decora, atque leuia. at nos ea, quæ proprie de tragœdia dicenda ſunt, titulo propoſiti operis inſtantes, in alia tempora differamus, & de his fabulis iam loquamur, quas Terētius imitatus eſt. Poſtquam demonſtrandæ originis cauſa de vtriuſque generis initio diximus, quod neceſſe eſt, iam dicemus. Comœdia fere vetus, vt ipſa quoque olim tragœdia, ſimplex carmen, quēadmodum iam diximus, fuit: quod chorus circa aras fumātes, nunc ſpatiatus, nunc reuoluens gyros, cum tibicine concinebat. ſed primo vna perſona ſubſtituta eſt cātoribus: quæ reſpondens alternis choro, locupletauit, variauitq; rem muſicam, tum altera, tum tertia: & ad poſtremum creſcente numero, per auctores diuerſos perſonæ, pallæ, cothurni, ſocci, & ceteri ornatus, atque inſignia ſcenicorum reperta, & ad hoc vnicuique ſuus habitus: & ad vltimum, qui primarum partium, qui ſecundarum, & tertiarum, qui quartarum, atque quintarum actores eſſent, diſtributa & diuiſa quinquepartito tota eſt fa-

bula

bula.quæ tamen in ipſis ortus ſui velut quibuſdam incunabulis, & vix dum incipiens, κωμῳδία dicta eſt ἀρχαία, idcirco quia nobis parũ cognitis initijs nata eſt; aut quia ineſt in ea velut hiſtorica fides veræ narrationis, & denominatio omnium, de quibus libere deſcribebatur: etenim per priſcos poetas, non, vt nunc, penitus ficta argumenta, ſed res geſtæ à ciuibus, palam cum eorum ſæpe, qui geſſerant, nomine decantabantur. ideò ipſa ſuo tempore moribus multum profuit ciuitatis; cum vnuſquiſque caueret culpa, ne ſpectaculo ceteris eſſet, & domeſtico probro. ſed cum poetæ abuti licentius ſtylo, & paſſim lædere ex libidine cœpiſſent plures bonos; ne quiſquam in alterum carmen infame proponeret, lege lata, ſiluere. & hinc deinde aliud genus fabulæ, id eſt ſatyra, ſumpſit exordium: quæ à ſatyris, quos illotos ſemper ac petulantes deos ſcimus eſſe, vocitata eſt. etſi aliunde nomen traxiſſe praue putant alij. hæc, quæ ſatyra dicitur, eiuſmodi fuit, vt in ea, quamuis duro & veluti agreſti modo, de vitijs ciuium, tamen ſine vllo proprij nominis titulo carmen eſſet. quod item genus comœdiæ multis obfuit poetis, cum in ſuſpicionem potentibus ciuibus veniſſent, illorum facta deſcripſiſſe in peius, ac deformaſſe genus ſtylo carminis. quod primo Lucilius nouo conſcripſit modo, vt poeſim inde faceret, id eſt, vnius carminis plures libros. hoc igitur, quo ſuprà diximus, modo coacti omittere ſatyram, aliud genus carminis, τὴν νέαν κωμῳδίαν, hoc eſt, nouam comœdiam, reperere poetæ, quæ argumento communi magis, & generaliter ad omnes homines, qui mediocribus fortunis agunt, pertineret, & minus amaritudinis ſpectatoribus, & eadem opera multum delectationis afferet, concinna

cinna argumento, conſuetudine congrua, vtilis ſententijs, grata ſalibus, apta metro. vt igitur ſuperiores illæ ſuis quæque celebrantur auctoribus, ita hæc νέα κωμῳδία cum multorum ante, ac poſtea, tum præcipuè Menandri Terentijque eſt. de qua cum multa dicenda ſint, ſat erit tamen velut admonendi lectoris cauſa, quod de arte comica veterum chartis continetur, exponere. Comœdia vetus vt ab initio chorus fuit, paulatimque perſonarum numero in quinque actus proceſſit: ita paulatim, velut attrito atque extenuato choro, ad nouam comœdiam ſic peruenit, vt in ea non modo non inducatur chorus, ſed ne locus quidem vllus iam relinquatur choro. nam poſtquam otioſo tempore faſtidioſior ſpectator effectus, tunc cum ad cantores ab actoribus fabula tranſibat, conſurgere, & abire cœpiſſet; admonuit poetas primo quidem choros prætermittere, locum eius relinquentes; vt Menander fecit, hac de cauſa, non, vt alij exiſtimant, alia. poſtremo ne locum quidem reliquerunt: quod Latini fecerunt comici: vnde apud illos dirimere actus quinquepartitos difficile eſt. tum etiam Græci prologos non habent more noſtrorum, quos Latini habent. deinde θεοὺς ἀπὸ μηχανῆς, id eſt deos argumentis narrandis machinatos, ceteri Latini inſtar Græcorum habent, Terentius non habet. ad hoc προτατικὰ πρόσωπα, id eſt, perſonas extra argumentum accerſitas, non facile ceteri habent: quibus Terentius ſæpe vtitur, vt per harum inductiones facile pateat argumentum. Veteres etſi ipſi quoque in metris negligentius egerunt iambici verſus duntaxat in ſecundo & quarto loco, tamen à Terentio vincuntur reſolutione huius metri, quantum poteſt comminuti

minuti ad imaginem prorſæ orationis. tum perſonarum leges circa habitum, ætatem, officium, partes agendi, nemo diligentius Terentio cuſtodiuit. quin etiam ſolus auſus eſt in fictis argumentis, cum fidem veritatis aſſequeretur, etiam contra præſcripta comica meretrices interdum non malas introducere; quibus tamen, cur bonæ ſint, & voluptas per ipſum, & cauſa non deſit. hæc cum artificioſiſſima Terentius fecerit, tum illud eſt admirandum, quòd & morem retinuit, vt comœdiam ſcriberet, & temperauit affectum, ne in tragœdiam tranſiliret. quod cum alijs rebus minime obtentum & à Plauto, & ab Afranio, & Accio, & multis fere magnis comicis inuenimus. illud quoque inter Terentianas virtutes mirabile, quòd eius fabulæ eo ſunt temperamento, vt neque extumeſcant ad tragicam celſitudinem, neque abijciantur ad hiſtrionicam. adde, quòd nihil abſtruſum ab eo ponitur, aut quod ab hiſtoricis requirendum ſit: quod ſæpius Plautus facit, & eo eſt obſcurior in pluribus locis. adde, quòd argumenti ac ſtyli ita attente memor eſt, vt nuſquam non cauerit, aut curauerit ea, quæ obeſſe potuerunt: tũ, quòd media primis atque poſtremis ita nexuit, vt nihil additum alteri, ſed aptum ex ſe totum, & vno corpore videatur eſſe compoſitum. illud quoque mirabile in eo: primo, quòd non ita miſcet perſonas quatuor, vt obſcura ſit earum diſtinctio, & item, quòd nihil ad populum facit actorem velut ex tragœdia loqui. quod vitium Plauti frequentiſſimum eſt: illud etiam inter cetera eius laude dignum videtur, quòd locupletiora argumenta, ex duplicibus negotijs delegerit ad ſcribendum. nam; excepta Hecyra, in qua ſcribit Pamphili amorem, ce-

teræ

*teræ quinque binos adoleſcentulos habent. Illud vero tenẽdũ eſt, poſt νέαν κωμῳδίαν, Latinos multa fabularũ genera protuliſſe, vt Togatas à ſcenicis, atque argumentis latinis; Prætextatas ab dignitate perſonarũ, & latina hiſtoria; Attelanas à ciuitate Cãpaniæ, vbi acti tatæ ſunt plurimæ; Rhyntonicas ab actoris nomine; Tabernarias ab humilitate argumenti, & ſtyli; Mimos ab diuturna imitatione vilium rerum, & leuium perſonarum. Inter tragœdiam autem, & comœdiam cùm multa, tum in primis hoc diſtat, quòd in comœdia mediocris fortunæ hominum parui impetus, periculáque, lætique ſunt exitus actionum: at in tragœdia omnia contraria, ingentes perſonæ, magni timores, exitus funeſti habentur. & illic turbulenta prima, tranquilla vltima, in tragœdia contrario ordine res aguntur: tum quòd in tragœdia fugienda vita, in comœdia capeſſenda exprimitur: poſtremo quòd omnis comœdia de fictis eſt argumentis; tragœdia ſæpe de hiſtorica fide petitur. Latinæ fabulæ primo à Liuio Andronico ſcriptæ * ſunt ad cunctas res, etiam cum recentius idem poeta & actor fabularum ſuarum fuiſſet. Comœdiæ autem aut motoriæ ſunt, aut ſtatariæ, aut mixtæ. motoriæ, turbulentæ: ſtatariæ, quietiores: mixtæ, ex vtroque actu conſiſtentes. Comœdia per quatuor partes diuiditur, prologum, protaſin, epitaſin, cataſtrophen. prologus eſt velut præfatio quædam fabulæ, in quo ſolo licet præter argumentum aliquid ad populum vel ex poetæ, vel ex ipſius fabulæ, vel ex actoris commodo loqui. Protaſis primus eſt actus, initiúmque dramatis. Epitaſis, incrementum, proceſſúſque turbarum, ac totius, vt ita dixerim, nodus erroris. Cataſtro-*

phe, conuerſio rerum eſt ad iucundos exitus, patefactis cunctis cognitione geſtorum. Comœdia eſt fabula diuerſa inſtituta continens affectuum ciuilium, ac priuatarũ rerum: qua diſcitur, quid ſit in vita vtile, quid contrà euitandum. hanc Græci ſic definiere: κωμῳδία ἐςὶν ἰδιοτικῶν, καὶ πολιτικῶν πραγμάτων ἀκίνδυνος περιοχή. Comœdiam eſſe Cicero ait, imitationem vitæ, ſpeculum conſuetudinis, imaginem veritatis. Comœdia autem à more antiquo dicta, quia in vicis huiuſmodi carmina initio agebantur apud Græcos, vt in Italia compitalicijs ludicris admixto pronunciationis modulo: quo, dum actus commutantur, populus detinebatur: aut ἀπο τῶν κώμων, hoc eſt, ab actu vitæ hominum, qui in vicis habitabant ob mediocritatem fortunarum, non in aulis regijs, vt ſunt perſonæ tragicæ. Comœdia vero, quia poema ſub imitatione vitæ atque ſimilitudine compoſitum eſt, in geſtu & pronunciatione conſiſtit. Comœdiam apud Græcos dubium eſt quis inuenerit primus: apud Latinos, certum eſt, & comœdiam togatam & tragœdiam, primo Liuium Andronicum reperiſſe:* qui ait, comœdiam eſſe quotidianæ vitæ ſpeculum: nec iniuria. nam vt intenti ſpeculo, veritatis lineamenta facile per imagines colligimus, ita lectione comœdiæ imitationem vitæ, conſuetudiniſque non ægerrime animaduertimus. huius autem originis ratio ab exteris ciuitatibus, moribúſque prouenit: Athenienſes nanque Atticam cuſtodientes elegantiam, cum vellent male viuentes notare, in vicos & compita ex omnibus locis læti, alacréſque veniebant, ibíq; cum nominibus ſingulorũ vitam publicabant, vnde nomen cõpoſitũ vt comœdia vocaretur. hæc autem carmina primitus in pratis mollibus agebãtur.

nec

nec deerant præmia, quibus ad ſcribendum doctorum prouocarentur ingenia. ſed & actoribus munera offerebantur, quo libentius iucundo vocis flexu ad dulcedinem commendationis vterentur: caper nanque pro dono his dabatur, quia vitibus noxium animal habebatur, à quo etiā tragœdiæ nomen exortum eſt. Non nulli autem ex amurca olei fæce, quæ eſt humor aquatilis, tragœdiam dici, vocarique maluerunt. qui ludi cum per artifices in honorem Liberi patris agerentur, etiam ipſi comœdiarum, tragœdiarúmque ſcriptores huius dei velut præſens numen colere venerarique cœperunt. cuius rei probabilis ratio extitit: ita enim carmina incohata præſcrebantur, vt per ea laudes eius, & facta glorioſa celebrari, proferrique constaret. tum paulatim fama huius artis increbuit. Theſpis autem primus hæc ſcripta in omnium notitiam pretulit. poſtea Aeſchylus ſecutus exemplum publicauit. de quibus ita Horatius in arte poetica loquitur.

Ignotum tragicæ genus inueniſſe camœnæ
Dicitur, & plauſtris vexiſſe poemata Theſpis,
Quæ canerent, agerentque peruncti fæcibus ora.
Poſt hunc perſonæ, pallæq; repertor honeſtæ
Aeſchylus & modicis inſtrauit pulpita tignis,
Et docuit magnúmque loqui, nitique cothurno.
Succeſſit vetus his comœdia, non ſine multa
Laude: ſed in vitium libertas excidit, & vim
Dignam lege regi. lex eſt accepta, chorúsque
Turpiter obticuit ſublato iure nocendi.
Nil intentatum noſtri liquere poetæ:
Nec minimum meruere decus, veſtigia græca
Auſi deſerere, & celebrare domeſtica facta,
Vel qui prætextas, vel qui docuere togatas.

Fabula generale nomen eſt. eius duæ primæ partes ſunt, tragœdia, & comœdia. ſi latina argumentatio ſit, prætextata dicitur. Comœdia autem multas ſpecies habet: aut enim Palliata eſt, aut Togata, aut Tabernaria, aut Attelana, aut Mimus, aut Rhyntonica, aut Planipedia. Planipedia autem dicta ob humilitatem argumenti eius, ac vilitatem actorum: qui non cothurno, aut ſocco vtuntur in ſcena, aut pulpito, ſed plano pede: vel ideo, quòd non ea negotia continet, quæ perſonarum in turribus, aut in cœnaculis habitantium ſunt, ſed in plano & humili loco. Perſonati primi egiſſe dicuntur comœdiam Cincius & Faliſcus: tragœdiam Minutius & Prothonius. Omnium autem comœdiarum ſcripta ex quatuor rebus omnino ſumuntur, nomine, loco, facto, euentu: nomine, vt Phormio, Hecyra, Curculio, Epidicus: loco, vt Andria, Leucadia, Brunduſina: facto, vt Eunuchus, Aſinaria, Captiui: euentu, vt Commorientes, Crimen, Heautontimorumenos. Comœdiarum formæ ſunt tres: Palliatæ, græcum habitum referentes; quas nonnulli tabernarias vocant: Togatæ, iuxta formam perſonarum habitum togarum deſiderantes: Attellanæ, ſalibus & iocis compoſitæ; quæ in ſe non habent niſi venuſtam elegantiam. Comœdia autem diuiditur in quatuor partes, Prologum, protaſin, Epitaſin, Cataſtrophen. Prologus eſt prima dictio à Græcis dicta πρόλογος, id eſt antecedens veram fabulæ compoſitionem elocutio. eius ſpecies quatuor ſunt. συςατικὸς, commendaticius; quo fabula vel poeta commendatur: ἀναφορικὸς, relatiuus; quo aut aduerſario maledicta, aut gratiæ populo referuntur: ὑποθετικὸς, argumentatiuus, fabulæ

fabulæ argumentum exponens: μικτὸς, mixtus, omnia hæc in ſe continens. Inter prologum, & prologium quidam hoc intereſſe voluerunt: quia prologus eſt vbi poeta excuſatur, aut fabula commendatur: prologium autem eſt, cum tantum de argumento dicitur. Protaſis eſt primus actus fabulæ, quo pars argumenti explicatur, pars reticetur ad populi expectationem tenendam. Epitaſis inuolutio argumenti, cuius elegantia connectitur. Cataſtrophe explicatio fabulæ, per quam euentus eius approbatur. In pleriſque fabulis ipſarum nomina priora ponebantur, quàm poetarum: in non nullis poetarum, quàm fabularum, cuius moris diuerſitatem antiquitas probat. nam cum primum aliqui fabulas ederent, ipſarum nomina pronunciabantur ante, quàm poetæ pronunciarentur, ne aliqua inuidia à ſcribendo deterreri poſſent. cum autem per editionem multarum poetæ iam eſſet auctoritas acquiſita, rurſus priora poetarum nomina proferebantur, vt per ipſorum vocabula fabulis attentio acquireretur. Actas diuerſis ludis manifeſtum eſt inſcribi. nam ludorum quatuor ſunt ſpecies, quos curules ædiles muniere publico curant: Megalenſes, magnis dijs conſecrati, quos Græci μεγάλους θεοὺς appellant: Funebres, ad retinendum populum instituti, dum pompa funeri decreta in honorem patricij viri plene instruitur: Plebeij, qui pro ſalute plebis eduntur: Apollinares, Apollini conſecrati. In ſcena duæ aræ poni ſolebant dextera Liberi, ſiniſtra eius dei, cui ludi fiebant, vnde Terentius in Andria ait,

Ex ara hinc ſume verbenas. * multa deſunt. *hinc Vlyſſem palliatum ſemper inducunt: ſiue quòd aliquando inſaniam ſimulauit, quo tempore tectum*

ſe eſſe voluit, ne agnitus cogeretur in bella prodire: ſeu ob ſingularem ſapientiam, qua tectus, munitúsque plurimũ ſocijs profuit: huius enim virtutis erat, animi ſemper decipientis ingenium. non nulli Ithacæ incolas, ſicut Locros, palliatos fuiſſe commemorant. Achillis, & Neoptolemi perſonæ diademata habent, quamuis regalia ſceptra nunquam tenuerint. cuius argumenti probatio talis inducitur, quòd nunquam cum reliqua Græciæ iuuentute ad gerenda cum Troianis bella ſacramenta coniurationis inierunt, nec vnquam ſub Agamemnonis imperio fuerunt. Comicis ſenibus candidus veſtitus inducitur, quòd is antiquiſſimus fuiſſe memoratur. adoleſcentibus diſcolor attribuitur. ſerui comici amictu exiguo conteguntur, paupertatis antiquæ gratia, vel quo expeditiores agant. paraſiti cum intortis pallijs eueniunt. læto veſtitus candidus, ærumnoſo obſoletus, purpureus diuiti, pauperi phœniceus datur, militi chlamys purpurea, puellæ habitus peregrinus inducitur. leno pallio varij coloris vtitur. meretrici ob auaritiam luteum datur. Syrmata dicta ſunt ab eo, quòd trahuntur: quæ res ab ſcenica luxuria inſtituta eſt. eadem in luctuoſis perſonis incuriam ſui per negligentiam ſignificant. Aulæa quoque in ſcena in terra ſternuntur, quòd pictus ornatus erat ex Attalica regia Romam vſque perlatus: pro quibus ſiparia ætas poſterior accepit. eſt autem minutum velum, quod populo obſiſtit, dum fabularum actus commutantur. Diuerbia hiſtriones pronunciabant. Cantica vero temperabantur modis, non à poeta, ſed à perito artis muſicæ factis: neq; enim omnia ijſdem modis in vno cantico agebantur, ſed ſæpe mutatis, vt ſignificant qui tres numeros in co-

mœdijs

mœdijs ponunt:qui tres continent mutatos modos cantici illius. qui huiuſmodi modos faciebant, nomen in principio fabulæ & ſcriptoris,& actoris ſuperponebãt. huiuſmodi adeo carmina ad tibias fiebant,vt his auditis multi ex populo ante dicerent,quam fabulam acturi ſcenici eſſent,quàm omnino ſpectatoribus ipſis antecedens titulus pronunciaretur. Agebantur autem tibijs paribus, aut imparibus,& dextris, aut ſiniſtris. dextra autem tibiæ ſua grauitate ſeriam comœdiæ dictionem prænunciabant: ſiniſtra & ſerrana acuminis leuitate iocum in comœdia oſtendebant. vbi autem dextra & ſiniſtra acta fabula inſcribebatur, mixtim ioci & grauitates denunciabantur.

AELII DONATI IN ANdriam Terentij Præfatio.

COmœdia Andria,cùm palliata ſit de loco nomen accepit,& à Menandro prius,& nunc ab ipſo Terentio:qui cùm de Chryſide loqueretur,ſic ait:

Hei vereor,ne quid Andria adportet mali.

& hoc commune vocabulum eſt & in græca,& in latina lingua.hæc maiori ex parte motoria eſt,continétque actus amatorum adoleſcẽtium,& patrum piorum. callidi ſerui, aſtutæ ancillæ, ſeueri ſenes, adoleſcentuli liberales.in hac primæ partes ſenis Simonis ſunt,ſecundæ Daui,tertiæ Chremetis,& deinceps reliquorũ. prologus in hac acer inducitur, & in aduerſarios non mediocriter exaſperatur: ſed tamen id ſubtiliter,vt omnia laceſſitus facere videatur ac dicere:hic protaſis

ſubtilis,epitaſis tumultuoſa,cataſtrophe penè tragica: & tamen repente ex his turbis in tranquillum peruenit.hæc prima acta eſt ludis Megalenſibus, M. Fuluio & M. Glabrione Aedilibus curulibus:egerunt L. Attilius Latinus Præneſtinus & L. Ambiuius Turpio:modos fecit Flaccus Claudij tibijs paribus dextris & ſiniſtris:& eſt tota græca,edita M. Marcello & C. Sulpicio Conſulibus: pronunciatáque eſt Andria Terentij ob incognitum adhuc nomen poetæ,& minoris apud populum auctoritatis, ac meriti. Diuerbijs & canticis lepide diſtincta eſt:& ſucceſſu ſpectata proſpero,hortamento poetæ fuit ad alias conſcribẽdas.initium autem προτατικὸν πρόσωπον, id eſt aduentitiam perſonam recepit Soſiæ, propter euoluendam argumenti obſcuritatem.perſona autem protatica ea intelligitur, quæ ſemel inducta in principio fabulæ, in nullis deinceps fabulæ partibus adhibetur. Adnotandum ſane,puellarum liberalium nullam orationem in proſcenio induci in comœdia palliata, præter inuocationem Iunonis Lucinæ:quæ & ipſa quoque poſt ſcenam fieri ſolet.

EIVSDEM ARGVMENTVM IN EANDEM.

CHremes Atticus, pater Paſibulæ & Philumenæ, cum ex his duabus ſe Paſibulam perdidiſſe falſo crederet, relictam Athenis, nec viſam poſtea multo tempore, tanquam vnicam ſibi putabat Philumenam, quam Charinus adoleſcens Athenienſis adamabat vnice, & ſibi petebat vxorem. ſed pater eam Pamphilo cuidam Simonis filio vltro deſponderat. qui Pamphilus contra ſororem Chryſidis ac peregrinam tum creditam Paſibulam ſupra dictam, alteram Chremetis filiam, ſub nomine Glycerij latenter ſic amauit, vt ex ea filium ſuſcepiſſet inſcio patre. qua re intellecta, commotus Simo pater Pamphili, dum per falſas nuptias tentat animum Pamphili, multis dolis à Dauo ipſe deluditur ſeruo, periculóque Charini & Pamphili motus error in fabula: qui vſque ad eum finem ductus eſt, dum Athenas veniens Andrius quidam Crito rem aperiat, & nodum fabulæ ſoluat: per quem agnita Paſibula recipitur à parentibus, & traditur Pamphilo amanti: Philumena verò Charino deſpondetur, & traditur exoptanti. Perſpecto argumento, ſcire debemus hanc eſſe virtutem poeticam, vt à nouiſſimis argumenti rebus incipiens, initium fabulæ & originem narratiue reddat

ſpectatoribus, auctóremque præſentem ſibi exhibeat, vbi finis eſt fabulæ. hunc enim ordinem & circulum poeticæ artis, vel virtutis non modo ſecuti ſunt tragici, comicique auctores, ſed Homerus etiam & Virgilius tenuerunt. Diuiſionem actuum in latinis fabulis internoſcere difficile eſt. cauſam iam dudum demonſtrauimus. vnde autem, aut quo modo, quamuis ægre, tamen intelligi, diſtinguique poſſint, eſt operæpretium dicere. Principio dicendum eſt, nullam perſonam egreſſam quinquies vltra exire poſſe, ſed illa re plerunque decipimur, quòd perſonam, cum tacuerit, egreſſam falſò putamus: quæ nihilo minus in proſcenio tacens loquendi tempus expectat. eſt igitur attente animaduertendum, vbi & quando ſcena vacua ſit ab omnibus perſonis, vt in ea chorus vel tibicen audiri poſſit: quod cum viderimus, ibi actum eſſe finitum debemus agnoſcere. Confundit ſæpe lectorem id, quòd perſona in ſuperiori ſcena deſinens, & in proxima incipiens loqui non intelligitur ingreſſa: quod ipſum experientes ſtatim dijudicant de rerum ac temporum quantitate: poteſt enim fieri, vt & ingreſſa ſit, ac egreſſa, quam praue credimus de proſcenio non receſſiſſe. poſſe autē quinto egredi perſonam, non & neceſſe eſſe dicimus, vt appareat vltra exire non poſſe; in tragœdia parcius exire & ſolere pariter, & licere. Primus actus in Andria narrationem Simonis apud Soſiam continet argumenti: quod populus hac occaſione perdiſcit: mox querelam apud ſe Daui de domino, & eiuſdem cum domino verba, & rurſus eiuſdem ſerui deliberationem quid rerum gerat. Secundi actus hæc ſunt: Charini verba, primo cum Byrrhia ſeruo, & poſt cum ipſo Pamphilo de nuptijs:

Pamphili ſermo cum patre dolo conſentiētis in nuptias: Byrrhiæ verba: Daui callida oratio aduerſum ſenem. Tertio actui hæc attribuuntur: Myſidis cum obſtetrice colloquium, Dauo, ac Simone audientibus: partus Glyceriȷ ſuſpectus ſeni, & Daui apud eum fraudulenta ſermocinatio: Simonis verba cum Chremete de nuptijs: Daui perturbatio ac Pamphili. Quartum actum per hæc intelligimus. prima Charini verba ſunt, indignātis velut fidem ſibi non ſeruatam à Pamphilo: tum Myſidis verba apud Pamphilum, eiuſdémque queſtus: Daui adminiſtratio doli aduerſus Chremetem. In quinto actu Simonis & Chremetis prope iurgium, diſputatio, tum detectio fallaciarū Daui: tum indignatio patris aduerſus filium: tū Critonis interuentus, &, per eum cognitis rebus, in tranquillum res acta, ducentibus vxores, quas concupiuerant, Pamphilo & Charino. Illud non commouere nos debet, quòd in horum actuum diſtinctione videntur de proſcenio non diſceſſiſſe perſonæ quædā: ſed tenere debemus ideo Terentium vicinitatis mentionem feciſſe in principio, vt modico receptu & adeſſe, & abeſſe perſonam intelligamus. nihil ergo ſecus factum eſt ab antiquis, qui ad hunc modum Terentianas fabulas diuiſerunt.

VOLC

VOLCATII SEDIGITI DE
COMICIS LATINIS IAMBI.

Multos incertos certare hanc rem vidimus,
Palmam poetæ comico cui deferant.
Eum, iudice me, errorem diſſoluam tibi:
Ut, contrà ſi quis ſentiat, nil ſentiat.
Cæcilio palmam ſtatuo de comico.
Plautus ſecundus facile exuperat cæteros,
Dein Næuius qui ſeruet, pretio in tertio eſt.
Si quid quarto detur, dabitur Licinio.
Poſt inſequi Licinium facio Atilium.
In ſexto conſequetur hos Terentius.
Turpilius ſeptimum, Trabea octauum obtinet.
Nono loco eſſe facile facio Luſcium.
Antiquitatis cauſa, decimum addo Ennium.

De iiſdem Varronis iudicium.

Citat Nonius.

In argumentis Cæcilius poſcit palmam: in etheſin Terentius, in ſermonibus Plautus.

Ex eiuſdem libro V. de latino ſermone.

Citat Soſipater.

ἤθη *nulli alij ſeruare conuenit, quàm Titinnio, & Terentio.* πάθη *vero Trabea, Atilius, Cæcilius facile mo uerant.*

PERSO

PERSONAE.

SIMO	*ſenex,*
SOSIA	*ſeruus,*
DAVVS	*ſeruus,*
MYSIS	*ancilla,*
PAMPHILVS	*adoleſcens,*
CARINVS	*adoleſcens,*
BYRRHIA	*ſeruus,*
LESBIA	*obſtetrix,*
GLYCERIVM	*Chremetis filia,*
CHREMES	*ſenex,*
CRITO	*hoſpes,*
DROMO	*ſeruus,*

C. SVLPICII APOLLINARIS

PERIOCHA.

Trimetri Iambici.

SOrorem falſò creditam meretriculæ,
Genere Andriæ, Glycerium vitiat Pamphilus:
Grauidáque facta, dat fidem vxorem ſibi
Fore hanc: nam aliam pater ei deſponderat
Gnatam Chremetis: atque vt amorem comperit,
Simulat futuras nuptias, cupiens, ſuus
Quid haberet animi filius, cognoſcere.
Daui ſuaſu non repugnat Pamphilus.
Sed ex Glycerio natum vt vidit puerulum
Chremes, recuſat nuptias, generum abdicat:
Mox filiam Glycerium inſperato agnitam
Dat Pamphilo hanc, aliam Charino coniugem.

Andria Terentij.

ACTA LVDIS MEGALENSIB. M. FVLVIO, ET M. GLABRIONE AEDILIB. CVRVLIB. EGERVNT L. AMBIVIVS TVRPIO, L. ATTILIVS PRAENESTINVS. MODOS FECIT FLACCVS CLAVDII, TIBIIS PARIB. DEXTRIS, ET SINISTRIS. ET EST TOTA GRAECA, EDITA M. MARCELLO, C. SVLPICIO COS.

PROLOGVS.

Trimetri Iambici.

POETA cum primum animum ad ſcribendum appulit,
Id ſibi negoti credidit ſolum dari,
Populo vt placerēt, quas feciſſet fabulas.
Verùm aliter euenire multo intellegit:
Nam in prologis ſcribundis operam abutitur,
Non qui argumentum narret, ſed qui maleuoli
Veteris poetæ maledictis reſpondeat.
Nunc, quam rem vitio dent, quæſo animum aduortite.
Menander fecit Andriam, & Perinthiam.
Qui vtramuis recte norit, ambas nouerit.
Non ita ſunt diſſimili argumento, ſed tamen
Diſſimili oratione ſunt factæ, ac ſtylo.
Quæ conuenere, in Andriam ex Perinthia
Fatetur tranſtuliſſe, atque vſum pro ſuis.
Iſti id vituperant factum, atque in eo diſputant,

Contra

Contaminari non decere fabulas.
Faciunt næ intelligendo, ut nihil intellegant.
Qui cũ hunc accuſant, Nauium, Plautum, Ennium
Accuſant, quos hic noſter auctores habet:
Quorum æmulari exoptat neglegentiam
Potius, quàm iſtorum obſcuram diligentiam.
Dehinc ut quieſcant porrò, moneo, & deſinant
Maledicere, malefacta ne noſcant ſua.
Fauete, adeſte æquo animo, & rem cognoſcite,
Ut pernoſcatis, ecquid ſpei ſit relliquum,
Poſthac quas faciet de integro comœdias,
Spectandæ, an exigendæ ſint vobis prius.

ACTUS PRIMI SCENA I.

ARGUMENTUM.

Simo narrat liberto primùm honeſtam filij vitam: deinde amatoriam. Ad poſtremum etiam aperit, quo conſilio ſe daturum illi vxorem ſimulare ſtatuerit. Trimetri.

SIMO, SOSIA.

SI. *VOS iſthæc intrò auferte: abite. Soſia*
Ades dum: paucis te volo. SO. *dictũ puta.*
Nempe ut curentur rectè hæc. SI. *imò aliud.* SO. *quid eſt,*
Quod tibi mea ars efficere hoc poſſit amplius?
SI. *Nihil iſthac opus eſt arte ad hanc rem quam paro.*
Sed ijs, quas ſemper in te intellexi ſitas,
Fide, & taciturnitate. SO. *expecto, quid velis.*
SI. *Ego poſtquam te emi à paruulo, ut ſemper tibi*
Apud me iuſta, & clemens fuerit ſeruitus
Scis. feci, è ſeruo ut eſſes libertus mihi,
Propterea quòd ſeruiebas liberaliter.

Quod

Quod habui ſummum pretium,perſolui tibi.
SO. *In memoria habeo.* SI. *haud muto factum.* SO. *gaudeo,*
Si tibi quid feci,aut facio,quod placeat Simo,&,
Id gratum fuiſſe aduorſum te,habeo gratiam.
Sed mi hoc moleſtum eſt:nam iſthæc commemoratio
Quaſi exprobratio eſt immemoris benefici.
Quin tu vno verbo dic,quid eſt,quod me velis.
SI. *Ita faciam.hoc primum in hac re prædico tibi:*
Quas credis eſſe has,non ſunt veræ nuptiæ.
SO. *Cur ſimulas igitur?* SI. *rē oēm à principio audies.*
Eo pacto & gnati vitam,& conſilium meum
Cognoſces, & quid facere in hac re te velim.
Nam is poſtquam exceſſit ex ephebis Soſia,
Liberius viuendi fuit poteſtas:nam antea
Qui ſcire poſſes,aut ingenium noſcere,
Dum ætas,metus,magiſter prohibebant? SO. *ita eſt.*
SI. *Quod plerique omnes faciunt adoleſcentuli,*
Ut animum ad aliquod ſtudium adiungant,aut equos
Alere,aut canes ad venandum,aut ad philoſophos:
Horum ille nihil egregie præter cætera
Studebat,& tamen omnia hæc mediocriter.
Gaudebam. SO. *non iniuria:nam id arbitror*
Adprime in vita eſſe vtile,vt NE QVID NIMIS,
SI. *Sic vita erat:facile omneis perferre,ac pati:*
Cum quibus erat cunque vna,iis ſeſe dedere,
Eorum obſequi ſtudiis,aduerſus nemini,
Nunquam præponens ſe aliis.ita facillime
Sine inuidia inuenias laudem,& amicos pares.
SO. *Sapienter vitam inſtituit:nanque hoc tempore*
OBSEQVIVM AMICOS, VERITAS ODIVM PARIT.

S I. *Interea mulier quædam ab hinc triennium*
Ex Andro commigrauit huc viciniæ,
Inopia,& cognatorum neglegentia
Coacta,egregia forma,atque ætate integra.
S O. *Hei vereor,ne quid Andria apportet mali.*
S I. *Primum hæc pudice vitam,parce,ac duriter*
Agebat,lana,ac tela victum quæritans:
Sed poſtquam amans acceſſit,pretium pollicens,
Vnus,& item alter,ita vt ingenium eſt omnium
Hominum à labore procliue ad lubidinem,
Accepit conditionem,dein quæſtum occipit.
Qui tum illam amabant,forte,ita vt fit,filium
Perduxere illuc ſecum,vt vna eſſet,meum.
Egomet continuo mecum:certe captus eſt:
Habet.obſeruabam mane illorum ſeruulos
Venienteis,aut abeunteis:rogitabam,heus puer,
Dic ſodes,quis heri Chryſidem habuit?nam Andriæ
Illi id erat nomen. S O. *teneo.* S I. *Phædrum,aut Cliniā*
Dicebant,aut Niceratum.(nam hi tres tum ſimul
Amabant)eho,quid Pamphilus?quid?ſymbolum
Dedit,cœnauit. Gaudebam.item alio die
Quærebam:comperiebam nihil ad Pamphilum
Quidquam attinere. enimuero ſpectatum ſatis
Putabam,& magnum exemplum continentiæ:
Nam qui cum ingeniis conflictatur eiuſmodi,
Neque commouetur animus in ea re tamen,
Scias poſſe habere iam ipſum ſuæ vitæ modum.
Cum id mihi placebat,tum vno ore omnes omnia
Bona dicere,& laudare fortunas meas,
Qui gnatum haberem tali ingenio præditum.
Quid verbis opus eſt? hac fama impulſus Chremes,
Vltro ad me venit,vnicam gnatam ſuam

Cum dote ſumma filio vxorem vt daret.
Placuit: deſpondi: hic nuptijs dictus eſt dies.
SO. *Quid obſtat, cur non veræ fiant?* SI. *audies.*
Fere in diebus paucis, quibus hæc acta ſunt,
Chryſis vicina hæc moritur. SO. *o factum bene:*
Beaſti: metui à Chryſide. SI. *ibi tum filius*
Cum illis, qui amabant Chryſidē, vnà aderat frequens:
Curabat vnà funus: triſtis interim,
Non nunquam conlacrumabat. placuit tum id mihi.
Sic cogitabam: hic paruæ conſuetudinis
Cauſa mortem huius tam fert familiariter:
Quid, ſi ipſe amaſſet? quid mihi hic faciet patri?
Hæc ego putabam eſſe omnia humani ingeni
Manſuetique animi officia. quid multis moror?
Egomet quoque eius cauſa in funus prodeo,
Nihil ſuſpicans etiam mali. SO. *hem quid eſt?* SI. *ſcies.*
Effertur: imus. interea inter mulieres,
Quæ ibi aderant, forte vnam aſpicio adoleſcentulam,
Forma. SO. *bona fortaſſe.* SI. *& voltu Soſia*
Adeo modeſto, adeo venuſto, vt nihil ſupra.
Quia tum mihi lamentari præter ceteras
Viſa eſt, & quia erat forma præter ceteras
Honeſta, & liberali; accedo ad pediſequas;
Quæ ſit, rogo. ſororem eſſe aiunt Chryſidis.
Percuſſit illico animum. at at, hoc illud eſt,
Hinc illæ lacrumæ, hæc illa eſt miſericordia.
SO. *Quàm timeo, quorſum euadas.* SI. *funus interim*
Procedit: ſequimur: ad ſepulcrum venimus:
In ignem poſita eſt: fletur. interea hæc ſoror,
Quam dixi, ad flammam acceſſit imprudentius,
Sati', cum periclo. ibi tum exanimatus Pamphilus
Bene diſſimulatum amorem, & celatum indicat,

Accurrit: mediam mulierem complectitur:
Mea Glycerium, inquit, quid agis? cur te is perditum?
Tum illa, vt conſuetum facile amorem cerneres,
Reiecit ſe in eum flens quàm familiariter.
SO. *Quid ais?* SI. *redeo inde iratus, atque ægre ferens.*
Nec ſatis ad obiurgandum cauſæ. diceret,
Quid feci? quid commerui, aut peccaui pater?
Quæ ſeſe voluit in ignem inijcere, prohibui,
Seruaui. honeſta oratio eſt. SO. *recte putas:*
Nam ſi illum obiurges, vitæ qui auxilium tulit;
Quid facias illi, qui dederit damnum, aut malum?
Venit Chremes poſtridie ad me, clamitans,
Indignum facinus, comperiſſe, Pamphilum
Pro vxore habere hanc peregrinam. ego illud ſedulo
Negare factum. ille inſtat factum. denique
Ita tum diſcedo ab illo, vt qui ſe filiam
Neget daturum. SO. *non tu ibi gnatum?* SI. *ne hæc quidem*
Sati vehemens cauſa ad obiurgandum. SO. *qui, cedo?*
SI. *Tute ipſe his rebus finem præſcripſti pater.*
Prope adeſt, cum alieno more viuendum eſt mihi:
Sine nunc meo me viuere interea modo.
SO. *Quis igitur relictus eſt obiurgandi locus?*
SI. *Si propter amorem vxorem nolit ducere:*
Ea primum ab illo animaduertenda iniuria eſt.
Et nunc id operam do, vt per falſas nuptias
Vera obiurgandi cauſa ſit, ſi deneget;
Simul, ſceleratus Dauus ſi quid conſili
Habet, vt conſumat nunc, cum nihil obſint doli:
Quem ego credo manibus, pedibúsque obnixe omnia
Facturum, magis id adeo, mihi vt incommodet,
Quàm vt obſequatur gnato. S. *quapropter?* SI. *rogas?*

Mala mens, malus animu'. quem quidē egoſi ſenſero.
Sed quid opu'ſt verbis? ſin eueniat, quod volo,
In Pamphilo vt nil ſit moræ: reſtat Chremes:
Qui mihi exorandus eſt, & ſpero conſore.
Nunc tuum eſt officiū, has bene vt adſimules nuptias,
Perterrefacias Dauum, obſerues filium,
Quid agat, quid eum illo conſilij captet. SO. ſat eſt:
Curabo: eamus iam nunc intro. SI. i præ, ſequar.
Non dubium eſt, quin vxorem nolit filius:
Ita Dauum modo timere ſenſi, vbi nuptias
Futuras eſſe audiuit. ſed ipſe exit foras.

ACTVS PRIMI SCENA II.

ARGVMENTVM.

Filij amorem explorat pater: ſimulat futuras nuptias: interminatur Dauo piſtrinum, ſi quid fallaciæ in ipſis conatus fuerit nuptiis. Partim Senarij, partim Octonarij. Dimeter vnus, quo diſtinctionis cauſa vſus eſt per medium, inquit Priſcianus.

DAVVS, SIMO.

Mirabar, hoc ſi ſic abiret: & heri ſemper lenitas,
Verebar, quorſum euaderet.
Qui poſtquam audierat non datum iri filio vxorem ſuo,
Nunquam cuiquam noſtrum verbum fecit, neque id ægre tulit.
S. *At nūc faciet, neque, vt opinor, ſine tuo magno malo.*
D. *Id voluit, nos ſic nec opinanteis duci falſo gaudio,*
Sperantejs iā amoto metu, interea oſcitantes opprimi,
Vt ne eſſet ſpatium cogitandi ad diſturbandas nuptias:
Aſtute. S. carnufex quæ loquitur? D. herus eſt, neque præuideram.

S. *Daue.* D. *hem,quid eſt?* S. *ehodũ ad me.* D. *quid hic volt?* S. *quid ais?* D. *qua de re?* S. *rogas?*
Meum gnatum rumor eſt amare. D. *id populus curat ſcilicet.*
S. *hoccine agis,an non?* D. *ego vero iſtuc.* S. *ſed nunc ea me exquirere,*
Iniqui patris eſt: nam,quod antehac fecit,nihil ad me attinet:
Dum tempus ad eam rem tulit,ſiui animum vt expleret ſuum:
Nunc hæc dies aliam vitã adfert,alios mores poſtulat.
Dehinc poſtulo,ſiue æquum eſt,te oro Daue,vt redeat iam in viam.
D. *Hoc quid ſit?* S. *omnes qui amant,grauiter ſibi dari vxorem ferunt.*
D. *Ita aiunt.* S. *tum ſi quis magiſtrum cepit ad eam rem improbum,*
Ipſum animum ægrotum ad deteriorem partem plerunque applicat.
D. *Non hercle intellego.* S. *non? hem.* D. *non: Dauus ſum,non Oedipus.*
S. *Nempe ergo aperte vis,quæ reſtant,me loqui.* D. *ſane quidem.*
S. *Si ſenſero hodie,quidquam in his te nuptijs*
Fallaciæ conari; quo fiant minus,
Aut velle in ea re oſtendere,quàm ſis callidus:
Verberibus cæſum te in piſtrinum Daue dedam vſq; ad necem,
Ea lege,atque omine, vt, ſi te inde exemerim, ego pro te molam.
Quid hoc? intellextin'? an nondum etiam ne hoc quidem? D. *immo callide:*

Ita aperte ipſam rem modo locutus:nihil circuitione vſus es.

S. *Vbiuis,facilius paſſus ſim,quàm in hac re,me deludier.*

D. *Bona verba quæſo.* S. *irrides:nihil me fallis.ſed dico tibi,*

Ne temere facias, neque tu hoc dicas tibi non prædictum. caue.

ACTVS PRIMI SCENA III.

ARGVMENTVM.

In hac ſcena deliberat Dauus,velit Pamphilo eſſe adiutor,an auſcultare ſeni. Iambici,tum Octonarij, tum Senarij.

DAVVS.

ENimuero Daue nihil loci eſt ſegnitiæ,neque ſocordiæ,
Quantum intellexi modo ſenis ſententiam de nuptijs.
Quæ ſi non aſtu prouidentur,me aut herum peſſundabunt.
Nec,quid agam,certum eſt, Pamphilumne adiutem, an auſcultem ſeni.
Si illum relinquo,eius vitæ timeo:ſin opitulor, huius minas:
Cui verba dare difficile eſt. primum iam de amore, hoc comperit:
Me infenſus ſeruat,ne quam faciam in nuptijs fallaciam.
Si ſenſerit,perij:aut,ſi libitum fuerit,cauſam ceperit,
Quo iure,quáq; iniuria præcipitem in piſtrinũ dabit.
Ad hæc mala hoc mi accedit etiam:hæc Andria,
Siue iſta vxor,ſiue amica eſt,grauida è Pamphilo eſt:
Audireque eorum eſt operæpretium audaciam:
Nam inceptio eſt amentium,haud amantium:

Quidquid peperiſſet,decreuerunt tollere:
Et fingunt quandam inter ſe nunc fallaciam,
Ciuem Atticam eſſe hanc:fuit olim quidam ſenex,
Mercator:nauem is fregit apud Andrum inſulam:
Is obijt mortem:ibi tum hanc eiectam Chryſidis
Patrem recepiſſe orbam,paruam. fabulæ.
Mihi quidem non hercle fit veriſimile.
Atqui ipſis commentum placet.
Sed Myſis ab ea egreditur. at ego hinc me ad forū,vt
Conueniam Pamphilum,ne de hac re pater impruden-
tem opprimat.

ACTVS I. SCENA IIII.

ARGVMENTVM.

Narrat Myſis quamobrem à Glycerio exierit:& hîc docet Terentius immoderatum vini vſum fugiendum eſſe iis qui ſeriis præſunt negotiis: Nihil eſt enim quod rectè agi ab ebrio poßit.

Trochaici Catalectici,præter duos poſtremos. Solet autem mutare interdum metri genus,cùm ad paraſceuen ventum eſt ſcenæ ſequentis.

MYSIS.

AVdiui Archillis iam dudum: Lesbiam addu-
ci iubes.
Sane pol illa temulenta eſt mulier,& temeraria,
Nec ſati' digna,cui committas primo partu mulierem:
Tamen eam adducam.importunitatē ſpectate aniculæ:
Quia compotrix eius eſt. Di date facultatem obſecro
Huic pariundi,atque illi in aliis potius peccādi locum.
Sed quidnam Pamphilum exanimatum video? ve-
reor,quid ſiet.
Opperiar, vt ſciam,nunquid nam hæc turba triſtitiæ
adferat.

Actus

ACTVS PRIMI SCENA V.

ARGVMENTVM.

Habet hæc ſcena Pamphili dolorem de nuptiis: fidem ſe Glycerio ſeruaturum pollicetur, vel inuito, ſi res ita exigat, patre.
Partim Tetrametri cùm Iambici, tum Trochaici, partim Trimetri. Sed & monometer vnus, & dimetri aliquot.

PAMPHILVS, MYSIS.

Hoccine eſt humanum factum, aut inceptum? hoccine officium patris?
M. *Quid illud eſt?*
P. *Pro deum, atque hominum fidem, quid eſt, ſi non hæc contumelia eſt?*
Vxorem decreuit dare ſeſe mi hodie: nónne oportuit
Præſciſſe me ante? nónne prius communicatũ oportuit?
M. *Miſeram me, quod verbum audio?* P. *quid Chremes? qui denegauerat,*
Se commiſſurum mihi gnatã ſuam vxorẽ: mutauit id:
Quoniam me immutatum videt.
Itáne obſtinate operam dat, vt me à Glycerio miſerum abſtrahat?
Quod ſi fit, pereo funditus.
Adeon' hominem inuenuſtum eſſe, aut infelicem quenquam, vt ego ſum?
Pro deum, atque hominum, nullon' ego
Chremetis pacto affinitatem effugere potero? quot modis
Contemptus, ſpretus? facta, tranſacta omnia. hem
Repudiatus repetor, quamobrem? niſi ſi id eſt, quod ſuſpicor:
Aliquid monſtri alunt: ea quoniam nemini obtrudi poteſt,
Itur ad me. M. *oratio hæc me miſerã exanimauit metu.*

P. Nam quid ego dicam de patre? ah
Tantámne rem tam neglegenter agere? præteriens modo
Mihi apud forum, vxor tibi ducenda eſt Pamphile
hodie, inquit: para:
Abi domum. id mihi viſus eſt dicere, abi cito, & ſuſpende te.
Obſtupui. cenſen' vllum me verbum potuiſſe proloqui?
Aut vllam cauſam, ineptam ſaltem, falſam, iniquam? obmutui.
Quod ſi ego prius id reſciſſem: quid facerem, ſi quis nũc me roget;
Aliquid facerem, vt hoc ne facerem. ſed nunc primum quid exequar?
Tot me me impediunt curæ, quæ meum animum diuerſe trahunt;
Amor; huius miſericordia, nuptiarum ſolicitatio,
Tum patris pudor, qui me tam leni paſſus eſt animo vſque adhuc,
Quæ meo cunque animo libitum eſt, facere: eine ego vt aduerſer? hei mihi,
Incertum eſt, quid agam. M. miſera timeo, hoc incertum quorſum accidat.
Sed nunc peropus eſt, aut hunc cum ipſa, aut me aliquid de illa aduerſum hunc loqui.
Dum in dubio eſt animus, paulo momento huc illuc impellitur.
P. Quis hic loquitur? Myſis ſalue. M. o ſalue Pamphile
P. quid agit? M. rogas?
Laborat è dolore: atque ex hoc miſera ſolicita eſt, diem
Quia olim in hunc ſunt conſtitutæ nuptiæ: tum autem hoc timet,
Ne deſeras ſe. P. hem, egóne iſtuc conari queam?

Ego

Ego propter me illam decipi miſeram ſinam?
Quæ mihi ſuum animum, atque omnem vitam credidit,
Quam ego animo egregie caram pro vxore habuerim;
Bene, & pudice, eiu' doctum, atque eductum, ſinam,
Coactum egeſtate ingenium immutarier?
Non faciam. M. *haud vereor, ſi in te ſolo ſit ſitum:*
Sed vim vt queas ferre. P. *adeon' me ignauum putas?*
Adeon' porro ingratum, aut inhumanum, aut ferum,
Vt neque me conſuetudo, neque amor, neque pudor
Commoueat, neque commoneat, vt ſeruem fidem?
M. *Vnum hoc ſcio, hanc meritam eſſe, vt memor eſſes ſui.*
P. *Memor eſſem? o Myſis, Myſis, etiam nunc mihi*
Scripta illa dicta ſunt in animo Chryſidis
De Glycerio. iam ferme moriens me vocat:
Acceſſi: vos ſemotæ: nos ſoli: incipit:
Mi Pamphile, huius formam, atque ætatem vides:
Nec clam te eſt, quàm illi vtræque res inutiles
Et ad pudicitiam, & tutandam ad rem ſient.
Quod ego per hanc te dextram oro, & genium tuum,
Per tuam fidem, perque huius ſolitudinem
Te obteſtor, ne abs te hanc ſegreges, neu deſeras,
Si te in germani fratris dilexi loco,
Siue hæc te ſolum ſemper fecit maxumi,
Seu tibi morigera fuit in rebus omnibus.
Te iſti virum do, amicum, tutorem, patrem:
Bona noſtra hæc tibi committo, & tuæ mando fidei.
Hanc mi in manum dat: mors continuo ipſam occupat.
Accepi: acceptam ſeruabo. M. *ita ſpero quidem.*
P. *Sed cur tu ab illa?* M. *obſtetricem accerſo.* P. *propera:*
Atque audin'? verbum vnum caue de nuptijs,
Ne ad morbum hoc etiam. M. *teneo.*

ACTVS II. SCENA I.

ARGVMENTVM.

Charinus intelligit Pamphilo nupturam Philumenam. Idem rogat Pamph. ne ducat. Hic Charinus & By. fabulæ adiiciuntur, ne ſpreta relinquatur Philumena. Throchaici & Iambici quidam, partim Tetrametri, partim Senarij.

CHARINVS, BYRRHIA, PHAMPHILVS.

Quid ais Byrrhia?
Datur illa Pamphilo hodie nuptum? B. *ſic eſt.*
C. *qui ſcis Byrrhia?*
B. *Apud forum modo de Dauo audiui.* C. *uæ uæ miſero mihi.*
Vt animus in ſpe, atque in timore vſque antehac attentus fuit,
Ita, poſtquam adempta ſpes eſt, laſſus, cura confectus ſtupet.
B. *Quæſo ædepol Charine, quoniam id fieri, quod vis, non poteſt,*
Velis id quod poſſit. C. *nihil aliud, niſi Philumenam, volo.*
B. *Ah, quanto ſatius eſt, id operam te dare,*
Iſtum qui amorem ex animo moueas, quàm id loqui,
Quo magis libido fruſtra incendatur tua.
C. *Facile omnes, cùm valemus, recta conſilia ægrotis damus.*
Tu ſi hic ſis, aliter ſentias. B. *age age, ut lubet.* C. *ſed Pamphilum*
Video. omnia experiri certum eſt prius, quàm pereo.
B. *quid hic agit?*
C. *Ipſum hunc orabo: huic ſupplicabo: amorem huic narrabo meum:*

Credo

Credo, impetrabo, vt aliquot ſaltem nuptijs prodat dies.
Interea fiet aliquid, ſpero. B. *id aliquid nihil eſt.* C. *Byrrhia,*
Quid tibi videtur? adeon' ad eum? B. *quid ni? ſi nihil impetres,*
Vt te arbitretur ſibi paratum mœchum, ſi illam duxerit.
C. *Abi hinc, abi in malam crucem cum ſuſpicione iſta, ſcelus.*
P. *Charinum video, ſalue.* C. *o ſalue Pamphile:*
Ad te aduenio, ſpem, ſalutem, auxilium, conſilium expetens.
P. *Neque pol cõſili locum habeo, neque auxilij copiam.*
Sed iſtuc quidnam eſt? C. *hodie vxorem ducis?* P. *aiunt.* C. *Pamphile,*
Si id facis, hodie poſtremum me vides. P. *quid ita?* C. *hei mihi,*
Vereor dicere: huic dic quæſo Byrrhia. B. *ego dicam.* P. *quid eſt?*
B. *Sponſam hic tuam amat.* P. *næ iſte haud mecum ſentit. ehodum dic mihi,*
Nũquid nam amplius tibi cum illa fuit Charine? C. *ah Pamphile,*
Nil. P. *quàm vellẽ.* C. *nunc te per amicitiam, & per amorem obſecro,*
Principio vt ne ducas. P. *dabo equidem operam.* C. *ſed ſi id non potes,*
Aut tibi nuptiæ hæ ſunt cordi. P. *cordi?* C. *ſaltem aliquot dies*
Profer, dum proficiſcor aliquò, ne videam. P. *audi nunc iam:*
Ego Charine neutiquam officium eſſe liberi puto

Cum

Cum is nil promereat, poſtulare id gratiæ apponi ſibi.
Nuptias effugere ego iſtas malo, quàm tu adipiſcier.
C. *Reddidiſti animum.* P. *nunc ſi quid potes aut tu, aut hic Byrrhia,*
Facite, fingite, inuenite, efficite, qui detur tibi:
Ego id agam, mihi qui ne detur. C. *ſat habeo.* P. *Dauum optume*
Video. huius cõſilio fretus ſum. C. *at tu hercle haud quidquam mihi,*
Niſi ea, quæ nihil opu' ſunt ſciri. fugin' hinc? S. *ego verò ac lubens*

ACTVS II. SCENA II.

ARGVMENTVM.

Dauus cum ex variis coniecturis & ſignis comperiſſet nuptias non cohærere, Pamphilum toto quærés oppido, exultat inſolétius.
Trochaici Tetrametri Catalectici.

DAVVS, CHARINVS, PAMPHILVS.

D. *Di boni, boni quid porto? ſed vbi inueniam Pamphilum,*
Vt metum, in quo nũc eſt, adimam, atque expleam animum gaudio?
C. *Lætus eſt, neſcio quid.* P. *nihil eſt. nondum hæc reſciuit mala.*
D. *Quẽ ego nũc credo, ſi iã audierit ſibi paratas nuptias,*
C. *Audin' tu illũ?* D. *toto me oppido exanimatũ quærere.*
Sed vbi quæram? aut quò nunc primum intendam?
C. *ceſſas alloqui?*
D. *Abeo.* P. *Daue ades, reſiſte.* D. *quis homo eſt, qui me? o Pamphile,*
Te ipſum quæro. euge o Charine: ambo opportune: vos volo.

P. Da

P. Daue, perij. D. quin tu hoc audi. P. interij. D. quid timeas, ſcio.
C. Mea quidem hercle in dubio vita eſt. D. & tu quid, ſcio.
P. Nuptiæ mihi. D. & id ſcio. P. hodie. D. obtũdis, tametſi intellego.
Id paues, ne ducas tu illam: tu autem, vt ducas. C. rem tenes.
P. Iſtuc ipſum. D. atque iſtuc ipſum, nil pericli eſt: me vide.
P. Obſecro te, quamprimum hoc me libera miſerum metu. D. hem,
Libero: vxorem tibi iam non dat Chremes. P. qui ſcis, D. ſcio.
Tuus pater modo me prehendit: ait, tibi vxorem dare
Hodie, item alia multa, quæ nũc non eſt narrandi locus.
Continuo ad te properans percurro ad forum, vt dicam tibi hæc.
Vbi te non inuenio, ibi aſcendo in quendam excelſum locum,
Circũſpicio: nuſquã. forte ibi huius video Byrrhiam:
Rogo: negat vidiſſe: mihi moleſtum: quid agam, cogito.
Redeunti interea ex ipſa re mi incidit ſuſpectio: hem,
Paululum obſoni, ipſus triſtis, de improuiſo nuptiæ:
Non cohærent. P. quorſumnam iſtuc? D. egomet continuo ad Chremem.
Cum illo aduenio, ſolitudo ante oſtium: iam id gaudeo.
P. Recte dicis, perge. D. maneo: interea introire neminẽ
Video, exire neminem, matronam nullam, in ædibus
Nil ornati, nil tumulti. acceſſi, introſpexi. P. ſcio.
Magnum ſignum. D. num videntur conuenire hæc nuptijs?

D. Non

P. *Non, opinor Daue.* D. *opinor, narras? non recte accipis.*
Certa res eſt: etiam puerum inde abiens conueni Chremis,
Olera, & piſciculos minutos ferre obolo in cœnam ſeni.
C. *Liberatus ſum Daue hodie tua opera.* D. *at nullus quidem.*
C. *Quid ita? nempe huic prorſus illam non dat.* D. *ridiculum caput.*
Quaſi neceſſe ſit, ſi huic non dat, te illam vxorem ducere,
Niſi vides, ni ſenis amicos oras, ambis. C. *bene mones.*
Ibo: etſi hercle ſæpe iam me ſpes hæc fruſtrata eſt. vale.

ACTVS II. SCENA III.

ARGVMENTVM.

Suadet Pamphilo, atque etiam perſuadet Dauus, vt patri dicat, vxorem ſe ducturum.
Trochaici Tetrametri Catalectici, & Iambici, tum Senarij, tum Octonarij.

PAMPHILVS, DAVVS.

QVid igitur ſibi volt pater? cur ſimulat? D. *ego dicam tibi.*
Si id ſuccenſeat nunc, quia non det tibi vxorem Chremes,
Ipſus ſibi eſſe iniurius videatur: neque id iniuria:
Prius, quàm tuum, vt ſeſe habeat, animum ad nuptias perſpexerit.
Sed ſi tu negaris ducere, ibi culpam in te tranſferet:

Tum

Tum illæ turbæ fient. P. *quid? vis, patiar?* D. *pater eſt Pamphile.*

Difficile eſt. tum hæc ſola eſt mulier. dictum ac factum inuenerit

Aliquam cauſam, quamobrē eijciat oppido. P. *eijciat?* D. *cito.*

P. *Cedo igitur, quid faciam Daue?* D. *dic te ducturum.* P. *hem.* D. *quid eſt?*

P. *Ego dicam?* D. *cur non?* P. *nunquam faciam.* D. *ne nega.*

P. *Suadere noli.* D. *ex ea re quid fiat, vide.*

P. *Ut ab illa excludar, huc concludar.* D. *non ita eſt.*

Nempe hoc ſic eſſe opinor dicturum patrem:

Ducas volo hodie vxorem, tu, ducam, inquies:

Cedo, quid iurgabit tecum? hic reddes omnia,

Quæ nunc ſunt certa ei conſilia, incerta vt ſient,

Sine omni periclo: nam hocce haud dubium eſt, quin Chremes

Tibi non det gnatam: nec tu ea cauſa minueris

Hæc quæ facis, ne is mutet ſuam ſententiam.

Patri dic velle: vt, cum velit tibi iure iraſci, non queat.

Nam quod tu ſperes, propulſabo facile. vxorem his moribus

Dabit nemo. inopem inueniet potius, quàm te corrumpi ſinat:

Sed ſi te æquo animo ferre accipiet, neglegentem feceris.

Aliam otioſus quæret: interea aliquid acciderit boni.

P. *Itan' credis?* D. *haud dubium id quidem eſt.* P. *vide, quò inducas.* D. *quin taces?*

P. *Dicam. puerum autem ne reſciſcat mihi eſſe ab illa, cautio eſt:*

Nam pollicitus ſum ſuſcepturum. D. *o facinus audax.*
P. *hanc fidem*
Sibi, me obſecrauit, qui ſe ſciret non deſerturum, vt darem.
D. *Curabitur. ſed pater adeſt. caue, te eſſe triſtẽ ſentiat.*

ACTVS II. SCENA IIII.

ARGVMENTVM.

Hæc ſcena conſiliorum executionem habet. Monet Pamphilum Dauus, apud patrem ne titubet: ſed animo præſenti loquatur. Trimetri Iambici.

SIMO, DAVVS, PAMPHILVS.

S. *REuiſo, quid agant, aut quid captent conſili.*
D. *Hic nunc nõ dubitat, quin te ducturum neges;*
Venit meditatus alicunde ex ſolo loco:
Orationem ſperat inueniſſe ſe,
Qua differat te: proin tu fac, apud te vt ſies.
P. *Modo vt poſſim.* D. *crede mihi hoc inquã Pãphile,*
Nunquam hodie tecum commutaturum patrem
Vnum eſſe verbum, ſi te dices ducere.

ACTVS II. SCENA V.

ARGVMENTVM.

Pamphilum Byrrhia obſeruat: idem Pamphilus patri reſpondet, ſe facturum quæ volet ille omnia: Charino eadem renuntiat Byrrhia. Senarij, vt ſuperiores.

BYRRHIA, SIMO, DAVVS, PAMPHILVS.

B. *HErus me, relictis rebus, iuſſit Pamphilum*
Hodie obſeruare, vt, quid ageret de nuptiis,
Scirem, id propterea nunc hunc venientem ſequor.
Ipſum adeo præſto video cum Dauo. hoc agam.
S. *Vtrunque adeſſe video.* D. *hem ſerua.* S. *Pamphile.*
D. *Quaſi de improuiſo reſpice ad eum.* P. *hem pater.*
D. *Probe.* S. *hodie vxorem ducas, vt dixi, volo.*

B. *Nunc*

B. *Nunc noſtræ parti timeo, quid hic reſpondeat.*
P. *Neque iſtic, neque alibi tibi vſquam erit in me mora.* B. *hem.*
D. *Obmutuit.* B. *quid dixit?* S. *facis, vt te decet,*
Cum iſtuc, quod poſtulo, impetro cum gratia.
D. *Sum verus?* B. *herus, quantum audio, vxore excidit.*
S. *I iam nunc intro, ne in mora, cum opu' ſit, ſies.*
P. *Eo.* B. *nullane in re eſſe homini cuiquam fidem?*
Verum illud verbum eſt, volgo quod dici ſolet,
Omnes ſibi melius malle eſſe, quam alteri.
Ego illam vidi virginem: forma bona
Memini videre: quo æquior ſum Pamphilo,
Si ſe illam in ſomnis, quam illum, amplecti maluit.
Renunciabo, vt pro hoc malo mihi det malum.

ACTVS II. SCENA VI.

ARGVMENTVM.

In hac ſcena Dauus Simonem, & Dauum Simo fallit: quæ res non iniucunda eſt.

DAVVS. SIMO.

D. *Hic nunc me credit aliquam ſibi fallaciam*
Portare, & ea me hic reſtitiſſe gratia.
S. *Quid Dauus narrat?* D. *æque quidquam nunc quidem.*
S. *Nihilne? hem.* D. *nihil prorſus.* S. *atqui expectabam quidem.*
D. *Præter ſpem euenit: ſentio: hoc male habet virum.*
S. *Potin' es mihi verum dicere?* D. *nihil facilius.*
S. *Num illi moleſtæ quidpiam hæ ſunt nuptiæ,*
Huiuſce propter conſuetudinem hoſpitæ?
D. *Nihil hercle: aut, ſi adeo, bidui eſt, aut tridui*
Hæc ſolicitudo: noſtin'? deinde deſinet:
Etenim eam ſecum rem recta reputauit via.

s. *Laudo.* d. *dum licitum eſt illi, dúmque ætas tulit,*
Amauit: tum id clam: cauit, ne vnquam infamiæ
Ea res ſibi eſſet, vt virum fortem decet.
Nunc vxore opus eſt: animum ad vxorem appulit.
s. *Subtriſtis viſu' eſt eſſe aliquantulum mihi.*
d. *Nihil propter hanc rem: ſed eſt, quod ſuccenſet tibi.*
s. *Quidnam eſt?* d. *puerile eſt.* s. *quid eſt?* d. *nihil.* s. *quin dic, quid eſt?*
d. *Ait nimium parce facere ſumptum.* s. *méne?* d. *te.*
Vix, inquit, drachmis obſonatus eſt decem:
Num filio videtur vxorem dare?
Quem, inquit, vocabo ad cœnam meorum æqualium
Potiſſimum nunc? &, quod dicendum hic ſiet,
Tu quoque perparce nimium. non laudo. s. *tace.*
d. *Commoui.* s. *ego, iſtæc recte vt fiant, videro.*
Quidnam hoc rei eſt? quidnam hic volt veterator ſibi?
Nam ſi hic mali eſt quidquam, hem illic eſt huic rei caput.

ACTVS III. SCENA I.

ARGVMENTVM.

Simo præ nimia ſagacitate mirum in modum fallitur, partum ſimulari credens, qui verus erat. Senarij.

MYSIS, SIMO, DAVVS, LESBIA, GLYCERIVM.

m. *ITa pol quidem res eſt, vt dixti Lesbia:*
Fidelem haud ferme mulieri inuenias virum.
s. *Ab Andria eſt ancilla hæc. quid narras?* d. *ita eſt.*
m. *Sed hic Pamphilus.* s. *quid dicit?* m. *firmauit fidem.* s. *hem.*
d. *Vtinam aut hic ſurdus, aut hæc muta facta ſit.*
m. *Nam quod peperiſſet, iuſſit tolli.* s. *o Iupiter,*

Quid

Quid ego audio? actum eſt, ſi quidem hæc vera prædicat.

L. *Bonum ingenium narras adoleſcentis.* M. *optimum.*
Sed ſequere me intro, ne in mora illi ſis. L. *ſequor.*
D. *Quod remedium nunc huic malo inueniam?* S. *quid hoc?*
Adeon' eſt demens? ex peregrina? iam ſcio: ah
Vix tandem ſenſi ſtolidus. D. *quid hic ſenſiſſe ait?*
S. *Hæc primum adfertur iam mihi ab hoc fallacia.*
Hanc ſimulant parere, quo Chremetem abſterreant.
G. *Iuno Lucina fer opem, ſerua me obſecro.*
S. *Hui, tam cito? ridiculum. poſtquam ante oſtium*
Me audiuit ſtare, approperat. non ſat commode
Diuiſa ſunt temporibus tibi Daue hæc. D. *mihin'?*
SI. *Num immemores diſcipuli?* D. *ego, quid narres, neſcio.*
SI. *Hiccine ſi me imparatum in veris nuptijs*
Adortus eſſet, quos mihi ludos redderet?
Nunc huius periclo fit. ego in portu nauigo.

ARGVMENTVM.

Lesbia egrediens, narrat, quo in ſtatu ſit Glycerium puerpera, ſimul, agit de danda illi potione, imitata medicos, qui præſcribere ſolent ægrotis omnia ad eſum potúmque pertinentia. Deinde Simo & Dauus de puero nato callidè altercantur.

Initio ſcenæ poëta Trochaico Trimetro, miſto vel confuſo cum Iambico vtitur. Deinde ſequitur Dimeter Iambicus Catalecticus: poſt quem Iambici Trimetri Acatalectici, & Trochaici Acatalectici. Dein Dimeter Trochaicus. In fine Iambici aliquot ſenarij.

LESBIA, SIMO, DAVVS.

L. *ADhuc Archillis, quæ adſolent, quæque oportet*
Signa ad ſalutem eſſe, omnia huic eſſe video.
Nunc primum fac, iſtæc vt lauet: poſt deinde,

Quod iuſſi ei dare bibere,& quantum imperaui,
Date: mox ego hüc reuertor.
Per, ecaſtor, ſcitu' puer natu' eſt Pamphilo.
Deos quæſo, vt ſit ſuperſtes: quandoquidem ipſe eſt ingenio bono,
Cúmque huic veritus eſt optumæ adoleſcenti facere iniuriam.
SI. *Vel hoc quis non credat, qui norit te, abs te eſſe ortum?* D. *quidnam id eſt?*
SI. *Nõ imperabat corã, quid opus facto eſſet puerperæ:*
Sed poſtquam egreſſa eſt, illis, quæ ſunt intus, clamat de via.
O Daue, itan' contemnor abs te? aut itáne tandem idoneus
Tibi videor eſſe, quẽ tam aperte fallere incipias dolis?
Saltem accurate, vt metui videar certe, ſi reſciuerim.
D. *Certe hercle nunc hic ſe ipſus fallit, haud ego.* SI. *edixin' tibi?*
Interminatus ſum, ne faceres? num veritus? quid retulit?
Credon' tibi hoc, nunc peperiſſe hanc è Pamphilo?
D. *Teneo, quid erret: quid ego agam, habeo.* S. *quid taces?*
D. *Quid credas? quaſi non tibi renunciata ſint hæc ſic fore.*
S. *Mihin' quiſquam?* D. *eho, an tute intellexti hoc adſimulari?* S. *irrideor.*
D. *Renunciatũ eſt: nam qui iſtæc tibi incidit ſuſpectio?*
S. *Qui? quia te noram.* D. *quaſi tu dicas, factum id conſilio meo.*
S. *Certe enim ſcio.* D. *non ſatis me pernoſti etiam, qualis ſim, Simo.*

S. *Ego*

S. *Egóne te?* D. *ſed, ſi quid narrare occœpi, cõtinuo dari Tibi verba cenſes.* S. *falſo.* D. *itaque hercle nihil iam mutire audeo.*

S. *Hoc ego ſcio vnũ, neminẽ peperiſſe hic.* D. *intellextin'?*

Sed nihilo ſeciu' mox deferent puerum huc ante oſtiũ.

Id ego iam nunc tibi renuncio here futurũ, vt ſis ſciens:

Ne hoc poſterius dicas, Daui factum conſilio, aut dolis.

Prorſus à me opinionem hanc tuam ego eſſe amotam volo.

S. *Unde id ſcis?* D. *audiui, & credo. multa concurrunt ſimul,*

Qui coniecturam hanc nunc facio. iam primum hæc ſe è Pamphilo

Grauidam dixit eſſe. inuentum eſt falſum. nunc, poſtquam videt

Nuptias domi apparari, miſſa eſt ancilla illico

Obſtetricem accerſitum ad eam, & puerum vt adferret ſimul.

Hoc niſi fit, puerum vt tu videas, nil mouentur nuptiæ.

S. *Quid ais? cum intellexeras,*

Id conſilij capere, cur non dixti extemplo Pamphilo?

D. *Quis igitur eum ab illa abſtraxit, niſi ego? nam omnes nos quidem*

Scimus, quàm miſere hanc amarit: nunc ſibi vxorem expetit.

Poſtremo id mihi da negotij. tu tamen idem has nuptias

Perge facere ita, vt facis: & id ſpero adiuturos deos.

S. *Imo abi intro. ibi me opperire, &, quod parato opus eſt, para.*

Non impulit me, hæc nunc omnino vt crederem.

Atque haud ſcio, an, quæ dixit, ſint vera omnia:

Sed paruipendo. illud mihi multo maxumum eſt,

Quod mihi pollicitū eſt ipſus gnatus. nunc Chremem
Conueniam: orabo gnato vxorem: ſi impetro,
Quid alias malim, quàm hodie has fieri nuptias?
Nam gnatus quod pollicitū eſt, haud dubium eſt mihi.
Si nolit, quin eum meritò poſſim cogere.
Atque adeo in tempore eccum ipſum obuiam Chremem.

ARGVMENTVM.

In hac ſcena congreſſu duorum ſenum ex falſis veræ fiūt nuptiæ. Pauci Octonarij, partim Acatalectici, partim, vt in fine ſcenæ Catalectici. Bona pars Senarij Dimeter vnus.

SIMO, CHREMES.

S. *IVbeo Chremetem.* C. *oh, te ipſum quærebam.* S. *& ego te.* C. *optato aduenis.*
Aliquot me adiere, ex te auditum qui aiebant, hodie filiam
Meam nubere tuo gnato: id viſo, túne, an illi inſaniāt.
S. *Auſculta paucis: & quid ego te velim, & tu quod quæris, ſcies.*
C. *Auſculto: loquere, quid velis.*
S. *Per ego te deos oro, & noſtram amicitiam Chreme.*
Quæ incepta à paruis cum ætate accreuit ſimul;
Perque vnicam gnatam tuam, & gnatum meum,
Cuius tibi poteſtas ſumma ſeruandi datur;
Vt me adiuues in hac re, atque ita, vti nuptiæ
Fuerant futuræ, fiant. C. *ah ne me obſecra:*
Quaſi hoc te orando à me impetrare oporteat.
Alium eſſe cenſes nunc me, atque olim, cum dabam?
Si in rem eſt vtrique, vt fiant, accerſi iube.
Sed ſi ex ea re plus mali eſt, quàm commodi
Vtrique; id oro te, in commune vt conſulas,

Quaſi illa tua ſit, Pamphilique ego ſim pater.
S. *Imo ita volo, itáque poſtulo vt fiat, Chreme:*
Neque poſtulem abs te, niſi ipſa res moneat. CHR. *quid eſt?*
S. *Iræ ſunt inter Glycerium, & gnatum.* C. *audio.*
S. *Ita magnæ, vt ſperem poſſe auelli.* C. *fabulæ.*
S. *Profectò ſic eſt.* C. *ſic hercle, vt dicam tibi:*
AMANTIVM *iræ amoris integratio eſt.*
S. *Hem, id te oro, vt ante eamus, dum tempus datur,*
Dúmque eius lubido occluſa eſt contumelijs,
Prius quàm harum ſcelera, & lacrumæ confictæ dolis
Reducant animum ægrotum ad miſericordiam.
Vxorem demus. ſpero conſuetudine, &
Coniugio liberali deuictum Chreme,
Dehinc facile ex illis ſeſe emerſurum malis.
C. *Tibi ita videtur: at ego non poſſe arbitror*
Neque ilum hanc perpetuo habere, neque me perpeti.
S. *Qui ſcis ergo iſtuc, niſi periculum feceris?*
C. *At iſtuc periculum in filia fieri, graue eſt.*
S. *Nempe incommoditas denique huc omnis redit,*
Si eueniat, quod di prohibeant, diſceſſio.
At ſi corrigitur, quot commoditates, vide:
Principio amico filium reſtitueris:
Tibi generum firmum, & filiæ inuenies virum.
C. *Quid iſtuc? ſi iſtuc animum induxti eſſe vtile,*
Nolo tibi vllum commodum in me claudier.
S. *Merito te ſemper maxumi feci Chreme.*
C. *Sed quid ais?* S. *quid?* C. *qui ſcis eos nunc diſcordare inter ſe?*
S. *Ipſus mihi Dauos, qui intimus eſt eorũ conſilijs, dixit:*
Et is mihi ſuadet, nuptias, quantũ queam, vt maturem.
Num cenſes faceret filium niſi ſciret, eadem hæc velle?

Tute adeo iam eius audies verba. heus euocate huc
Dauom.
Sed eccum video ipſum foras exire.

ACTVS III. SCENA IIII.

ARGVMENTVM.

Dauus ſeni inſultans, hortatur eum ad faciendas nuptias: non enim putabat fore, vt ſic ageretur. Quum igitur videt herum ſerio de tradenda filia colloqui cum Chremete, anxius & exanimatus redditur.

Octonarij Acatalectici, & Dimeter vnus.

DAVVS, SIMO, CHREMES.

D. *AD te ibam.* S. *quidnam eſt?*
D. *Cur non accerſitur? iam aduesperaſcit.* S. *audin' tu illum?*
Ego dudum non nil veritus ſum Daue abs te, ne faceres idem,
Quod volgus ſeruorum ſolet, dolis vt me deluderes,
Propterea quòd amat filius. D. *egon' iſtuc facerem?* S. *credidi:*
Idq; adeo metuens vos celaui, quod nunc dicam. D. *quid?* S. *ſcies.*
Nam propemodum habeo iam tibi fidem. D. *tandem agnoſti, qui ſiem.*
S. *Non fuerāt nuptiæ futuræ.* D. *quid non?* S. *ſed ea gratia*
Simulaui, vos vt pertentarem. D. *quid ais?* S. *ſic eſt res.* D. *vide.*
Nunquam quiui ego iſtuc intellegere. vah conſilium callidum.
S. *Hoc audi. vt hinc te iuſſi introire, opportune hic fit mihi obuiam.*
D. *Hem numnam perijmus?* S. *narro, quæ tu dudum narraſti mihi.*

D. *Quid*

D.*Quidnam audio?* S.*gnatam vt det oro,vixque id exoro.* D.*occidi.*

S. *Hem,quid dixti?* D. *optume inquam factum.* S. *nunc per hunc nulla eſt mora.*

C.*Domum modo ibo:vt apparentur, dicam:atque huc renuncio.*

S. *Nunc te oro Daue, quoniam ſolus mihi effeciſti has nuptias.*

D.*Ego verò ſolus.* S. *corrigere mihi gnatũ porro enitere.*

D.*Faciam hercle ſedulo.* S.*potes nunc,dum animus irritatus eſt.*

D.*Quieſcas.* S. *age igitur:vbi nunc eſt ipſus?* D. *mirum, ni domi eſt.*

S.*Ibo ad eum,atque eadem hæc, quæ tibi dixi, dicam itidem illi.* D.*nullu'ſum.*

Quid cauſa eſt,quin hinc in piſtrinum recta proficiſcar via?

Nihil eſt preci loci relictum : iam perturbaui omnia:
Herum feſelli:in nuptias conieci herilem filium:
Feci hodie,vt fierẽt,inſperãte hoc,atque inuito Pãphilo.
Hem aſtutias.quòd ſi quieſſem,nihil eueniſſet mali.
Sed eccum ipſum video:occidi:
Vtinam mihi eſſet aliquid hic, quò nunc me præcipitem darem.

ACTVS III. SCENA V.

ARGVMENTVM.

Stomachatur Pamphilus quòd doloſum Daui conſilium ſecutus reſponderit patri ſe ducturum vxorem.

Tetrametri Iambici,admiſtis Trohaicis quibuſdam.

PAMPHILVS, DAVVS.

P. V*Bi illic ſcelus eſt,qui me perdidit?* D.*perij.* P.*atque hoc confiteor,*

Iure

Iure obtigiſſe : quandoquidem tam iners, tam nulli conſili
Sum.ſeruon' fortunas meas me commiſiſſe futili?
Ergo pretium ob ſtultitiam fero:ſed inultum id nũquam à me auferet.
D.*Poſthac incolumem ſat ſcio fore me, nunc ſi euito hoc malum.*
P.*Sed quid ego nunc dicam patri? negabon' velle me modo*
Qui ſum pollicitus ducere? qua fiducia id facere audeam?
*Nec,quid me nunc faciam,ſcio.*D.*nec de me equidem, atque id ago ſedulo.*
*Dicam aliquid iam inuenturũ, vt huic malo aliquam producam moram.*P.*oh.*
D.*Viſus ſum.* P. *ehodum bone vir, quid ais?viden' me conſilijs tuis*
*Miſerum impeditum eſſe?*D.*at iam expediam.*P.*expedies?*D.*certe Pamphile.*
P. *Nempe vt modo.*D.*imo melius ſpero.*P.*oh,tibi ego vt credam furcifer?*
Tu rem impeditam,& perditam reſtituas?hem quo fretu' ſim,
Qui me hodie ex trãquilliſſima re cõieciſti in nuptias.
*An non dixi hoc eſſe futurum?*D.*dixti.*P.*quid meritus es?*D.*crucem.*
*Sed paululum ſine ad me vt redeam : iam aliquid diſpiciam.*P.*hei mihi,*
Cur non habeo ſpatium,vt de te ſumam ſupplicium,vti volo:
Nanque hocce tempus,præcauere mihi me,haud te vlciſci ſinit.

ACT

ACTVS IIII. SCENA I.

ARGVMENTVM.

Hæc ſcena potiſsimum continet iurgium Charini in Pamphilum.

Trochaicis Iambici permiſti, partim quidem Senarij, partim verò Tetrametri.

CHARINVS, PAMPHILVS, DAVVS.

C. *Hoccine credibile eſt, aut memorabile,*
Tanta vecordia innata cuiquam vt ſiet,
Vt malis gaudeat alienis, atque ex incommodis
Alterius ſua vt comparet commoda? ah
Id'ne eſt verum? imo id genus eſt hominum peſſumum,
In denegando modo queis pudor eſt paululum:
Poſt vbi iam tempus eſt promiſſa perfici,
Tum coacti neceſſariò ſe aperiunt, & timent,
Et tamen res cogit eos denegare. ibi
Tum impudentiſſima eorum oratio eſt:
Quis tu es? qui mihi es? cur meam tibi? heus,
Proxumus ſum egomet mihi. attamen, vbi fides eſt,
Si roges, nihil pudet. hic, vbi opus eſt,
Non verentur: illic, vbi nihil opus eſt, ibi verentur.
Sed quid agam? adeámne ad eum, & cum eo iniuriam hanc expoſtulem?
Mala ingeram multa. atque aliquis dicat, nihil promoueris.
Multum. moleſtus certe ei fuero, atque animo morem geſſero.
P. *Charine, & me & te imprudens, niſi quid di reſpiciunt, perdidi,*
C. *Itáne imprudens? tandem inuenta eſt cauſa: ſoluiſti fidem.*

P. *Quid*

P. *Quid tandem?* C. *etiam nunc me ſeducere iſtis dictis poſtulas?*

P. *Quid iſtuc eſt?* C. *poſtquam me amare dixi, complacita eſt tibi.*

Heu me miſerum, qui tuum animum ex animo ſpectaui meo.

P. *Falſu' es.* C. *non tibi ſatis eſſe hoc viſum ſolidum eſt gaudium,*

Niſi me lactaſſes amantem, & falſa ſpe produceres?

Habeas. P. *habeam? ah neſcis quantis in malis verſer miſer,*

Quantáſque hic ſuis conſilijs mihi conficit ſolicitudines

Meus carnifex. C. *quid iſtuc tam mirum eſt? de te exemplum capit.*

P. *Haud iſtuc dicas, ſi cognoris vel me, vel amorem meum.*

C. *Scio, cum patre altercaſti dudum, & is nunc propterea tibi*

Succenſet, nec te quiuit hodie cogere, illam vt duceres.

P. *Imo etiam, quo tu minus ſcis ærumnas meas,*

Hæ nuptiæ non apparabantur mihi,

Nec poſtulabat nunc quiſquam vxorem dare.

C. *Scio: coactus tua voluntate es.* P. *mane,*

Nondum ſcis. C. *ſcio equidem illam ducturum eſſe te.*

P. *Cur me enicas? hoc audi. nunquam deſtitit*

Inſtare, vt dicerem eſſe ducturum patri:

Suadere, orare, vſque adeo donec perpulit.

C. *Quis homo iſtuc?* P. *Dauos.* C. *Dauos?* P. *Dauos omnia.*

C. *Quamobrem?* P. *neſcio. niſi mihi deos ſatis*

Scio fuiſſe iratos, qui auſcultauerim.

C. *Factum eſt hoc Daue?* D. *factum eſt.* C. *hem quid ais ſcelus?*

At

At tibi dij dignum factis exitium duint.
Eho, dic mihi, ſi omnes hunc coniectum in nuptias
Inimici vellent, quod, ni hoc, conſilium darent?
D. *Deceptus ſum, at non defatigatus.* C. *ſcio.*
D. *Hac non ſucceſſit, alia aggrediemur via:*
Niſi id putas, quia primò proceſſit parum,
Non poſſe iam ad ſalutem conuerti hoc malum.
P. *Imo etiam: nam ſati' credo? ſi aduigilaueris,*
Ex vnis geminas mihi conficies nuptias.
D. *Ego Pamphile hoc tibi pro ſeruitio debeo,*
Conari manibus, pedibus, noctei ſque, & dies
Capitis periculum adire, dum proſim tibi.
Tuum eſt, ſi quid præter ſpem euenit, mi ignoſcere.
Parum ſucceſſit quod ago, at facio ſedulo.
Vel meliu' tu aliud reperi, me miſſum face.
P. *Cupio. reſtitue in quem me accepiſti locum.*
D. *Faciam.* P. *at iam hoc opus eſt.* D. *hem, ſt, mane: crepuit à Glycerio oſtium.*
P. *Nihil ad te.* D. *quæro.* P. *hem, nunccine demum?* D. *at iam hoc tibi inuentum dabo.*

ACTVS IIII. SCENA II.

ARGVMENTVM.

Pollicetur hic Pamphilus Myſidi, nunquam ſe deſerturum Glycerium: etiam ſi omnes homines ſibi ob id infeſtos ſit habiturus.

Iambici Tetrametri Catalectici.

MYSIS, PAMPHILVS, CHARINVS, DAVVS.

M. *Iam, vbi vbi erit, inuentum tibi curabo, & mecum adductum*
Tuum Pamphilum: tu modo animè mi noli te macerare.

P. *Myſis*

P. *Myſis.* M. *quid eſt, hem Pamphile, optume mihi te offers.* P. *quid eſt?*

M. *Orare iuſſit, ſi ſe ames, hera, iam vt ad ſeſe venias:*

Videre ait te cupere. P. *vah, perij: hoc malum integraſcit.*

Siccine me, atque illam opera tua nunc miſeros ſolicitarier?

Nã idcirco accerſor, nuptias quòd mi apparari ſenſit.

C. *Quibu' quidem quàm facile poterat quieſci, ſi hic quieſſet.*

D. *Age, ſi hic non inſanit ſatis ſua ſponte, inſtiga.* M. *atque adepol,*

Ea res eſt, proptereáque nunc miſera in mœrore eſt. P. *Myſis,*

Per omneis tibi adiuro deos: nunquam eam me deſerturum;

Non, ſi capiundos mihi ſciam eſſe inimicos omneis homines.

Hanc mihi expetiui, contigit: conueniũt mores: valeãt,

Qui inter nos diſſidium volunt: hanc, niſi mors, mi adimet nemo.

C. *Reſipiſco.* P. *non Apollinis magi' verum, atque hoc reſponſum eſt.*

Si poterit fieri, vt ne pater per me ſtetiſſe credat,

Quo minus hæ fierent nuptiæ; volo. ſed ſi id non poterit;

Id faciam, in procliui quod eſt, per me ſtetiſſe vt credat.

Quis videor? C. *miſer æque, atque ego.* D. *conſilium quæro.* C. *fortis es.*

Scio, quid conere. D. *hoc ego tibi profecto effectum reddam.*

P. *Iam hoc opus eſt.* D. *quin iam habeo.* C. *quid eſt?* D. *huic, non tibi, habeo, ne erres.*

C. *Sat*

C. *Sat habeo.* P. *quid facies? cedo.* D. *dies hic mi vt ſit ſatis, vereor,*
Ad agendum: ne vacuum eſſe me nunc ad narrandum credas.
Proinde hinc vos amolimini, nã mi impedimento eſtis.
P. *Ego hanc viſam.* D. *quid tu? quò hinc te agis?* C. *verum vis dicam?* D. *imo etiam*
Narrationis incipit mihi initium. C. *quid me fiet?*
D. *Eho impudens, non ſatis habes, quòd tibi dieculam addo,*
Quantum huic promoueo nuptias? C. *Daue attamen.* D. *quid ergo?*
C. *Vt ducam.* D. *ridiculum.* C. *huc face ad me vt venias, ſi quid poteris.*
D. *Quid veniam? nihil habeo.* C. *attamen ſi quid.* D. *age, veniam.* C. *ſi quid,*
Domi ero. D. *Tu Myſis, dum exeo, parumper opperire hic.*
M. *Quapropter?* D. *ita facto opus eſt.* M. *matura.* D. *iam inquam hic adero.*

SCENA III. ACTVS QVARTI.

ARGVMENTVM.

In hac ſcena Myſis heram ſuã Glycerium à Pamphilo deſertam conqueritur. Senarij.

MYSIS.

M. *NIl'ne eſſe proprium cuiquam? Dij voſtram fidem.*
Summum bonum eſſe heræ putabam hunc Pamphilum,
Amicum, amatorem, virum, in quouis loco
Paratum: verum ex eo nunc miſera quem capit
Dolorem? facile hic plus mali eſt, quàm illic boni.

Sed Dauus exit. mi homo,quid iſtuc obſecro eſt?
Quò portas puerum?

ACTVS IIII SCENA IIII.

ARGVMENTVM.

In hac ſcena Dauus puerum defert ante oſtium Simonis,vt ita Chremes deterreatur à nuptiis. Et conſiſtit hæc ſcena in geſtu magis,quàm in oratione. Senarij.

MYSIS, DAVVS.

D. *MYſis nunc opus eſt tua*
Mihi ad hanc rem exprompta memoria, atque aſtutia.
M. *Quidnam incepturus?* D. *accipe à me hunc ocyus,*
Atque ante noſtram ianuam appone. M. *obſecro,*
Humine? D. *ex ara hinc ſume verbenas tibi,*
Atque eas ſubſterne. M. *quamobrem id tute non facis?*
D. *Quia, ſi forte opus ſit ad herum iuſiurandum mihi*
Non appoſuiſſe,vt liquido poſſim. M. *intellego.*
Noua nunc religio in te iſtac inceſſit,cedo?
D. *Moue ocyus te,vt,quid agam,porro intellegas.*
Pro Iupiter. M. *quid?* D. *ſponſæ pater interuenit.*
Repudio conſilium,quod primum intenderam.
M. *Neſcio,quid narres.* D. *ego quoque hinc ab dextera*
Venire me adſimulabo,tu,vt ſubſeruias
Orationi,vtcunque opu' ſit,verbis,vide.
M. *Ego,quid agas,nihil intellego: ſed, ſi quid eſt,*
Quod mea opera opus ſit vobis,aut tu plus vides,
Manebo,ne quid voſtrum remorer commodum.

IIII. ACTVS SCENA V.

ARGVMENTVM.

In hac ſcena Chremes puerum ex Glycerio natum audit:& illam ciuem eſſe Atticam,vt ſic à nuptiis deterreatur.
Senarij ferè,paucis admiſtis Octonariis.

CHRE

CHREMES, MYSIS, DAVVS.

R Euertor, poſtquam, quæ opus fuere ad nuptias
Gnatæ, paraui, vt iubeam accerſi. ſed quid hoc?
Puer hercle eſt. mulier, tun' appoſuiſti hunc? M. *vbi*
Illic eſt? C. *non mihi reſpondes?* M. *hem, nuſquam eſt.*
væ miſeræ mihi,
Reliquit me homo, atque abijt. D. *di voſtram fidem,*
Quid turbæ eſt apud forum? quid illic hominum litigant?
Tum annona cara eſt. quid dicam aliud, neſcio.
M. *Cur tu obſecro hic me ſolam?* D. *hem, quæ hæc eſt fabula?*
Eho Myſis, puer hic vnde eſt? quisve huc attulit?
M. *Satin' ſanus es, qui me id rogites?* D. *quem igitur rogem,*
Qui hic neminem alium video? C. *miror, vnde ſit.*
D. *Dicturan' quod rogo?* M. *au.* D. *concede ad dexteram.*
M. *Deliras. non tute ipſe?* D. *verbum ſi mihi*
Vnum, præterquam quod te rogo, faxis, caue.
M. *Male dicis.* D. *vnde eſt? dic clare.* M. *à vobis.* D. *ha ha he.*
Mirum vero, impudenter mulier ſi facit.
C. *Ab Andria eſt ancilla hæc, quantum intellego.*
D. *Adeon' videmur vobis eſſe idonei,*
In quibus ſic illudatis? C. *veni in tempore.*
D. *Propera adeo puerum tollere hinc ab ianua,*
Mane: caue quoquam ex iſtoc exceſſis loco.
M. *Dij te eradicent. ita me miſeram territas.*
D. *Tibi ego dico, an non?* M. *quid vis?* D. *at etiam rogas?*
Cedo, cuium puerum hic appoſuiſti, dic mihi.
M. *Tu neſcis?* D. *mitte id, quod ſcio: dic, quod rogo.*

M. *Veſtri.* D. *cuius veſtri?* M. *Pamphili.* D. *hem, quid*
Pamphili?
M. *Eho, an non eſt?* C. *recte ego ſemper fugi has nuptias.*
D. *O facinus animaduertendum.* M. *quid clamitas?*
D. *Quémne ego heri vidi ad vos adferri veſperi?*
M. *O hominem audacem.* D. *verum. vidi Cantharam*
Subſarcinatam. M. *Dijs pol habeo gratias,*
Cum in pariundo aliquot adfuerunt liberæ.
D. *Næ illa illum haud nouit, cuius cauſa hæc incipit.*
Chremes, ſi poſitum puerum ante ædes viderit,
Suam gnatam non dabit: tanto hercle magis dabit.
C. *Non hercle faciet.* D. *nunc adeo, vt tu ſis ſciens,*
Ni puerum tollis, iamiam ego hunc mediam in viam
Prouoluam, téque ibidem peruoluam in luto.
M. *Tu pol homo non es ſobrius.* D. *fallacia*
Alia aliam trudit. iam ſuſurrari audio,
Ciuem Atticam eſſe hanc. C. *hem.* D. *coactus legibus*
Eam vxorem ducet. M. *au, obſecro, an non ciuis eſt?*
C. *Iocularium in malum inſciens pene incidi.*
D. *Quis hic loquitur? o Chreme, per tempus aduenis:*
Auſculta. C. *audiui iam omnia.* D. *an ne tu omnia?*
C. *Audiui inquam à principio.* D. *audiſtin' obſecro? hẽ*
Scelera: hanc iam oportet in cruciatum hinc abripi.
Hic ille eſt: non te credas Dauom ludere.
M. *Me miſeram: nihil pol falſi dixi me ſenex.*
C. *Noui rem omnem. ſed eſt Simo intus?* D. *intus eſt.*
M. *Ne me attingas ſceleſte. ſi pol Glycerio nõ omnia hæc.*
D. *Eho inepta, neſcis quid ſit actum.* M. *quid ſciam?*
D. *Hic ſocer eſt. alio pacto haud poterat fieri,*
Vt ſciret hæc, quæ volumus. M. *hem, prædiceres.*
D. *Paulum intereſſe cenſes, ex animo omnia,*
Vt fert natura, facias, an de induſtria?

SCENA VI. ACTVS IIII.

ARGVMENTVM.

Crito veniens ex Andro Athenas de Glycerio percontatur, an parentes repererit ſuos: audiens nondum reperiſſe, dolet quòd videat hoc ſibi obfuturum in adeunda hæreditate. Senarij.

CRITO, MYSIS, DAVVS.

C. *IN hac habitaſſe platea dictum eſt Chryſidem,*
Quæ ſe inhoneſte optauit parare hic diuitias
Potius, quàm in patria honeſte paupera viuere.
Eius morte ea ad me lege redierunt bona.
Sed quos percontér, video. ſaluete. M. *obſecro,*
Quem video? éſtne hic Crito, ſobrinus Chryſidis?
Is eſt. C. *o Myſis ſalue.* M. *ſaluos ſis Crito.*
C. *Itan' Chryſis? hem.* M. *nos quidem pol miſeras perdidit.*
C. *Quid vos? quo pacto hic? ſati' ne recte?* M. *nóſne? ſic.*
Ut quimus, aiunt; quando, vt volumus, non licet.
C. *Quid Glycerium? iam hic ſuos parentes repperit?*
M. *Vtinam.* C. *an nondum etiam? haud auſpicato huc me appuli:*
Nam pol, ſi id ſciſſem, nũquam huc tetuliſſem pedem:
Semper enim eius dicta eſt hæc, atque habita eſt ſoror:
Quæ illius fuerunt, poſſidet. nunc me hoſpitem
Lites ſequi, quàm hic mihi ſit facile, atque vtile,
Aliorum exempla commonent. ſimul arbitror,
Iam eſſe aliquem amicum, & defenſorem ei: nam ferè
Grandiuſcula iam profecta eſt illinc. clamitent,
Me ſycophantam hæreditatem perſequi,
Mendicum tum, ipſam deſpoliare non licet.
M. *O optume hoſpes pol Crito antiquum obtines.*
C. *Duc me ad eam, quando huc veni, vt videam.* M. *maxume.*
D. *Sequar hos: nolo me in tempore hoc videat ſenex.*

ACTVS V SCENA I.

ARGVMENTVM.

Simo cupit fieri nuptias: generum recuſat Chremes, ob natum ex Glycerio puerum. Trochaici Tetrametri Catalectici.

CHREMES, SIMO.

C. *SAti' iam, ſati' Simo ſpectata erga te amicitia eſt mea:*
Sati' pericli cœpi adire: orandi iam finem face.
Dum ſtudeo obſequi tibi, pene illuſi vitam filiæ.
S. *Imo enim quammaxume abs te oro, atque poſtulo Chreme,*
Vt beneficium, verbis initum dudum, nũc re cõprobes.
C. *Vide, quàm iniquus ſis præ ſtudio. dum efficias id, quod cupis,*
Neque modũ benignitatis, neq; quid me ores, cogitas:
Nam ſi cogites, remittas iam me onerare iniurijs.
S. *Quibus?* C. *ah rogitas? perpuliſti me, vt homini adoleſcentulo,*
In alio occupato amore, abhorrenti ab re vxoria,
Filiam darem in ſeditionem, atque incertas nuptias;
Eiu' labore, atque eiu' dolore gnato vt medicarer tuo.
Impetraſti: incepi, dum res tetulit: nunc non fert: feras.
Illã hinc ciuem eſſe aiunt: puer eſt natus: nos miſſos face.
S. *Per ego te deos oro, vt ne illis animum inducas credere,*
Quibus id maxume vtile eſt illũ eſſe quãdeterrimum.
Nuptiarũ gratia hæc ſunt ficta, atque incepta omnia.
Vbi ea cauſa, quamobrem hæc faciunt, erit adempta his, deſinent.
C. *Erras. cum Dauo egomet vidi iurgantem ancillam.* S. *ſcio.* C. *at*

Vero

Vero voltu; cum, ibi me adeſſe, neuter tum præſenſerat.

S. *Credo; & id facturas, Dauus dudum prædixit mihi:*

Et neſcio quid tibi ſum oblitus hodie, ac volui dicere.

ACTVS V. SCENA II.

ARGVMENTVM.

In hac ſcena Simo quum audit veniſſe, qui Glycerium dicat ciuem eſſe Atticam: ira accenſus, Dauum intrò raptum coniicit in vincula: & miro hîc artificio patris, ac domini offenſi conſuetudinem exprimit Terentius.

Trochaici Catalectici bona ex parte, præter ſex Trimetros in fine ſcenæ: admiſtis tamen interdum Iambicis quadratis.

DAVVS, CHREMES, SIMO, DROMO.

D. *ANimo iam nunc otioſo eſſe impero.* CH. *hem Dauom tibi.*

S. *Unde egreditur?* D. *meo præſidio, atque hoſpitis.* S. *quid ilud mali eſt?*

D. *Ego commodiorem hominem, aduentum, tempus non vidi.* S. *ſcelus,*

Quemnam hic laudat? D. *omnis res eſt iam in vado.* S. *ceſſo alloqui?*

D. *Herus eſt: quid agam?* S. *o ſalue bone vir.* D. *hem Simo, o noſter Chreme,*

Omnia apparata iam ſunt intus. CH. *curaſti probe.*

D. *Vbi voles, accerſe.* S. *bene ſane. id enimuero hic nunc abeſt.*

Etiam tu hoc reſpondes, quid iſtic tibi negotij eſt? D. *mihin'?* S. *ita.*

D. *Mihine?* S. *tibi ego.* D. *modo introij.* S. *quaſi ego, quàm dudum, rogem.*

D. *Cum tuo gnato vna.* S. *an ne eſt intus Pamphilus?*
crucior miſer.
Eho,non tu dixti eſſe inter eos inimicitias carnufex?
D. *Sunt.* S. *cur igitur hic eſt?* CH. *quid ilum cenſes?*
cum illa litigat.
D. *Imo vero indignum Chreme iam facinus faxo ex*
me audias.
Neſcio quis ſenex modo venit:ellum,confidens,catus:
Cum faciem videas,videtur eſſe quanti vis preti:
Triſti ſeueritas ineſt in voltu,atque in verbis fides.
S. *Quidnam adportas?* D. *nil equidem,niſi quod ilum*
audiui dicere.
S. *Quid ait tandem?* D. *Glycerium ſe ſcire eſſe hanc ci*
uem Atticam.
S. *Hem Dromo,Dromo.* D. *quid eſt?* S. *Dromo.* D. *au*
di. S. *verbum ſi addideris. Dromo.*
D. *Audi obſecro.* DRO. *quid vis?* S. *ſublimen hunc in-*
tro rape,quantum potes.
DR. *Quem?* S. *Dauom.* D. *quamobrem?* S. *quia lu-*
bet. rape inquam. D. *quid feci?* S. *rape.*
DA. *Si quidquam mentitum inuenies,occidito.* S. *nihil*
audio.
Ego iam te commotum reddam. D. *Tametſi hoc ve-*
rum eſt. S. *tu tamen*
Cura adſeruandum vinctum:atque audin'? quadru-
pedem conſtringito.
Age nunc: iam ego pol hodie,ſi viuo,tibi
Oſtendam,herum quid ſit pericli fallere,&
Illi patrem. CH. *ah ne ſæui tantopere.* S. *Chreme,*
Pietatem gnati. nonne te miſeret mei?
Tantum laborem capere ob talem filium?
Age Pamphile:exi Pamphile:ecquid te pudet?

ACTVS

ACTVS V. SCENA III.

ARGVMENTVM.

Simo acriter obiurgat filium:confeſſus crimen filius,veniam petit,ac ſe totum paternæ ſubiicit voluntati. Nimis commotum Simonem placare nititur Chremes. Partim Iambici Senarij,partim Trochaici Tetrametri. Catalectici,ídque in fine ſcenæ.

PAMPHILVS, SIMO, CHREMES.

P. *Quis me volt?perij,pater eſt.* S.*quid ais omnium?* C. *ah.*
Rem potius ipſam dic,ac mitte male loqui.
S. *Quaſi quidquam in hunc iam grauius dici poſſiet.*
Ain' tandem,ciuis Glycerium eſt? P. *ita prædicant.*
S. *Ita prædicant?ingentem confidentiam:*
Num cogitat,quid dicat?num facti piget?
Num eius color pudoris ſignum vſquam indicat?
Adeon' impotenti eſſe animo,vt præter ciuium
Morem,atque legem,& ſui voluntatem patris
Tamen hanc habere ſtudeat cum ſummo probro?
P. *Me miſerum.* S. *modóne id demum ſenſti Pamphile?*
Olim iſtuc,olim,cum ita animum induxti tuum,
Quod cuperes,aliquo pacto efficiundum tibi,
Eodem die iſtuc verbum verè in te accidit.
Sed quid ago?cur me excrucio?cur me macero?
Cur meam ſenectam huius ſolicito amentia?an
Pro huius ego vt peccatis ſupplicium ſufferam?
Imo habeat,valeat,viuat cum illa. P. *mi pater.*
S. *Quid mi pater?quaſi tu huius indigeas patris.*
Domus,vxor,liberi inuenti inuito patre:
Adducti,qui illam ciuem hinc dicant:viceris.
P. *Pater licétne pauca?* S. *quid dices mihi?*
C. *Attamē Simo audi.* S. *ego audiam?quid ego audiam*

Chreme? C. at tamen dicat ſine. S. age dicat, ſino.
P. *Ego me amare hanc fateor. ſi id peccare eſt, fateor id quoque.*
Tibi pater me dedo. quiduis oneris impone: impera.
Vis me uxorem ducere? hanc amittere? ut potero, feram.
Hoc modo te obſecro, ut ne credas à me allegatum hunc ſenem.
Sine expurgem, atque illum huc coram adducam. S. *adducas?* P. *ſine pater.*
C. *Æquum poſtulat: da veniam.* P. *ſine te hoc exorem.* S. *ſino.*
Quiduis cupio, dũ ne ab hoc me falli cõperiar Chreme.
C. *Pro peccato magno paulùm ſupplicij ſatis eſt patri.*

ACTVS V. SCENA IIII.

ARGVMENTVM.

Hæc ſcena continet Andrij Critonis cum Simone & Chremete congreſſum, in quo error omnis fabulæ aperitur: nam Glycerium oſtenditur hîc filia eſſe Chremetis. Throchaici Tetrametri, & Iambici Quadrati, admiſto vno Dimetro.

CRITO, CHREMES, SIMO, PAMPHILVS.

CR. *Mitte orare. vna harum quauis cauſa me, ut faciam, monet,*
Vel tu, vel quòd verùm eſt, vel quòd ipſi cupio Glycerio.
CH. *Andrium ego Critonem video? æcere is eſt.* CR. *ſaluos ſis Chreme.*
CH. *Quid tu Athenas inſolens?* CR. *euenit. ſed hicine eſt Simo?*

CH. *Hic*

CH. *Hic eſt.* S. *me ne quaeris? eho tu Glycerium hinc ciuem eſſe ais?*
CR. *Tu negas? Itáne huc paratus aduenis?* CR. *quare? S. rogas?*
Túne impune haec facias? túne hic homines adoleſcentulos,
Imperitos rerum, eductos libere, in fraudem illicis?
Solicitando, & pollicitando eorum animos lactas? CR. *ſanun' es?*
S. *Ac meretricios amores nuptijs conglutinas?*
P. *Perij: metuo, vt ſubſtet hoſpes.* CH. *ſi Simo hunc noris ſatis,*
Non ita arbitrere. bonus hic eſt vir. S. *hic vir ſit bonus?*
Itáne adtemperate venit hodie in ipſis nuptiis,
Ut veniret antehac nunquã? eſt vero huic credendum Chreme.
P. *Ni metuam patrem, habeo pro illa re, illum quod mo neam probe.*
S. *Sycophanta.* CR. *hem.* CH. *ſic Crito eſt hic: mitte.* CR. *videat, qui ſiet.*
Si mihi pergit, quae volt, dicere, ea, quae non volt, audiet.
Ego iſtaec moueo, aut curo? non tu tuum malum aequo animo feres?
Nam, ego quae dixi, vera, an falſa audieris, iam ſciri poteſt.
Atticus quidam olim naui fracta apud Andrum eiectus eſt,
Et iſtaec vna parua virgo. tum ille egens forte applicat
Primum ad Chryſidis patrem ſe. S. *fabulam inceptat.* CH. *ſine.*
CR. *Itáne vero obturbat?* CH. *perge.* CR. *tum is mihi cognatus fuit,*

Qui

Qui eum recepit. ibi ego audiui ex illo ſeſe eſſe Atticũ.
Is ibi mortuus eſt. CH. *eius nomen?* CR. *nomen tam cito tibi?*
Phania. CH. *hem, perij.* CR. *verum hercle opinor fuiſſe Phaniam.*
Hoc certo ſcio, Rhamnuſium ſe aiebat eſſe. CH. *o Iupiter.*
CR. *Eadem hæc Chreme multi alij in Andro tum audiuere.* CH. *vtinam id ſiet,*
Quod ſpero. eho dic mihi, quid is eam tum, Crito?
Suam ne aiebat eſſe? CR. *non.* CH. *cuiam igitur?* CR. *fratris filiam.*
CH. *Certe mea eſt.* CR. *quid ais?* S. *quid tu? quid ais?* P. *arrige aures Pamphile.*
S. *Qui credis?* CH. *Phania ille, frater meus fuit.* S. *noram, & ſcio.*
CH. *Is hinc bellum fugiens, méque in Aſiam perſequẽs, proficiſcitur.*
Tum illam hic relinquere eſt veritus. poſt illa nunc primum audio,
Quid ilo ſit factum. P. *vix ſum apud me: ita animus commotu' eſt metu,*
Spe, gaudio, mirando hoc tanto, tam repentino bono.
S. *Næ iſtam multimodis tuam inueniri gaudeo.* P. *credo pater.*
CH. *At mihi vnus ſcrupulus etiam reſtat, qui me male habet.* P. *dignus es*
Cum tua religione odio. nodum in ſirpo quæris. CR. *quid iſtud eſt?*
CH. *Nomen non conuenit.* CR. *fuit hercle aliud huic paruæ.* CH. *quod Crito?*
Nunquid meminiſti? CR. *id quæro.* P. *egóne huius memoriam patiar meæ*

Volup

Voluptati obſtare, cũ ego poſſim in hac re medicari mihi?
Non patiar. heus Chreme: quod quæris, Paſibula. CR.
ipſa eſt. CH. *ea eſt.*
P. *Ex ipſa millies audiui.* S. *omneis nos gaudere hoc Chreme,*
Te credo credere. CH. *ita me dij ament, credo.* P. *quid reſtat pater?*
S. *Iam dudum res reduxit me ipſa in gratiam.* P. *o lepidum patrem.*
De vxore ita, vt poſſedi, nihil mutat Chremes. CH. *cauſa optũma eſt:*
Niſi quid pater aliud ait. P. *nempe.* S. *ſcilicet.* CH. *dos, Pamphile, eſt*
Decem talẽta. P. *accipio.* CH. *propero ad filiam. eho mecum Crito:*
Nam illam me haud noſſe credo. S. *cur non illam huc transferri iubes?*
P. *Recte admones. Dauo iſtuc dedam iam negoti.* S. *non poteſt.*
P. *Qui?* S. *quia habet aliud magis ex ſeſe, & maius.* P. *quidnam?* S. *vinctus eſt.*
P. *Pater, non recte vinctũ eſt.* S. *haud ita iuſſi.* P. *iube ſolui obſecro.*
S. *Age fiat.* P. *at matura.* S. *eo intro.* P. *o fauſtum, & felicem hunc diem.*

ACTVS V. SCENA V.

ARGVMENTVM.

Charini & Pamphili colloquium ideò hîc introducitur, vt vna narratione Charini quoque negotium tranſigatur.

Trochaici Iambici permiſti.

CHARINVS, PAMPHILVS.

C. *Prouiſo, quid agat Pamphilus: atque eccum.* P. *aliquis forſan me putet*

Non

Non hoc putare verum: at mihi nunc ſic eſſe hoc verum lubet
Ego vitam deorum propterea ſempiternã eſſe arbitror,
Quòd voluptates eorum propria ſunt. nam mihi immortalitas
Parta eſt, ſi nulla huic ægritudo gaudio intercesserit.
Sed quem ego potiſſimum exoptem nunc mihi, cui hæc narrem, dari?
C. *Quid illuc gaudi eſt?* P. *Dauom video. nemo eſt, quem mallem, omnium:*
Nam hunc ſcio mea ſolide ſolum gauiſurũ eſſe gaudia.

ACTVS V. SCENA VI.

ARGVMENTVM.

Dauo narrat Pamphilus Glycerium inuentam eſſe ciuem Atticã, ſeque illam ducturum vxorem: Charinus oſtendit per Pamphilum facilè ſe impetraturum à Chremete Philumenã. Hæc ſcena alterum generum Chremeti comparat: ne aut Charinus triſtis abeat, aut non prouiſum Philumenæ ſit.

Trochaici Iambici permiſti.

DAVVS, PAMPHILVS, CHARINVS.

D. *Pamphilus vbinam hic eſt?* P. *Daue.* D. *quiſnam homo eſt?* P. *ego ſum.* D. *o Pamphile.*
P. *Neſcis, quid mihi obtigerit.* D. *certe: ſed, quid mihi obtigerit, ſcio.*
P. *Et quidem ego.* D. *more hominum euenit, ego vt quod ſum nactus mali,*
Prius reſciſceres tu, quàm ego, tibi quod euenit boni.
P. *Mea Glycerium ſuos parentes reperit.* D. *o factũ bene.*
C. *Hem.* P. *pater amicus ſummus nobis.* D. *quis?* P. *Chremes.* D. *narras probe.*
P. *Nec mora vlla eſt, quin eam vxorem ducam.* C. *num ille ſomniat*

Ea

Ea,quæ vigilans voluit? P. tum de puero Daue? D. ab-
ſine:
Solus eſt,quem diligũt dij. C. ſaluus ſum,ſi hæc vera ſunt.
Conloquar. P. quis homo eſt? Charine,in tempore ipſo mi
aduenis.
C. Bene factum. P. hem,audiſti? C. omnia. age,me in tuis
ſecundis reſpice.
Tuus eſt nunc Chremes.facturũ, quæ voles,ſcio omnia.
P. Memini:atque adeo longum eſt,nos illum expectare,
dum exeat.
Sequere hac me.intus apud Glycerium eſt nunc.tu Da-
ue abi domum,
Propera,acccerſe,hinc qui auferant eam:quid ſtas?quid
ceſſas? D. eo.
Ne expectetis, dum exeant huc:intus deſpondebitur:
Intus tranſigetur,ſi quid eſt,quod reſtet.plaudite.

PERSONAE.

PHAEDRIA	*adoleſcens,*
PARMENO	*ſeruus,*
THAIS	*meretrix,*
GNATHO	*paraſitus,*
CHAEREA	*adoleſcens,*
THRASO	*miles,*
PYTHIAS	*ancilla,*
CHREMES	*ſenex,*
ANTIPHO	*adoleſcens,*
DORIAS	*ancilla,*
DORVS	*eunuchus,*
SANGA	*ſeruus,*
SOPHRONA	*nutrix,*
LACHES	*ſenex.*

Terentij

Terentij Eunuchus.

ACTA LVDIS MEGALENSIB. L. POSTVMIO ALBINO, L. CORNELIO MERVLA AEDILIB. CVRVLIB. EGERE L. AMBIVIVS TVRPIO, L. ATILIVS PRAENESTSINVS. MODVLAVIT FLACCVS CLAVDII TIBIIS DVABVS DEXTRA, ET SINISTRA, GRAECA MENANDRV, ACTA II. M. VALERIO, C. FANNIO COS.

C. SVLPICII APOLLINARIS PERIOCHA.

Trimetri Iambici.

SOrorem falſò dictitatam Thaidis,
Id ipſum ignorans, miles aduexit Thraſo,
Ipſique donat. erat hæc ciuis Attica.
Eidem eunuchũ, quẽ emerat, tradi iubet
Thaidis amator Phædria, ac rus ipſe abit,
Thraſoni oratus biduum concederet.
Ephebus frater Phædriæ puellulam
Cum deperiret dono miſſam Thaidi,
Ornatu Eunuchi induitur: ſuadet Parmeno:
Introijt: vitiat virginem: ſed Atticus
Ciuis repertus frater eius, conlocat
Vitiatam Ephebo: Phrædriam exorat Thraſo.

Ἄδηλον.

M*ERETRIX adoleſcentem, cuius mutuo amore tenebatur, excluſit: eique reuocato exclu-*

ſionis

ſionis cauſas reddidit. eius frater minor natu virginē, quam miles meretrici dono miſerat, amare cœpit; deductúsque in domum meretricis pro eunucho, vitiat. re itaque cognita, cum illuſam ſe meretrix doleret, ab eodem adoleſcente placatur: interuentúque fratris eius ciuem cognitam Athenienſem ducit vxorem. miles quoque in partem meretricij amoris receptus illuditur.

PROLOGVS TRIMETRI.

SI quiſquam eſt, qui placere ſe ſtudeat bonis
Quàm plurimis, & minime multos lædere;
In his poeta hic nomen profitetur ſuum.
Tum ſi quis eſt, qui dictum in ſe inclementius
Exiſtimauit eſſe, ſic exiſtimet,
Reſponſum, non dictum eſſe, quia læſit prior,
Qui bene vertendo, & eaſdem ſcribendo male, ex
Græcis bonis Latinas fecit non bonas:
Idem Menandri Phaſma nunc nuper dedit,
Atque in Theſauro ſcripſit, cauſam dicere
Prius vnde petitur, aurum quare ſit ſuum,
Quàm illic, qui petit, vnde is ſit theſaurus ſibi,
Aut vnde in patrium monumentum peruenerit.
Dehinc ne fruſtretur ipſe ſe, aut ſic cogitet;
Defunctus iam ſum, nihil eſt quod dicat mihi:
Is ne erret, moneo, & deſinat laceſſere:
Habeo alia multa, quæ nunc condonabitur;
Quæ proferentur poſt, ſi perget lædere
Ita, vt facere inſtituit. nunc quam acturi ſumus
Menandri Eunuchum, poſtquam ædiles emerunt,
Perfecit, ſibi vt inſpiciundi eſſet copia.
Magiſtratus cum ibi adeſſet, occepta eſt agi.
Exclamat, furem, non poetam: fabulam

Dediſſe,& nil dediſſe verborum tamen:
Colacem eſſe Næui,& Plauti veterem fabulam,
Paraſiti perſonam inde ablatam,& militis.
Si id eſt peccatum,peccatum imprudentia eſt
Poetæ,non qui furtum facere ſtuduerit.
Id ita eſſe,vos iam iudicare poteritis.
Colax Menandri eſt:in ea eſt paraſitus Colax,
Et miles glorioſus:eas ſe non negat
Perſonas tranſtuliſſe in Eunuchum ſuam
Ex Græca:ſed eas fabulas factas prius
Latinas ſciſſe ſeſe,id vero pernegat.
Quòd ſi perſonis iiſdem vti aliis non licet:
Quî magis licet currentes ſeruos ſcribere,
Bonas matronas facere,meretrices malas,
Paraſitum edacem, glorioſum militem,
Puerum ſupponi, falli per ſeruum ſenem,
Amare,odiſſe,ſuſpicari?denique
Nullum eſt iam dictum,quod non dictum ſit prius.
Quare æquum eſt vos cognoſcere,atque ignoſcere,
Quæ veteres factitarunt, ſi faciunt noui.
Date operam,& cum ſilentio animaduortite,
Vt pernoſcatis,quid ſibi Eunuchus velit.

ACTVS I. SCENA I.

ARGVMENTVM.

Phædria excluſus conſultàt an redire debeat ad Thaidem: Huic Parmeno ſuadet,vt animo æquo amoris moleſtias ferat.

Trimetri.

PHAEDRIA, PARMENO.

PH. *Quid igitur faciam? non eam? ne nunc quidem,*
Cùm accerſor vltro?an potius ita me comparem,
Non perpeti meretricum contumelias?

Exclu

Excluſit, reuocat. redeam? non, ſi me obſecret.
P A. *Siquidem hercle poſſis, nil prius, neque fortius:*
Verum ſi incipies, neque perficies nauiter:
Atque vbi pati non poteris, cum nemo expetet,
Infecta pace, vltro ad eam venies, indicans
Te amare, & ferre non poſſe: actum eſt, ilicet,
Periſti: eludet, vbi te victum ſenſerit.
Proin tu, dum eſt tempus, etiam atque etiam cogita,
Here. quæ res in ſe neque conſilium, neque modum
Habet vllum, eam conſilio regere non potes.
In amore hæc omnia inſunt vitia, iniuriæ,
Suſpectiones, inimicitiæ, induciæ,
Bellum, pax rurſum. incerta hæc ſi tu poſtules
Ratione certa facere, nihilo plus agas,
Quàm ſi des operam, vt cum ratione inſanias.
Et quod nunc tute tecum iratus cogitas:
Egóne illã? quæ illum? quæ me? quæ non? ſine modo:
Mori me malim: ſentiet qui vir ſiem:
Hæc verba mehercule vna falſa lacrumula,
Quam, oculos terendo miſere, vix vi expreſſerit,
Reſtinguet: & te vltro accuſabis, & ei dabis
Vltro ſupplicium. P H. *indignum facinus. nunc ego &*
Illam ſceleſtam eſſe, & me miſerum ſentio:
Et tædet. & amore ardeo: & prudens, ſciens,
Viuus, vidénsque pereo: nec, quid agam, ſcio.
P A. *Quid agas? niſi vt te redimas captum quàm queas*
Minimo: ſi nequeas paululo, at quanti queas:
Et ne te afflictes. P H. *itáne ſuades?* P A. *ſi ſapis:*
Neque, præterquam quas ipſe amor moleſtias
Habet, addas; & illas, quas habet, recte feras.
Sed ipſa egreditur noſtri fundi calamitas:
Nam quod nos capere oportet, hæc intercipit.

ACTVS I. SCENA II.

ARGVMENTVM.

Thaidis blando ſermone victus Phædria pollicetur ſe biduum rus conceſſurum, vt Thraſoni interim locus ſit apud illam.

Trimetri.

THAIS, PHAEDRIA, PARMENO.

T. MIſeram me, vereor ne illud grauius Phædria
Tulerit; néve aliorſum, atque ego feci, acceperit,
Quòd heri intromiſſus non eſt. PH. totus Parmeno
Tremo horreóque, poſtquam aſpexi hanc. PA. bono animo es:
Accede ad ignem hunc, iam caleſces plus ſatis.
T. Quis hic loquitur? hem, tun' eras mi Phædria?
Qui hic ſtabas? cur non recta introibas? PA. ceterum
De excluſione verbum nullum. T. quid taces?
PH. Sane quia vero hæ mihi patent ſemper fores,
Aut quia ſum apud te primus. T. miſſa iſtac face.
PH. Quid miſſa? o Thais, Thais, vtinam eſſet mihi
Pars æqua amoris tecum; ac pariter fieret, vt
Aut hoc tibi doleret itidem, vt mihi dolet;
Aut ego iſtuc abs te factum nihili penderem.
T. Ne crucia te obſecro anime mi, mi Phædria.
Non pol, quo quenquam plus amem, aut plus diligam,
Eo feci: ſed ita erat res: faciundum fuit.
PA. Credo, vt fit, miſera præ amore excluſit hunc foras.
T. Siccine ais Parmeno? age. ſed, huc qua gratia
Te accerſi iuſſi, auſculta. PH. fiat. T. dic mihi
Hoc primum. potin' eſt hic tacere? PA. egóne? optume.
Verum heus tu, lege hac tibi meam aſtringo fidem:
Quæ vera audiui, taceo, & contineo optume:
Sin falſum, aut vanum, aut fictum eſt, continuo palam eſt.

Plenus

Plenus rimarum ſum, hac atque illac perfluo.
Proin tu, taceri ſi vis, vera dicito.
T. *Samia mihi mater fuit: ea habitabat Rhodi.*
PA. *Poteſt taceri hoc.* T. *ibi tum matri paruolam*
Puellam dono quidam mercator dedit,
Ex Attica hinc abreptam. PH. *ciuémne?* T. *arbitror:*
Certum non ſcimus: matris nomen & patris
Dicebat ipſa: patriam, & ſigna cetera
Neque ſciebat, neque per ætatem etiam potuerat.
Mercator hoc addebat, è prædonibus,
Vnde emerat, ſe audiſſe, abreptam è Sunio.
Mater vbi accepit, cœpit ſtudioſe omnia
Docere, educere, ita vti ſi eſſet filia.
Sororem plerique eſſe credebant meam.
Ego cum illo, quo cum vno rem habebam tum, hoſpite,
Abij huc: qui mihi reliquit hæc, quæ habeo, omnia.
PA. *Vtrũq; hoc falſum eſt: effluet.* T. *qui iſtuc?* PA. *quia*
Neque tu vno eras contenta, neque ſolus dedit:
Nam hic quoque bonã, magnãq; partem ad te attulit.
T. *Ita eſt. ſed ſine me peruenire, quò volo.*
Interea miles, qui me amare occeperat,
In Cariam eſt profectus. te interea loci
Cognoui. tute ſcis, poſtilla quàm intumum
Habeam te, & mea conſilia vt tibi credam omnia.
PH. *Ne hoc quidem tacebit Parmeno.* PA. *oh, dubium ne id eſt?*
T. *Hoc agite amabo. mater mea illic mortua eſt*
Nuper. eius frater aliquantum ad rem eſt auidior.
Is vbi hancce forma videt honeſta virginem,
Et fidibus ſcire, pretium ſperans, illico
Producit, vendit. forte fortuna adfuit
Hic meus amicus: emit eam dono mihi,

Imprudens harum rerum, ignarúsque omnium?
Is venit: poſtquam ſenſit me tecum quoque
Rem habere, fingit cauſas; ne det; ſedulo:
Ait, ſi fidem habeat, ſe iri præpoſitum tibi
Apud me, ac non id metuat, ne, vbi eam acceperim,
Seſe relinquam, velle ſe illam mihi dare;
Verum id vereri. ſed, ego quantum ſuſpicor,
Ad virginem animũ adiecit. PH. *etiámne amplius?*
T. *Nil: nam quæſiui: nunc ego eam, mi Phædria,*
Multa ſunt cauſæ, quamobrem cupio abducere:
Primum, quod ſoror eſt dicta: præterea, vt ſuis
Reſtituam, ac reddam. ſola ſum: habeo hic neminem,
Neque amicũ, neque cognatum. quamobrem Phædria
Cupio aliquos parare amicos beneficio meo.
Id amabo adiuta me, quo id fiat facilius.
Sine ilum priores parteis hoſce aliquot dies
Apud me habere. nihil reſpondes? PH. *peſſuma,*
Ego quidquam cum iſtis factis tibi reſpondeam?
PA. *Hei noſter, laudo: tandem perdoluit: vir es.*
PH. *At ego neſciebam, quorſum tu ires: paruola*
Hinc eſt abrepta: eduxit mater pro ſua:
Soror eſt dicta: cupio abducere, vt reddam ſuis.
Nempe omnia hæc nunc verba huc redeunt denique:
Excludor ego, ille recipitur: qua gratia?
Niſi illum plus amas, quàm me: & iſtam nunc times,
Quæ aduecta eſt, ne illum talem præripiat tibi.
T. *Egon' id timeo?* PH. *quid te ergo ſolicitat? cedo.*
Num ſolus ille dona dat? nuncubi meam
Benignitatem ſenſiſti te caluier?
Nónne, vbi mihi dixti cupere te ex Aethiopia
Ancillulam, relictis rebus omnibus,
Quæſiui? eunuchum porro dixti velle te,

Quia

Quia ſolæ vtuntur his reginæ: repperi:
Heri minas viginti pro ambobus dedi:
Tamen contemptus abs te, hæc habui in memoria:
Ob hæc facta abs te ſpernor. T. *quid iſtuc Phædria?*
Quanquã illam cupio abducere, atque hac re arbitror
Id fieri poſſe maxume: veruntamen,
Potius quàm te inimicum habeam, faciam, vt iuſſeris.
PH. *Utinam iſtuc verbum ex animo, ac vere diceres,*
Potius, quàm te inimicum habeam. ſi iſtuc crederem
Sincere dici, quiduis poſſem perpeti.
PA. *Labaſcit, victus vno verbo. quàm cito?*
T. *Ego non ex animo miſera dico? quam ioco*
Rem voluiſti à me tandem, quin perfeceris?
Ego impetrare nequeo hoc abs te, biduum
Saltem vt concedas ſolum. PH. *ſiquidem biduum:*
Verum ne fiant iſti viginti dies.
T. *Profecto non plus biduum, aut.* PH. *aut? nihil moror.*
T. *Non fiet. hoc modo ſine te exorem.* PH. *ſcilicet*
Faciũdũ eſt, quod vis. T. *merito amo te.* PH. *bene facis:*
Rus ibo: ibi hoc me macerabo biduum:
Ita facere certum eſt: mos gerundũ eſt Thaidi.
Tu huc Parmeno fac illi adducantur. PA. *maxume.*
PH. *in hoc biduum Thais vale.* T. *mi Phædria,*
Et tu. nunquid vis aliud? PH. *egóne quid velim?*
Cum milite iſto præſens, abſens vt ſies:
Dies, noctésque ames me: me deſideres:
Me ſomnies: me expectes: de me cogites:
Me ſperes: me te oblectes: mecum tota ſis:
Meus fac ſis poſtremo animus, quando ego ſum tuus.
T. *Me miſeram, forſitan hic mihi paruã habeat fidẽ,*
Atque ex aliarum ingenijs nunc me iudicet.
Ego pol, quæ mihi ſum conſcia, hoc certo ſcio,

Neque me finxiſſe falſi quidquam, neque meo
Cordi eſſe quenquam cariorem hoc Phædria:
Et quidquid huius feci, cauſa virginis
Feci: nam me eius ſpero fratrem propemodum
Iam repperiſſe, adoleſcentem adeo nobilem: &
Is hodie venturum ad me conſtituit domum.
Concedam hinc intro, atque expectabo, dum venit.

ACTVS II. SCENA I.

ARGVMENTVM.

Phædria rus concedit, id quod Thaidi ſe facturum dixerat. Illius ex amore immutationem miratur Parmeno: & militis donum ita laudat, vt heri ſui eunucho præferat.

Trochaici, Iambicis admiſtis, hiſque partim Tetrametris, partim Trimetris: vno etiam dimetro.

PHAEDRIA, PARMENO.

PH. *Ita fac, vt iuſſi, deducantur iſti.* PA. *faciam.* PH. *at diligenter.*

PA. *Fiet.* PH. *at mature.* PA. *fiet.* PH. *ſatin' hoc mandatum eſt tibi?*

PA. *Ah rogitare? quaſi difficile ſiet. vtinam*
Tam aliquid facile inuenire poſſis Phædria,
Hoc quàm peribit. PH. *ego quoque vna pereo, quod mi eſt carius.*
Ne iſtuc tam iniquo patiare animo. PA. *minime: quin*
Effectum dabo. ſed nunquid aliud imperas?

PH. *Munus noſtrum ornato verbis, quod poteris: &*
Iſtum æmulum, quod poteris, ab ea pellito.

PA. *Memini, tametſi nullus moneas.* PH. *ego rus ibo, atque ibi manebo.*

PA. *Cenſeo.* PH. *ſed heus tu.* PA. *quid vis?* PH. *cenſen' poſſe me obfirmare, &*
Perpeti, ne redeã interea? PA. *téne? non hercle arbitror:*
Nam aut iam reuertere, aut mox noctu te adiget horſum inſomnia.

PH.

PH. *Opu' faciã, vt defatiger vſque, ingratijs vt dormiã.*
PA. *Vigilabis laſſus: hoc plus facies.* PH. *ah, nil dicis Parmeno.*
Eijciunda hercle hæc mollities animi: nimis me indulgeo.
Tandem ego non illa caream, ſi ſit opus, vel totum triduum? PA. *hui,*
Vniuerſum triduum? vide, quid agas. PH. *ſtat ſententia.*
PA. *Dij boni, quid hoc morbi eſt? adeon' homines immutaricr*
Ex amore, vt non cognoſcas eundem eſſe? hoc nemo fuit
Minus ineptus, magi' ſeuerus quiſquam, nec magi' continens.
Sed quis hic eſt, qui huc pergit? at at, hic quidem eſt paraſitus Gnatho
Militis: ducit ſecum vna virginem huic dono: Papæ;
Facie honeſta. mirum, ni ego me turpiter hodie hic dabo
Cum meo decrepito hoc eunucho, hæc ſuperat ipſam Thaidem.

ACTVS II. SCENA II.

ARGVMENTVM.

Quaſi ambulantem Gnathonis perſonam inducit, ſub cuius verbis corrupti hominum mores oſtenduntur: maximè aſſentatorum qui patellam ſequuntur, & ad prandia præſtò ſunt.

Trochaici & Iambici Tetrametri Catalectici.

GNATHO, PARMENO.

6. *DIj immortales, homini homo quid præſtat? ſtulto intellegens*
Quid intereſt? hoc adeo ex hac re venit in mẽtem mihi:
Conueni hodie adueniens quendam mei loci hinc, atque ordinis,

Hominem haud impurum itidem patria qui abligurierat bona.
Video ſentũ, ſqualidũ, ægrum, pannis, anniſque obſitum.
Quid iſtuc, inquam, ornati eſt? quoniam miſer, quod habui, perdidi,
Hẽ quò redactus ſum: omnes noti me atq; amici deſerũt.
Hic ego ilum contempſi præ me: quid homo, inquam, ignauiſſime?
Itáne paraſti te, vt ſpes nulla reliqua in te ſiet tibi?
Simul conſiliũ cũ re amiſti? viden' me ex eodẽ ortũ loco?
Qui color, nitor, veſtitus, quæ habitudo eſt corporis?
Omnia habeo, neque quidquam habeo: nil cum eſt, nil deſit tamen.
At ego infelix neque ridiculus eſſe, neque plagas pati Poſſum. quid tu his rebus credis fieri? tota erras via.
Olim iſti fuit generi quondam quæſtus apud ſeclũ prius.
Hoc nouũ eſt aucupiũ: ego adeò hanc primus inueni viã.
Eſt genus hominum, qui eſſe primos ſe omnium rerum volunt,
Nec ſunt: hos conſector: hiſce ego non paro me vt rideãt,
Sed eis vltro arrideo, & eorum ingenia admiror ſimul:
Quidquid dicunt, laudo: id rurſum ſi negant, laudo id quoque:
Negat quis, nego: ait, aio: poſtremo imperaui egomet mihi,
Omnia aſſentari. is quæſtus nunc eſt multo vberrimus.
PA. *Scitum hercle hominem: hic homines prorſum ex ſtultis inſanos facit.*
G. *Dum hæc loquimur, interea loci ad macellum vbi aduenimus,*
Concurrunt læti mi obuiam cupedinarij, coqui,
Lanij, cetarij, fartores, piſcatores, aucupes,

Quibus

Quibus & re ſalua & perdita profueram, & proſum ſæpe:
Salutant: ad cœnam vocant, aduentum gratulantur.
Ille vbi miſer, famelicū, videt me eſſe in tantū honorem,
Et tam facile victum quærere; ibi homo cœpit me obſecrare,
Vt ſibi liceret diſcere id de me. ſectari iuſſi:
Si potis eſt, tanquā philoſophorū habēt diſciplinæ ex ipſis
Vocabula, paraſiti itidem vt Gnathonici vocentur.
PA. *Viden' oſſum, & cibū quid faciat alienus?* GN. *ſed ego ceſſo*
Ad Thaidem hanc deducere, & rogitare ad cœnam vt veniat.
Sed Parmenonem ante oſtium Thaidis triſtem video,
Riualis ſeruum. ſalua eſt res: nimirum hic homines frigent.
Nebulonem hunc certum eſt ludere. PA. *hice hoc munere arbitrantur*
Suam Thaidem eſſe. GN. *plurima ſalute Parmenonem*
Summum ſuum impartit Gnatho. quid agitur? PA. *ſtatur.* GN. *video:*
Nunquidnam hic, quod nolis, vides? PA. *te.* GN. *credo. at nunquid aliud?*
PA. *Qui dum?* GN. *quia triſti' es.* PA. *nihil equidem.* GN. *ne ſis. ſed quid videtur*
Hoc tibi mancipium? PA. *non malum hercle.* GN. *vro hominem.* PA. *vt falſus animi eſt.*
GN. *Quàm hoc munus gratum Thaidi arbitrare eſſe?* PA. *hoc nunc dices,*
Eiectos hinc nos. OMNIVM *rerum heus viciſſitudo eſt.*
GN. *Sex ego te totos Parmeno hos menſes quietū reddā;*

Ne

Ne ſurſum, deorſum curſites, néve vſq; ad lucẽ vigiles.
Ecquid beo te? PA. *men'? Papæ.* GN. *ſic ſoleo amicos.* PA.
laudo.
GN. *Detineo te fortaſſe: tu profectus alio fueras.*
PA. *Nuſquam.* GN. *tum tu igitur paulum da mihi ope-*
ræ: fac, admittar
Ad illam. PA. *age modo, nunc tibi patent fores hæ,*
quia iſtam ducis.
GN. *Num quẽ euocari hinc vis foras?* PA. *ſine, biduum*
hoc prætereat.
Qui mihi nunc vno digitulo fores aperis fortunatus,
Næ tu iſtas faxo calcibus ſæpe inſultabis fruſtra.
GN. *Etiam tu hic ſtas Parmeno? eho numnam tu hic*
relictus cuſtos,
Ne quis forte internuncius clam à milite ad iſtam
curſitet?
PA. *Facete dictum: mira vero, militi quæ placeant:*
Sed video herilem filium minorem huc aduenire.
Miror, qui ex Piræo abierit: nam ibi cuſtos publice
eſt nunc.
Non temere eſt: & properans venit: neſcio quid cir-
cunſpectat.

ACTVS II. SCENA III.

ARGVMENTVM.

Chęrea laudat fortè conſpectam virginem, queritur ſubductam, Parmeno oſtendit, quî fieri poſsit, vt illa potiatur. Iambici, Trochaicíque Tetrametri permiſti. Senarij item aliquot in media ſcena.

CHAEREA, PARMENO.

CH. *Occidi.*
Neque virgo eſt vſquã, neque ego, qui illam è
con

conſpectu amiſi meo.
Vbi quæram? vbi inueſtigem? quem percontar? quam inſiſtam viam?
Incertus ſum: vna hæc ſpes eſt; vbi vbi eſt, diu celari non poteſt.
O faciem pulchram: deleo omnes dehinc ex animo mulieres:
Tædet quotidianarum harum formarum. PA. *ecce autem alterum,*
De amore neſcio quid loquitur. o infortunatum ſenem.
Hic vero eſt, qui ſi amare occeperit, ludum iocúmque
Dices fuiſſe illum alterũ, præut huius rabies quæ dabit.
CH. *Vt di illum, deæque ſenium perdant, qui me hodie remoratus eſt;*
Méque adeo, qui reſtiterim; tum autem qui illum flocci fecerim.
Sed eccum Parmenonem. ſalue. PA. *quid tu es triſtis? quidve alacris?*
Vnde is? C. *ego hercle neſcio, neque vnde eam, neque quorſum eam:*
Ita prorſum oblitus ſum mei.
PA. *Qui quæſo?* C. *amo.* PA. *ehem.* C. *nunc te Parmeno oſtendes, qui vir ſies.*
Scis te mihi ſæpe pollicitum eſſe: Chærea, aliquid inueni
Modo, quod ames: in ea re vtilitatem ego faciam vt noſcas meam:
Cum in cellulam ad te patris penum omnem congerebam clanculum.
PA. *Age inepte.* C. *hoc hercle factum eſt. fac, ſis, nunc promiſſa appareant,*
Siue adeo digna res eſt, vbi tu neruos intendas tuos.

Haud

*Haud ſimilis virgo eſt virginum noſtrarum:quas ma-
tres ſtudent
Demiſſis humeris eſſe, vincto pectore,vt gracilæ ſient.
Si qua eſt habitior paulo, pugilem eſſe aiunt: deducunt
cibum:
Tametſi bona eſt natura,reddunt curatura iunceas:
Itaque ergo amantur.* P A. *quid tua iſtac?* C. *noua figu-
ra oris.* P A. *Papæ.*
C H. *Color verus,corpus ſolidum, & ſucci plenum.* P A.
anni. C. *ſedecim.*
P A. *Flos ipſe.* C. *hanc tu mihi vi, clam, precario
Fac tradas:mea nil refert, dum potiar modo.*
P A. *Quid,virgo cuia eſt?* C. *neſcio hercle.* P. *vnde eſt?* C.
tantundem. P. *vbi habitat?*
C H. *Ne id quidem.* P. *vbi vidiſti?* C. *in via.* P. *qua ra-
tione amiſiſti?*
C. *Id equidem aduentens mecum ſtomachabar modo:
Neq; quẽquã hominẽ eſſe ego arbitror, cui magis bonæ
Felicitates omnes aduerſæ ſient.*
P A. *Quid hoc eſt ſceleris?* C. *perij.* P. *quid factum eſt?* C.
*rogas?
Patris cognatum atque æqualem Archidemidem
Noſtin'?* P. *quid ni?* C. *is, dũ ſequor hanc, fit mihi obuiam.*
P A. *Incommode hercle.* C H. *imo enimuero infeliciter:
Nam incommoda alia ſunt dicenda Parmeno.
Illum,liquet mihi deierare,his menſibus
Sex ſeptem prorſum non vidiſſe proximis,
Niſi nunc,cum minime vellem, minimeque opus fuit.
Eho,nonne hoc monſtri ſimile eſt? quid ais?* P. *maxume.*
C H. *Continuo accurrit ad me quam longe quidem,
Incuruus,tremulus,labijs demiſſis,gemens:
Heus heus,tibi dico Chærea,inquit.reſtiti.*

Scin', quid ego te volebam? dic. cras eſt mihi
Iudicium. quid tum? vt diligenter nuncies
Patri, aduocatus mane mihi eſſe vt meminerit.
Dum hæc dicit, abijt hora. rogo, num quid velit.
Recte, inquit. abeo. cum huc reſpicio ad virginem,
Illa ſeſe interea commodum huc aduorterat
In noſtram hanc plateã. PA. *mirum, ni hanc dicit, modo*
Huic quæ data eſt dono. C. *huc cum aduenio, nulla erat.*
PA. *Comites ſecuti ſcilicet ſunt virginem?*
CH. *Verum, paraſitus cum ancilla.* PA. *ipſa eſt ſcilicet.*
Deſine: iam conclamatum eſt. CH. *alias res agis.*
PA. *Iſtuc ago quidem.* CH. *noſtin' quæ ſit? dic mihi: aut*
Vidiſtin'? PA. *vidi, noui: ſcio, quò abducta ſit.*
CH. *O Parmeno mi, noſtin'?* PA. *noui.* C. *& ſcis, vbi ſiet?*
PA. *Huc deducta eſt ad Thaidem: ei dono data eſt.*
CH. *Quis is eſt tam potens cum tanto munere hoc?* PA. *miles Thraſo,*
Phædriæ riualis. C. *duras fratris partes prædicas.*
PA. *Imo enim, ſi ſcias quod donum huic dono contra comparet,*
Tum magis id dicas. C. *quodnam quæſo hercle?* PA. *eunuchum.* C. *illúmne obſecro*
Inhoneſtum hominem, quem mercatus eſt herè, ſenem, mulierem?
PA. *Iſtunc ipſum.* C. *homo quatietur certe cũ dono foras.*
Sed iſtã Thaidẽ nõ ſciui nobis vicinã. PA. *haud diu eſt.*
CH. *Perij. nunquámne etiam me illam vidiſſe? ehodum dic mihi,*
Eſt'ne, vt fertur, forma? PA. *ſane.* C. *at nihil ad noſtram hanc.* PA. *alia res eſt.*
CH. *Obſecro te hercle Parmeno, fac vt potiar.* PA. *faciam ſedulo, ac*

Dabo

Dabo operam, adiutabo. nunquid me aliud vis? C. *quò nunc is?* PA. *domum,*

Ut mancipia hæc, ita vt iuſſit frater, deducam ad Thaidem.

CH. *O fortunatum iſtum eunuchum, qui quidem in hanc detur domum.*

PA. *Quid ita?* C. *rogitas? ſumma forma ſemper conſeruam domi*

Videbit, conloquetur, aderit vna in vnis ædibus,

Cibum non nunquam capiet cum ea, interdum propter dormiet.

PA. *Quid, ſi nunc tute fortunatus fias?* C. *quare Parmeno?*

Reſponde. PA. *capias tu illiu' veſtem.* C. *veſtem? quid tum poſtea?*

PA. *Pro illo te deducam.* C. *audio.* P. *te eſſe illum dicam.* C. *intelligo.*

P. *Tu illis fruare cōmodis, quibu' tu illum dicebas modo:*

Cibum vna capias, adſis, tangas, ludas, propter dormias:

Quandoquidem illarum neque quiſquam te nouit, neque ſcit qui ſies.

Præterea forma, ætas ipſa eſt, facile vt te pro eunucho probes.

CH. *Dixiſti pulchre: nunquam vidi melius conſilium dari.*

Age eamus intro: nunc iam orna me, abduc, duc, quantum potes.

P. *Quid agis? iocabar equidem.* C. *garris.* P. *perij, quid ego egi miſer?*

Quo trudis? perculeris iam tu me? tibi equidem dico, mane.

CH. *Eam*

CH. *Eamus.* P. *Pergin?* C. *certum eſt.* P. *vide, ne nimium calidum hoc ſit modo.*

C. *Non eſt profectò.ſine.* P. *at enim iſtæc in me cudetur faba. ah*

Flagitium facimus. C. *an id flagitium eſt, ſi in domum meretriciam*

Deducar, & illis crucibus, quæ nos, noſtrámque adoleſcentiam

Habent deſpicatam, & quæ nos ſemper omnibus cruciant modis,

Nunc referam gratiam, atque eas itidem fallam, vt ab illis fallimur?

An potius hæc pati, æquū eſt fieri, vt à me ludatur dolis?

Quòd qui reſcierint, culpent? illud meritò factum omnes putent.

P. *Qui iſtuc? ſi certum eſt facere, faciam. verum ne poſt conferas*

Culpam in me. C. *non faciam.* P. *iubésne?* C. *iubeo, cogo, atque impero.*

P. *Nunquam defugiam auctoritatem: ſequere.* C. *dij vortant bene.*

ACTVS III. SCENA I.

ARGVMENTVM.

Aſſentatur Gnatho, aſſentanti credit Thraſo, ſeque & facta ſua immodicè iactat. Conſulit itèm Gnatho, ne miles purget ſe Thaidi de amore Pamphilæ, imò potius augeat ſuſpicionem ita par pari relaturus. Senarij.

THRASO, GNATHO, PARMENO.

T. *Magnas vero agere gratias Thais mihi.*

G. *Ingenteis.* T. *ain'tu, læta eſt?* G. *non tam ipſo quidem*

Dono, quàm abs te datum eſſe: id vero ſerio

Triumphat. P. *huc prouiſo, vt, vbi tempus ſiet,*

Deducam. ſed eccum militem. T. *eſt iſtuc datum*
Profecto mihi, vt ſint grata quæ facio omnia.
G. *Aduorti hercle animũ.* T. *vel rex ſemper maxumas*
Mihi agebat, quidquid feceram, alijs non item.
G. *Labore alieno magno partam gloriam*
Verbis ſæpe in ſe tranſmouet, qui habet ſalem:
Qui in te eſt. T. *habes.* G. *rex te ergo in oculis.* T. *ſcilicet.*
G. *Geſtare.* T. *vero. credere omnem exercitum;*
Conſilia. G. *mirum.* T. *tum ſicubi eum ſatietas*
Hominum, aut negoti ſi quando odium ceperat,
Requieſcere vbi volebat, quaſi: noſtin'? G. *ſcio.*
Quaſi vbi illam expueret miſeriã ex animo. T. *tenes.*
Tum me conuiuam ſolum abducebat ſibi. G. *hui,*
Regem elegantem narras. T. *imo ſic homo*
Eſt perpaucorum hominum. G. *imo nullorum arbitror,*
Si tecum viuit. T. *inuidere omnes mihi,*
Mordere clanculum: ego non flocci pendere:
Illi inuidere miſere. verum vnus tamen
Impenſe, elephantis quem Indicis præfecerat,
Is vbi moleſtus magis eſt, quæſo, inquam, Strato
Eóne es ferox, quia habes imperium in belluas?
G. *Pulchre mehercle dictum, & ſapienter. papæ,*
Iugularas hominem. quid ille? T. *mutus illico.*
G. *Quid ni eſſet?* P. *dij voſtram fidẽ, hominem perditũ,*
Miſerúmque, & illũ ſacrilegũ. T. *quid ilud Gnatho,*
Quo pacto Rhodium tetigerim in conuiuio,
Nunquid tibi dixi? GN. *nunquam: ſed narra obſecro,*
Plus millies iam audiui. T. *vnà in conuiuio*
Erat hic, quem dico, Rhodius adoleſcentulus.
Forte habui ſcortum: cœpit ad id alludere,
Et me irridere. quid ais, inquam, homo impudens?
Lepus tute es, et pulpamentum quæris. G. *ha, ha, hæ.*

T. *Quid*

T. *Quid eſt?* G. *facete, lepide, laute, nihil ſupra.*
Tuum obſecro, ne hoc dictum erat? vetu' credidi.
T. *Audieras?* G. *ſæpe; & fertur in primis.* T. *meum eſt.*
G. *Dolet dictum imprudenti adoleſcenti, & libero.*
P. *At te dij perdant.* G. *quid ille quæſo?* T. *perditus.*
Riſu omnes, qui aderant, emoriri. denique
Metuebant omnes iam me. G. *non iniuria.*
T. *Sed heus tu purgon' ego me de iſtac Thaidi,*
Quòd eam me amare ſuſpicatur? G. *nihil minus,*
Imo magis auge ſuſpicionem. T. *cur?* G. *rogas?*
Scin'? ſi quando illa mentionem Phædria
Facit, aut ſi laudat, te vt male vrat. T. *ſentio.*
G. *Id vt ne fiat, hæc res ſola eſt remedio.*
Vbi nominabit Phædriam, tu Pamphilam
Cõtinuo. ſi quando illa dicet, Phædriam
Comeſſatum intromittamus: tu, Pamphilam
Cantatum prouocemus. ſi laudabit hæc
Illius formam: tu huius contra. denique
Par pro pari referto, quod eam remordeat.
T. *Siquidem me amaret, tum iſtuc prodeſſet Gnatho.*
G. *Quando illud, quod tu das, expectat, atque amat;*
Iam dudum amat te; iam dudum illi facile fit,
Quod doleat: metuet ſemper, quem ipſa nunc capit
Fructum, ne quando iratus tu alio conferas.
T. *Bene dixti, at mihi iſtuc non in mentem venerat.*
G. *Ridiculum: non enim cogitaras: ceterum,*
Idem hoc tute melius quanto inueniſſes Thraſo?

ACTVS III. SCENA II.

ARGVMENTVM.

Parmeno Eunuchum & Aethiopiſſam, Phædriæ munera, tradit Thaidi, & vti iuſſus erat, verbis ornat. Eidem Thraſo, & paraſitus inſultant. Senarij.

THAIS, THRASO, PARMENO, GNATHO, PYTHIAS.

TH. AVdire vocem viſa ſum modo militis:
Atq; eccũ.ſalue mi Thraſo. T. o Thais mea,
Meum ſuauium,quid agitur? ecquid nos amas
De fidicina iſtac? P. quàm venuſte.quod dedit
Principium adueniens. TH. plurimum merito tuo.
G. Eamus ergo ad cœnam:quid ſtas? P. hem alterum.
Ex homine hunc natum dicas. TH. vbi vis,nõ moror.
P. Adibo,atque adſimulabo,quaſi nunc exeam.
Ituran' Thais quopiam es? TH. ehem Parmeno,
Bene feciſti:hodie itura. P. quò? TH. ecquid hũc vides?
P. Video,& me tædet. vbi vis,dona adſunt tibi
A' Phædria. TH. quid ſtamus?cur non imus hinc?
P. Quæſo hercle vt liceat,pace quod fiat tua,
Dare huic quæ volumus,conuenire & conloqui.
THR. Perpulchra credo dona,haud noſtris ſimilia.
PA. Res indicabit. heus iubete iſtos foras
Exire,quos iuſſi: ocyus procede tu huc.
Ex Aethiopia eſt vſque hæc. T. hic ſunt tres minæ.
G. Vix. P. vbi tu es Dore?accede huc.hẽ eunuchũ tibi
Quàm liberali facie,quàm ætate integra?
TH. Ita me di amẽt,honeſtus eſt. P. quid tu ais Gnatho?
Nunquid habes,quod contẽnas?quid tu autẽ Thraſo?
Tacent:ſatis laudant.fac periclum in literis,
Fac in palæſtra,in muſicis.quæ liberum
Scire æquom eſt adoleſcentem,ſolertem dabo.
THR. Ego illum eunuchum,ſi ſit opus,vel ſobrius.
P. Atque hæc qui miſit,non ſibi ſoli poſtulat
Te viuere,& ſua cauſa excludi ceteros:
Neque pugnas narrat,neque cicatrices ſuas
Oſtentat:neque tibi obſtat:quod quidam facit.

Verum,

Verum, vbi moleſtum non erit, vbi tu voles,
Vbi tempus tibi erit, ſat habet, ſi tum recipitur.
THR. *Apparet ſeruom hunc eſſe domini pauperis,*
Miſerique. G. *nam hercle nemo poſſet, ſat ſcio,*
Qui haberet qui pararet alium, hunc perpeti.
P. *Tace tu: quem eſſe ego puto infra omnes infimos*
Homines: nam, qui huic animum aſſentari induxeris,
E flamma te petere cibum poſſe arbitror.
THR. *Iámne imus?* T. *hos prius introducã, et, quæ volo,*
Simul imperabo: poſtea continuo exeo.
TH. *Ego hinc abeo: tu iſtam opperire.* P. *haud conuenit*
Vnà cum amica ire imperatorem in via.
TH. *Quid tibi ego multa dicam? domini ſimilis es.*
G. *Ha, ha, hæ.* T. *quid rides?* G. *iſtud, quod dixti modo:*
Et illud de Rhodio dictum in mentem venit.
Sed Thais exit. T. *abi: præcurre, vt ſint domi*
Parata omnia. G. *fiat.* TH. *diligenter Pythias*
Fac cures, ſi Chremes huc forte aduenerit,
Vt ores, primum vt maneat: ſi id non commodum eſt,
Ut redeat: ſi id non poterit, ad me adducito.
PY. *Ita faciam.* TH. *quid? quid aliud volui dicere?*
Hem, curate iſtam diligenter virginem.
Domi adſitis, facite. THR. *eamus.* T. *vos me ſequimini.*

ACTVS III. SCENA III.

ARGVMENTVM.

Chremes probatus adoleſcens amari ſe à Thaide ſuſpicatur, quẽ amorem effugere ſtudet. Senarij.

CHREMES, PYTHIAS.

CH. *Profecto quanto magis magiſque cogito,*
Nimirũ dabit hæc Thais mihi magnũ malũ:
Ita me video ab ea aſtute labefactarier.
Iam tum, cum primum iuſſit me ad ſe accerſier,

(Roget quis, quid tibi cum illa? ne noram quidem)
Vbi veni, cauſam, vt ibi manerem, repperit:
Ait rem diuinam feciſſe, & rem ſeriam
Velle agere mecum. iam tum erat ſuſpectio,
Dolo malo hæc fieri omnia. ipſa accumbere
Mecum, mihi ſeſe dare, ſermonem quærere.
Vbi friget, huc euaſit, quàm pridem pater
Mihi & mater mortui eſſent. dico, iam diu.
Rus Sunij ecquod habeam, & quàm longe à mari.
Credo ei placere hoc: ſperat ſe à me auellere.
Poſtremo, ecqua inde parua periſſet ſoror;
Ecquis cum ea vnà; quid habuiſſet, cum perit;
Ecquis eam poſſet noſcere. hæc cur quæritet?
Niſi illa forte, quæ olim perijt paruola
Soror, hanc ſe intendit eſſe, vt eſt audacia.
Verum ea ſi viuit, annos nata eſt ſedecim,
Non maior: Thais, ego quàm ſum, maiuſcula eſt.
Miſit porro orare, vt venirem ſerio.
Aut dicat quid volt, aut moleſta ne ſiet.
Non hercle veniam tertio. heus, heus. PY. *hic quis eſt?*
CH. *Ego ſum Chremes.* PY. *o capitulum lepidiſſimũ.*
CH. *Dico ego mi inſidias fieri?* PY. *Thais maxumo*
Te orabat opere, vt cras redires. CH. *rus eo.*
PY. *Fac amabo.* CH. *non poſſum, inquam.* PY. *at apud nos hic mane,*
Dũ redeat ipſa. CH. *nihil minus.* PY. *cur mi Chremes?*
CH. *Malã rẽ. abis hinc?* PY. *ſi iſtuc ita certum eſt tibi,*
Amabo, vt illuc tranſeas, vbi ila eſt. CH. *eo.*
PY. *Abi Dorias, cito hunc deduce ad militem.*

ACTVS III. SCENA IIII.

ARGVMENTVM.

Inducit perſonam cui narraturus eſt Chærea, quæ intus patrarit. Hoc

Hoc ideo fit, vt populus percipiat auribus, quod honeſtis oculis ſubiici nequit. Iambici Tetrametri Catalectici.

ANTIPHO.

A. HEri aliquot adoleſcentuli coijmus in Pireo,
In hunc diem vt de ſymbolis eſſemus. Chaeream ei rei
Præfecimus: dati annuli: locu', tempus conſtitutum eſt.
Præterijt tempus: quo in loco dictũ eſt, parati nihil eſt.
Homo ipſe nuſquam eſt: neque ſcio, quid dicam, aut quid coniectem.
Nunc mihi hoc negoti ceteri dedere, vt illum quæram:
Idq; adeo viſam, ſi domi eſt. quiſnam hinc à Thaide exit?
Is eſt, an non eſt? ipſu' eſt. quid hoc hominis? qui eſt hic ornatus?
Quid illud mali eſt? nequeo ſatis mirari, neque conijcere.
Niſi quidquid eſt, procul hinc libet priu', quid ſit, ſciſcitari.

ACTVS III. SCENA V.

ARGVMENTVM.

Chærea foras proſiliens, exultat, quòd virgine potitus ſit. Quid intus patrarit, narrat fortè obuio Antiphoni. Trochaici & Iambici Tetrametri permiſti.

CHAEREA, ANTIPHO.

CH. NVm quis hic eſt? nemo eſt. num quis hinc me ſequitur? nemo homo eſt.
Iámne erumpere hoc licet mihi gaudium? pro Iupiter,
Nũc tẽpu' profectò eſt, cũ perpeti me poſſum interfici:
Ne vita aliqua hoc gaudium contaminet ægritudine.
Sed neminém ne curioſum interuenire nunc mihi,
Qui me ſequatur, quoquò eã, rogitãdo obtũdat, enicet,
Quid geſtiam, aut quid lætus ſim, quò pergam, vnde emergam, vbi ſiem

Veſtitum hunc nactus, quid mihi quæram, ſanus ſim ánne inſaniam?
A. *Adibo, atq; ab eo gratiã hãc, quã video velle, inibo. Chærea, quid eſt quòd ſic geſtis? quid ſibi hic veſtitus quærit?*
Quid eſt, quòd lætus ſis? quid tibi vis? ſatiſne ſanus? quid me
Aſpectas? quid taces? CH. *o feſtus dies hominis: amice Salue: nemo omnium eſt, quem ego magis nunc cuperẽ videre.*
A. *Narra iſtuc quæſo quid ſiet.* CH. *imo ego te obſecro hercle, vt audias.*
Noſtin' hanc, quam frater amat? A. *noui, nempe opinor Thaidem.*
CH. *Iſtam ipſam.* A. *ſic commemineram.* CH. *quædã hodie eſt ei dono data*
Virgo. quid ego eius tibi nunc faciem prædicem, aut laudem Antipho,
Cum ipſum me noris, quàm elegans formarum ſpectator ſiem?
In hac commotus ſum. A. *ain' tu?* CH. *primam dices, ſcio, ſi videris.*
Quid multa verba? amare cœpi. forte fortuna domi Quidam erat eunuchus, quem mercatus fuerat frater Thaidi:
Neque is deductus etiam tum ad eam. ſummonuit me Parmeno
Ibi ſeruus, quod ego arripui. A. *quid id eſt?* C. *tacitus, citius audies.*
Vt veſtem cum illo mutem, & pro illo iubeam me illuc ducier.
A. *Pro eunuchon'?* C. *ſic eſt.* A. *quid tandem ex ea re vt caperes commodi?*

CH. *Rogas? viderem, audirem, eſſem vnà; quacum cupiebam Antipho.*

Num parua cauſà, aut parua ratio eſt? traditus ſum mulieri.

Illa illico vbi me accepit, læta vero ad ſe abducit domũ,

Commendat virginem. A. *cui? tibine?* CH. *mihi.* A. *ſatis tuto tamen.*

C. *Edicit, ne vir quiſquam ad eam adeat, & mihi, ne abſcedam, imperat,*

In interiore parte vt maneam ſolus cum ſola. annuo,

Terram intuens modeſte. AN. *miſer.* CH. *ego, inquit, ad cœnam hinc eo:*

Abducit ſecum ancillas: paucæ, quæ circum illam eſſent, manent

Nouitiæ. continuo hæc adornant, vt lauet.

Adhortor, properent. dum apparatur, virgo in conclaui ſedet,

Suſpectans tabulam quandam pictam, vbi inerat pictura hæc, Iouem

Quo pacto Danaæ miſiſſe aiunt quondam in gremium imbrem aureum.

Egomet quoq; id ſpectare cœpi: & quia cõſimilẽ luſerat

Iã olim ille ludũ, impẽdio magis animũ gaudebat mihi,

Deũ ſeſe in hominẽ conuertiſſe, atque per alienas tegulas

Fucũ factũ mulieri, veniſſe per impluuium clanculum.

At quem Deum? qui tẽpla cœli ſumma ſonitu cõcutit.

Ego homuncio hoc non facerem? ego vero illud feci, ac lubens.

Hæc dum mecũ reputo, accerſitur lauatũ interea virgo.

It, lauit, redit: deinde illam in lecto illæ conlocarunt.

Sto expectans, ſiquid mihi imperent. venit vna, heus tu, inquit, Dore

Cape hoc flabellum,& ventulum huic ſic facito dum lauamur.
Vbi nos lauerimus,ſi voles,lauato.accipio triſtis.
A.*Tum equidē iſtuc os tuū impudēs videre nimiū vellē,*
Status quis eſſet,flabellum tenere te aſinum tantum.
C.*Vix elocuta eſt hoc,foras ſimul omnes proruunt ſe:*
Abeūt lauatū,perſtrepūt,ita vt fit,domini vbi abſunt.
Interea ſomnus virginem opprimit.ego limis aſpecto
Sic per flabellum clanculum, & ſimul alia circūſpecto,
Satin' explorata ſint.video eſſe:peſſulum oſtio obdo.
A.*Quid tum?*CH.*quid tum fatue?*A.*fateor.*CH.*egon' occaſionem*
Mihi oſtentatā,tam breuē,tam optatā, tam inſperatā
Amitterē?tum pol ego is eſſem vere, qui aſſimulabar.
A.*Sane hercle vt dicis.ſed interim de ſymbolis quid actum eſt?*
C.*Paratum eſt.*A.*frugi es:vbi?domin'?*C.*immo apud libertum Diſcum.*
A.*Perlonge eſt:ſed tāto ocyus properemus: muta veſtem.*
C.*Vbi mutē?perij:nā domo exulo nunc:metuo fratrem*
Ne intus ſit:porro autem, pater ne rure redierit iam.
A.*Eamus ad me:ibi proxumū eſt vbi mutes.*C.*recte dicis.*
Eamus:& de iſtac ſimul, quo pacto porro poſſim
Potiri,conſilium volo capere vnà tecum. A.*fiat.*

ACTVS IIII. SCENA I.

ARGVMENTVM.

Dorias ancilla hîc narrat,quid in conuiuio militis actum ſit. Eiuſdem rationis.

DORIAS.

ITa me dij bene ament,quantum ego illum vidi, non nihil timeo.

Miſe

Miſera, ne quam ille hodie inſanũ turbam faciat, aut vim Thaidi.
Nam poſtquam iſte aduenit Chremes adoleſcens frater virginis,
Rogat, illũ admitti vt iubeat. ille continuo iraſci, neque
Negare audere: Thais porro inſtare, vt hominem inuitet. id
Faciebat retinendi illius cauſa: quia, illa quæ cupibat de ſorore eius indicare, ad eam rem tempus non erat.
Inuitat triſtis. manſit ibi. illa cum illo ſermonem illico.
Miles vero ſibi putare adductũ ante oculos æmulum;
Voluit facere contra huic ægre: heus heus, inquit, puer huc Pamphilam
Accerſe; vt delectet hic nos. illa exclamat, minime gentium.
Tun' in cõuiuium illam? miles tẽdere. inde ad iurgium.
Interea aurum ſibi clam mulier demit, dat mihi vt auferam.
Hoc eſt ſigni, vbi primũ poterit, ſeſe illinc ſubducet, ſcio.

ACTVS IIII. SCENA II.

ARGVMENTVM.

Secum cogitans Phædria, quæ ſit intercepti amoris paſſurus incommoda, ſi totum biduum ruri manſerit, vincente amore in vrbem redit. Senarij.

PHAEDRIA.

DVm rus eo, cœpi egomet mecum inter vias,
Ita vt fit, vbi quid in animo eſt moleſtiæ,
Aliam rem ex alia cogitare, & ea omnia in
Peiorem partem. quid opu' eſt verbis? dum hæc puto,
Præterij imprudens villam. longe iam abieram,
Cum ſenſi. redeo ſurſum, male vero me habens.

Vbi

Vbi ad ipſum veni diuerticulum, conſtiti:
Occepi mecum cogitare, hem biduum hic
Manendum eſt ſoli ſine illa? quid tum poſtea?
Nihil eſt? quid? nihil? ſi non tangendi copia eſt,
Eho ne videndi quidem erit? ſi illud non licet,
Saltem hoc licebit. certe extrema linea
Amare, haud nihil eſt. villam prætereo ſciens.
Sed quid hoc quòd timida ſubito egreditur Pythias?

ACTVS IIII. SCENA III.

ARGVMENTVM.

Pamphilam ab eunucho vitiatam magnopere queritur Pythias: miratur Phædria: atque ita ex illius querela, & huius errore, multum delectationis ſpectator capit.

Iambici Tetrametri miſti Trochaicis. Senarius vnus atque alter. Dimeter vnus.

PYTHIAS, DORIAS, PHAEDRIA.

PY. *VBi illũ ego ſceleroſum miſera, atque impium inueniam? aut vbi*
Quæram? hoccine tam audax facimus facere eſſe auſum?
PH. *perij: hoc quid ſit, vereor.*
PY. *Quin inſuper etiam ſcelꝰ poſtquam ludificatꝰ eſt virginem,*
Veſtẽ omnẽ miſeræ deſcidit, tum ipſam capillo cõſcidit.
PH. *Hem.* PY. *qui nunc ſi detur mihi,*
Vt ego vnguibus facile illi in oculos inuolem venefico?
PH. *Profecto neſcio quid abſente nobis turbatũ eſt domi.*
Adibo. quid iſtuc? quid feſtinas? aut quẽ quæris Pythias?
PY. *Hem Phædria, egon' quem quæram? abi hinc quò dignꝰ es cum donis tuis*
Tam lepidis. PH. *quid iſtuc eſt rei?*
PY. *Rogas me? eunuchum quem dediſti nobis, quas turbas dedit?*

Vitia

Vitiauit virginem, quam heræ dederat dono miles.
PH. *quid ais?*
PY. *Perij.* PH. *temulenta es.* PY. *vtinam ſic ſient, mihi qui male volunt.*
D. *Au, obſecro mea Pythias, quod iſtuc nã monſtri fuit?*
PH. *Inſanis: qui iſtuc facere eunuchus potuit?* PY. *ego illum neſcio*
Qui fuerit: hoc, quod fecit, res ipſa indicat.
Virgo ipſa lacrumat, neque, cum rogites quid ſit, audet dicere.
Ille autem bonus vir nuſquam apparet. etiam hoc miſera ſuſpicor,
Aliquid domo abeũtẽ abſtuliſſe. PH. *nequeo mirari ſatis,*
Quò abire ignauos ille poſſit longius, niſi domum
Forte ad nos redijt. PY. *viſe amabo, num ſit.* PH. *iam faxo ſcies.*
D. *Perij, obſecro. tam infandum facinus mea tu, ne audiui quidem.*
PY. *At pol ego amatores audieram mulierum eſſe eos maxumos,*
Sed nihil poteſſe: verũ miſeræ non in mentem venerat:
Nam illum aliquò concluſſem, neque illi commiſiſſem virginem.

ACTVS IIII. SCENA IIII.

ARGVMENTVM.

Hîc ridiculo quodam & periucundo errore ſpectatores oblectantur. Phædria enim credit eunuchum quæri, quem dono Thaidi dederat, & hunc iratus adoritur, vt virginis ſtupratorem: ſignis tãdem & argumentis comperit à Chærea fratre perpetratum ſcelus.
Iambici Senarij: præterea Trochaici, Tetrametri Catalectici.

PHAEDRIA, DORVS, PYTHIAS, DORIAS.

PH. *EXi foras ſceleſte: at etiam reſtitas?*
Fugitiue prodi, male conciliate. DO. *obſecro.*
PH. *oh,*

Illud

Illud vide, os ut ſibi diſtorſit carnufex.
Quid huc reditio eſt? quid veſtis mutatio eſt?
Quid narras? paulum ſi ceſſaſſem Pythia,
Domi non offendiſſem: ita iam ornabat fugam.
PY. *Habéſne hominem amabo?* PH. *quid ni?* PY. *o factum bene.*
DO. *Iſtuc pol vero bene.* PY. *ubi eſt?* PH. *rogitas? non vides?*
PY. *Videam obſecro, quem?* P. *hunc ſcilicet.* PY. *quis hic eſt homo?*
P. *Qui ad vos deductus hodie eſt.* PY. *hunc oculis ſuis*
Noſtrarum nunquam quiſquam vidit Phædria.
PH. *Non vidit?* PY. *an tu hunc credidiſti eſſe, obſecro,*
Ad nos deductum? P. *nanque alium habui neminem.*
PY. *au,*
Ne comparandus hic quidem ad illum eſt. ille erat
Honeſta facie, & liberali. P. *ita viſus eſt*
Dudum, quia varia veſte exornatus fuit:
Nunc tibi videtur fœdus, quia illam non habet.
PY. *Tace obſecro: quaſi vero paulum interſiet,*
Ad nos deductus hodie eſt adoleſcentulus,
Quem tu vero videre velles Phædria.
Hic eſt vetus, vietus, veternoſus, ſenex,
Colore muſtellino. P. *hem, quæ hæc eſt fabula?*
Eò redigis me, ut, quid egerim, egomet neſciam.
Eho tu, emin' ego te? DO. *emiſti.* PY. *iube mihi denuo*
Reſpondeat. P. *roga.* PY. *veniſtin' hodie ad nos? negat.*
At ille alter venit annos natus ſedecim:
Quem ſecum adduxit Parmeno. P. *agedum, hoc mihi expedi:*
Primum unde habes iſtam, quam habes, veſtem? taces?
Monſtrum hominis, non dicturus? DO. *venit Chærea.*

PH. *Fraterne?* DO. *ita eſt.* PH. *quando?* DO. *hodie.* PH. *quàm dudum?* DO. *modo.*

PH. *Qui cum?* DO. *cum Parmenone.* PH. *noráſne eum prius?*

DO. *Non: nec, quis eſſet, nunquam audieram dicier.*

PH. *Vnde igitur, meũ fratrem eſſe, ſciebas?* DO. *Parmeno Dicebat eum eſſe: is dedit hanc mihi veſtem.* PH. *occidi.*

DO. *Meam ipſe induit: poſt vnà ambo abierunt foras.*

PY. *Iam ſati' credis ſobriam eſſe me, & nil mẽtitam tibi? Iam ſati' certum eſt virginem vitiatam eſſe.* PH. *age nunc bellua,*

Credis huic quod dicat? PY. *quid iſti credam? res ipſa indicat.*

PH. *Concede iſtuc paululum. audin'? etiam paululum, ſat eſt.*

Dic dũ hoc rurſum, Chaerean' tuã veſtẽ detraxit tibi?

DO. *Factum.* P. *& ea eſt indutus?* D. *factum.* P. *& pro te huc deductu' eſt?* DO. *ita.*

P. *Iupiter magne, o ſceleſtum, atq; audacem hominem.* PY. *vae mihi,*

Etiam nunc non credis indignis nos irriſas modis?

PH. *Mirũ ni tu credas quod iſte dicat. quid agã, neſcio.*

Heus tu negato rurſum. poſſúmne ego hodie ex te exculpere

Verum? vidiſtin' fratrem Chaeream? DO. *non.* PH. *non poteſt ſine*

Malo fateri, video. ſequere me hac. modo ait, mõ negat.

Ora me. DO. *obſecro te vero Phaedria.* PH. *i intro.* DO. *hoi, hei.*

PH. *Alio pacto honeſte quo modo hinc nũc abeã, neſcio:*

Actũ eſt ſiquidẽ tu me hic etiam nebulo ludificabere?

PY. *Parmenonis tam ſcio eſſe hãc technã, q̃ me viuere.*

DO. *Sic*

DO. *Sic eſt.* PY. *inueniam hodie, parem vbi pol referam gratiam.*
Sed nunc quid faciendum cenſes Dorias? DO. *de iſtac rogas*
Virgine? PY. *ita:vtrum taceámne,an prædicem?* DO. *pol, ſi ſapis,*
Quod ſcis neſcis, neque de eunucho, neque de vitio virginis.
Hac re & omni turba euolues te, & ili gratum feceris.
Id modo dic,abiſſe Dorum. PY. *ita faciam.* DO. *ſed videon' Chremem?*
Thais iam aderit. PY. *quid ita?* DO. *quia,cum inde abeo, iam tunc inceperat*
Turba inter eos. PY. *aufer aurum hoc: ego ſcibo ex hoc quid ſiet.*

ACTVS IIII. SCENA V.

ARGVMENTVM.

A cæna militis vino ſemigrauis egreditur Chremes adoleſcens: in cuius perſona Terentius exprimit egregiè temulentorum conſuetudinem, qui priorum memores, in præſentibus titubant.

Iambici Octonarij Acatalectici.

CHREMES, PYTHIAS.

CH. *AT at,data hercle verba mihi ſunt: vicit vinum quod bibi.*
Ac dum accubabam,quàm videbar mihi eſſe pulchre ſobrius:
Poſtquam ſurrexi,neque pes,neque mens ſatis ſuum officium facit.
PY. *Chreme.* C. *quis eſt?ehem Pythia,vah quanto nunc formoſior*
Videre,quàm dudum? PY. *certe quidem tu pol multo alacrior.*

CH. *Verb*

CH. *Verbum hercle verum hoc eſt:* SINE *Cerere & Libero friget Venus.*

Sed Thais multo ante venit? PY. *anne abijt iam à milite?*

CH. *Iam dudum, ætatem. lites ſunt inter eos factæ maxumæ.*

PY. *Nil dixit tum, vt ſequerere ſeſe?* C. *nihil, niſi abiens mihi innuit.*

PY. *Eho, nónne id ſat erat?* C. *at neſciebam id dicere illam, niſi quia*

Correxit miles, quod intellexi minus: nam me extruſit foras.

Sed eccam ipſam video: miror, vbi huic ego anteuorterim.

ACTVS IIII. SCENA VI.

ARGVMENTVM.

Colloquuntur Thais & Chremes: contra militem ſe muniunt, quem venturum putant, vt virginem eripiat. Timidior hîc Chremes inducitur, quàm Thais.

Octonarij. Miſcuit autem more ſuo Trochaicos Iambicis. Eſt & dimeter vnus.

THAIS, CHREMES, PYTHIAS.

TH. *Credo equidem illum iam affuturum eſſe, illam vt eripiat: ſine*

Veniat: atqui ſi illam digito attigerit vno, oculi illico

Effodientur. vſque eò ego illiuſ ferre poſſum ineptias,

Et magnifica verba, verba dum ſint. verũ enim ſi ad rẽ

Conferentur, vapulabit.

CH. *Thais, ego iam dudum hic adſum.* T. *o mi Chreme, te ipſum expectabam:*

Scin' tu turbam hanc propter te eſſe factam? & adeo ad te attinere hanc

Omnem rem? C. *ad me? qui? quaſi iſtuc.* T. *quia dum tibi ſororem ſtudeo*
Reddere, & reſtituere; hæc atque huiuſmodi ſum multa paſſa.
CH. *Vbi ea eſt?* T. *domi apud me.* C. *ehem.* T. *quid eſt?*
Educta ita, vti téque, illáque dignum eſt. C. *quid ais?*
T. *id quod res eſt.*
Hanc tibi dono do, neque repeto pro illa abs te quidquã pretij.
CH. *Et habetur, & refertur à me Thais tibi, ita vti merita es,*
Gratia. TH. *at enim caue, ne prius, quàm hanc à me accipias, amittas*
Chreme: nam hæc ea eſt, quam miles à me vi nunc venit ereptum.
Abi tu, ciſtellam Pythias domo effer cum monumentis.
CH. *Viden' tu illum Thais?* PY. *vbi ſita eſt?* TH. *in riſco. odioſa ceſſas?*
CH. *Militem ſecum ad te quantas copias adducere?*
At at at. TH. *num formidoloſus obſecro es mi homo?*
CH. *apageſis,*
Ego formidoloſus? nemo eſt hominum, qui viuat, minus.
TH. *Atque ita opu' eſt.* C H. *au, metuo, qualem tu me eſſe hominem exiſtumes.*
TH. *Imo hoc cogitato: quicum res tibi eſt, peregrinus eſt,*
Minu' potens quàm tu, minu' notus, amicorum hic habens minus.
CH. *Scio iſtuc: ſed tu quod cauere poſſis, ſtultum admittere eſt.*
Malo ego nos proſpicere, quàm hunc vlciſci accepta iniuria.
Abi tu, atque oſtium obſera intus, ego dum hinc tranſ-

curro

curro ad forum.

Volo ego adeſſe hic aduocatos nobis in turba hac.

TH. *mane.*

CH. *Melius eſt.* TH. *mane.* CH. *omitte, iam adero.*

TH. *nil opus eſt iſtis Chreme:*

Hoc dic modo, ſororē illam tuā eſſe, & te paruā virginē

Amiſiſſe, nunc cognoſſe: ſigna oſtende. PY. *adſunt.*

TH. *cape.*

Si vim faciet, in ius ducito hominem: intellextin'? C. *probe.*

TH. *Fac, animo hæc præſenti dicas.* C. *faciam.* TH. *attolle pallium.*

Perij, huic ipſi opus patrono eſt, quem defenſorem paro.

ACTVS IIII. SCENA VII.

ARGVMENTVM.

Inepti militis vanitatem optimè hic exprimit Terentius, cùm furenti ſimilis ad amicam, tanquam ad hoſtilem pergit exercitum.

Tetrametri partim Iambici Acatalectici, partim Trochaici Catalectici.

THRASO, GNATHO, SANGA, CHREMES, THAIS.

THR. *Hancine ego vt contumeliam tam inſignē in me accipiam Gnatho?*

Mori me ſatius eſt. Simalio, Donax, Syriſce, ſequimini.

Primum ædeis expugnabo. GN. *recte.* THR. *virginē eripiam.* GN. *probe.*

THR. *Male multabo ipſam.* GN. *pulchre.* THR. *in medium huc agmen cum vecti Donax,*

Tu Simalio in ſiniſtrū cornu, tu Syriſce in dexterum.

Cedo alios: vbi centurio eſt Sanga, & manipulus furū?

S. *eccum adeſt.*

THR. *Quid ignaue? peniculon' pugnare, qui iſtum huc portes, cogitas?*

S. *Egóne? imperatoris virtutẽ noueram, & vim militũ: Sine ſanguine hoc fieri nõ poſſe: qui abſtergerẽ vulnera.*

THR. *Vbi alij?* S. *qui, malum, alij? ſolus Sannio ſeruat domi.*

THR. *Tu hoſce inſtrue: hîc ego ero poſt principia: inde omnibus ſignum dabo.*

G. *Illuc eſt ſapere: vt hoſce inſtruxit, ipſus ſibi cauit loco.*

THR. *Idem hocce Pyrrhus factitauit.* C. *viden' tu Thais, quam hic rem agit?*

Nimirũ conſilium illud rectũ eſt de occludẽdis ædibus.

TH. *Sane, quòd tibi nunc vir videatur eſſe, hic nebulo magnus eſt:*

Ne metuas. THR. *quid videtur?* G. *fundam tibi nunc nimis vellem dari,*

Vt tu illos procul hinc ex occulto cæderes: facerẽt fugã.

THR. *Sed eccam Thaidem ipſam video.* G. *quàm mox irruimus?* THR. *mane.*

Omnia prius experiri verbis, q̃ armis, ſapientẽ decet.

Qui ſcis, an, quæ iubeam, ſine vi faciat? G. *Dij voſtram fidem,*

Quanti eſt ſapere. nunquam accedo ad te, quin abs te abeam doctior.

THR. *Thais, primũ hoc mihi reſponde: cũ tibi do iſtam virginem,*

Dixtin' hos mihi dies ſoli dare te? TH. *quid tum poſtea?*

THR. *rogitas,*

Quæ mi ante oculos amatorẽ coram adduxiſti tuum?

Quid cum illo vt agas? & cum eo clàm ſubduxiſti te mihi?

TH.

TH. *Libuit.* THR. *Pamphilam ergo huc redde, niſi vi mauis eripi.*

CH. *Tibi ilam reddat? aut tu eam tangas? omnium.* GN. *ah, quid ais? tace.*

CH. *Quid tu tibi vis?* THR. *ego non tangam meam?* CH. *tuam autem furcifer?*

GN. *Caue ſis: neſcis, cui maledicas nunc viro.* CH. *non tu hinc abis?*

Scin' tu, vt tibi res ſe habeat? ſi quidquam hodie hic turbæ cœperis,

Faciam, huius loci, dieiq́, meiq́, ſemper memineris.

GN. *Miſeret tui me, qui hunc tantum hominem facias inimicum tibi.*

CH. *Diminuam ego caput tuum hodie, niſi abis.* GN. *ain' vero canis?*

Siccine agis? THR. *quis tu es homo? quid tibi vis? quid cum illa rei tibi eſt?*

CH. *Scibis. principio eam eſſe dico liberam.* THR. *hem.* CH. *ciuem Atticam.* THR. *hui.*

CH. *Meam ſororem.* THR. *os durum.* CH. *miles, nũc adeo edico tibi,*

Ne vim facias vllã in illã. Thais, ego eo ad Sophronam

Nutricem, vt eam adducam, & ſigna oſtendam hæc. THR. *tun' me prohibeas,*

Meam ne tangam? CH. *prohibeo inquam.* GN. *audin' tu? hic furti ſe alligat.*

CH. *Satin' hoc eſt tibi?* THR. *hoc idem tu ais?* THA. *quære, qui reſpondeat.*

THR. *Quid nunc agimus?* GN. *quin redeamus: iam hæc tibi aderit ſupplicans*

Vltro. TH. *credin'?* GN. *imo certe: noui ingenium mulierum:*

Nolunt, vbi velis: vbi nolis, cupiunt vltro. THR. *bene putas.*

GN. *Iam dimitto exercitum?* THR. *vbi vis.* GN. *Sanga, ita vti fortes decet*

Milites, domique, focique fac viciſſim vt memineris.

SAN. *Iam dudum eſt animus in patinis.* GN. *frugi es.*

THR. *vos me hac ſequimini.*

ACTVS V. SCENA I.

ARGVMENTVM.

Ex Pythia ancilla Thais à Chærea vitiatam cognoſcit Pamphilam. Senarij.

THAIS, PYTHIAS.

TH. *Pergin' ſceleſta mecum perplexe loqui?*
Scio, neſcio: abiit: audiui: ego non affui.
Non tu iſtuc mihi dictura aperte es, quidquid eſt?
Virgo conſciſſa veſte lacrumans obticet.
Eunuchus abiit, quamobrem? quid factum eſt? taces?
PY. *Quid tibi ego dicam miſera, illum eunuchum negant fuiſſe.* TH. *quis fuit igitur?* PY. *iſte Chærea.*
TH. *Qui Chærea?* PY. *iſte ephebus frater Phædriæ.*
TH. *Quid ais venefica?* PY. *atqui certo comperi.*
TH. *Quid is obſecro ad nos, quamobrem adductu' eſt?*
PY. *neſcio,*
Niſi amaſſe credo Pamphilã. T. *hem miſera occidi,*
Infelix, ſi quidem tu iſtæc vera prædicas.
Num id lacrumat virgo? PY. *id opinor.* T. *quid ais ſacrilega?*
Iſtuccine interminata ſum hinc abiens tibi?
PY. *Quid facerem? ita vt tu iuſti, ſoli credita eſt.*
TH. *Sceleſta, ouem lupo commiſti. diſpudet,*
Sic mihi data eſſe verba. quid hominis illic eſt?
PY. *Hera mea tace, obſecro, ſaluæ ſumus: hominem*
Habemus ipſum. T. *vbi is eſt?* P. *hẽ ad ſiniſtrã, nõ vides?*

En.

En. T. *video.* PY. *comprehendi iube, quantum poteſt.*
TH. *Quid illi facies ſtulta?* PY. *quid faciam, rogas?*
Vide amabo, ſi non, cum aſpicias os impudens
Videtur. TH. *non.* PY. *tum quæ eius confidentia eſt.*

ACTVS V. SCENA II.

ARGVMENTVM.

Thais cum Chærea contendit ob vitiatam Pamphilam: deinde condonat noxam petenti vxorem, quam vitiauerat. Senarij.

CHAEREA, THAIS, PYTHIAS.

CH. *Apud Antiphonem vterque, mater, et pater,*
Quaſi dedita opera, domi erat, vt nullo modo
Introire poſſem, quin viderent me. interim
Dum ante oſtium ſto, notus mihi quidam obuiam
Venit. vbi vidi, ego me in pedes, quantum queo,
In angiportum quoddam deſertum, inde item
In aliud, inde in aliud. ita miſerrimus
Fui fugitando, ne quis me cognoſceret.
Sed eſt ne hæc Thais, quam video? ipſa eſt, hæreo.
Ah, quid faciam? quid mea autem? quid faciet mihi?
TH. *Adeamus. bone vir Dore, ſalue: dic mihi,*
Aufugiſtin'? CH. *hera, factum.* TH. *ſatin' id tibi placet?*
CH. *Non.* TH. *credin' te impune habiturum?* CH. *vnã hanc noxiam*
Mitte: ſi aliam vnquam admiſero vllam, occidito.
TH. *Nũ meã ſæuitiã veritus es?* CH. *nõ.* T. *Quid igitur?*
CH. *Hanc metui, ne me criminaretur tibi.*
TH. *Quid feceras?* CH. *paululum quiddam.* PY. *eho, paululum impudens?*
An paululum eſſe hoc tibi videtur, virginem
Vitiare ciuem? CH. *conſeruam eſſe credidi.*
PY. *Conſeruam? vix me contineo, quin inuolem in*
Capillum. monſtrum, etiam vltro deriſum aduenit.

TH. *Abi hinc inſana.* PY. *quid ita vero? debeam,*
Credo,iſti quidquam furcifero,ſi id fecerim;
Præſertim cum ſe ſeruom fateatur tuum.
TH. *Miſſa hæc faciamus.non te dignum Chærea*
Feciſti.nam ſi ego digna hac contumelia
Sum maxime,at tu indignus qui faceres tamen.
Neque ædepol,quid nunc conſili capiam,ſcio,
De virgine iſtac:ita conturbaſti mihi
Rationes omnes,vt eam non poſſim ſuis,
Ita vt æquom fuerat,atque vt ſtudui,tradere,vt
Solidum parerem hoc mihi beneficium Chærea.
CH. *At nunc dehinc ſpero æternam inter nos gratiam*
Fore Thais.ſæpe ex huiuſmodi re quapiam,&
Malo ex principio magna familiaritas
Conflata eſt.quid,ſi hoc quiſpiam voluit deus?
TH. *Equidem pol in eam partem accipióque & volo.*
CH. *Imo ita quæſo. vnum hoc ſcito,contumelia*
Non me feciſſe cauſa,ſed amoris. TH. *ſcio,*
Et pol propterea magis nunc ignoſco tibi.
Non adeo inhumano ingenio ſum Chærea,
Neque tam imperita,vt,quid amor valeat,neſciam.
CH. *Te quoque iam Thais,ita me dij bene ament,amo.*
PY. *Tum pol ab iſto tibi hera cauendum intellego.*
CH. *Nō auſim.* PY. *nihil tibi quiquā credo.* TH. *deſinas.*
CH. *ego me tuæ commendo & committo fidei.*
Nunc ego te in hac re mihi oro vt adiutrix ſies:
Te mihi patronam cupio Thais:te obſecro:
Emoriar,ſi non hanc vxorem duxero.
TH. *Tamen ſi pater.* CH. *quid?ah volet,certo ſcio,*
Ciuis modo hæc ſit. TH. *paululum opperirier*
Si vis,iam frater ipſe hic aderit virginis:
Nutricem accerſitum iit,quæ illam aluit paruolam:

In

In cognoſcendo tute ipſe aderis Charea.
CH.*Ego vero maneo.*TH.*viſne interea,dum is venit,*
Domi opperiamur potius,quàm hic ante oſtium?
CH.*Imo percupio.*P.*quam tu rem actura obſecro es?*
TH.*Nam quid ita?*P.*rogitas?hunc tu in ædis cogitas*
*Recipere poſthac?*TH.*cur non?*P.*crede hoc meæ fidei,*
*Dabit hic aliquam pugnam denuo.*TH.*au,tace obſecro.*
PY.*Parum perſpexiſſe eius videre audaciam.*
CH.*Non faciam Pythia.*P.*non pol,credo Charea,*
*Niſi ſi commiſſum non erit.*C.*quin Pythias*
*Tu me ſeruato.*P.*neque pol ſeruandum tibi*
Quidquam dare auſim,neque te ſeruare.apage te.
TH.*Optime.adeſt ipſe frater.*C.*perij hercle:obſecro*
Abeamus intro Thais:nolo, me in via
*Cum hac veſte videat.*TH.*quamobrem tandem? an quia pudet?*
CH.*Idipſum.*P.*idipſum?virgo vero.*T.*i præ,ſequar.*
Tu iſtic mane,vt Chremem introducas Pythias.

ACTVS V. SCENA III.

ARGVMENTVM.

Pythias ſecum cogitat quo dolo Parmenonem vlciſci poſsit. Senarij omnes.

PYTHIAS, CHREMES, SOPHRONA.

PY. *Quid?quid venire in mentem nũc poſſit mihi,*
Quidnam,qui referam illi ſacrilego gratiam.
*Qui hunc ſuppoſuit nobis?*C.*moue vero ocyus*
*Te nutrix.*S.*moueo.*C.*video.ſed nil promoues.*
PY.*Iámne oſtendiſti ſigna nutrici?*C.*omnia.*
PY.*Amabo, quid ait?cognoſcítne?*C.*ac memoriter.*
PY.*Bene ædepol narras:nam illi faueo virgini.*
Ite intro:iam dudum hera vos expectat domi.

Virum bonum eccum Parmenonem incedere
Video:vide,vt otioſus ſit,ſi dijs placet.
Spero me habere,qui hunc meo excrucieni modo.
Ibo intro,de cognitione vt certum ſciam:
Poſt exibo,atque hunc perterrebo ſacrilegum.

ACTVS V. SCENA IIII.

ARGVMENTVM.

Gloriatur Parmeno,quòd Chæream pro eo eunucho ad Thaidem deduxerat:meretricum ſordes commemorat:quam rem iniquo fert animo Pythias. Senarij.

PARMENO, PYTHIAS.

PA. *REuiſo,quidnam Chærea hic rerum gerat.*
Quòd ſi aſtu rem tractauit,dij veſtram fidem,
Quantam, & quàm veram laudem capiet Parmeno?
Nam vt omitam,quòd ei amorem difficillimum,&
Cariſſimum ab meretrice auara:virginem
Quam amabat,eam confeci ſine moleſtia,
Sine ſumptu,ſine diſpendio:tum hoc alterum,
Id vero eſt,quod ego mihi puto palmarium,
Me repperiſſe,quomodo adoleſcentulus
Meretricum ingenia & mores poſſet noſcere;
Mature vt cum cognorit,perpetuo oderit.
Quæ dum foris ſunt,nihil videtur mundius,
Nec magis compoſitum quidquam,nec magis elegans:
Quæ,cum amatore ſuo cum cœnant,liguriunt.
Harum videre ingluuiem,ſordes,inopiam,
Quàm inhoneſtæ ſolæ ſint domi,atque auidæ cibi
Quo pacto ex iure heſterno panem atrum vorent.
Noſſe omnia hæc,ſalus eſt adoleſcentulis.
PY. *Ego pol te pro iſtis dictis & factis,ſcelus,*
Vlciſcar,vt ne impune in nos inluſeris.

ACT

ACTVS V. SCENA V.

ARGVMENTVM.

Parmenonem terret Pythias, cõfingens intus colligatum à Chremete Chæream, propter oblatum Pamphilæ vitium.

Trochaici Tetrametri Catalectici.

PYTHIAS, PARMENO.

PY. *Pro deum fidem, facinus fœdum: o infelicem adoleſcentulum,*
O ſceleſtum Parmenonem, qui iſtum huc adduxit. PA. *quid eſt?*
PY. *Miſeret me: itaque, vt ne viderem miſera huc effugi foras.*
Quæ futura exẽpla dicũt in eum indigna? PA. *o Iupiter,*
Quæ illac turba eſt: numnã ego perij: adibo. quid iſtuc Pythias?
Quid ais: in quẽ exempla fient? PY. *rogitas audaciſſime?*
Perdidiſti iſtum, quem adduxti pro eunucho, adoleſcentulum,
Dum ſtudes dare verba nobis. PA. *quid ita? aut quid factum eſt: cedo.*
PY. *Dicã. virginẽ iſtam, Thaidi hodie quæ dono data eſt,*
Scin' eam hinc ciuẽ eſſe? & eius fratrẽ adprime nobilem?
PA. *Neſcio.* PY. *atqui ſic inuẽta eſt: eam iſte vitiauit miſer.*
Ille vbi id reſciuit factum frater violentiſſimus.
PA. *Quidnam fecit?* PY. *colligauit primum eum miſeris modis.*
PA. *Colligauit: hem.* PY. *atque equidem orante, vt ne id faceret, Thaide.*
PA. *Quid ais?* PY. *nunc minatur porro ſeſe id, quod mœchis ſolet:*
Quod ego nũquã vidi fieri, neq; velim. PA. *qua audacia*

Tant

Tantum facinus audet? PY. *quid ita tantum?* PA. *an non hoc maxumum eſt?*
Quis homo pro mœcho vnquam vidit in domo meretricia
Deprendi quenquam? PY. *neſcio.* PA. *at ne hoc neſciatis Pythias,*
Dico, edico vobis, noſtrum eſſe illum herilem filium. PY. *hem,*
Obſecro an is eſt? PA. *ne quam in illum Thais vim fieri ſinat.*
Atque adeo autem cur non egomet intro eo? PY. *vide Parmeno*
Quid agas, ne neque illi proſis, & tu pereas: nam hoc putant,
Quidquid factum eſt, ex te eſſe ortum. PA. *quid igitur faciam miſer?*
Quidve incipiam? ecce autẽ video rure redeũtem ſenẽ.
Dicã huic, an non? dicã hercle: etſi mihi magnũ malum
Scio paratũ: ſed neceſſe eſt, huic vt ſubueniat. PY. *ſapis:*
Ego abeo intro: tu iſti narrato ordine, vt factum ſiet.

ACTVS V. SCENA VI.

ARGVMENTVM.

A villa otioſo & quieto redit ad vrbem animo hic ſenex: neque enim mores ſuorum clamitat, neque mali quippiam ſuſpicatur: ſed tuſculo ſuo gratias agit, cuius beneficio ignorat, quid in vrbe agant filij: quorũ amores & facta nunc demum cognoſcit ex Parmenone. Senarij.

LACHES, PARMENO.

LA. *Ex meo propinquo rure hoc capio commodi:*
Neque agri, neque vrbis odium me vnquam percipit.
Vbi ſatias cœpit fieri, commuto locum.

Sed éſtne ille noſter Parmeno? & certe ipſus eſt.
Quem præſtolare Parmeno hic ante oſtium?
PA. *Quis homo eſt? hem, ſaluũ te aduenire here gaudeo.*
LA. *Quẽ præſtolare?* P. *perij: lingua hæret metu.* L. *hem,*
Quid eſt, quod trepidas? ſati' ne ſaluæ? dic mihi.
PA. *Here, primum te arbitrari id, quod res eſt, velim:*
Quidquid huius factum eſt; culpa non factum eſt mea.
LA. *Quid?* PA. *recte ſane interrogaſti, oportuit*
Rem prænarraſſe me. emit quendam Phædria
Eunuchum, quem dono huic daret. LA. *cui?* PA. *Thaidi.*
LA. *Emit? perij hercle. quanti?* PA. *viginti minis.*
LA. *Actũ eſt.* PA. *tũ quandã fidicinã amat hic Chærea.*
LA. *Hem, quid amat? an ſcit iã ille, quid meretrix ſiet?*
An in aſtu venit? aliud ex alio malum.
LA. *Here, ne me ſpectes: me impulſore hæc non facit.*
LA. *Omitte de te dicere. ego te furcifer,*
Si viuo. ſed iſtuc, quidquid eſt, primum expedi.
PA. *Is pro illo eunucho ad Thaidem hanc deductus eſt.*
LA. *Pro eunuchon'?* PA. *ſic eſt. hunc pro mœcho poſtea*
Comprehendere intus, & conſtrinxere. LA. *occidi.*
PA. *Audaciam meretricum ſpecta.* LA. *nunquid eſt*
Aliud mali, damnive, quod non dixeris,
Reliquum? P. *tantum eſt.* LA. *ceſſon' huc intro irrũpere?*
PA. *Nõ dubiũ eſt, quin mihi magnũ ex hac re ſit malũ,*
Niſi, quia neceſſe fuit hoc facere, id gaudeo,
Propter me hiſce aliquid eſſe euenturum mali:
Nam iam diu aliquam cauſam quærebat ſenex,
Quamobrem inſigne aliquid faceret ijs: nunc repperit.

ACTVS V. SCENA VII.

ARGVMENTVM.

Pythias egrediens irridet Parmenonem plus ſatis credulum: ſimul populum docet, quid intus egerit ſenex.

Iambici Octonarij Catalectici.

PYT

PYTHIAS, PARMENO.

PY. Nunquam ædepol quidquã iam diu, quod magis vellem euenire,
Mi euenit, quàm quòd modo ſenex intro ad nos venit errans.
Mihi ſolæ ridiculo fuit, quæ, quid timeret, ſcibam.
PA. Quid hoc autem eſt? PY. nunc id prodeo, vt conueniam Parmenonem.
Sed vbi obſecro eſt? PA. mén' quærit hæc? PY. atque eccum video: adibo.
PA. Quid eſt inepta? quid tibi vis? quid rides? pergin'? PY. peri.
Defeſſa iam ſum miſera te ridendo. PA. quid ita? PY. rogitas?
Nunquã ædepol hominẽ ſtultiorẽ vidi, nec videbo. ah,
Non pote ſatis narrari, quos ludos præbueris intus.
At etiã primo callidum, & diſertũ credidi hominem.
Quid? illicóne credere ea, quæ dixi, oportuit te?
An pœnitebat flagitij, te auctore quod feciſſet
Adoleſcẽs, ni miſerum inſuper etiam patri indicares?
Nam quid illi credis animi tum fuiſſe, vbi veſtẽ vidit
Illam eſſe eum indutum pater? quid? iã ſcis te perijſſe?
PA. Ehem, quid dixti peſſuma? an mẽtita es? etiã rides?
Itán' lepidum tibi viſum eſt ſcelus, nós irridere? PY. nimium.
PA. Siquidem iſtuc impune habueris. PY. verum. PAR. reddam hercle. PY. credo:
Sed in diem iſtuc Parmeno eſt fortaſſe, quod minitare:
Tu iam pendebis, qui ſtultum adoleſcentulum nobilitas
Flagitijs, & eundẽ indicas: vterque in te exempla edet.
PA. Nullus ſum. PY. hic pro illo munere tibi honos eſt habitus. abeo.

PA. Ego

PA. *Egomet meo indicio miſer, quaſi ſorex, hodie perij.*

ACTVS V. SCENA VIII.

ARGVMENTVM.

Statuit hîc miles vltro ſe dedere Thaidi, Herculis exemplo, qui Omphale ſeruiuit in lanificio, pro claua & leonis tegmine, acceptis ab ea calatho & colo. Trohaici.

GNATHO, THRASO.

GN. *Quid nunc? qua ſpe, aut quo conſilio huc imus? quid inceptas Thraſo?*

TH. *Egóne? vt Thaidi me dedã, et faciam quod iubeat.* GN. *quid eſt?*

TH. *Qui minus huic, quàm Hercules ſeruiuit Omphale?* GN. *exemplum placet.*

Vtinam tibi commitigari videam ſandalio caput.

Sed quid? fores crepuere ab ea. quid autem hoc eſt mali?

Hunc ego nunquam videram etiam. quidnam properans hinc proſilit?

ACTVS V. SCENA IX.

ARGVMENTVM.

Qui aliàs gaudebat à ſe vitiatam puellam Chærea, eandem quòd permiſſu ſit parentis habiturus vxorem nunc exultat. Et in partem amoris recipitur à Thaide miles Thraſo.

Tetrametri partim Iambici Acatalectici, partim Trochaici Catalectici.

CHAEREA, PARMENO, PAEDRIA, GNATHO, THRASO.

CH. *O Populares, ecquis me viuit hodie fortunatior? Nemo hercle quiſquam: nam in me plane dij poteſtatem ſuam*

Omnem oſtendere, qui tam ſubito tot congruerint commoda.

PA. *Quid*

PA. *Quid hic lætus eſt?* CH. *o Parmeno mi, o mearum voluptatum omnium*
Inuentor, inceptor, perfector, ſcin' me in quibus ſim gaudijs?
Scis Pamphilam meam inuentam ciuem? PA. *audiui.*
C. *ſcis ſponſam mihi?*
PA. *Bene, ita me di ament, factum.* GN. *audin' tu illum quid ait?* C. *tum autem Phædriæ,*
Meo fratri, gaudeo amorem eſſe omnem in tranquillo: vna eſt domus:
Thais patri ſe commendauit, in clientelam et fidem
Nobis dedit ſe. P. *fratris igitur Thais tota eſt.* CH. *ſcilicet.*
P. *Iam hoc aliud eſt, quod gaudeamus: miles pellitur foras.*
CH. *Tum tu, frater, vbi vbi eſt, fac quamprimum hæc audiat.* PA. *viſam domum.*
T. *Nunquid Gnatho dubitas, quin ego nunc perpetuo perierim?* GN. *ſine*
Dubio opinor. CH. *quid commemorem primum, aut quem laudem maxume?*
Illum, qui mihi dedit conſilium vt facerem; an me, qui id auſu' ſim
Incipere? an fortunā collaudem, quæ gubernatrix fuit,
Quæ tot res, tantas, tam opportune in vnum concluſit diem? an
Mei patris feſtiuitatem & facilitatem? o Iupiter
Serua obſecro hæc nobis bona. PH. *Dij voſtram fidem, incredibilia*
Parmeno modo quæ narrauit. ſed vbi eſt frater? C. *præſto eſt.* PH. *gaudeo.*
C. *Satis credo. nihil eſt Thaide hac frater tua dignius.*

Quod

Quod ametur: ita noſtræ eſt omni fautrix familiæ. PH. *hui, mihi*
Illam laudas? T. *perij, quãto ſpei eſt minu', tanto magis amo.*
Obſecro Gnatho in te ſpes eſt. GN. *quid vis faciam?* T. *perfice hoc*
Precibus, pretio, vt hæream aliqua in parte tamẽ apud Thaidem.
GN. *Difficile eſt.* T. *ſi quid cõlibuit, noui te. hoc ſi effeceris,*
Quoduis donũ, præmiũ à me optato, id optatũ feres.
GN. *Itáne?* T. *ſic erit.* GN. *hoc ſi efficio, poſtulo vt mihi tua domus*
Te præſente, abſente pateat, inuocato vt ſit locus
Semper. TH. *do fidem ita futurum.* GN. *accingar.* PH. *quem hic ego audio?*
O Thraſo. T. *ſaluete.* PH. *tu fortaſſe, quæ facta hic fient,*
Neſcis. T. *ſcio.* PH. *cur ergo in his te ego conſpicor regionibus?*
T. *Vobis fretus.* PH. *ſcis quàm fretus? miles edico tibi,*
Si in platea hac te offendero poſt vnquã; q̃d dicas mihi,
Alium quærebã, iter hac habui: periſti. GN. *eia haud ſic decet.*
P. *Dictum eſt.* GN. *non cognoſco voſtrum tam ſuperbũ.* PH. *ſic erit.*
G. *Prius audite paucis: quod cum dixero, ſi placuerit,*
Facitote. PH. *audiamus.* GN. *tu concede paulum iſtuc Thraſo.*
Principio ego vos credere ambos hoc mihi vehementer velim,
Me, huius quidquid facio, id facere maxume cauſa mea:
Verum idem ſi vobis prodeſt, vos non facere inſcitia eſt.

PH. *Quid id eſt?* GN. *militem riualem ego recipiendũ cenſeo.* PH. *hem*

Recipiendũ? GN. *cogita modo.tu hercle cũ illa Phædria*

Et libenter viuis,& enim bene libenter victitas,

Et quod des paulum, & neceſſe eſt multum accipere Thaidem.

Vt tuo amori ſuppeditare poſſit ſine ſumptu tuo,ad

Omnia hæc magis opportunus,nec magis ex vſu tuo

Nemo eſt.principio et habet q̃d det,et dat nemo largius:

Fatuus eſt,inſulſus,tardus,ſtertit,noctéſque,& dies:

Neque tu iſtum metuas ne amet mulier: pellas facile, vbi velis.

PH. *Quid agimus?* GN. *præterea hoc etiam, quod ego vel primum puto,*

Accipit hominẽ nemo melius prorſus, neq; prolixius.

PH. *Mirum,ni illoc homine quoquo pacto opus eſt.* CH. *idem arbitror.*

GN. *Recte facitis.vnum etiam hoc vos oro,vt me in voſtrum gregem*

Recipiatis: ſati' diu hoc iam ſaxũ voluo. P. *recipimus.*

CH. *Ac libẽter.* G. *at ego pro iſtoc Phædria,et tu Chærea,*

Hunc comedendum,& deridendum vobis præbeo. CH. *placet.*

PH. *Dignus eſt.* G. *Thraſo,vbi vis,accede.* T. *obſecro te, quid agimus?*

G. *Quid? iſti te ignorabãt.poſtquã eis mores oſtẽdi tuos,*

Et collaudaui ſecundum facta & virtutes tuas,

Impetraui. T. *bene feciſti.gratiam habeo maximam.*

Nunquã etiã fui vſquã quin me oẽs amarẽt plurimũ.

GN. *Dixin' ego vobis,in hoc eſſe Atticam eloquentiã?*

PH. *Nil præter promiſſum eſt. ite hac. vos valete, & plaudite.*

PER

PERSONAE.

CHREMES,	*ſenex.*
MENEDEMVS,	*ſenex.*
CLITIPHO,	*adoleſcens.*
CLINIA,	*adoleſcens.*
SYRVS,	*ſeruus.*
DROMO,	*ſeruus.*
SOSTRATA,	*matrona.*
PHRYGIA,	*ancilla.*
BACCHIS,	*meretrix.*
ANTIPHILA,	*Chremetis filia.*

NVTRIX.

GRAECA EST MENANDRV, ACTA LVDIS MEGALENSIB. L. CORNELIO LENTVLO, L. VALERIO FLACCO AEDILIB. CVRVLIB. EGIT AMBIVIVS TVRPIO. MODOS FECIT FLACCVS CLAVDI. ACTA PRIMVM TIBIIS IMPARIBVS, DEINDE DVABVS DEXTRIS: ACTA ETIAM TERTIO, TI. SEMPRONIO, M. IVVENTIO COS.

C. SVLPITII APOLLINARIS
PERIOCHA. *Trimetri.*

IN militiam proficiſci gnatum Cliniam,
Amantem Antiphilam, compulit durus pater:
Animique ſeſe angebat, facti pœnitens.
Mox vt reuerſu' eſt, clam patrem diuortitur
Ad Clitiphonem. is amabat ſcortum Bacchidem.
Cum accerſeret cupitam Antiphilam, Clinia,

Vt eius Bacchis venit amica, ac ſeruolæ
Habitum gerens Antiphila. factum id, quo patrem
Suum celaret Clitipho. hic technis Syri
Decem minas meretriculæ auſert à ſene:
Antiphila Clitiphonis reperitur ſoror.
Hanc Clinia, aliam Clitipho vxorem accipit.

PROLOGVS. *Trimetri omnes.*

NE cui ſit veſtrum mirum, cur parteis ſeni
Poëta dederit, quæ ſunt adoleſcentium:
Id primum dicam: deinde, quod veni, eloquar.
Ex integra Græca integram comœdiam
Hodie ſum acturus Heauton timorumenon,
Duplex quæ ex argumento facta eſt ſimplici.
Nouam eſſe oſtendi, & quæ eſſet. nunc, qui ſcripſerit,
Et cuia græca ſit, ni partem maxumam
Exiſtimarem ſcire veſtrum, id dicerem.
Nunc quam ob rē has parteis didicerim, paucis dabo.
Oratorem voluit eſſe me, non prologum:
Veſtrum iudicium fecit: me actorem dedit.
Sed hic actor tantum poterit à facundia,
Quantum ille potuit cogitare commode,
Qui orationem hanc ſcripſit, quam dicturū ſum.
Nam quod rumores diſtulerunt maleuoli,
Multas contaminaſſe Græcas, dum facit
Paucas latinas: factum hic eſſe id non negat,
Neque ſe id pigere, & deinde facturum autumat.
Habet bonorum exemplum: quo exemplo ſibi
Licere id facere, quod illi fecerunt, putat.
Tum quod maleuolus vetus poëta dictitat,
Repente ad ſtudium hunc ſe applicaſſe muſicum,
Amicum ingenio fretum, haud natura ſua:

Arbit

Arbitrium veſtrum, veſtra exiſtimatio
Valebit. quam ob rem omnes vos oratos volo,
Ne plus iniquum poſſit quàm æquum oratio.
Facite, æqui ſitis, date creſcendi copiam,
Nouarum qui ſpectandi faciunt copiam
Sine vitijs: ne ille pro ſe dictum exiſtumet,
Qui nuper fecit ſeruo currenti in via
Deceſſe populum. cur inſano ſeruiat?
De illius peccatis plura dicet, cum dabit
Alias nouas, niſi finem maledictis facit.
Adeſte æquo animo: date poteſtatem mihi,
Statariam agere vt liceat per ſilentium:
Ne ſemper ſeruos currens, iratus ſenex,
Edax paraſitus, ſycophanta autem impudens,
Auarus leno, aſſidue agendi ſint mihi
Clamore ſummo, cum labore maxumo.
Mea cauſa, cauſam hanc iuſtam eſſe, animũ inducite,
Vt aliqua pars laboris minuatur mihi:
Nam nunc nouas qui ſcribunt, nihil parcunt ſeni:
Laborioſa ſi qua eſt, ad me curritur:
Sin lenis eſt, ad alium defertur gregem.
In hac eſt pura oratio. experimini,
In vtranque partem ingenium quid poſſit meum.
Si nunquam auare pretium ſtatui arti meæ,
Et eum eſſe quæſtum in animum induxi maxumum,
Quam maxume ſeruire veſtris commodis:
Exemplum ſtatuite in me, vt adoleſcentuli
Vobis placere ſtudeant potius, quàm ſibi.

ACTVS I. SCENA I.

ARGVMENTVM.

Menedemum excruciantem ſeſe in agro laboribus Chremes alloquitur, ſedulò cauſam inquirens cur præter ætatem ille ſuam id

faciat. Reſpondens Menedemus, ſui mœroris cauſam dicit eſſe filij abitionem, quem iurgiis & contumeliis domo eiectum impotentius deſiderat. Trimetri.

CHREMES, MENEDEMVS.

Quanquam hæc inter nos nupera notitia admodum eſt,
Inde adeo quòd agrum in proxumo hic mercatus es,
Nec rei ferè ſanè amplius quicquam fuit:
Tamen vel virtus tua me, vel vicinitas,
Quod ego in propinqua parte amicitiæ puto,
Facit, vt te audacter moneam, & familiariter,
Quòd mihi videre præter ætatem tuam
Facere, & præter quàm res te adhortatur tua.
Nam pro deũ, atq; hominum fidem, quid vis tibi? aut
Quid quæris? annos ſexaginta natus es.
Aut plus eo, vt coniicio. agrum in his regionibus
Meliorem, neque pretij maioris nemo habet:
Seruos complureis: proinde quaſi nemo ſiet,
Ita tute attente illorum officia fungere.
Nunquam tam mane egredior, neque tam veſpere
Domum reuertor, quin te in fundo conſpicer
Fodere, aut arare, aut aliquid ferre denique.
Nullum remittis tempus, neque te reſpicis.
Hæc non voluptati eſſe, ſatis certo ſcio.
At enim me, quantum hic operis fiat, pœnitet.
Quod in opere faciundo operæ conſumis tuæ,
Si ſumas in illis exercendis, plus agas.
ME. *Chreme, tantúmne eſt ab re tua otij tibi,*
Aliena vt cures, eáque, nihil quæ ad te attinent?
CH. *Homo ſum: humani à me nil alienum puto.*
Vel me monere hoc, vel percontari puta;
(Rectum eſt) ego vt faciam, non vt deterream.

ME.

ME. *Mihi ſic eſt vſus.tibi vt opus eſt facto,face.*
CH. *An cuiquã eſt vſus homini,ſe vt cruciet?* M. *mihi eſt.*
CH. *Si quid laboris eſt,nollem:ſed iſtuc quid mali eſt?*
Quæſo,quid de te tantum meruiſti? M. *heu hoi.*
CH. *Ne lacruma,atq; iſtuc,q̃dquid eſt,fac me vt ſciã.*
Ne retice:ne verere:crede inquam mihi:
Aut conſolando,aut conſilio,aut re iuuero.
M. *Scire hoc vis?* C. *hac cauſa equidem,qua dixi tibi.*
ME. *Dicetur.* C. *iſtos raſtros interea tamen*
Depone,ne labora. M. *minime.* C. *quam rem agis?*
ME. *Sine me, vacuum tempus ne quod duim mihi*
Laboris. CH. *nõ ſinam inquam.* ME. *ah,nõ æquom facis.*
CH. *Hui,tã graueis hos quæſo?* M. *ſic meritũ eſt meum.*
CH. *Nunc loquere.* M. *filium vnicum adoleſcentulum*
Habeo.ah quid dixi habere me?imo habui Chreme.
Nunc habeam,nécne,incertum eſt. CH. *quid ita iſtuc?*
M. *ſcies.*
Eſt è Corintho hîc aduena anus paupercula.
Eius filiam ille amare cœpit perdite,
Prope iam vt pro vxore haberet.hæc clam me omnia.
Vbi rem reſciui,cœpi non humaniter,
Neque vt ægrotum animum decuit adoleſcentuli,
Tractare,ſed vi & via peruolgata patrum:
Quotidie accuſabam:hem:tibine hæc diutius
Licere ſperas facere me viuo patre,
Amicam vt habeas prope iam in vxoris loco?
Erras,ſi id credis,& me ignoras Clinia.
Ego te meum eſſe dici tantiſper volo,
Dum,quod te dignum eſt,facies:ſed ſi id non facis,
Ego,quod me in te ſit facere dignum,inuenero.
Nulla adeo ex re iſtuc fit,niſi ex nimio otio.
Ego iſtuc ætatis non amori operam dabam,

Sed in Aſiam abij hinc propter pauperiem, atque ibi
Simul rem, & gloriam armis belli repperi.
Poſtremo adeo res redijt: adoleſcentulus
Sæpe eadem, & grauiter audiendo victus eſt:
Aetate me putauit, & ſapientia
Plus ſcire, & prouidere, quàm ſeipſum ſibi:
In Aſiam ad regem militatum abijt Chreme.
CH. *Quid ais?* M. *clam me profectus, menſes treis abeſt.*
CH. *Ambo accuſandi: etſi illud inceptum tamen*
Animi eſt pudentis ſignum, & non inſtrenui.
ME. *Vbi comperi ex ijs, qui ei fuere conſcij,*
Domum reuertor mœſtus, atque animo fere
Perturbato, atque incerto præ ægritudine:
Adſido: accurrunt ſerui: ſoccos detrahunt.
Video alios feſtinare, lectos ſternere,
Cœnam apparare: pro ſe quiſque ſedulo
Faciebat, quo illam mihi lenirent miſeriam.
Vbi video hæc, cœpi cogitare, hem, tot mei
Solius ſoliciti ſunt cauſa, vt me vnum expleant?
Ancillæ tot me veſtiant? ſumptus domi
Tantos ego ſolus faciam? ſed gnatum vnicum,
Quem pariter vti his decuit, aut etiam amplius,
Quòd illa ætas magis ad hæc vtenda idonea eſt,
Ego eum hinc eieci miſerum iniuſtitia mea.
Malo quidem me dignum quouis deputem,
Si id faciam: nam vſque dum ille vitam illam incolit
Inopem, carens patria ob meas iniurias,
Interea vſque illi de me ſupplicium dabo,
Laborans, quærens, parcens, illi ſeruiens.
Ita facio prorſus: nihil relinquo in ædibus,
Nec vas, nec veſtimentum: conraſi omnia:
Ancillas, ſeruos niſi eos, qui opere ruſtico

Faciundo

Facundo facile victum exercerent ſuum,
Omneis produxi ac vendidi: inſcripſi illico
Ædis: mercedem quaſi talenta ad quindecim
Coegi: agrum hunc mercatus ſum: hic me exerceo:
Decreui, tantiſper me minus iniuriæ
Chreme meo gnato facere, dum fiam miſer;
Nec mihi fas eſſe vlla me voluptate his frui,
Niſi vbi ille huc ſaluos redierit meus particeps.
CH. *Ingenio te eſſe in liberos leni puto, &*
Illum obſequentem, ſi quis recte aut commode
Tractaret. verum neque tu illum ſatis noueras,
Nec te ille. hoc vbi fit, ibi non vere viuitur.
Tu illum, nunquam oſtendiſti, quanti penderes,
Nec tibi ille eſt credere auſus quæ eſt æquom patri.
Quod ſi eſſet factum, hæc nunquam eueniſſent tibi.
ME. *Ita res eſt, fateor: peccatum à me maxumum eſt.*
CH. *Menedeme, at porro recte ſpero: illum tibi*
Saluum affuturum eſſe hic confido propediem.
ME. *Utinam dij ita faxint.* C. *faciēt. nūc, ſi cōmodum eſt,*
Dionyſia hic ſunt, hodie apud me ſis volo.
ME. *Non poſſum.* C. *cur non? quæſo tandem aliquãtulum*
Tibi parce: idem abſens facere te hoc volt filius.
ME. *Non conuenit, qui illum ad laborem impulerim,*
Nunc me ipſum fugere. C. *ſiccine eſt ſententia?*
ME. *Sic.* CH. *bene vale.* ME. *& tu.* CH. *lacrumas excuſſit mihi,*
Miſerétque me eius: ſed, vt diei tempus eſt,
Monere oportet me hunc vicinum Phaniam,
Ad cœnam vt veniat: ibo, vt viſam ſi domi eſt.
Nil opus fuit monitore: iamdudum domi,
Aiunt, præſto apud me eſſe: egomet conuiuas moror.
Ibo adeo hinc intro. ſed quid crepuerunt fores?

Hinc à me quiſnam egreditur? huc conceſſero.

ACTVS I. SCENA II.

ARGVMENTVM.

Clinia domum ex Aſia reuerſus, mirum in modum ſolicitus eſt de amica, quam abiens Athenis reliquerat. De Cliniç in patriam reditu magna cum animi voluptate Clitipho nũciat patri ſuo Chremeti: Chremes filio ex Cliniç vita & moribus viuẽdi modũ pręſcribit.

Initio ſcenæ Iambici Catalectici. Dein Trochaici quidam. Poſtremò Iambici Tetrametri Acatalectici.

CLITIPHO, CHREMES.

NIhil adhuc eſt, quod vereare Clinia: haudquaquã etiam ceſſant:
Et illam ſimul cum nuncio tibi hic ego affuturam
Hodie, ſcio. proin tu ſollicitudinem iſtam falſam, quæ te
Excruciat, omittas. CH. *qui cum loquitur filius?* C L. *pater adeſt,*
Quem volui. adibo. pater opportune aduenis.
CH. *Quid eſt?* C L I. *hunc Menedemum noſtine noſtrum vicinum?* C. *probe.*
C L I. *Huic filium ſcis eſſe?* CH. *audiui, in Aſia.* C L I. *non eſt pater, apud*
Nos eſt. CH. *quid ais?* C L I. *venientem, è naui egredientem adduxi illico*
Ad cœnam: nam mihi magna cum eo iam inde vſque à pueritia
Semper fuit familiaritas. C H. *voluptatem magnam nuncias.*
Quàm vellem Menedemum inuitatum, vt nobiſcum hodie eſſet amplius,
Vt hanc lætitiam nec opinanti primus ei obijcerẽ domi:
Atque etiam nunc tempus eſt. CLI. *caue faxis: non eſt opus pater.*

CH. *Quap*

CH. *Quapropter?* CLI. *quia enim incertum eſt etiam, quid ſe faciat. modo venit.*
Timet omnia, patris iram, & animum amicæ ſe erga vt ſit ſuæ.
Eam miſere amat. propter eam hæc turba, atque abitio euenit. CH. *ſcio.*
CLI. *Nunc ſeruolum ad eam in vrbem miſit, & ego noſtrum vna Syrum.*
CH. *Quid narrat?* CLI. *quid ille? ſe miſerũ eſſe.* CH. *miſerum? quem minu' credere eſt?*
Quid relliqui eſt, quin habeat, quæ quidem in homine dicuntur bona?
Parenteis, patriam incolumem, amicos, genus, cognatos, ditias:
Atq; hæc perinde ſunt, vt illius animus, qui ea poſſidet:
Qui vti ſcit, ei bona; illi, qui non vtitur recte, mala.
CLI. *Imo ille ſenex fuit importunus ſemper: & nunc nihil magis*
Vereor, quàm ne quid in illum iratus plus ſatis faxit pater.
CH. *Illéne? ſed reprimam me: nam, in metu eſſe hunc, illi eſt vtile.*
CLI. *Quid tute tecum?* CH. *dicam. vt vt erat, manſum tamen oportuit.*
Fortaſſe aliquanto iniquior erat præter eius lubidinem:
Pateretur: nam quẽ ferret, ſi parentẽ non ferret ſuum?
Hunccine erat æquom ex illius more, an illum ex huius viuere? &
Quod illum inſimulant durum, id non eſt: nam parentum iniuriæ
Vniuſmodi ſunt ferme, paulo qui eſt homo tolerabilis.
Scortari crebro nolunt: nolunt crebro conuiuarier:

Præbent exiguę ſumptum:& ea ſunt tamen ad virtutem omnia.

Verum vbi animus ſemel ſe cupiditate deuinxit mala,
Neceſſe eſt Clitipho conſilia conſequi conſimilia.hoc
Scitum eſt,periclũ ex alijs facere,tibi quod ex vſu ſiet.

CLI. *Ita credo.*CH.*ego ibó hinc intro,vt videam,nobis quid cœnæ ſiet.*

Tu, vt tempus eſt diei, vide, ſis, ne quò hinc abeas longius.

CLI. *Quàm iniqui ſunt patres in omneis adoleſcenteis iudices!*

Qui æquom eſſe cẽſent,nos iã à pueris illico naſci ſenes,
Neque illarum affines rerum eſſe,quas fert adoleſcẽtia.
Ex ſua libidine moderantur, quæ eſt nunc, non quæ olim fuit.
Mihi ſi vnquã filius erit,næ ille facili me vtetur patre.
Nam & cognoſcendi, & ignoſcendi dabitur peccati locus:
Non vt meus,qui mihi per aliũ oſtendit ſuã ſentẽtiam.
Perij:is mihi, vbi adbibit plus paulò, ſua quæ narrat facinora?
Nũc ait:periclum ex alijs facito,tibi quod ex vſu ſiet.
Aſtutus.næ ille haud ſcit,quàm mihi nunc ſurdo narret fabulam.
Magis nunc me amicæ dicta ſtimulant:da mihi, atque affer mihi:
Cui quid reſpondeam,nil habeo:neque me quiſquam eſt miſerior:
Nam Clinia hic,etſi is quoque ſuarum rerum ſatagit, attamen
Habet bene ac pudice eductã,ignarã artis meretriciæ.
Mea eſt potens, procax,magnifica,ſumptuoſa, nobilis.

Tum

Tum, quod dem ei, recte eſt: nam nihil eſſe mihi, relligio eſt dicere.

Hoc ego mali non pridem inueni: neque etiam dum ſcit pater.

ACTVS II. SCENA I.

ARGVMENTVM.

Clinia ceſſatione & mora Antiphilæ amicæ nimium torquetur. Solet enim amantis animus omnis moræ, quamtumuis breuis impatientior eſſe. Octonarij.

CLINIA, CLITIPHO.

SI mihi ſecundæ res de amore meo eſſent, iam dudum ſcio

Veniſſent: ſed vereor, ne me abſente mulier hic corrupta ſit.

Concurrunt multæ opiniones, quæ mihi animum exaugeant;

Occaſio, locus, ætas, mater, ſub imperio cuius eſt, mala;

Cui nihil præter pretium iam dulce eſt. Clitiph. Clinia.

CLIN. *hei miſero mihi.*

CLIT. *Etiam caues, ne videat forte hinc te à patre aliquis exiens.*

CLIN. *Faciam: ſed neſcio quid profecto mihi animus præſagit mali.*

CLIT. *Pergin' iſtuc prius dijudicare, quàm ſcis quid veri ſiet?*

CLIN. *Si nihil mali eſſet, iam hic adeſſent.* CLIT. *iam aderunt.* CLIN. *quando iſtuc erit?*

CLIT. *Non cogitas hinc longius abeſſe? & noſti mores mulierum:*

Dum moliuntur, dum comuntur, annus eſt. Clinia, o Clitipho,

Timeo

Timeo. CLIT. *reſpira:eccum Dromonem cum Syro: vnà adſunt tibi.*

ACTVS II. SCENA II.

ARGVMENTVM.

Clinia ex Syro intelligit ſe abſente pudicè admodum vixiſſe Antiphilam,qua ex re ingenti gaudio perfunditur. Bacchis Clitiphonis amica ad cœnam adducitur: quæ tamen interim ſfingitur eſſe amica Cliniæ. Tetrametri partim Trochaici, partim Iambici: Prӕterea Senarij non pauci.

SYRVS, DROMO, CLINIA, CLITIPHO.

SY. *AIn' tu?* DR. *ſic eſt.* SY. *verum interea dum ſermones cædimus,*
Illæ ſunt relictæ. CLIT. *mulier tibi adeſt,audin' Clinia?*
CLIN. *Ego vero audio nunc demum,& video,& valeo Clitipho.*
CLIT. *Minime mirum:adeo impeditæ ſunt: ancillarum gregem*
Ducunt ſecum. CLIN. *perij, vnde illi ſunt ancillæ?* CLIT. *men' rogas?*
SY. *Non oportuit relictas:portant quid rerum?* CLIN. *hei mihi.*
SY. *Aurũ,veſtem,& veſperaſcit,& non nouerũt viam.*
Factum à nobis ſtulte eſt.abi dum tu Dromo illis obuiã
Propere: quid ſtas? CLIN. *væ miſero mihi,quanta de ſpe decidi.*
CLIT. *Quid iſtuc?quæ res te ſolicitat autem?* CLIN. *rogitas quid ſiet?*
Viden' tu ancillas,aurũ, veſtẽ?quã cũ vna hic ancillula
Ego reliqui.vnde ea eſſe cenſes? CLIT. *vah,nũc demum intellego.*
SY. *Dij boni,quid turbæ eſt? ædes noſtræ vix capiẽt,ſcio.*
Quid comedẽt?quid ebibẽt?q̃d ſeni erit noſtro miſerius?
Sed

Sed video, eccos, quos volebam. CLIN. *o Iupiter, vbinam eſt fides?*
Dum ego propter te errans patria careo demens, tu interea loci
Conlocupletaſti te Antiphila, & me in his deſeruiſti malis,
Propter quam in ſumma infamia ſum, & meo patri minu' ſum obſequens:
Cuius nunc pudet me, & miſeret, qui harum mores cantabat mihi,
Monuiſſe fruſtrà. neque potuiſſe vnquam me ab hac expellere.
Quod nunc faciam tamen: cum gratum mihi eſſe potuit, nolui.
Nemo eſt miſerior me. SY. *hic de noſtris verbis errat videlicet,*
Quæ hic ſumus locuti. Clinia, aliter tuum amorem, atque eſt, accipis:
Nam & vita eſt eadem, & animus te erga idem ac fuit,
Quantum ex ipſa re coniecturam fecimus.
CLI. *Quid eſt obſecrò? nam mihi nunc nihil rerum omnium eſt,*
Quod malim, quàm me hoc falsò ſuſpicarier.
SY. *Hoc primum, vt ne quid huius ignores: anus*
Quæ eſt dicta mater eſſe ei antehac, non fuit:
Ea obijt mortem: hoc ipſa in itinere alteræ
Dum narrat, fortè audiui. CLIT. *quænam eſt altera?*
SY. *Mane, hoc, quod cœpi, primum enarrem Clitiphe:*
Poſt iſtuc veniam. CLIT. *propera.* SY. *iam primum omnium,*
Vbi ventum ad ædis eſt, Dromo pultat fores:
Anus quædam prodit: hæc vbi aperuit oſtium,

Contin

Continuo hic ſe coniecit intro: ego conſequor:
Anus foribus obdit peſſulum, ad lanam redit.
Hinc ſciri potuit, aut nuſquam alibi, Clinia,
Quo ſtudio vitam ſuam te abſente exegerit:
Vbi de improuiſo eſt interuentum mulieri.
Nam ea res dedit tum exiſtumandi copiam
Quotidianæ vitæ conſuetudinem;
Quæ, cuiuſque ingenium vt ſit, declarat maxume.
Texentem telam ſtudioſe ipſam offendimus,
Mediocriter veſtitam veſte lugubri,
Eius anuis cauſa opinor, quæ erat mortua,
Sine auro tum ornatam, ita vti quæ ornantur ſibi,
Nulla re malas expolitam muliebri:
Capillus paſſus, prolixus, circum caput
Reiectus neglegenter, pax. CLIN. *Syre mi obſecro*
Ne me in lætitiam fruſtrà conijcias. SY. *anus*
Subtegmen nebat: præterea vna ancillula
Erat: ea texebat vnà pannis obſita,
Neglecta, immunda illuuie. CLIT. *ſi hæc ſunt Clinia*
Vera, ita vti credo, quis te eſt fortunatior?
Scin' hanc, quam dicit ſordidatam & ſordidam?
Magnum hoc quoque ſignum eſt dominam eſſe extra noxiam,
Cum eius tam negleguntur internucij:
Nam diſciplina eſt eiſdem, munerarier
Ancillas primum, ad dominæ qui affectant viam.
CLI. *Perge obſecro te, & caue ne falſam gratiam*
Studeas inire. quid ait, vbi me nominas?
SY. *Vbi dicimus rediſſe te, & rogare vti*
Veniret ad te, mulier telam deſerit
Continuo, & lacrumis opplet os totum ſibi, vt
Facile ſcires deſiderio id fieri tuo.

CL. *Præ*

CL. *Præ gaudio(ita me dij ament)vbi ſim neſcio.*
Ita timui. CLIT. *at ego nihil eſſe ſcibam Clinia.*
Agedum viciſſim Syre, dic quæ illa eſt altera.
SY. *Adducimus tuam Bacchidem.* CLIT. *hem,quid Bacchidem?*
Eho,ſceleſte quò illam adducis? S. *quò illam ego? ad nos ſcilicet.*
CLIT. *Ad patrémne?* S. *ad eum ipſum.* CLIT. *o hominis impudentem audaciam.* SY. *heus*
Tu,non ſit ſine periclo facinus magnum & memorabile.
CLIT. *Hoc vide:in mea vita tu tibi laudem is quæſitum ſcelus:*
Vbi ſi paululum modò quid te fugerit,ego perierim.
Quid ilo facias? S. *at enim.* CLIT. *quid enim?* S. *ſi ſinas,dicam.* CLI. *ſine.*
CLIT. *Sino.* S. *ita res eſt,hæc nunc quaſi cum.* CLIT. *quas,malum,ambages mihi*
Narrare occipit? CLI. *Syre, verum hic dicit:mitte: ad rem redi.*
SY. *Enimuero reticere nequeo:multimodis iniurius*
Clitipho eſt:neque ferri potis eſt. CLI. *audiendum hercle eſt:tace.*
SY. *Vis amare:vis potiri:vis,quod des illi,effici.*
Tuũ eſſe in potiundo periclum nõ vis. haud ſtulte ſapis:
Siquidẽ id ſapere eſt,velle te id,quod non poteſt cõtingere.
Aut hæc cum illis ſunt habenda,aut ila cum his amittenda ſunt.
Harum duarum conditionum nunc vtrã malis,vide:
Etſi conſilium,quod cepi,rectum eſſe & tutum ſcio.
Nam tua apud patrem amica tecum ſine metu vt ſit, copia eſt:
Tũ,illi argentũ quod pollicitũ es,eadẽ hac inueniã via:

Quod vt efficerem, orando ſurdas iam aureis reddideras mihi.
Quid aliud tibi vis? CLIT. *ſiquidem hoc fit.* S. *ſiquidem experiundo ſcies.*
CLIT. *Age age, cedo iſtuc tuum conſilium quid id eſt?* S. *aſſimulabimus,*
Tuam amicam, huius eſſe amicam. CLIT. *pulchre: cedo: quid hic faciet ſua?*
An ea quoque huius dicetur, ſi hac vna dedecori eſt parum?
SY. *Imo ad tuam matrem deducetur.* CL. *quid eò?* S. *longum eſt Clitipho,*
Tibi ſi narrem, quam ob rem id faciam: vera cauſa eſt. CLIT. *fabulæ:*
Nihil ſati' firmi video, quam ob rem accipere hunc mihi expediat metum.
SY. *Mane, habeo aliud, ſi iſtuc metuis, quod ambo confiteamini*
Sine periclo eſſe. CLIT. *huiuſmodi, obſecro, aliquid reperi.* S. *maxume:*
Ibo obuiã hinc: dicã, vt reuortantur domũ. CLIT. *hem,*
Quid dixti? S. *ademptum tibi iam faxo omnem metũ,*
In aurem vtramuis otioſe vt dormias.
CLIT. *Quid ago nunc?* CLI. *túne? quod boni.* CLIT. *Syre. dic modo*
Verum. S. *age modo: hodie ſero: ac nequicquam voles.*
CLIN. *Datur modo: fruere dum licet: nam neſcias,*
Eiu' ſit poteſtas poſthac, an nunquam tibi.
CLIT. *Syre inquam.* S. *perge porro, tamen iſtuc ago.*
CLIT. *Verũ hercle iſtuc eſt, Syre, Syre inquã heus heus Syre.*
SY. *Cõcaluit: q̃d vis?* CLIT. *redi, redi.* S. *adſum, dic q̃d eſt:*

Iam

Iam hoc quoque negabis tibi placere. CLIT. *imo Syre*
Et me,& meum amorem,& famam permitto tibi.
Tu es iudex:ne quid accuſandus ſis,vide.
SY. *Ridiculum eſt,iſtuc me admonere Clitipho:*
Quaſi iſtic minor mea res agatur,quàm tua.
Hic ſi quid nobis forte aduorſi euenerit,
Tibi erunt parata verba,huic homini verbera.
Quapropter neutiquam hæc res neglectu eſt mihi.
Sed iſtum exora,vt ſuam eſſe adſimulet. CLI. *ſcilicet*
Facturum me eſſe.in eum iam res rediyt locum,
Vt ſit neceſſe. CLIT. *merito amo te Clinia.*
CLIN. *Verũ illa ne quid titubet.* S. *perdocta eſt probe.*
CLIT. *At hoc demiror,qui tam facile potueris*
Perſuadere illi,quæ ſolet quos ſpernere?
SY. *In tempore ad eam veni; quod rerum omnium eſt*
Primum:nam miſere quendam offendi ibi militem
Eiu' noctem orantem.hæc arte tractabat virum,
Cupidum vt illius animum inopia incenderet,
Eadémque vt apud te eſſet ob hoc quàm gratiſſima.
Sed heus tu vide ſis,ne quid imprudens ruas.
Patrem nouiſti,ad has res quàm ſit perſpicax:
Ego te autem noui,quàm eſſe ſoleas impotens.
Inuerſa verba,euerſas ceruices tuas,
Gemitus,ſcreatus,tuſſis,riſus,abſtine.
CLIT. *Laudabis.* S. *vide ſis.* CLIT. *tutemet mirabere.*
SY. *Sed quàm cito ſunt conſecutæ mulieres?*
CLIT. *Vbi ſunt?cur retines?* S. *iam nunc hæc non eſt tua.*
CLIT. *Scio,apud patrẽ,at nunc interim.* S. *nihilo magis.*
CLIT. *Sine.* S. *non ſinam inquam.* CLIT. *quæſo paulispher.* S. *veto.*
CLIT. *Saltem ſalutare.* S. *abeas,ſi ſapis.* CLIT. *eo.quid*
Iſtic? S. *manebit.* CLIT. *o felicem hominem.* S. *ambula.*

ACTVS II. SCENA IIII.

ARGVMENTVM.

Meretricia conditio per eam exprimitur, quæ meretrix eſt. Habet deinde hæc ſcena iucundum Cliniæ & Antiphilæ congreſſum. Tetrametri partim Trochaici. partim Iambici: & in fine Senarij aliquot.

BACCHIS, ANTIPHILA, CLINIA, SYRVS.

B. *AEdepol Antiphila mea laudo te, & fortunatam iudico,*
Id cum ſtuduiſti, iſti formæ mores vt conſimiles forent.
Minimeq́; (ita me dij ament) miror, ſi te ſibi quiſque expetit.
Nã mihi, quale ingeniũ haberes, fuit indicio oratio tua.
Et cũ egomet nũc mecum in animo vitã tuã conſidero,
Adeoq́; veſtrarũ omniũ, volgus quæ ab ſeſe ſegregant;
Et vos eſſe iſtiuſmodi, & nos non eſſe, haud mirabile eſt.
Nam vobis expedit eſſe bonas: nos, quibus cum res eſt, non ſinunt.
Quippe forma impulſi noſtra nos amatores colunt:
Hæc vbi immutata eſt, illi ſuum animũ aliò conferunt.
Niſi proſpectum eſt interea aliquid nobis, deſerta viuimus.
Vobis cum vno ſimul vbi ætatẽ agere decretũ eſt viro,
Cuius mos maxume eſt conſimilis voſtrum; hi ſe ad vos applicant;
Hoc beneficio vtrique ab vtriſque vero deuincimini;
Vt nũquã vlla amori voſtro incidere poſſit calamitas.
AN. *Neſcio alias: me ſcio quidem ſemper feciſſe ſedulo,*
Vt ex illius commodo meum compararem commodũ.
CLIN. *ah.*
Ergo mea Antiphila tu nunc ſola reducem me in patriam facis.

Nam,

Nam, dũ abs te abſum, omnes mihi labores fuere, quos cepi, leues,
Præterquam tui carendum quod erat. S. *credo.* CLI. *Syre, vix ſuffero.*
Hoccine me miſerũ non licere meo modo ingenio frui?
SY. *Imo, ut patrem tuum vidi eſſe habitum, diu etiam duras dabit.*
BA. *Quiſnam hic adoleſcens eſt, qui intuitur nos?* A. *ah, retine me obſecro.*
B. *Amabo, quid tibi eſt?* A. *diſperij.* B. *perij miſera, quid ſtupes*
Antiphila? A. *videon' Cliniam, an non?* B. *quem vides?* CLI. *ſalue anime mi.*
A. *O mi expectate Clinia, ſalue.* CLIN. *ut vales?*
AN. *Saluom veniſſe gaudeo.* CLIN. *teneóne te,*
Antiphila, animo exoptata maxume meo?
SY. *Ite intro: nam vos iam dudum expectat ſenex.*

ACTVS III. SCENA I.

ARGVMENTVM.

Chremes Menedemo nuntiat ex Aſia rediiſſe filium: ex qua re Menedemus incredibili gaudio perfunditur, & filio poſthac indulgere magis inſtituit, quod ei magnopere diſſuadet Chremes.
Trimetri omnes.

CHREMES, MENEDEMVS.

CH. *Lvciſcit hoc iam: ceſſo pultare oſtium*
Vicini? primum ex me ut ſciat, ſibi filium
Rediiſſe. etſi adoleſcentem hoc nolle intellego.
Verum, cum videam miſerum hunc tam excruciarier
Eiu' abitu, celem tam inſperatum gaudium,
Cum illi nihil pericli ex indicio ſiet?
Haud faciam: nam, quod potero, adiutabo ſenem.

Ita vt filium meum amico, atque æquali ſuo
Video inſeruire, & ſocium eſſe in negotijs.
Nos quoque ſenes eſt æquom ſenibus obſequi.
ME. *Aut ego profectò ingenio egregie ad miſeriam*
Natus ſum, aut illud falſum eſt, quod volgo audio
Dici, diem adimere ægritudinem hominibus:
Nam mihi quidem quotidie augeſcit magis
De filio ægritudo; & quanto diutius
Abeſt, magis cupio tanto, & magis deſidero.
CH. *Sed ipſum egreſſum foras video: adibo, alloquar.*
Menedeme ſalue: nuncium apporto tibi,
Cuius maxume te fieri participem cupis.
ME. *Nunquidnam de gnato meo audiſti Chreme?*
CH. *Valet, atque viuit.* M. *quæſo, vbinam?* C. *apud me domi.*
ME. *Meus gnatus?* C. *ſic eſt.* M. *venit?* C. *certe.* M. *Clinia*
Meus venit? C. *dixi.* M. *eamus; duc me ad eum obſecro.*
CH. *Non volt te ſcire ſe rediſſe etiam: & tuum*
Conſpectum fugitat ob peccatum: tum hoc timet,
Ne tua duritia illa antiqua etiam adaucta ſit.
ME. *Non tu ei dixiſti, vt eſſem?* C. *non.* M. *quam ob rem Chreme?*
CH. *Quia peſſume iſtuc in te, atque in illum conſulis,*
Si te tam leni, & victo eſſe animo oſtenderis.
ME. *Non poſſum: ſatis iam, ſatis pater durus fui.* C. *ah,*
Vehemens in vtranque partem Menedeme es nimis,
Aut largitate nimia, aut parſimonia.
In eandem fraudem ex hac re, atque ex illa, incides.
Primum olim potius, commeare filium
Quàm paterere ad mulierculam, quæ paululo
Tum erat contenta, cuique erant grata omnia,

Proterruiſti hinc.ea coacta ingratijs
Poſtilla cœpit victum volgo quærere.
Nunc,cum ſine magno intertrimento non poteſt
Haberi,quiduis dare cupis.nam,vt tu ſcias,
Quàm ea nunc inſtructa pulchre ad perniciem ſiet;
Primum,iam ancillas ſecum adduxit plus decem,
Oneratas veſte,atque auro.ſatrapes ſi ſiet,
Sufferre amator nunquam eius ſumptus queat,
Nedum tu poſſis. M.*eſt'ne ea intus?* C.*ſit rogas?*
Senſi:nam ei vnam cœnam,atque eius comitibus
Dedi:quòd ſi iterum mihi ſit danda,actum ſiet:
Nam,vt alia omittam,pitiſſando modò mihi
Quid vini abſumpſit?ſic,hoc,dicens,aſperum
Pater eſt.hoc aliud lenius ſodes vide.
Releui dolia omnia,omnes ſerias:
Omnes habui ſolicitos:atque hæc vna nox?
Quid te futurum cenſes,quem aſſidue exedent?
Sic me dij amabunt;vt tuarum miſeritum eſt
Menedeme fortunarum. M.*faciat,quod lubet:*
Sumat,conſumat,perdat:decretum eſt pati:
Dum illum modò habeam mecum. C.*ſi certum eſt tibi*
Sic facere,illud permagni referre arbitror,
Vt neſcientem ſentiat te id ſibi dare.
M.*Quid faciam?* C.*quiduis potius,quàm quod cogitas:*
Per alium quemuis vt des,falli te ſinas
Technis per ſeruolum:etſi ſubſenſi id quoque,
Illos ibi eſſe,& id inter ſe agere clanculum.
Syrũ cum illo veſtro conſuſurrat:conferunt
Conſilia adoleſcentes:& tibi perdere
Talentum hoc pacto ſatius eſt,quàm illo minam.
Non nunc pecunia agitur,ſed illud,quo modo
Minimo periclo id demus adoleſcentulo.

Nam ſi ſemel tuum animum is intellexerit,
Prius proditurum te tuam vitam,& prius
Pecuniam omnem,quàm abs te amittas filium:hui,
Quantam feneſtram ad nequitiam pateféceris?
Tibi autem porro vt non ſit ſuaue viuere.
Nam deteriores omnes ſumus licentia.
Quodcunque inciderit in mentem,volet:neque id
Putabit,prauom,an rectum,quod petet,ſiet.
Tu,rem perire,& ipſum,non poteris pati.
Dare denegaris,ibit ad illud illico,
Quo maxume apud te ſe valere ſentiet,
Abiturum ſe abs te eſſe illico minabitur.
ME. *Videre verum,atque ita vti res eſt,dicere.*
CH. *Somnum hercle ego hac nocte oculis nō vidi meis,*
Dum id quæro,tibi qui filium reſtituerem.
ME. *Cedo dextram : porro te oro idē vt facias Chreme.*
CH. *Paratus ſum.* ME. *ſcin',quid nunc te facere volo?*
CH. *Dic.* M. *quod ſenſiſti illos me incipere fallere,*
Id vt maturent facere.cupio illi dare,
Quod volt:cupio ipſum iā videre. CH. *operam dabo.*
Syrus eſt prehendendus atque adhortandus mihi.
A' me neſcio quis exit:concede hinc domum,
Ne nos inter nos congruere ſentiant.
Paulum hoc negoti mihi obſtat:Simus,& Crito
Vicini noſtri hic ambigunt de finibus:
Me cepere arbitrum:ibo,ac dicam,vt dixeram,
Operam daturum me,hodie non poſſe his dare.
Continuo hic adero. ME. *ita quæſo.dij voſtram fidem,*
Itan' comparatam eſſe hominum naturam omnium,
Aliena melius vt videant,& iudicent,
Quàm ſua?an eo fit,quia in re noſtra aut gaudio
Sumus præpediti nimio,aut ægritudine:

Hic mihi nunc quanto plus ſapit, quàm egomet mihi?
CH. *Diſſolui me, otioſus operam vt tibi darem.*

ACTVS III. SCENA II.

ARGVMENTVM.

Seruus herum Chremetem decipit, credentem Menedemo fallaciam intendi: & ita ſua ipſius coniectura & ſolertia fallitur.

Senarij.

SYRVS, CHREMES.

SY. *HAc illac circuncurſa: inueniendum eſt tamen*
Argentum, intendenda in ſenem eſt fallacia.
CH. *Num me feſellit, hoſce id ſtruere? videlicet*
Eſt Cliniæ ille ſeruus tardiuſculus:
Iccirco huic noſtro tradita eſt prouincia.
SY. *Quis hic loquitur? perij, numnam hæc audijt?* CH.
Syre. SY. *hem.*
CH. *Quid tu iſtic?* SY. *rectè equidē te demiror Chreme*
Tam mane, qui here tantum biberis. CH. *nihil nimis.*
SY. *Nihil, narras? viſa vero eſt, quod dici ſolet,*
Aquilæ ſenectus. CH. *eia.* SY. *mulier commoda, &*
Faceta hæc eſt meretrix. CH. *ſane idem viſa eſt mihi.*
SY. *Et quidem hercle forma luculenta.* CH. *ſic ſatis.*
SY. *Ita non vt olim, ſed vti nunc, ſane bona:*
Miniméque miror, Clinia hanc ſi deperit:
Sed habet patrē quēdam auidum, miſerū atq; aridum,
Vicinum hunc. noſtin'? at quaſi is non ditijs
Abundet, gnatu' eius profugit inopia.
Scin' eſſe factum, vt dico? CH. *quid ego neſciam?*
Hominem piſtrino dignum. SY. *quem?* CH. *iſtū ſeruolum*
Dico adoleſcentis. SY. *Syre tibi timui male.*
CH. *Qui paſſus eſt id fieri.* SY. *quid faceret?* CH. *rogas?*
Aliquid reperiret, fingeret fallacias,
Vnde eſſet adoleſcenti, amicæ quod daret,

Atque hunc difficilem inuitum ſeruaret ſenem.
SY. *Garris.* CH. *hæc facta ab illo oportebant Syre.*
SY. *Eho quæſo laudas qui heros fallunt?* CH. *in loco,*
Ego vero laudo. SY. *rectè ſane.* CH. *quippe quia*
Magnarum ſæpe id remedium ægritudinum eſt:
Iam huic manſiſſet vnicus gnatus domi.
SY. *Iocóne an ſerio illæc dicat, neſcio,*
Niſi mihi quidem addit animum, quo lubeat magis.
CH. *At nunc quid expectat Syre? an, dum hinc denuo*
Abeat, cum tolerare huius ſumptus non queat?
Nónne ad ſenem aliquã fabricã fingit? SY. *ſtolidus eſt.*
CH. *At te adiutare oportet adoleſcentuli*
Cauſa. SY. *equidem facile facere poſſum, ſi iubes:*
Etenim, quo pacto id fieri ſoleat, calleo.
CH. *Tanto hercle melior.* SY. *non eſt mentiri meum.*
C. *Fac ergo.* SY. *at heus tu, facito dũ eadẽ hæc memineris,*
Si quid huius ſimile forte aliquando euenerit,
Vt ſunt humana, tuus vt faciat filius.
CH. *Non vſus veniet, ſpero.* SY. *ſpero hercle ego quoque:*
Neque eo nunc dico, quòd quidquam illum ſenſerim:
Sed ſi quid ne quid. quæ ſit eius ætas, vides:
Et næ ego te, ſi vſus veniat, magnifice Chreme
Tractare poſſim. CH. *de iſtoc, cum vſus venerit,*
Videbimus quid opus ſit: nunc iſtuc age.
SY. *Nunquam commodius vnquã herum audiui loqui,*
Nec, cum malefacere crederem mi impunius
Licere. quiſnam à nobis egreditur foras?

ACTVS III. SCENA III.

ARGVMENTVM.

Chremes filium obiurgat, & immodeſtiæ arguit, quem cum Bacchide ludentem viderat. Syrus hero id ſuadet, quod maximè ad extorquendum facit argentum.

Iambici Tetrametri partim Catalectici, partim Acatalectici, admiſti:

miſtis interdum Trochaicis. Vnus Dimeter & Trimeter vnus.

CHREMES, CLITIPHO, SYRVS.

CH. *Quid iſtuc, quæſo? qui iſtic mos eſt Clitipho? itáne fieri*

Oportet? CLI. *Quid ego feci?* CH. *vidin' ego te modo manum in ſinum huic*

Meretrici inſerere? SY. *acta eſt res, perij.* CLI. *méne?* CH. *hiſce oculis, ne nega.*

Facis adeo indigne iniuriam illi, qui non abſtineas manum:

Nam iſtæc quidem contumelia eſt, hominem amicum ad te recipere,

Atque eius amicam ſubagitare: vel here in vino, quàm immodeſtus

Fuiſti? SY. *factum eſt.* CH. *quàm moleſtus? vt equidem,*

Ita me dij ament, metui quid futurũ deniq; eſſet. noui ego

Animos amantiũ: grauiter aduortunt, quæ non cẽſeas.

CL. *At mihi fides apud hunc eſt, nihil me iſtius facturum pater.*

CH. *Eſto: at certe concedas ab eorum ore aliquantiſper aliquò.*

Libido multa fert: ea prohibet facere tua præſentia.

Ego de me facio coniecturam: nemo eſt meorum amicorum hodie,

Apud quem expromere omnia mea occulta Clitipho audeam.

Apud alium prohibet dignitas: apud alium ipſius facti piget,

Ne ineptus, ne proteruos videar: quod illum facere credito.

Sed noſtrum eſt intellegere, vtcunque, atque vbicunque opus ſit, obſequi.

SY. *Quid*

SY. *Quid iſtic narrat?* CLIT. *perij.* SY. *Clitipho, hæc ego præcipio tibi:*
Hominis es frugi & temperantis functus officium. CLIT. *tace*
Sodes. SY. *recte ſane.* CH. *Syre pudet me.* SY. *credo: neque id iniuria.*
Quin mihi moleſtum eſt. CLIT. *pergin'?* SY. *hercle verum, dico, quod videtur.*
CLI. *Nonne accedam ad illos?* CH. *eho quæſo, vna accedundi via eſt?*
SY. *Actum eſt: hic ſe prius indicarit, quàm ego argentum effero. Chreme,*
Vin' tu homini ſtulto mihi auſcultare. CH. *quid faciã?* SY. *iube hunc*
Abire hinc aliquò. CLIT. *quò ego hinc abeam?* SY. *quò? quò lubet, da illis locum:*
Abi deambulatum. CLIT. *deambulatum, quo?* SY. *vah, quaſi deſit locus.*
Abi ſane iſtac, iſtorſum, quò vis, CH. *recte dicit: cenſeo.*
CLIT. *Dij te eradicẽt Syre, qui me iſtinc extrudis.* SY. *at tu pol tibi*
Poſthac comprimitto iſtas manus.
Cenſen' vero? quid illum porro credis factũrũ Chreme,
Niſi eum, quantum dij dant tibi opis, ſeruas, caſtigas, mones?
CH. *Ego iſtuc curabo.* SY. *atqui nunc here hic tibi aſſeruandus eſt.*
CH. *Fiet.* SY. *ſi ſapias: nam mihi iam minu' minúſque obtemperat.*
CH. *Quid tu? ecquid de illo, quod dudum tecum egi, egiſti Syre? aut*

Repe

Reperiſti quod placeat, an nondum etiam? SY. *de fallacia?*

Inuenta eſt:inueni quandam nuper. CH. *frugi es:cedo, quid id eſt?*

SY. *Dicam:verum, vt aliud ex alio incidit.* CH. *quidnam Syre?*

SY. *Peſſuma hæc eſt meretrix.* CH. *ita videtur.* SY. *imo, ſi ſcias.*

Hoc vide;quod inceptet facinus. Fuit quædam anus Corinthia

Hic. huic drachmarũ argẽti hæc mille dederat mutuũ.

CH. *Quid tum?* SY. *ea mortua eſt: reliquit filiam adoleſcentulam:*

Ea relicta huic arraboni eſt pro illo argento. CH. *intellego.*

SY. *Hanc ſecum huc adduxit, eáque eſt nunc ad vxorem tuam.*

CH. *Quid tum?* SY. *Clinia orat, ſibi vti nunc det illam. illi tamen*

Poſt daturum mille nummum. poſcit. CH. *& poſcit quidem?* SY. *hui,*

Dubium id eſt? CH. *ego ſic putaui. quid nunc facere cogitas?*

SY. *Egóne? ad Menedemum ibo: dicam hanc eſſe captam è Caria,*

Ditem, & nobilẽ: ſi redimat, magnũ ineſſe in ea lucrum.

CH. *Erras.* SY. *quid ita?* CH. *pro Menedemo nunc tibi ego reſpondeo:*

Non emo. quid ais? SY. *optata loquere.* CH. *atqui non eſt opus.*

SY. *Non opus eſt?* CH. *non hercle vero.* SY. *qui? iſtuc miror.* CH. *iam ſcies.*

Mane

Mane mane, quid eſt, quòd tam à nobis grauiter crepuere fores?

ACTVS IIII. SCENA I.

ARGVMENTVM.

Hæc ſcena Antiphilæ continet agnitionem: vnde iurgium inter virum & vxorem oritur. Chremes enim iuſſerat exponi partum, ſi puellam peperiſſet ipſa, quod factum non eſt.

Tetrametri partim Iambici Acatalectici, partim Trochaici Catalectici.

SOSTRATA, CHREMES, NVTRIX, SYRVS.

SO. *Niſi me animus fallit, hic profectò eſt annulus, quem ego ſuſpicor,*
Is, qui cum expoſita eſt gnata. CH. *quid volt ſibi Syre hac oratio?*
SO. *Quid eſt? iſne tibi videtur?* NV. *dixi equidem, vbi oſtendiſti, illico,*
Eum eſſe. SO. *at vt ſati' contemplata modò ſis, mea nutrix.* NV. *ſatis.*
SO. *Abi nũc iã intro: atq; illa ſi iã lauerit, mihi nuncia.*
Hic ego virum interea opperibor. SY. *te volt: videas, quid velit.*
Neſcio quid triſtis eſt: non temere eſt: metuo, quid ſit. CH. *quid ſiet?*
Næ iſta hercle magno iã conatu magnas nugas dixerit.
SO. *Ehem mi vir.* C. *ehem mea vxor.* SO. *te ipſum quæro.* C. *loquere, quid velis.*
SO. *Primum te hoc oro, ne quid credas me aduorſum edictum tuum*
Facere auſam. CH. *vis tibi me iſtuc, etſi incredibile eſt, credere?*
Credo. S. *neſcio, quid peccati portet hæc purgatio.*
SO. *Meminiſtin' me eſſe grauidam, & mihi te magnopere*

pere interminatum,
Si puellam parerem, nolle tolli? CH. *ſcio quid feceris:*
Suſtuliſti. SY. *ſi ſic factum eſt domina, ergo herũ damno auctus eſt.*
SO. *Minime: ſed erat hic anus Corinthia haud impura: ei dedi*
Exponendã. CH. *o Iupiter, tantã eſſe in animo inſcitiã?*
SO. *Perij, quid ego feci?* CH. *at rogitas?* SO. *ſi peccaui mi Chreme,*
Inſciens feci. CH. *id quidem ego, etſi tu neges, certe ſcio,*
Te inſcientẽ, atque imprudentẽ dicere, ac facere omnia:
Tot peccata in hac re oſtendis. nam iam primũ, ſi meum
Imperium exequi voluiſſes, interemptam oportuit,
Non ſimulare mortem verbis, re ipſa ſpem vitæ dare.
At id omitto: miſericordia, animus maternus: ſino.
Quàm bene verò abs te proſpectũ eſt: q̃d voluiſti? cogita:
Nempe anui illi prodita abs te filia eſt planiſſume,
Per te vel vti quæſtum faceret, vel vti veniret palam.
Credo id cogitaſti: quiduis ſatiũ eſt, dum viuat modo.
Quid cum illis agas, qui neque ius, neque bonum, atque æquom ſciunt,
Melius, peius, proſit, obſit, nil vident, niſi quod lubet?
SO. *Mi Chreme, peccaui, fateor: vincor: nunc hoc te obſecro,*
Quanto tuus eſt animus natu grauior, ignoſcentior,
Vt meæ ſtultitiæ iuſtitia tua ſit aliquid præſidi.
CH. *Scilicet equidẽ iſtuc factũ ignoſcam: verũ Soſtrata*
Male docet te mea facilitas multa. ſed iſtuc quidq̃d eſt,
Qua hoc occeptum eſt cauſa, loquere. SO. *vt ſtultæ, & miſeræ omnes ſumus*
Religioſæ; cum exponendam do illi, de digito annulum
Detraho; & eum dico vt vnà cum puella exponeret;

Si

Si moreretur, ne expers partis eſſet de noſtris bonis.
CH. *Iſtuc recte. conſeruaſti te, atque illam.* SO. *hic is eſt annulus.*
CH. *Vnde habes?* SO. *quam Bacchis ſecum adduxit adoleſcentulam.* SY. *hem.*
CH. *Quid ea narrat?* SO. *ea lauatum dum it, ſeruãdum mihi dedit*
Annulum. non aduorti primo: at poſtquam aſpexi, illico
Cognoui: ad te exilij. C. *quid nunc ſuſpicare, aut inuenis*
De illa? SO. *neſcio, niſi vt ex ipſa quaras, vnde hunc habuerit,*
Si potis eſt reperiri. SY. *interij: plus ſpei video, q̃ volo:*
Noſtra eſt, ita ſi eſt. C. *viuitne illa, cui tu dederas?* SO. *neſcio.*
CH. *Quid renunciauit olim feciſſe?* SO. *id, quod iuſſerã.*
CH. *Nomen mulieris cedo quod ſit, vt quæratur.* SO. *Philtere.*
SY. *Ipſa eſt. mirũ, ni illa ſalua eſt, & ego perij.* C. *Soſtrata*
Sequere me intro hac. SO. *vt præter ſpem euenit. quàm timui male,*
Ne nunc animo ita eſſes duro, vt olim in tollenda, Chreme.
CH. *Non licet hominem eſſe ſæpe ita vt volt, ſi res non ſinit.*
Nunc ita tẽpus eſt mi, vt cupiã filiam: olim nil minus.
SY. *Niſi fallit me animus, haud multum à me aberit infortunium:*
Ita hercle in anguſtũ oppido nunc meæ coguntur copiæ.
Niſi aliquid video, ne eſſe amicam hanc gnati reſciſcat ſenex.
Nam quod ſperẽ de argento, aut poſſe poſtulẽ me fallere,
Nihil eſt: triumpho, ſi licet me latere tecto abſcedere.

Crucior, bolum tantum mihi ereptum tam ſubito è fau-
cibus.
Quid agam? aut quid comminiſcar? ratio de integro
ineunda eſt mihi.
Nil tam difficile eſt, quin quærendo inueſtigari poſ-
ſiet.
Quid, ſi hoc ſic incipiam nunc? nihil eſt. ſi ſic? tantun-
dem egero.
At ſic opinor: non poteſt: immo optume. euge optumam
habeo.
Retraham hercle, opinor, ad me illud idem fugitiuum
argentum tamen.

ACTVS IIII. SCENA II.

ARGVMENTVM.

Clinia hîc teſtatur quàm gaudeat de agnita Antiphila: & à Syro admonetur, vt amici etiam Clitiphonis rem curet in ſeruanda Bacchide.

Iambici quadrati Catalectici, & trochaici plerique. Senarius vnus.

CLINIA, SYRVS.

C. *NVlla mihi res poſthac poteſt iam interuenire*
tanta,
Quæ mihi ægritudinem afferat: tanta hæc lætitia obor-
ta eſt.
Dedo patri me nunc iam, vt frugalior ſim quàm volt.
SY. *Nil me feſellit: cognita eſt, quantum audio huius*
verba.
Iſtuc tibi ex ſententia tua obtigiſſe lætor.
C. *O mi Syre, audiſtin' obſecro?* S. *quid ni? qui vſque*
vna affuerim.
C. *Cui æque audiſti commodi quicquam eueniſſe?* S.
nulli.

C. *Atque, ita me dij ament, vt ego nunc non tam meapte cauſa*
Lætor, quàm illius: quam ego ſcio eſſe honore quouis dignam.
SY. *Ita credo: ſed nunc Clinia age, da te mihi viciſſim:*
Nam amici quoq; res eſt vidẽda, in tuto vt collocetur,
Ne q̃d de amica nũc ſenex. CLIN. *o Iupiter.* S. *quieſce.*
CLIN. *Antiphila mea nubet mihi.* S. *ſiccine me interloquere?*
CLIN. *Quid faciam Syre mi? gaudeo: fer me.* S. *fero hercle vero.*
CLIN. *Deorum vitam adepti ſumus.* S. *fruſtrà operã hanc opinor ſumo.*
CLIN. *Loquere, audio.* S. *at iam hoc non ages.* CLI. *agam.* S. *videndum eſt, inquam,*
Amici quoque res Clinia tui in tuto vt collocetur:
Nam ſi nunc à nobis abis, & Bacchidẽ hic relinquis,
Noſter reſciſcet illico eſſe amicam hanc Clitiphonis;
Si abduxeris, celabitur it idem, vt celata adhuc eſt.
CLIN. *At enim iſtoc nihil eſt magis Syre meis nuptijs aduorſum:*
Nam quo ore appellabo patrem? tenes: quid dicam? SY. *quid ni?*
CLIN. *Quid dicam? quam cauſam afferam?* SY. *quin nolo mentiare:*
Aperte, ita vt res ſeſe habet, narrato. CLIN. *quid ais?*
SY. *iubeo*
Illam te amare, & velle vxorem; hanc eſſe Clitiphonis.
CLIN. *Bonam atque iuſtam rem oppido imperas, & factu facilem.*
Et ſcilicet iam me hoc voles patrem exorare, vt celet
Senem voſtrum. SY. *imo vt recta via rem narret ordine*

ne omnem. CLI. *hem,*
Satin' ſanus es, & ſobrius? tu quidē illum plane prodis:
Nam qui ille poterit eſſe in tuto, dic mihi?
SY. *Huic equidem conſilio palmam do: hic me magnifice effero,*
Qui vim tantam in me, & poteſtatem habeam tantæ aſtutiæ,
Vera dicendo vt eos ambos fallam; vt, cum narret ſenex
Voſter noſtro, iſtam eſſe amicā gnati, non credat tamen.
CLI. *At enim ſpem iſtoc pacto rurſum nuptiarum omnem eripis:*
Nam dum amicam hanc meam eſſe credet, non committet filiam.
Tu fortaſſe, quid me fiat, parui curas, dum illi conſulas.
SY. *Quid, malum, me ætatem cenſes velle id adſimularier?*
Vnus eſt dies, dum argentum eripio, pax, nihil amplius.
CLIN. *Tantum ſat habes? quid tum quæſo, ſi hoc pater reſciuerit?*
SY. *Quid, ſi redeo ad illos, qui aiunt, quid ſi nunc cœlum ruat?*
CL. *Metuo, quid agam.* S. *metuis? quaſi nō ea poteſtas ſit tua,*
Quo velis in tempore vt te exoluas, rem facias palam.
CLIN. *Age, age, traducatur Bacchis.* S. *optume. ipſa exit foras.*

ACTVS IIII. SCENA III.

ARGVMENTVM.

Bacchis irata ob decem minas nondum traditas, abituram ſe adſimulat. Cum Syro expoſtulat. Tandem placata ſuaſu eiuſdem, cum omni ſtrepitu ac turba tranſit ad Menedemum, tantiſper dum Chremes fallatur. Iambici Quadrati Catalectici.

BACCHIS, CLINIA, SYRVS, DROMO, PHRYGIA.

BA. Sati pol proterue me Syri promiſſa huc induxerunt,
Decē minas quas mihi dare pollicitus eſt. q̃ ſi is nūc me
Deceperit; ſæpe obſecrans me, vt veniā, fruſtrà veniet:
Aut, cum venturam dixero, & conſtituero; cū is certe
R enunciarit; Clitipho cum ſpe pendebit animi;
Decipiā, ac non veniā; Syrus mihi tergo pœnas pēdet.
CLIN. *Sati ſcite promittit tibi.* S. *atqui tu hanc iocari credis?*
Faciet, niſi caueo. B. *dormiunt: pol ego iſtos commouebo.*
Mea Phrygia audiſti, homo iſte modo quam villam demonſtrauit
Charini? P. *audiui.* B. *proxumā eſſe huic fundo ad dextram?* P. *memini.*
B. *Curriculo percurre: apud eū miles Dionyſia agitat.*
SY. *Quid inceptat?* B. *dic me hic oppido eſſe inuitam, atque aſſeruari:*
Verū aliquo pacto verba me his daturā eſſe, et venturā.
SY. *Perij hercle: Bacchis mane: mane: quò mittis iſtanc quæſo?*
Iube, maneat. B. *abi.* S. *quin paratum eſt argentum.* B. *quin maneo,*
S. *Atqui iam dabitur.* B. *vt lubet, num ego inſto?* S. *at ſcin' quid ſodes?*
B. *Quid.* S. *tranſeundum nunc tibi eſt ad Menedemū, & tua pompa*
Eò traducenda eſt. B. *quam rem agi' ſcelus?* S. *egone? argentum cudo,*
Quod tibi dem. B. *dignam me putas, quam inludas?* S. *non eſt temere.*

B. *Etiã ne tecũ hic res mihi eſt?* S. *minime: tuũ tibi reddo.*
B. *Eatur.* S. *ſequere hac. heus Dromo.* D. *quis me volt?* S. *Syrus.* D. *quid eſt rei?*
SY. *Ancillas omnes Bacchidis traduce huc ad vos propere.*
B. *Quam ob rem?* S. *ne quæras. & ferant, quæ ſecum huc attulerunt.*
Sperabit ſumptum ſibi ſenex eſſe harũ abitu leuatum.
Næ ille haud ſcit, hoc paululum lucri quantũ ei damni apportet.
Tu neſcis id quod ſcis Dromo, ſi ſapies. D. *mutum dices.*

ACTVS IIII. SCENA IIII.

ARGVMENTVM.

Per fallaciam Syrus ab hero Chremete argentum accipit. Menedemi Chremes rurſum miſeretur ob traductam ad illum cum omni pompa ſumptuoſam Bacchidem, quam Cliniæ, non ſui filij amicam putat. Senarij.

CHREMES, SYRVS.

C. *Ita me dij amabunt, vt nunc Menedemi vicẽ,*
Miſeret me, tantum deueniſſe ad eum mali.
Illanccine mulierem alere cum illa familia?
Etſi ſcio, hoſce aliquot dies non ſentiet:
Ita magno deſiderio fuit ei filius.
Verum vbi videbit tantos ſibi ſumptus domi
Quotidianos fieri, nec fieri modum:
Optabit rurſum, vt abeat ab ſe filius.
Syrum optume, eccũ. S. *ceſſo hunc adoriri?* C. *Syre.* S. *hem.*
C. *Quid eſt?* S. *te mihi ipſum iam dudum optabam dari.*
C. *Videre egiſſe iam neſcio quid cum ſene.*
S. *De illo, quod dictum dudum? ac factum reddidi.*
C. *Bonan' fide?* S. *bona hercle.* C. *non poſſum pati,*
Quin tibi caput demulceam. accede huc Syre:

Faciam boni tibi aliquid pro iſta re, ac lubens.
S. *At ſi ſciás, quàm ſcite in mentem venerit.*
C. *Vah, gloriare eueniſſe ex ſententia?*
S. *Non hercle verò: verum dico.* C. *dic, quid eſt?*
S. *Tui Clitiphonis eſſe amicam hanc Bacchidem*
Menedemo dixit Clinia, & ea gratia
Secum adduxiſſe, ne tu id perſentiſceres.
C. *Probe.* S. *dic ſodes.* C. *nimium inquam.* S. *imo ſic ſatis.*
Sed porro auſculta quod ſupereſt fallaciæ.
Seſe ipſe dicet tuam vidiſſe filiam:
Sibi complacitam eius formam, poſtquam aſpexerit:
Hanc ſe cupere vxorem. C. *modo quæ inuenta eſt?* S. *eam:*
Et quidem iubebit poſci. C. *quam ob rem iſtuc Syre?*
Nam prorſus nihil intellego. S. *hui, tardus es.*
C. *Fortaſſe.* S. *argentum dabitur ei ad nuptias,*
Aurum, atque veſtem, quî, tenésne? CH. *comparet?*
SY. *Id ipſum.* C. *at illi ego nec do, nec deſpondeo.*
SY. *Non? quam ob rem?* C. *quàm ob rem, me rogas? homini.* S. *vt lubet.*
Non ego perpetuo dicebam illam illi vt dares,
Verùm vt ſimulares. C. *non mea eſt ſimulatio:*
Ita tu iſtæc tua miſceto, ne me admiſceas.
Egon', cui daturus non ſim, vt ei deſpondeam?
SY. *Credebam.* C. *minime.* S. *ſcite poterat fieri:*
Et ego hoc, quia dudum tu tantopere iuſſeras,
Eo cœpi. C. *credo.* S. *ceterum equidem iſtuc Chreme*
Aequi bonique facio. C. *atqui tum maxume*
Volo te dare operam vt fiat, verùm alia via.
SY. *Fiat: quæratur aliud. ſed illud quod tibi*
Dixi de argento, quod iſta debet Bacchidi,
Id nunc reddendum eſt illi: neque tu ſcilicet
Eò nunc confugies: quid mea? num mihi datum eſt?

Num

Num iuſſi?num illa oppignerare filiam
Meam me inuito potuit? verum illud Chreme
Dicunt: ius ſummum, ſæpe ſumma malitia eſt.
CH. *Haud faciam.* S. *imo alijs ſi licet, tibi non licet.*
Omnes in lauta te & bene parte aucta putant.
CH. *Quin egomet iam ad eam deferam.* S. *imo filium*
Iube potius. C. *quam ob rem?* S. *quia enim in eum ſuſpectio eſt*
Tranſlati amoris. CH. *quid tum?* S. *quia videbitur*
Magis veriſimile id eſſe, cum hic illi dabit:
Et ſimul conficiam facilius ego, quod volo.
Ipſe adeo adeſt: abi: effer argentum. CH. *effero.*

ACTVS IIII. SCENA V.

ARGVMENTVM.

Iraſcitur Clitipho, à Syro placatur, eidem præſcribente, quibus vti mox debeat verbis, & oratione apud patrem, pro amica ab illo argentum accepturus. Trimetri.

CLITIPHO, SYRVS.

CLI. *Nulla eſt tam facilis res, quin difficilis ſiet,*
Quã inuitus facias. vel me hæc deambulatio,
Quàm non laborioſa, ad languorem dedit:
Nec quidquam magis nunc metuo, quàm ne denuo
Miſer aliquò extrudar hinc, ne accedã ad Bacchidẽ.
Vt te omnes equidem dij, deæ, quantum eſt, Syre
Cum tuo iſto inuento, cúmque incepto perduint.
Huiuſmodi mi res ſemper comminiſcere,
Vbi me excarnufices. SY. *is hinc quò dignus es?*
Quàm pene tua me perdidit proteruitas.
CLI. *Vellem hercle factum: ita meritũ.* SY. *meritũ? quo modo?*
Nã me iſtuc ex te prius audiſſe gaudeo,
Quàm argentum haberes, quod daturus iam fui.

CLI. *Quid igitur dicam tibi vis? abiſti: mihi*
Amicam adduxti, quam non liceat tangere.
SY. *Iam non ſum iratus: ſed ſcin' vbi nunc ſit tibi*
Bacchis? CLI. *apud nos.* SY. *non.* CLI. *vbi igitur?* SY *apud Cliniam.*
CLI. *Perij.* SY. *bono animo es: iam argentum ad eam deferes,*
Quod ei es pollicitus. CLI. *garris. vnde id?* SY. *à patre.*
CLI. *Ludis fortaſſe me.* SY. *ipſa re experibere.*
CLI. *Næ ego fortunatus homo ſum. deamo te Syre.*
SY. *Sed pater egreditur. caue, quidquã admiratũ ſis,*
Qua cauſa id fiat; obſecundato in loco;
Quod imperabit, facito: loquitor paucula.

ACTVS IIII. SCENA VI.

ARGVMENTVM.

Chremes argentum adfert, quod det Clitiphoni. Ad poſtremum queritur de ſumptu faciendo filiæ cauſa. Trimetri.

CHREMES, CLITIPHO, SYRVS.

CH. *VBi Clitipho nunc eſt?* SY. *eccum me, inque.*
CL. *eccum hic tibi.*
CH. *Quid rei eſſet, dixti huic?* SY. *dixi pleraque omnia.*
CH. *Cape hoc argentum, ac defer.* S. *hei, quid ſtas lapis?*
Quin accipis? CLI. *cedo ſane.* S. *ſequere hac me ocyus:*
Tu hic nos, dum eximus, interea opperibere:
Nam nihil eſt illic, quod moremur diutius.
CH. *Minas quidem iam decem habet à me filia:*
Quas pro alimentis eſſe nunc duco datas.
Haſce ornamentis conſequentur alteræ.
Porro hac talenta dotis apposcent duo.
Quàm multa iniuſta, ac praua fiunt moribus?
Mihi nunc, relictis rebus, inueniendus eſt
Aliquis, labore inuenta mea cui dem bona.

ACTVS

ACTVS IIII. SCENA VII.

ARGVMENTVM.

Iucundum habet errorem Chremetis,qui Menedemum falli putat,dum ipſe fallitur. Trimetri.

MENEDEMVS, CHREMES.

ME. *Multo omnium nunc me fortunatiſſimum*
Factum puto eſſe gnate,cum te intellego
*Reſipiſſe.*CH.*vt errat.*ME.*teipſum quærebam Chreme:*
Serua,quod in te eſt,filium,& me,& familiam.
CH. *Cedo,quid vis faciam?*ME.*inueniſti hodie filiam.*
CH.*Quid tum?*ME.*hanc vxorem ſibi dari volt Clinia.*
CH. *Quæſo, quid hominis es?* ME. *quid?* CH. *iamne oblitus es,*
Inter nos quid ſit dictum de fallacia,
*Vt ea via abs te argentum auferretur?*ME.*ſcio.*
CH.*Ea res nunc agitur ipſa.*ME.*quid dixti Chreme?*
Erraui.res acta eſt.quanta ſpe decidi?
CH.*Et quidem iſtæc,quæ eſt apud te,Clitiphonis eſt*
*Amica.*ME.*ita aiunt.*CH.*& tu credis?*ME.*omnia.*
CH.*Et ilum aiunt velle vxorem,vt, cum deſponderim,*
Des quî aurum,ac veſtem, atque alia, quæ opus ſunt, comparet.
ME.*Id eſt profecto:id amicæ dabitur.*CH.*ſcilicet*
*Daturum.*M.*ah,fruſtrà igitur gauiſus ſum miſer.*
Quiduis tamen iam malo,quàm hunc amittere.
Quid nunc renunciem abs te reſponſum Chreme,
Ne ſentiat me ſenſiſſe,atque ægre ferat?
CH. *Ægre?nimium illi Menedeme indulges.*M.*ſine:*
Inceptum eſt:perfice hoc mihi perpetuom Chreme.
CH.*Dic conueniſſe,egiſſe te de nuptijs.*
ME.*Dicam,quid deinde?* CH.*me facturum eſſe omnia,*

Generum placere: poſtremò etiam, ſi voles,
Deſponſam quoque eſſe dicito. ME. *hem, iſtuc volueram.*
CH. *Tanto ocyùs te vt poſcat, & tu id, quod cupis,*
Quàm ocyſſime vt des. M. *cupio.* CH. *næ tu propediem,*
Vt iſtam rem video, iſtius obſaturabere.
Sed hæc ita vt ſunt, cautim, & paulatim dabis,
Si ſapies. M. *faciam.* CH. *abi intro: vide, quid poſtulent.*
Ego domi ero, ſi quid me voles. M. *ſane volo:*
Nam te ſcientem faciam, quidquid egero.

ACTVS V. SCENA I.

ARGVMENTVM.

Ad exitum iam properante Comœdia, Syri fallacia detegitur, vt Cliniæ nubat Antiphila. Bacchidem Clitiphonis eſſe amicam Menedemus oſtendit.

Partim Trochaici Tetrametri Catalectici: partim Iãbici Senarij.

MENEDEMVS, CHREMES.

ME. E*Go me non tam aſtutum, neque ita perſpicacem eſſe id ſcio:*
Sed hic adiutor meus, & monitor, & præmonſtrator Chremes
Hoc mihi præſtat. in me quiduis harũ rerum conuenit,
Quæ ſunt dicta in ſtultũ, caudex, ſtipes, aſinus, plũbeus:
In illũ nil poteſt: nam exuperat eius ſtultitia omnia hæc.
CH. *O he, iam deſine deos vxor gratulando obtundere,*
Tuã eſſe inuẽtam gnatã; niſi illos tuo ex ingenio iudicas,
Vt nil credas intellegere, niſi idem dictum eſt centies.
Sed quid iamdudum interim illic gnatus ceſſat cum Syro?
M E. *Quos ais homines Chreme ceſſare?* C H. *hem, Menedeme aduenis?*
Dic mihi. Clinia, quæ dixi, nunciaſtin' ME. *omnia.*

CH. *Quid*

CH. *Quid ait?* ME. *gaudere adeo occepit, quaſi qui cupiunt nuptias.*

CH. *Ha, ha, hæ.* ME. *quid riſiſti?* CH. *ſerui venere in mentem Syri*

Calliditates. ME. *itáne?* CH. *voltus quoque hominum fingit ſcelus.*

ME. *Gnatus quòd ſe aſſimulat lætum, id dicis?* CH. *id.* M. *idem iſtuc mihi*

Venit in mentem. CH. *veterator.* ME. *magis, ſi magis noris, putes,*

Ita rem eſſe. CH. *ain' tu?* ME. *quin tu auſculta.* C. *mane: prius hoc ſcire expeto,*

Quid perdideris: nam vbi deſponſam nunciaſti filio,

Continuo iniecisse verba tibi Dromonem ſcilicet,

Sponſæ veſtem, aurum, atque ancillas opus eſſe, argentum vt dares.

ME. *Non.* CH. *quid non?* ME. *non inquam.* CH. *neque ipſe gnatus?* ME. *nil prorſus Chreme.*

Magis vnum etiam inſtare, vt hodie conficerentur nuptiæ.

CH. *Mira narras. quid Syrus meus? ne is quidẽ quidquam?* ME. *nihil.*

CH. *Quamobrem?* M. *neſcio equidem: ſed te miror, qui alia tam plane ſcias.*

Sed tuum ille quoque Syrus idem mire finxit filium,

Vt ne paululũ quidem ſuboleat amicã eſſe hanc Cliniæ.

CH. *Quid ais?* ME. *mitto iam oſculari, atque amplexari: id nil puto.*

CH. *Quid eſt, quod amplius ſimuletur?* M. *vah.* CH. *quid eſt?* ME. *audi modo:*

Eſt mihi vltimis conclaue in ædibus quoddam retro:

Huc eſt intro latus lectus, veſtimentis ſtratus eſt.

CH. *Quid*

CH. *Quid, poſtquam hoc eſt factum?* ME. *dictum factum, huc abijt Clitipho.*

CH. *Solus?* M. *ſolus.* C. *timeo.* M. *Bacchis cōſecuta eſt illico.*

CH. *Sola?* ME. *ſola.* CH. *perij.* ME. *vbi abiere intro, operuere oſtium.* CH. *hem,*

Clinia hæc fieri videbat? M. *quidni? vna mecum ſimul.*

CH. *Filij eſt amica Bacchis Menedeme: occidi.*

ME. *Quamobrem?* CH. *decem dierū vix mi eſt familia.*

ME. *Quid? iſtuc times, quòd operam amico ille dat ſuo?*

CH. *Imo quòd amicæ.* M. *ſi dat.* CH. *an dubium id tibi eſt?*

Quenquámne animo tam comi eſſe, aut leni putas,

Qui ſe vidente amicam patiatur ſuam? M. *ha, ha, he.*

Quid ni? quo verba facilius dentur mihi.

CH. *Derides? merito mihi nunc ego ſuccenſeo.*

Quot res dedêre, vbi poſſem perſentiſcere,

Ni eſſem lapis? quæ vidi? væ miſero mihi.

At næ illud haud inultum, ſi viuo, ferent:

Nam iam. ME. *non tu te cohibes? non te reſpicis?*

Non tibi ego exempli ſatis ſum? CH. *præ iracundia*

Menedeme non ſum apud me. ME. *téne iſtuc loqui?*

Nónne id flagitium eſt, te alijs conſilium dare,

Foris ſapere, tibi non poſſe auxiliarier?

CH. *Quid faciam?* ME. *id, quod me feciſſe aiebas parum:*

Fac, te eſſe patrem ſentiat: fac, vt audeat

Tibi credere omnia, abs te petere, & poſcere,

Ne quam aliam quærat copiam, ac te deſerat.

CH. *Imo abeat potius multo quouis gentium,*

Quàm hic per flagitium ad inopiam redigat patrem:

Nam ſi illi pergo ſuppeditare ſumptibus

Menedeme, mihi illæc vere ad raſtros res redit.

ME. *Quot incommoda tibi in hac re capies, niſi caues?*

Difficilem oſtendis te eſſe, & ignoſces tamen

*Poſt,& id ingratum.*CH.*ah neſcis,quàm doleam.*ME.*vt lubet.*

Quid hoc,quod volo,vt illa nubat noſtro?niſi quid eſt,

*Quod malis.*CH.*imo & gener,& affines placent.*

ME.*Quid dotis dicam te dixiſſe filio?*

Quid obticuiſti? CH. *dotis?* ME. *ita dico.* CH. *ah.* ME. *Chreme,*

Ne quid vereare,ſi eſt minu':nihil dos nos mouet.

CH.*Duo talenta pro re noſtra ego eſſe decreui ſatis:*

Sed ita dictu opu' eſt, ſi me vis ſaluom eſſe, & rem, & filium,

Me mea omnia bona doti dixiſſe illi. ME. *quam rem agis?*

CH.*Id mirari te ſimulato,& illum rogitato ſimul,*

*Quamobrem id faciam.*ME.*quin ego vero,quamobrem id facias,neſcio.*

CH. *Egóne? vt illius animum, qui nunc luxuria, & laſciuia*

Diffluit, retundam,redigam, vt,quò ſe vortat,neſciat.

ME. *Quid agis?* CH. *mitte,ac ſine me in hac re gerere mihi morem.*ME.*ſino:*

*Itáne vis?*CH.*ita.*ME.*fiat.*CH.*age iam,vt vxorem accerſat,paret*

Se.Hic ita,vt liberos eſt æquom, dictis confutabitur.

*Sed Syrum.*ME.*quid eum?*CH.*egóne?ſi viuo,adeo exornatum dabo,*

Adeo depexum, vt, dum viuat, meminerit ſemper mei:

Qui ſibi me pro ridiculo,ac delectamento putat.

Non (ita me dij ament) auderet facere hæc viduæ mulieri,

Quæ in me fecit.

ACTVS V. SCENA II.

ARGVMENTVM.

Clitiphonem filium obiurgat propter amicam pater: idque adeò fit, vt ſic admonitus redeat in viam, & Bacchide relicta vxorem ducat. Continet hæc ſcena & callidum Syri conſilium, quo cataſtrophen, id eſt exitum euentúmque negotij machinatur. Trochaici & Iambici Tetrametri: hí Acatalectici, illi Catalectici.

CLITIPHO, MENEDEMVS, CHREMES, SYRVS.

CL. *Itáne tandem quæſo eſt Menedeme, vt pater*
Tam in breui ſpatio omnem de me eiecerit animum patris?
Quodnam ob facinus? quid ego tantum ſceleris admiſi miſer?
Volgo id faciunt. ME. *ſcio tibi eſſe grauius multo, ac durius,*
Cui fit. verum ego haud minus ægre patior id, qui neſcio.
Nec rationem capio, niſi quòd tibi bene ex animo volo. CLI. *hic*
Patrem aſtare aiebas? ME. *eccum.* CH. *quid me incuſas Clitipho?*
Quidquid ego huius feci, tibi proſpexi, & ſtultitiæ tuæ.
Vbi te vidi animo eſſe omiſſo, et, ſuauia in præſentia
Quæ eſſent, prima habere, neque conſulere in longitudinem:
Cepi rationem vt neque egeres, neque vt hæc poſſes perdere.
Vbi, cui decuit primo, tibi non licuit per te mihi dare,
Abij ad proxumos, tibi qui erant, eis cõmiſi, et credidi.
Ibi tuæ ſtultitiæ ſemper erit præſidium Clitipho,
Victus, veſtitus, quò in tectũ te receptes. CLI. *hei mihi.*
CH. *Satius eſt, q̃ te ipſo hærede hæc poſſidere Bacchidẽ.*

SY. *Diſperij: ſceleſtus quantas turbas conciui inſciens?*
CLI. *Emori cupio.* CH *prius quæſo diſce, quid ſit viuere.*
Vbi ſcies, ſi diſplicebit vita, tum iſtoc vtitor.
SY. *Here licétne?* CH *loquere.* SY. *at tuto.* CH. *loquere.* SY.
quæ iſta eſt prauitas,
Quæve eſt amentia, quod peccaui ego, id obeſſe huic?
CH. *ilicet,*
Ne te admiſce: nemo accuſat Syre te: nec tu aram tibi,
Neq; precatorē pararis. SY. *quid agis?* CH. *nil ſuccenſeo,*
Nec tibi, nec huic, nec vos eſt æquum, quod facio, mihi.
SY. *Abijt. rogaſſe vellem.* CLIT. *quid Syre?* SY. *vnde mihi peterem cibum.*
Ita nos abalienauit. tibi iam eſſe ad ſororem intellego.
CLIT. *Adeon' rem rediſſe, vt periculum etiam fame mihi ſit Syre?*
SY. *Modo liceat viuere, ſpes eſt.* CLIT. *quæ?* SY. *nos eſurituros ſatis.*
CLI. *Irrides in re tāta, neq; me quidquā cōſilio adiuuas?*
SY. *Imo & ibi nunc ſum, & vſque dudum id egi, dum loquitur pater:*
Et, quantū ego intellegere poſſum. CL. *quid?* S. *non abierit longius.*
CLI. *Quid id ergo?* SY. *ſic eſt, non eſſe horum te arbitror.*
CL. *quid iſtuc Syre?*
Satin' ſanus es? SY. *ego dicam, quod mi in mentem: tu dijudica.*
Dum iſtis fuiſti ſolus, dum nulla alia delectatio,
Quæ proprior eſſet, te indulgebāt, tibi dabant: nūc, filia
Poſtquam eſt inuenta vera, inuenta eſt cauſa, qua te expellerent.
CLI. *Eſt veriſimile,* SY, *an tu ob peccatum hoc eſſe illum iratum putas?*

CLI. *Non*

CLI. *Non arbitror.* SY. *nunc aliud ſpecta: matres omnes filijs*
In peccato adiutrices, auxilio in paterna iniuria
Solent eſſe: id non fit. CLI. *verum. quid ergo nunc faciam Syre?*
SY. *Suſpectionem quære ex illis iſtam: rem profer palam.*
Si non eſt verum, ad miſericordiam ambos adduces cito, aut
Scibis cuius ſis. CLIT. *recte ſuades: faciam.* SY. *ſat recte hoc mihi in*
Mentem venit: nanque adoleſcens, quàm minima in ſpe ſitus erit,
Tam facillime patris pacem in leges conficiet ſuas.
Etiam haud ſcio, an ne vxorē ducat, ac Syro nil gratiæ.
Quid autem hoc? ſenex exit foras: ego fugio. adhuc quod factum eſt,
Miror non iuſſiſſe illico me arripi. ad Menedemum hinc pergam. eum
Precatorem mihi paro: ſeni noſtro fidei nihil habeo.

ACTVS V. SCENA III.

ARGVMENTVM.

Chremes filij occaſione vxorem obiurgat: & mordacibus dictis impetit, ſalibúſque non illepidis, & maternum animum in hac ſcena ob oculos ponit Terentius.

Eiuſdem rationis præter Dimetrum vnum.

SOSTRATA, CHREMES.

S. PRofecto, niſi caues tu homo, aliquid gnato conficies mali.
Id'que adeo miror, qui tam ineptum quidquam potuerit tibi
Venire in mentem mi vir. C. *oh, pergin' mulier eſſe? vllámne ego*

Rem vnquam volui, quin tu in ea mihi aduorſatrix fueris Soſtrata? at
Si rogitem iam, quid eſt quod peccem, aut quamobrem id faciam, neſcias.
In qua re nunc tam confidenter reſtas ſtulta? S. *ego neſcio.*
C. *Imo ſcis potius, quàm quidem redeat ad integrum eadem oratio.*
S. *Oh, iniquos es, qui me tacere de re tanta poſtules.*
C. *Non poſtulo: iam loquere: nihilo minus ego hoc faciam tamen.*
S. *Facies?* C. *verum.* S. *non vides, quantum mali ex ea re excites?*
Subditum ſe ſuſpicatur. C. *ain' tu? ſubditum?* S. *certe inquam mi vir.* C. *confitere tu*
Tuum non eſſe. S. *au, obſecro iſtuc noſtris inimicis ſiet.*
Egon' confitear meum non eſſe filium, qui ſit meus?
C. *Quid metuis? ne non, cum velis, conuincas eſſe illum tuum?*
S. *Quòd filia eſt inuenta?* C. *non, ſed, quod magis credendum ſiet,*
Quòd eſt conſimilis moribus,
Facile conuinces ex te natum: nam tui ſimilis eſt probe:
Nam illi nihil vitij eſt relictum, quin id itidem ſit tibi;
Tum præterea talem, niſi tu, nulla pareret filium.
Sed ipſe egreditur, quàm ſeuerus. rem cum videas, cenſeas.

ACTVS V. SCENA IIII.

ARGVMENTVM.

Clitipho cum matre colloquens, ſuos ſibi parentes commõſtrari cupit: qua oratione hanc admodum reddit ſolicitam. Chremes cõtumelioſè filium obiurgat.

Trochaici Tetrametri Catalectici.

CLITIPHO, SOSTRATA, CHHEMES.

CLIT. *SI vnquam vlum fuit tempus mater, cum ego voluptati tibi*
Fuerim, dictus filius tuus tua voluntate, obſecro
Eius vt memineris, atq; inopis nunc te miſereſcat mei;
Quod peto, & volo, parentes meos vt commoſtres mihi.
S. *Obſecro mi gnate, ne iſtuc in animum inducas tuũ,*
Alienum eſſe te. CLIT. *ſum.* S. *miſeram me, hoccine quæſiſti obſecro?*
Ita mihi, atque huic ſis ſuperſtes, vt ex me, atque hoc natus es:
Et caue poſthac, ſi me amas, vnquam iſtuc verbum ex te audiam. CH. *at*
Ego, ſi me metuis, mores caue in te eſſe iſtos ſentiam.
CLIT. *Quos?* CH. *ſi ſcire vis, ego dicam: gerro, iners, fraus, heluo,*
Ganeo, damnoſus. crede, & noſtrum te eſſe credito.
CLIT. *Non ſunt hæc iam dicta parentis.* CH. *non, ſi ex capite ſis meo*
Natus, item vt aiunt Mineruam eſſe ex Ioue, ea cauſa magis
Patiar Clitipho flagitijs tuis me infamem fieri.
SO. *Di iſtæc.* CH. *neſcio Deos: ego, quòd potero enitar ſedulò.*
Quæris id, quod habes, parentes: quod abeſt, non quæris, patri
Quo modo obſequare, & ſerues quod labore inuenerit.
Non mihi per fallacias adducere ante oculos? pudet
Dicere hac præſente verbum turpe: at te id nullo modo
Facere piguit. CLIT. *eheu q̃ ego nũc totus diſpliceo mihi,*
Quàm pudet: neque, quod principium incipiam ad placandum, ſcio.

ACTVS

ACTVS V. SCENA V.

ARGVMENTVM.

Menedemi interuentu poſt turbationes tranquilla fiunt omnia: volenti datur Clitiphoni vxor Archonidis filia, Syro à Chremete ignoſcitur.

Trochaici Tetrametri, Iambicis quibuſdam admiſtis.

MENEDEMVS, CHREMES, CLITIPHO, SOSTRATA.

M. *ENimuero Chremes nimi' grauiter cruciat adoleſcentulum,*

Nimi' q̃ inhumane. exeo ergo, vt pacem conciliem. optume.

Ipſos video. CH. *ehem, Menedeme cur nõ accerſi iubes Filiam, & quod dotis dixi, firmas?* SO. *mi vir, te obſecro Ne facias.* CLIT. *pater obſecro vt mi ignoſcas.* M. *da veniam Chreme:*

Sine te exorem. CH. *egon' mea bona vt dem Bacchidi dono ſciens?*

Non faciam. M. *at id nos non ſinemus.* CLIT. *ſi me viuom vis pater,*

Ignoſce. S. *age, Chreme mi.* M. *age quæſo, ne tam obſirma te Chreme.*

CH. *Quid iſtuc? video nõ licere, vt cœperã, hoc ꝑtẽdere.*

M. *Facis, vt te decet.* C. *ea lege hoc adeo faciã, ſi faciat id,*

Quod ego hunc æquom cenſeo. CLIT. *pater, omnia faciam: impera.*

CH. *Vxorem vt ducas.* CL. *pater.* CH. *nihil audio.* ME. *ad me recipio.*

Faciet. CH. *nil etiam audio ipſum.* CL. *perij.* SO. *an dubitas Clitipho?*

CH. *Imo vtrum vult?* ME. *faciet omnia.* SO. *hæc, dum incipias, grauia ſunt,*

Dum q̃ ignores: vbi cognoris, facilia. CL. *faciam pater.*

m 2

S. *Nate mi, ego pol dabo puellam lepidam, quam tu facile ames,*
Filiam Phanocratæ noſtri. CLI. *rufámne illam virginem,*
Cæſiam; ſparſo ore, adunco naſo? non poſſum pater.
CH. *Eia, vt elegans eſt, credas animũ ibi eſſe?* S. *aliam dabo.*
CLI. *Quid iſtuc? quandoquidem ducenda eſt, egomet habeo propemodum,*
Quam volo. S. *nunc laudo te gnate.* CLIT. *Archonidis filiam.*
S. *Perplacet.* CL. *pater hoc nunc reſtat.* CH. *quid?* CL. *Syro ignoſcas volo,*
Quæ mea cauſa fecit. C. *fiat. Vos valete, & plaudite.*

FABVLAE INTERLOCVTORES.

MITIO,	*ſenex.*
DEMEA,	*ſenex.*
SANNIO,	*leno.*
AESCHINVS,	*adoleſcens.*
SYRVS,	*ſeruus.*
CTESIPHO,	*adoleſcens.*
SOSTRATA,	*matrona.*
CANTHARA,	*nutrix.*
GETA,	*ſeruus.*
HEGIO,	*ſenex.*
DROMO,	*ſeruus.*

Adel

Adelphi Terentij.

ACTA LVDIS FVNEBRIB. L. AEMILII PAVLLI. Q. FABIO MAXIMO, P. CORNELIO AFRICANO* AED. CVR. EGERE L. ATILIVS PRAENESTINVS, MINVTIVS PROTIMVS. MODOS FECIT FLACCVS CLAVDII. TIBIIS SERRANIS. FACTA E GRAECA MENANDRV, L. ANICIO, M. CORNELIO COS.

C. SVLPITII APOLLINARIS PERIOCHA. *Senarij omnes.*

DVOS *cum haberet Demea adoleſcentulos,*
Dat Mitioni fratri adoptandum Aeſchinum,
Sed Cteſiphonem retinet. hunc cithariſtriæ
Lepore captum, ſub duro ac triſti patre,
Frater celabat Aeſchinus: famam quoque
Amoris in ſe transferebat. denique
Fidicinam lenoni eripuit. vitiauerat
Idem Aeſchinus ciuem Atticam pauperculam;
Fidémque dederat, hanc ſibi vxorem fore.
Demea iurgare, & grauiter ferre: mox tamen,
Vt veritas patefacta eſt, ducit Aeſchinus
Vitiatam, potitur Cteſipho cithariſtriam,
Exorato ſuo patre duro Demea.

PROLOGVS. *Trimetri.*

P*Oſtquam poëta ſenſit ſcripturam ſuam*
Ab iniquis obſeruari, & aduerſarios

Rapere in peiorem partem, quam acturi ſumus:
Indicio de ſe ipſe erit: vos eritis iudices,
Laudine an vitio duci factum oporteat.
Synapothneſcontes Diphili comœdia eſt.
Eam Commorientes Plautus fecit fabulam.
In græca adoleſcens eſt, qui lenoni eripit
Meretricem, in prima fabula. eum Plautus locum
Reliquit integrum: eum hic locum ſumpſit ſibi
In Adelphos, verbum de verbo expreſſum extulit.
Eam nos acturi ſumus nouam: pernoſcite,
Furtúmne factum exiſtumetis, an locum
Reprehenſum, qui præteritus neglegentia eſt.
Nam quòd isti dicunt maleuoli, homines nobiles
Eum adiutare, aſſiduéque vnà ſcribere,
Quod illi maledictum vehemens exiſtumant,
Eam laudem hic ducit maxumam, cùm illis placet,
Qui vobis vniuerſis & populo placent;
Quorum opera in bello, in otio, in negotio,
Suo quiſque tempore vſu' eſt ſine ſuperbia.
Dehinc ne expectetis argumentum fabulæ:
Senes qui primi venient, hi partem aperient,
In agendo partem oſtendent. facite, æquanimitas
Veſtra poëtæ ad ſcribendum augeat induſtriam.

ACTVS I. SCENA I.

ARGVMENTVM.

Admodum eſt ſolicitus Mitio, quòd nondum à cœna redierit filius Aeſchinus. Oſtendit in liberis educandis lenitate plus quàm aſperitate parentes proficere. Senarij.

MITIO.

M. *Storax. non rediit hac nocte à cœna Aeſchinus,*
Neq; ſeruulorũ quiſquã, qui aduorſum ierant.
Profectò hoc vere dicunt: ſi abſis vſpiam,

Aut

Aut vbi ſi ceſſes,euenire ea ſatiũ eſt,
Quæ in te vxor dicit,& quæ in animo cogitat
Irata,quàm illa,quæ parentes propitij.
Vxor,ſi ceſſes,aut te amare cogitat,
Aut tete amari,aut potare,aut animo obſequi,
Et tibi bene eſſe ſoli,cum ſibi ſit male.
Ego,quia non redijt filius,quæ cogito?
Quibus nunc ſolicitor rebus?ne aut ille alſerit,
Aut vſpiam ceciderit,aut perfregerit
Aliquid.vah,quẽquã ne hominẽ in animo inſtituere,
Parare,quod ſit carius, quàm ipſe eſt ſibi? (aut
Atqui ex me hic non natus eſt,ſed ex fratre.is adeo
Diſſimili ſtudio eſt.iam inde ab adoleſcentia,
Ego hanc clementem vitam vrbanam,atque otium
Secutus ſum:& quod fortunatum iſti putant,
Vxorem nunquam habui.ille contrà,hæc omnia,
Ruri agere vitam,ſemper parce,ac duriter
Se habere:vxorem duxit:nati filij
Duo.inde ego hunc maiorem adoptaui mihi:
Eduxi à paruulo,habui,amaui pro meo:
In eo me oblecto:ſolum id eſt carum mihi.
Ille vt item contra me habeat,facio ſedulo:
Do,prætermitto,nõ neceſſe habeo omnia
Pro meo iure agere:poſtremò,alij clanculum
Patres quæ faciunt,quæ fert adoleſcentia,
Ea ne me celet,conſueſeci filium:
Nam qui mentiri,aut fallere inſuerit patrem,aut
Audebit,tanto magis audebit ceteros.
Pudore,& liberalitate liberos
Retinere,ſatius eſſe credo,quàm metu.
Hæc fratri mecum non conueniunt,neque placent.
Venit ſæpe ad me clamans,quid agis Mitio?

Cur perdis adoleſcentem nobis? cur amat?
Cur potat? cur tu his rebus ſumptus ſuggeris?
Veſtitu nimium indulgis: nimium ineptus es.
Nimium ipſe durus eſt, præter æquomq́, & bonum:
Et errat longe mea quidem ſententia,
Qui imperium credat grauius eſſe, aut ſtabilius,
Vi quod fit, quàm illud, quod amicitia adiungitur.
Mea eſt ſic ratio, & ſic animum induco meum.
Malo coactus qui ſuum officium facit,
Dum id reſcitum iri credit, tantiſper cauet:
Si ſperat fore clam, rurſum ad ingenium redit.
Quem beneficio adiungas, ille ex animo facit,
Studet par referre, præſens, abſensq́ idem erit.
Hoc patrium eſt, potius conſuefacere filium,
Sua ſponte recte facere, quàm alieno metu.
Hoc pater, ac dominus intereſt. hoc qui nequit,
Fateatur neſcire imperare liberis.
Sed eſt'ne hic ipſus, de quo agebam? & certe is eſt.
Neſcio quid triſtem video. credo iam, vt ſolet,
Iurgabit. ſaluom te aduenire Demea,
Gaudemus.

ACTVS I. SCENA II.

ARGVMENTVM.

Demea Aeſchinum abſentem petulantiæ grauiter accuſat: excuſat eundem Mitio, plus nimio indulgens pater. Hic attende lenem Mitionem, aſperum Demeam induci à Terentio. Senarij.

DEMEA, MITIO.

DE. *Hem, opportune: te ipſum quærito.*
MI. *Quid triſtis es?* DE. *rogas me, vbi nobis Aeſchinus*
Siet: quid triſtis ego ſim? MI. *dixin' hoc fore?*

Quid is fecit? DE. quid ille fecerit? quem neque pudet
Quidquam: neque metuit quenquã: neque legem putat
Tenere ſe vllam. nam illa, quæ antehac facta ſunt,
Omitto: modo quid deſignauit? MI. quidnam id eſt?
DE. Fores effregit, atque in ædeis irruit
Alienas: ipſum dominum, atque omnem familiam
Multauit vſque ad mortem: eripuit mulierem,
Quam amabat: clamant omnes indigniſſume
Factum eſſe. hoc aduenienti quot mihi Mitio
Dixere? in ore eſt omni populo. denique,
Si conferendum exemplum eſt, non fratrem videt
Rei dare operam, ruri eſſe parcum ac ſobrium?
Nullum huius ſimile factum? hæc cum illi Mitio
Dico, tibi dico. tu illum corrumpi ſinis.
MI. Homine imperito nunquam quidquam iniuſtius,
Qui, niſi quod ipſe facit, nihil rectum putat.
DE. Quorſum iſtuc? M. quia tu Demea hæc male iudicas.
Non eſt flagitium, mihi crede, adoleſcentulum
Scortari, neque potare, non eſt, neque fores
Effringere. hæc ſi neque ego, neque tu fecimus,
Non ſiuit egeſtas facere nos. tu nunc tibi
Id laudi ducis, quod tum feciſti inopia.
Iniurium eſt: nam ſi eſſet vnde id fieret,
Faceremus: & tu illum tuum, ſi eſſes homo,
Sineres nunc facere, dum per ætatem licet,
Potius quàm, vbi te expectatum eieciſſet foras,
Alieniori ætate pòſt faceret tamen.
DE. Prò Iupiter, rediges tu homo me ad inſaniam.
Non eſt flagitium facere hæc adoleſcentulum? MI. ah,
Auſculta, ne me obtundas de hac re ſæpius.
Tuum filium dediſti adoptandum mihi:
Is meus eſt factus: ſi quid peccat Demea,

Mihi peccat,ego illi maxumam partem feram.
Obſonat,potat,olet vnguenta de meo.
Amat? dabitur à me argentum, vbi erit commodum;
Vbi non erit,fortaſſe excludetur foras.
Fores effregit? reſtituentur: diſcidit
Veſtem? reſarcietur. eſt, dijs gratia,
Et vnde hæc fiant,& adhuc non moleſta ſunt.
Poſtremò aut deſine,aut cedo quemuis arbitrum:
Te plura in hac re peccare oſtendam. DE. *hei mihi.*
Pater eſſe diſce ab alijs,qui vere ſciunt.
MI. *Natura tu illi pater es,conſilijs ego.*
DE. *Tun' conſulis quidquam?* MI. *ah,ſi pergis,abiero.*
DE. *Siccine agis?* MI. *an ego toties de eadem re audiam?*
DE. *Curæ eſt mihi.* MI. *& mihi curæ eſt: verum Demea*
Curèmus æquam vterque partem,tu alterum,
Ego item alterum: nam ambos curare,propemodum
Repoſcere illum eſt,quem dediſti. DE. *ah Mitio.*
MI. *Mihi ſic videtur.* DE. *ad iſtuc? tibi ſi iſtuc placet,*
Profundat,perdat,pereat,nihil ad me attinet.
Iam ſi verbum vnum poſthac. MI. *rurſum Demea*
Iraſcere? DE. *an non credis? repeton' quem dedi?*
Ægre eſt. alienus non ſum. ſi obſto: hem deſino.
Vnum vis curem: curo.& eſt dijs gratia,
Cum ita,vt volo,eſt. iſte tuus ipſe ſentiet
Poſterius: nolo in illum grauius dicere.
MI. *Nec nihil,neque omnia hæc ſunt,quæ dicit: tamen*
Non nihil moleſta hæc ſunt mihi: ſed oſtendere,
Me ægre pati,illi nolui: nam ita eſt homo:
Cum placo,aduorſor ſedulo,& deterreo,
Tamen humane vix patitur: verum ſi augeam,
Aut etiam adiutor ſim eius iracundiæ,
Inſaniam profecto cum illo. etſi Æſchinus

Non nullam in hac re nobis facit iniuriam.
Quam hic non amauit meretricem? aut cui non dedit
Aliquid? poſtremo nuper (credo iam omnium
Tædebat) dixit velle vxorem ducere.
Sperabam iam deferuiſſe adoleſcentiam:
Gaudebam. ecce autem de integro: niſi, quidquid eſt,
Volo ſcire, atque hominem conuenire, ſi apud forum eſt.

ACTVS II. SCENA I.

ARGVMENTVM.

Senibus omiſsis deſcribitur Aeſchini factum, iurgantis cum lenone. Nec error eſt poëtæ, quòd hîc fiant, quæ facta eſſe Demea dixit, qui fortaſſe rumore nuncio acceperat feciſſe Aeſchinum, quod facturum ille ſe minatus fuerat.

Iãbici Octonarij, partim Catalectici, partim Acatalectici, & Trochaici Tetrametri Catalectici. Vnus præterea Dimeter.

SANNIO, AESCHINVS.

S. *Obſecro, populares ferte miſero, atque innocenti auxilium:*
Subuenite inopi. AE. *otioſe, nunc iam illico hic conſiſte:*
Quid reſpectas? nihil pericli eſt: nunquam, dum ego adero, hic te
Tanget. SA. *ego iſtam inuitis omnibus.*
AE. *Quanquã eſt ſceleſtus, non cõmittet hodie vnquam iterum vt vapulet.*
SA. *Audi Aeſchine, ne ignarũ fuiſſe te dicas morũ meũ,*
Ego leno ſum. AE. *ſcio.* SA. *at ita, vt vſquam fuit fide quiſquam optima:*
Tu quòd te poſterius purges, nolle hanc iniuriam mihi
Factam eſſe; huius non faciam. crede hoc, ego meum ius perſequar:
Neque tu verbis ſolues vnquam, quod re mihi maleféceris.

Noui ego veſtra hæc: nollem factum: dabitur iuſiurandum, eſſe te

Indignum iniuria hac; indignis cum egomet ſim acceptus modis.

AE. *Abi præſtrenue, ac fores aperi.* SA. *ceterum hoc nihil facis.*

AE. *Intro nunc iam.* SA. *at enim non ſinam.* AE. *accede illuc Parmeno,*

Nimium abiſti iſtoc, hîc propter hũc aſſiſte. hẽ, ſic volo,

Caue nunc iam oculos à meis oculis quoquam dimoueas tuos,

Ne mora ſit, ſi innuerim, quin pugnus continuo in mala hæreat.

SA. *Iſtuc volo ergo ipſum experiri.* AE. *hem ſerua. omitte mulierem.*

SA. *O facinũ indignum.* AE. *geminabit, niſi caues.* SA. *hei miſero mihi.*

AE. *Non innueram: verum in iſtam partem potius peccato tamen:*

I nunc iam. SA. *quid hoc rei eſt? regnúmne Æſchine hic tu poſſides?*

AE. *Si poſſiderem, ornatus eſſes ex tuis virtutibus.*

SA. *Quid tibi rei mecum eſt?* AE. *nihil.* S. *quid? noſtin', qui ſim.* AE. *non deſidero.*

SA. *Tetigin' tui quidquam?* AE. *ſi attigiſſes, ferres infortunium.*

SA. *Quî tibi magis licet meam habere, pro qua ego argentum dedi?*

Reſponde. AE. *ante ædeis non feciſſe erit meliu' hîc conuicium.*

Nam ſi moleſtus pergis eſſe, iã intro arripiere, atq; ibi

Vſque ad necem operiere loris. S. *loris liber?* AE. *ſic erit.*

SA. O

SA. *O hominem impurum. hiccine libertatem aiunt æquam eſſe omnibus?*

AE. *Si ſatis iam debacchatus es leno, audi ſi vis nunc iã.*

SA. *Egon' debacchatus ſum in te, an tu in me?* AE. *omitte iſta, atque ad rem redi.*

SA. *Quam rem? quò redeam?* AE. *iámne me vis dicere, quod ad te attinet?*

SA. *Cupio, modo æqui aliquid.* AE. *vah, leno iniqua me non volt loqui.*

SA. *Leno ſum, fateor, pernicies communis adoleſcẽtium, Periurus, peſtis: tamen tibi à me nulla eſt orta iniuria.*

AE. *Nam hercle etiam id reſtat.* SA. *illuc quæſo redi, quò cœpiſti, Æſchine.*

AE. *Minis viginti tu illam emiſti, quæ res tibi vortat male:*

Argenti tantum tibi dabitur. SA. *quid, ſi ego illam nolo vendere,*

Coges me? AE. *minime.* SA. *nanque id metui.* AE. *neque vendundam cenſeo,*

Quæ libera eſt: nam ego illã liberali aſſero cauſa manu.

Nunc vide vtrum vis, argentum accipere, an cauſam meditari tuam.

Delibera hoc, dum ego redeo, leno. SA. *pro ſupreme Iupiter:*

Minime miror, qui inſanire occipiunt ex iniuria.

Domo me eripuit, verberauit: me inuito abduxit meã:

Homini miſero plus quingentos colaphos infregit mihi.

Ob malefacta hæc tãtidem emptã poſtulat ſibi tradier.

Verũ enim, quãdo bene promeruit, fiat: ſuũ ius poſtulat.

Age iam cupio, modo ſi argentum reddat. ſed ego hæc hariolor.

Vbi me dixero dare tanti, teſteis faciet illico,

Vend

Vendidiſti me, de argento ſomnium: mox, cras redi.
Id quoque poſſum ferre, ſi modo reddat: quanquam iniurium eſt.
Verùm cogito id, quod res eſt. quando eum quæſtum occeperis,
Accipiunda, & muſſitanda iniuria adoleſcentium eſt.
Sed nemo dabit: fruſtrà egomet mecum has rationes deputo.

ACTVS II. SCENA II.

ARGVMENTVM.

Sannio queritur de iniuria ſibi facta ab Aeſchino: & Syri conſiliis eluditur.

Iambici partim Tetrametri, partim Senarij.

SYRVS, SANNIO.

SY. *Tace, egomet conueniam iam ipſum: cupide accipiat faxo, atque etiam*
Bene dicat ſecum eſſe actum. quid iſtuc Sãnio eſt, quòd te audio
Cum hero neſcio quid concertaſſe? S. *nunquam vidi iniquius*
Concertationem comparatam, quàm quæ hodie inter nos fuit.
Ego vapulãdo, ille verberãdo, vſque ambo defeſſi ſumus.
SY. *Tua culpa.* SA. *quid agerem?* SY. *adoleſcenti morem geſtum oportuit.*
SA. *Quî potui melius? quin hodie vſque os præbui.* SY. *age, ſcis quid loquar?*
Pecuniam in loco neglegere, maxumũ interdum eſt lucrum. SA. *hui.*
SY. *Metuiſti, ſi nunc de tuo iure conceſſiſſes paululum,*
Atque adoleſcenti eſſes morigeratus, hominum homo ſtultiſſime,

Ne non tibi iſtuc fœneraret? SA. *ego ſpē pretio non emo.*
SY. *Nūquā rē facies:abi,neſcis ineſcare homines Sānio.*
SA. *Credo iſtuc melius eſſe:verum ego nunquam adeo aſtutus fui,*
Quin,quidquid poſſē,mallē auferre potius in præſentia.
SY. *Age,noui tuum animum:quaſi quidquam tibi ſint viginti minæ,*
Dum huic obſequare: præterea autem te aiunt proficiſci Cyprum: SA. *hem.*
SY. *Coemiſſe hinc,quæ illuc veheres,multa;nauem conductam:hoc ſcio,*
Animus tibi pendet:vbi illinc,ſpero,redieris, tamen hoc ages.
SA. *Nuſquam pedem.perij hercle:hac illi ſpe hoc inceperunt.* SY. *timet:*
Inieci ſcrupulum homini. SA. *o ſcelera.illuc vide,*
Vt in ipſo articulo oppreſſit. emptæ mulieres
Complures,& item hinc alia,quæ porto Cyprum.
Ni eò ad mercatum venio,damnum maxumum eſt.
Nunc ſi hoc omittam, vbi illinc rediero,actum agam.
Nihil eſt,refrixerit res.nunc demum venis?
Cur paſſus?vbi eras?vt ſit ſatius perdere,
Quàm aut hic nūc manere, tam diu,aut tum perſequi.
SY. *Iámne enumeraſti,quod ad te rediturum putes?*
SA. *Hoccine illo dignū eſt? hoccine incipere Æſchinū?*
Per oppreſſionem vt hanc mi eripere poſtulet?
SY. *Labaſcit.vnum hoc habeo:vide ſi ſatis placet:*
Potius,quàm venias in periclum Sannio,
Seruéſne,an perdas totum,diuiduum face.
Minas decem corradet alicunde. SA. *hei mihi,*
Etiam de ſorte nunc venio in dubium miſer.
Pudet nihil:omnes dentes labefecit mihi:

Præterea

Præterea colaphis tuber eſt totum caput.
Etiam inſuper defrudet? nuſquam abeo. SY. *vt lubet.*
Nunquid vis, quin abeam? SA. *imo hercle hoc quæſo Syre,*
Vt vt hæc ſunt facta, potius, quàm lites ſequar,
Meum mihi reddat, ſaltem quanti empta eſt Syre,
Scio te non vſum antehac amicitia mea:
Memorem me dices eſſe, & gratum. SY. *ſedulo*
Faciam. ſed Cteſiphonem video. lætus eſt
De amica. SA. *quid, quod te oro?* SY. *paulisper mane.*

ACTVS II. SCENA III.

ARGVMENTVM.

Cteſipho fratrem laudat, & commendat, agítque gratias abſenti pro accepto beneficio.

Tetrametri Iambici.

CTESIPHO, SYRVS.

C. *Abs quiuis homine, cum eſt opus, beneficium accipere gaudeas:*
Verum enimuero id demum iuuat, ſi, quem æquom eſt benefacere, is facit.
O frater frater, quid ego nũc te laudem? ſatis certò ſcio:
Nunquam ita magnifice quidquam dicam, id virtus quin ſuperet tua:
Itaque vnam hanc rem me habere præter alios præcipuam arbitror,
Fratrem homini nemini eſſe primarum artium magis principem.
S. *O Cteſipho.* C. *o Syre, Æſchinus vbi eſt?* S. *ellum, te expectat domi.* S. *hem.*
S. *Quid eſt?* C. *quid ſit? illius opera Syre nunc viuo: feſtiuum caput:*
Omnia ſibi qui poſtputarit eſſe præ meo commodo,

Male

Maledicta, famam, meum amorem, & peccatum in ſe tranſtulit,
Nil pote ſupra. ſed quiſnam foris crepuit? S. *mane, ipſe exit foras.*

ACTVS II. SCENA IIII.

ARGVMENTVM.

Colloquuntur fratres: agitur de pecunia reddenda lenoni, & paranda cœna. Iambici Tetrametri.

AESCHINVS, SANNIO, CTESIPHO, SYRVS.

AE. *VBi ille eſt ſacrilegus?* SA. *men' quærit? num quidnam effert? occidi:*
Nil video. AE. *ehem, opportune, te ipſum quærito: quid ſit Cteſipho?*
In tuto eſt omnis res: omitte verò triſtitiam tuam.
C. *Ego illam facile verò omitto, qui quidem te habeam fratrem.*
O mi germane, ah vereor coram in os te laudare amplius,
Ne id aſſentandi magis, quàm quòd habeam gratum, facere exiſtumes.
AE. *Age inepte, quaſi nunc nō norimus nos inter nos Cteſipho.*
Sed hoc mihi dolet, nos pene ſero ſciſſe, & pene in eum locum
Rediſſe, vt, ſi omnes cuperēt, nil tibi poſsēt auxiliarier.
CT. *Pudebat.* AE. *ah, ſtultitia eſt iſtæc, non pudor, tam ob paruolam*
Rem pene ex patria. turpe dictu. deos quæſo vt iſtæc prohibeant.
CT. *Peccaui.* AE. *quid ait tandem nobis Sannio?* SY. *iam mitis eſt.*

AE. *Ego ad forum ibo, vt hunc abſoluam: tu intro ad illam Cteſipho.*

SA. *Syre inſta.* SY. *eamus: nanque hic properat in Cyprum.* SA. *ne tam quidem,*

Quãuis etiã maneo otioſus hic. SY. *reddetur, ne time.*

SA. *At vt omne reddat.* SY. *omne reddet, tace modo, ac ſequere hac.* SA. *ſequor.*

CT. *Heus heus Syre.* SY. *hem quid eſt?* CT. *obſecro hercle hominem iſtum impuriſſimum*

Quam primum abſoluitote, ne, ſi magis iritatus ſiet,

Aliquà ad patrem hoc permanet, atque ego tunc perpetuo perierim.

SY. *Non fiet: bono animo eſto. tu cum illa te intus oblectà interim,*

Et lectulos iube ſterni nobis, & parari cetera.

Ego iam tranſacta re conuortam me domũ cũ obſonio.

CT. *Ita quæſo: quando hoc bene ſucceſſit, hilarem hunc ſumamus diem.*

ACTVS III. SCENA I.

ARGVMENTVM.

Solicitam inducit Soſtratam, ob filiæ, quæ ex Aeſchino grauida eſt, vicinum partum. Iambici & Trochaici permiſti.

SOSTRATA, CANTHARA.

S. *Obſecro mea tu nutrix, quid nunc fiet?* CA. *quid fiet, rogas?*

Recte ædepol ſpero. S. *modo dolores mea tu occipiunt primulum.*

C. *Iam nunc times, quaſi nunquam adfueris, nunquam tute pepereris.*

S. *Miſeram me, neminem habeo, ſolæ ſumus; Geta autem hic non adeſt;*

Nec habeo quem ad obſtetricem mittam, nec qui acceſſat

cerſat Aeſchinum.

C. *Pol is quidem iam hic aderit: nam nunquam vnum intermittit diem,*

Quin ſemper veniat. S. *ſolus mearum miſeriarum eſt remedium.*

C. *E re nata melius fieri haud potuit, quam factum eſt hera:*

Oblatum quando vitium eſt, quod ad illum attinet potiſſimum,

Talem, tali genere, tali animo natum ex tanta familia.

S. *Ita pol eſt, vt dicis: ſaluus nobis, deos quæſo, vt ſiet.*

ACTVS III. SCENA II.

ARGVMENTVM.

Geta Soſtratæ ſeruulus commotior, heræ nuntiat Aeſchinum alio captum amore, puellam eripuiſſe lenoni.

Tetrametri partim Iambici, partim Trochaici, & Dimeter vnus.

GETA, SOSTRATA, CANTHARA.

G. *Nunc illud eſt, quod, ſi omnes omnia ſua conſilia conferant,*

Atque huic malo ſalutẽ quærant, auxilij nihil afferãt,

Quod mihiq́; heræq́; filiæq́; herili eſt. va miſero mihi,

Tot res repente circumuallant, vnde emergi non poteſt.

Vis, egeſtas, iniuſtitia, ſolitudo, infamia.

Hoccine ſeclum? o ſcelera, o genera ſacrilega, o hominem impium.

S. *Me miſeram, quidnam eſt, quod ſic video timidum & properantem Getam?*

G. *Quem neque fides, neque iuſiurandum, neque vlla miſericordia*

Repreſſit, neque reflexit, neque quod partus inſtabat prope,

Cui miſeræ indigne per vim vitium obtulerat. S. *non intellego*

*Satis,quæ loquatur.*C.*proprius obſecro accedamus Soſtrata.*G.*ah,*
Me miſerũ,vix ſum cõpos animi:ita ardeo iracũdia.
Nihil eſt, quod malim, quàm illam totam familiam mihi obuiam
Dari,vt iram hanc in eos euomam omnem, dum ægritudo hæc eſt recens:
Satis mihi id habeã ſupplicij,dum illos vlciſcar modo.
Seni animam primum extinguerem ipſi, qui illud produxit ſcelus:
Tum autem Syrum impulſorem,vah, quibus illum lacerarem modis.
Sublimem medium arriperem, & capite primum in terram ſtatuerem,
Vt cerebro diſpergat viam:
Adoleſcẽti ipſi oculos eriperẽ, poſt hæc præcipitẽ darẽ:
Ceteros ruerem, agerem, raperem, tunderem, & proſternerem.
Sed ceſſo hoc malo heram impertiri properè? S. *reuocemus.Geta.*G.*hem,*
*Quiſquis es,ſine me.*S.*ego ſum Soſtrata.*G.*vbi ea eſt? te ipſam quærito:*
Te expecto:oppido opportune te obtuliſti mi obuiam
*Hera.*S.*quid eſt?quid trepidas?*G. *hei mihi.*S.*quid feſtinas mi Geta?*
*Animum recipe.*G. *prorſũ*. S. *quid iſtuc prorſus ergo eſt?*G.*perijmus:*
*Actum eſt.*S.*eloquere obſecro,quid ſiet.* GE. *iam.* SO. *quid iam Geta?*
G.*Aeſchinus.*S.*quid ergo is?*G. *alienũ eſt à noſtra familia.*SO. *hem,*
*Perij,quare?*G.*amare occepit aliam.*S.*væ miſeræ mihi.*

G.*Neque*

G. Neque id occulte fert: à lenone ipſus eripuit palam.
S. Satin' hoc certo? G. certe, hiſce oculis egomet vidi Soſtrata. S. ah,
Me miſeram, quid credas iam? aut cui credas? noſtrúmne Aeſchinum,
Noſtram vitam omnium, in quo noſtræ ſpes, opéſque omnes ſitæ erant,
Qui ſine hac iurabat ſe vnum nunquã victurum diẽ,
Qui in ſuo gremio poſiturũ puerũ dicebat, patrem ita
Obſecraturum, vt liceret hanc vxorem ducere.
G. Hera, lacrumas mitte, ac potius, quod ad hanc rem opu' porro eſt, proſpice.
Patiamúrne, an narremus cuipiam? C. au, au mi homo ſanun' es?
An hoc proferendum tibi vſquam eſſe videtur? G. mihi quidem non placet.
Iã primũ, illũ alieno animo à nobis eſſe, res ipſa indicat.
Nunc ſi hoc palam proferemus, ille inficias ibit, ſat ſcio;
Tua fama, et gnatæ vita in dubiũ veniet. tũ ſi maxume
Fateatur, cum amet aliam, non eſt vtile hanc illi dari.
Quapropter quoquo pacto tacito eſt opus. S. ah minime gentium:
Non faciam. G. quid agis? S. proferam. G. hem, mea Soſtrata vide quam rem agas.
S. Peiore res loco eſſe non poteſt, quàm in hoc, quo nunc ſita eſt.
Primum indotata eſt: tum præterea, quæ ſecunda ei dos erat,
Periit: pro virgine dari nuptum non poteſt: hoc relliquom eſt,
Si inficias ibit, teſtis mecum eſt annulus, quẽ amiſerat.
Poſtremò, quando ego conſcia mi ſum, à me culpam

hanc procul eſſe,nec
Pretium;neque rem vllam intercesſe illa aut me indignam; experiar Geta.
G. *Quid iſtuc? accedo,vt melius dicas.* S. *tu,quantum potes,abi,*
Atque Hegioni cognato huius rē omnē narrato ordine.
Nā is noſtro Simulo fuit ſummus,& nos coluit maxume.
GE. *Nam hercle alius nemo reſpicit nos.* SO. *propera tu mea Canthara,*
Curre,obſtetricem accerſe,vt,cum opus ſit,ne in mora nobis ſiet.

ACTVS III. SCENA III.

ARGVMENTVM.

Malè eſt Demeæ,quòd filium Cteſiphonem audiuerit vnà adfuiſſe cùm eriperet mulierem Aeſchinus. Senarij.

DEMEA.

Iſperij:Cteſiphonem audiui filium
Vnà affuiſſe in raptione cum Aeſchino.
Id miſero reſtat mihi mali,ſi illum poteſt,
Qui alicuius rei eſt,etiam eū ad nequitiam abducere.
Vbi ego illum quæram?credo abductum in ganeum
Aliquò.perſuaſit ille impurus,ſat ſcio.
Sed eccum ire Syrum video:hinc ſcibo iam,vbi ſiet.
Atque hercle hic de grege illo eſt:ſi me ſenſerit
Eum quæritare,nunquam dicet carnufex.
Non oſtendam me id velle.

ACTVS III. SCENA IIII.

ARGVMENTVM.

Commendatur Cteſipho, vituperantur Mitio & Aeſchinus,callidè vtrunque Syrus facit. Demea autem narratione virtutum Cteſiphonis plurimum gaudet, Senarij.

SYRVS.

SYRVS, DEMEA.

SY. *Omnem rem modo ſeni,*
Quo pacto haberet,enarramus ordine.
Nil quidquam vidi lætius. DE. *pro Iupiter,*
Hominis ſtultitiam. SY. *collaudauit filium:*
Mihi,qui dediſſem conſilium,egit gratias.
DE. *Diſrumpor.* SY. *argentum adnumerauit illico:*
Dedit præterea in ſumptum dimidium minæ:
Id diſtributum ſane eſt ex ſententia. DE. *hem,*
Huic mandes,ſi quid recte curatum velis.
SY. *Hem Demea,haud aſpexeram te:quid agitur?*
DE. *Quid agatur?veſtram nequeo mirari ſatis*
Rationem. SY. *eſt hercle inepta,ne dicam dolo,atque*
Abſurda.piſces ceteros purga Dromo:
Congrum iſtum maximum in aqua ſinito ludere
Pauliſper:vbi ego venero,exoſſabitur:
Prius nolo. DE. *hæccine flagitia?* SY. *mihi quidem non placent:*
Et clamo ſæpe.ſalſamenta hæc Stephanio
Fac macerentur pulchre. DE. *dij veſtram fidem;*
Vtrùm ſtudióne id ſibi habet,an laudi putat
Fore,ſi perdiderit gnatum?væ miſero mihi;
Videre videor iam diem illum,cum hinc egens
Profugiet aliquò militatum. SY. *o Demea,*
Iſtuc eſt ſapere,non quod ante pedes modo eſt,
Videre,ſed etiam illa,quæ futura ſunt,
Proſpicere. DE. *quid?iſtæc iam penes vos pſaltria eſt?*
SY. *Ellam intus.* DE. *eho,an domi eſt habiturus?* SY. *credo,vt eſt*
Dementia. DE. *hæccine fieri flagitia?* SY. *inepta lenitas*
Patris,& facilitas praua. DE. *fratris me quidem*
Pudet,pigétque. SY. *nimium inter vos Demea,ac*

Non quia ades præſens, dico hoc, pernimium intereſt.
Tu quantus quantus, nihil niſi ſapientia es:
Ille futili', ſomnium. ſineres verò illum tuum
Facere hæc? DE. *ſinerem illum? aut nō ſex totis menſibus*
Prius olfeciſſem, quàm ille quidquam cœperet?
SY. *Vigilantiam tuam tu mihi narras?* DE. *ſic ſiet*
Modo, vt nunc eſt. SY. *vt quiſq; ſuum volt eſſe, ita eſt.*
DE. *Quid eum? vidiſtin' hodie?* SY. *tuum ne filium?*
(Abigā hunc rus) iā dudū aliquid ruri agere arbitror.
DE. *Sati' ſcis ibi eum eſſe?* SY. *oh, qui egomet produxi.*
DE. *optume eſt.*
Metui, ne hæreret hic. SY. *atque iratum admodum.*
DE. *Quid autem?* SY. *adortus iurgio fratrem apud forū*
De pſaltria iſtac. D. *ain' vero?* SY. *vah, nil reticuit:*
Nam, vt numerabatur forte argentum, interuenit
Homo de improuiſo, cœpit clamare, Aeſchine
Hæccine flagitia facere te? hæc te admittere
Indigna genere noſtro? DE. *eh, lacrumo gaudio.*
SY. *Non tu hoc argentum perdis, ſed vitam tuam.*
DE. *Saluos ſit: ſpero, eſt ſimilis maiorum ſuum.* SY. *hui.*
DE. *Syre, præceptorum plenus iſtorum ille.* SY. *phi,*
Domi habuit, vnde diſceret. DE. *fit ſedulo:*
Nil prætermitto: conſuefacio: denique
Inſpicere, tanquam in ſpeculum, in vitas omnium
Iubeo, atque ex aliys ſumere exemplum ſibi.
Hoc facito. SY. *rectè ſane.* DE. *hoc fugito.* SY. *callide.*
DE. *Hoc laudi eſt.* SY. *iſtæc res eſt.* DE. *hoc vitio datur.*
SY. *Probiſſume.* DE. *porro autem.* SY. *non hercle otiū eſt*
Nunc mihi auſcultandi: piſces ex ſententia
Nactus ſum: hi mihi ne corrumpantur, cautio eſt:
Nam id nobis tam flagitium eſt, quàm illa Demea
Non facere vobis, quæ modo dixti: & quod queo,
Confer

Conſeruis ad eundem iſtunc præcipio modum.
Hoc ſalſum eſt, hoc aduſtum eſt, hoc lautum eſt parum:
Illud recte, iterum ſic memento: ſedulo
Moneo, quæ poſſum pro mea ſapientia:
Poſtremo, tanquam in ſpeculum, in patinas Demea
Inſpicere iubeo, & moneo quid facto vſu' ſit.
Inepta hæc eſſe, nos quæ facimus, ſentio:
Verum quid facias? vt homo eſt, ita morem geras.
Nunquid vis? DE. *mentem vobis meliorem dari.*
SY. *Tu rus abis hinc?* D. *recte.* SY. *nam quid tu hic agas,*
Vbi, ſi quid bene præcipias, nemo obtemperat?
DE. *Ego vero hinc abeo, quando is, quãobrẽ huc veneram,*
Rus abijt: illum curo vnum: ille ad me attinet:
Quando ita volt frater, de iſtoc ipſe viderit.
Sed quis illic eſt, procul quem video? éſtne hic Hegio
Tribulis noſter? ſi ſatis cerno, hercle is eſt,
Vah, homo amicu' nobis iam inde à puero. dij boni,
Næ illiuſmodi iam magna nobis ciuium
Penuria eſt. antiqua homo virtute, ac fide.
Haud cito mali quid ortum ex hoc ſit publice.
Quàm gaudeo, vbi etiam huius generis reliquias
Reſtare video, vah, viuere etiam nunc lubet.
Opperiar hominem hic, vt ſalutem, & conloquar.

ACTVS III. SCENA V.

ARGVMENTVM.

Hegio docet Soſtratæ filiam iniquè ab Aeſchino tractatam, ac tandem vitiatam eſſe. id factum nunc Demeæ narrat. Senarij.

HEGIO, GETA, DEMEA,
PAMPHILA.

HE. P*Ro dij immortales, facinus indignum, Geta*
Quid narras? GE. *ſic eſt factum.* HE. *ex illan'*
familia

Tam illiberale facinus eſſe ortum,o Æſchine
Pol haud paternum iſtuc dediſti. DE.*videlicet*
De pſaltria hac audiuit,id illi nunc dolet
Alieno:pater is nihil pendit:hei mihi,
Utinam hic prope adeſſet alicubi,atque audiret hæc.
HE.*Ni facient quæ illos æquom eſt,haud ſic auferent.*
GE.*In te ſpes omnis Hegio nobis ſita eſt:*
Te ſolum habemus:tu es patronus,tu parens:
Ille tibi moriens nos commendauit ſenex.
*Si deſeris tu,perijmus.*H.*caue dixeris:*
Nec faciam,neque me ſatis pie poſſe arbitror.
DE.*Adibo.ſaluere Hegionem plurimum*
*Iubeo.*HE.*te quærebam ipſum,ſalue Demea.*
DE.*Quid autem?*HE.*maior filius tuus Æſchinus,*
Quem fratri adoptandum dediſti, neque boni,
Neque liberalis functus officium viri eſt.
DE.*Quid iſtuc?*HE.*noſtrum amicũ noras Simulũ, atq;*
*Aequalem?*DE.*quid ni?*HE.*filiam eius virginem*
*Vitiauit.*DE.*hem.* HE.*mane,nondum audiſti Demea*
Quod eſt grauiſſimum. DE.*an quidquam eſt etiam amplius?*
HE.*Vero amplius:nã hoc quidẽ ferundũ aliquo modo eſt:*
Perſuaſit nox,amor,vinum,adoleſcentia:
Humanum eſt.vbi ſcit factum,ad matrem virginis
Venit ipſus vltro,lacrumans,orans,obſecrans,
Fidem dans,iurans ſe illam ducturum domum.
Ignotum eſt,tacitum eſt,creditum eſt.virgo ex eo
Compreſſu grauida facta eſt:menſi hic decimus eſt:
Ille bonus vir nobis pſaltriam,ſi dijs placet,
Parauit,qui cum viuat,illam deſerat.
DE.*Pro certon' tu iſtæc dicis?*HE.*mater virginis*
In medio eſt,ipſa virgo,res ipſa:hic Geta

Præte

Præterea, vt captus eſt ſeruolorum, non malus,
Neque iners, alit illas, ſolus omnem familiam
Suſtentat: hunc abduce, vinci: quære rem.
GE. *Imo hercle extorque, niſi ita factum eſt Demea:*
Poſtremo non negabit coram ipſo: cedo.
DE. *Pudet: nec, quid agam, neque quid huic reſpondeã,*
Scio. PAM. *miſeram me, differor doloribus.*
Iuno Lucina fer opem, ſerua me obſecro. HE. *hem.*
Numnam illa quæſo parturit? G. *certe Hegio.* HE. *hem,*
Illæc fidem nunc voſtram implorat Demea:
Quod vos ius cogit, id voluntate impetret.
Hæc primum vt fiant, deos quæſo, vt vobis decet.
Sin aliter animus voſter eſt, ego Demea
Summa vi defendam hanc atque illum mortuum.
Cognatus mihi erat: vnà à pueris paruoli
Sumus educti: vnà ſemper militia, & domi
Fuimus: paupertatem vnà pertulimus grauem.
Quapropter nitar, faciam, experiar, denique
Animam relinquam potius, quàm illas deſeram.
Quid mihi reſpondes? DE. *fratrem conueniam Hegio:*
Is quod mihi de hac re dederit conſilium, id ſequar.
HE. *Sed Demea hoc tu facito cum animo cogites,*
Quàm vos facillime agitis, quàm eſtis maxumè
Potentes, dites, fortunati, nobiles,
Tam maxume vos æquo animo æqua noſcere
Oportet, ſi vos voltis perhiberi probos.
DE. *Redito: fient, quæ fieri æquom eſt, omnia.*
HE. *Decet te facere: Geta duc me intro ad Soſtratam.*
DE. *Non me indicente hæc fiunt: vtinam hoc ſit modo*
Defunctum: verùm nimia illæc licentia
Profecto euadet in aliquod magnum malum.
Ibo, ac requiram fratrem, vt in eum hæc euomam.

ACT

ACTVS III. SCENA VI.

ARGVMENTVM.

In hac Scena Hegio Soſtratam conſolatur, ac mitioni ſe narraturum, vt res geſta eſt, promittit. Senarij.

HEGIO.

HE. *Bono animo fac ſis Soſtrata, & iſtam, quod potes,*
Fac conſolere. ego Mitionem, ſi apud forum eſt,
Conueniam, atque, vt res geſta eſt narrabo ordine.
Si eſt, vt facturus officium ſiet ſuum,
Faciat: ſin aliter de hac re eius ſententia eſt;
Reſpondeat mi, vt quid agam, quamprimum ſciam.

ACTVS IIII. SCENA I.

ARGVMENTVM.

Probi adoleſcentis ingenium, moréſque hac ſcena exprimuntur. Syrus Cteſiphonem inſtituit, quemadmodum reſpondere debeat patri. Initio ſcenæ oſtendit non rarò contingere, vt filij optent parentum abſentiam: ſi quãdo ſolutius viuere, ac genio indulgere ſtatuerint. Tetrametri Iambici, Trochaici quibuſdam admiſti. Dimeter vnus.

CTESIPHO, SYRVS.

CT. *Abiſſe rus ? S*Y. *iam dudum.*
In patrem hinc CT. *dic ſodes.* SY. *apud*
Villam eſt. nunc eum maxume operis aliquid facere
credo. CT. *vtinam quidem.*
Quod cum ſalute eiu' fiat, ita ſe defatigarit velim,
Vt triduo hoc perpetuo è lecto prorſus nequeat ſurgere.
SY. *Ita fiat, & iſtoc ſi quid potis eſt rectius.* CT. *ita: nam*
hunc diem
Miſere nimis perpetuum, vt cœpi: cupio in lætitia
degere:
Et illud rus nulla alia cauſa tam male odi, niſi quia

Prope

Prope eſt: quòd ſi abeſſet longius,
Prius nox oppreſſiſſet illic, quàm huc reuorti poſſet iterum.
Nunc, vbi me illic non videbit, iam huc recurret, ſat ſcio:
Rogabit me, vbi fuerim: quē ego hodie toto non vidi die.
Quid dicam? SY. *nihilne in mente eſt?* CT. *nunquam quidquam.* SY. *tanto nequior.*
Cliens, amicus, hoſpes nemo eſt vobis? CT. *ſunt: quid poſtea?*
SY. *Hiſce opera vt data ſit.* CT. *quæ non data ſit? non poteſt fieri.* SY. *poteſt.*
CT. *Interdiu: ſed ſi hic pernocto, cauſæ quid dicā Syre?*
SY. *Vah, quàm vellem etiam noctu amicis operam mos eſſet dari.*
Quin tu otioſus es: ego illius ſenſum pulchre calleo.
Cum feruit maxume, tam placidum, quàm ouem, reddo. CT. *quo modo?*
SY. *Laudarier te audit libenter: facio te apud illum deū:*
Virtutes narro. CT. *meas?* SY. *tuas. homini illico lacrumæ cadunt,*
Quaſi puero, gaudio. hem tibi autem. CT. *quidnam eſt?* SY. *lupus in fabula.*
CT. *Paterne eſt?* SY. *ipſus.* CT. *Syre quid agimus?* SY. *fuge modo intro: ego videro.*
CT. *Si quid rogabit, nuſquam tu me: audiſtin'?* SY. *potin' vt deſinas?*

ACTVS IIII. SCENA II.

ARGVMENTVM.

Queritur Demea, quòd fratrem non repererit: idem à Syro diluditur, locum in quo ſit frater bifariam deſcribente.

Trohaici Tetrametri admiſtis Iambicis quibuſdam.

DEM

DEMEA, CTESIPHO, SYRVS.

DE. *NÆ ego homo ſum infelix. primum fratrem nuſquam inuenio gentium:*
Præterea autem, dum illũ quæro, à villa mercenarium
Vidi: is filium negat eſſe ruri: nec, quid agam, ſcio.
C. *Syre.* S. *quid ais?* C. *men' quærit?* S. *verum.* C. *perij.* S. *quin tu animo bono es.*
D. *Quid hoc malum, infelicitatis? nequeo ſatis decernere:*
Niſi me credo huic eſſe natum rei, ferundis miſerijs.
Primus ſentio mala noſtra: primus reſciſco omnia:
Primus porrò obnuncio: ægre ſolus, ſi quid fit, fero.
S. *Rideo hunc: primum ait ſe ſcire: is ſolus neſcit omnia.*
D. *Nunc redeo: ſi forte frater redierit, viſo.* C. *Syre*
Obſecro, vide ne ille huc prorſus ſe irruat. S. *etiam taces?*
Ego cauebo. C. *nunquam hercle hodie ego iſtuc committam tibi.*
Nam me iam in cellam aliquam cum illa concludam: id tutiſſimum eſt.
S. *Age, tamen ego hunc amouebo.* D. *ſed eccum ſceleratum Syrum.*
S. *Nõ hercle hic quidẽ durare quiſquam, ſi ſic fit, poteſt.*
Scire equidem volo, quot mihi ſint domini: quæ hæc eſt miſeria? D. *quid*
Ille gannit? quid volt? quid ais bone vir? hem, eſt frater domi?
S. *Quid, malum, bone vir mihi narras? equidem perij.* D. *quid tibi eſt?*
S. *Rogitas? Cteſipho me pugnis miſerũ, & iſtã pſaltriam*
Vſque occidit. D. *hem, quid narras?* S. *hem, vide vt diſcidit labrum.*
D. *Quamobrem?* S. *me impulſore hanc emptam eſſe ait.* D. *non tu eum rus hinc modo*

Produxe aiebas? S. *factum. verum poſt venit inſaniens:*
Nil pepercit. non puduiſſe verberare hominem ſenem,
Quem ego modo puerum tantillum in manibus geſtaui meis?
D. *Laudo Cteſipho: patriſſas: abi, virum te iudico.*
S. *Laudas? næ ille continebit poſthac, ſi ſapiet, manus.*
D. *Fortiter.* S. *perquam: quia miſeram mulierem & me ſeruolum,*
Qui referire non audebam, vicit, hui, perfortiter.
D. *Non potuit melius: idem ſenſit quod ego, te eſſe huic rei caput.*
Sed eſtne frater intus? S. *non eſt.* D. *vbi illum quæram, cogito.*
S. *Scio vbi ſit, verum hodie nunquam monſtrabo.* D. *hem quid ais?* S. *ita.*
D. *Diminuetur tibi quidem iam cerebrum.* S. *at nomen neſcio*
Illius hominis, ſed locum noui vbi ſit. DE. *dic ergo locum.*
S. *Noſtin' porticum apud macellum hanc deorſum?* D. *quid ni nouerim?*
S. *Præterito hac recta platea ſurſum: vbi eò veneris,*
Cliuos deorſum vorſum eſt, hac te præcipitato: poſtea
Eſt ad hanc manum ſacellum: ibi angiportum propter eſt.
D. *Quonam?* S. *illic, vbi etiam caprificu' magna eſt: noſtin'?* D. *noui.* S. *hac pergito.*
D. *Id quidem angiportum non eſt peruium.* S. *verum hercle. vah,*
Cenſen' hominem me eſſe? erraui, in porticum rurſum redi.
Sane hac multo propius ibis, & minor eſt erratio.

Scin'

Scin' Cratini huius ditis ædes? D.*ſcio.* S.*vbi eas præterieris,*
Ad ſiniſtram hac recta platea; vbi ad Dianæ veneris,
Ito ad dextram: prius, quàm ad portam venias, apud ipſum lacum
Eſt piſtrilla, & exaduorſum eſt fabrica, ibi eſt. D.*quid ibi facit?*
S.*Lectulos in ſole ilignеis pedibus faciundos dedit,*
Vbi potetis vos. D.*ſane bene. ſed ceſſo ad eum pergere?*
S.*I ſane: ego te exercebo hodie, vt dignus es, ſilicernium.*
Æſchinus odioſe ceſſat: prandium corrumpitur:
Cteſipho autem in amore eſt totus. ego iam proſpiciam mihi:
Nam iam adibo, atque vnum quodque, quod quidem erit belliſſimum,
Carpam, & cyathos ſorbillans paulatim hunc producam diem.

ACTVS IIII. SCENA III.

ARGVMENTVM.

Rogat Mitionem Hegio, vt Soſtratam adeat, narraturus illi ſuſpicionem alienati à Pamphila Aeſchini, ortam eſſe propter ereptam Cteſiphoni pſaltriam.

Iambici Tetrametri, & Trochaici quidam.

MITIO, HEGIO.

M. *Ego in hac re nihil reperio, quam ob rem lauder tantopere Hegio.*
Meum officium facio: quod peccatum à nobis ortum eſt, corrigo:
Niſi ſi me in illo credidiſti eſſe hominum numero, qui ita putant
Sibi fieri iniuriam, vltro ſi quam fecere ipſi, expoſtules;

Et vltro accuſant: id quia non eſt à me factum, agi' gratias?

H. *Ah, minime: nunquam te aliter, atque es, in animum induxi meum.*

Sed quæſo, vt vnà mecũ ad matrẽ virginis eas Mitio,

Atque iſtæc eadẽ, quæ mihi dixti, tute dicas mulieri,

Suſpicionem hanc propter fratrem eius eſſe, & illam pſaltriam:

M. *Si ita æquom cenſes, aut ſi ita opus eſt facto, eamus.*

H. *bene facis:*

Nam & illi animum iam relleuabis, quæ dolore, ac miſeria

Tabeſcit; & tu officio fueris functus. ſed ſi aliter putas,

Egomet narrabo quæ mihi dixti. M. *imo ego ibo.* H. *bene facis:*

Omnes, quibu' res ſunt minu' ſecundæ, magi' ſunt neſcio quo modo

Suſpectioſi: ad contumeliam omnia accipiunt magis:

Propter ſuam impotentiam, ſe ſemper credunt neglegi.

Quapropter te ipſum purgare ipſis coram, placabilius eſt.

M. *Et recte, & verum dicis.* H. *ſequere me ergo hac intro.* M. *maxume.*

ACTVS IIII. SCENA IIII.

ARGVMENTVM.

Dolet vehementer Aeſchinus in ſuſpicionem veniſſe ſe apud Soſtratam & Pamphilam, quòd amare pſaltriam cœperit, quam non ſibi, ſed fratri vt gratum faceret, ab lenone eripuerat.

Iambici Quadrati, & Trochaici Tetrametri.

AESCHINVS.

AE. *Diſcrucior animi. hoccine de improuiſo mali mihi obijci*

Tantum, vt neque quid de me faciam, neque quid agam, certum ſiet?
Membra metu debilia ſunt: animus timore obſtupuit: pectore
Conſiſtere nihil conſilij quicquã poteſt. Vah quo modo
Me ex hac turba expediam? tanta nunc ſuſpectio de me incidit,
Neque ea immerito. Soſtrata credit, mihi me emiſſe hanc pſaltriam:
Anus indicium id fecit mihi.
Nam vt hinc fortè ea ad obſtetricem miſſa erat, vbi eam vidi, illico
Accedo, rogito, Pãphila quid agat, iam partus adſiet:
Eóne obſtetricem accerſat. illa exclamat, abi, abi, iam Aeſchine
Sati' diu verba dediſti: ſatis ad hoc tua nos fruſtrata eſt fides.
Hem, quid iſtuc obſecro inquàm eſt? valeas, habeas illam quæ placet.
Senſi illico id illas ſuſpicari: ſed me repreſſi tamen,
Ne quid de fratre garrulæ illi dicerem, ac fieret palam.
Nunc quid faciam? dicámne fratris eſſe hanc? quod minime eſt opus
Vſquã efferri. age, omitto: fieri potis eſt, vti ne quà exeat.
Ipſum id metuo vti credant: tot concurrũt veriſimilia:
Egomet rapui: ipſe egomet ſolui argentum: ad me abducta eſt domum.
Hæc adeo mea culpa fateor fieri. non me hanc rem patri, vt vt
Erat geſta, indicaſſe: exoraſſem vt eã ducerem domũ.
Ceſſatum eſt vſque adhuc: nunc iam porro Aeſchine expergiſcere:

Nunc

Nunc hoc primum eſt: ad illas ibo, vt purgem me: accedam ad fores: *(miſer.*
Perij, horreſco ſemper, vbi pultare haſce occipio fores
Heus, heus: Aeſchinus ego ſum, aperite aliquis actutum oſtium.
Prodit neſcio quis, concedam huc.

ACTVS IIII. SCENA V.

ARGVMENTVM.

Mirè faceto commento nouum incutit Aeſchino metum pater, oſtendens alij viro nupturam Pamphilam. Tandem amoto ludo agere ſeriò incipiens, filij animum gaudio explet, futurum promittens, vt illam ipſe ducat vxorem.

Partim Trochaici Tetrametri, partim Iambici Trimetri, in fine Quadrati quidam.

MITIO, AESCHINVS.

M. *ITa vti dixi, Soſtrata*
Facite: ego Aeſchinum conueniam, vt, quo modo acta hæc ſint, ſciat.
Sed quis oſtium hoc pultauit? AE. *pater hercle eſt: perij.* M. *Aeſchine.*
AE. *Quid huic hic negoti eſt?* M. *tu ne has pepuliſti fores? tacet.*
Cur hunc aliquantiſper non ludo? melius eſt:
Quandoquidem hoc nũquam mihi ipſe voluit credere.
Nil mihi reſpondes? AE. *non equidẽ iſtas, quod ſciam.*
M. *Ita? nam mirabar quid hic negoti eſſet tibi.*
Erubuit: ſalua res eſt. AE. *dic ſodes pater,*
Tibi verò quid iſtic eſt rei? M. *nihil mihi quidem.*
Amicus quidam me à foro abduxit modò
Huc aduocatum ſibi. AE. *quid?* M. *ego dicam tibi.*
Habitant hic quædam mulieres pauperculæ:
Opinor eas non noſſe te, & certe ſcio:
Neque enim diu huc cõmigrarũt. AE. *quid tum poſtea?*
M. *Virgo eſt cũ matre.* AE. *pge.* M. *hæc virgo orba eſt patre:*

Hic meus amicus illi genere eſt proximus:
Huic leges cogunt nubere hanc. AE. *perij.* M. *quid eſt?*
AE. *Nil: recte: perge.* M. *is venit, vt ſecum auehat:*
Nam habitat Mileti. AE. *hē, virginē vt ſecū auehat?*
M. *Sic eſt.* AE. *Miletum vſque obſecro?* M. *ita.* AE.
animo male eſt.
Quid ipſæ? quid aiunt? M. *quid iſtas cenſes? nihil enim.*
Commenta mater eſt, eſſe ex alio viro
Neſcio quo puerum natum, neque eum nominat:
Priorem eſſe illum, non oportere huic dari.
AE. *Eho nonne hæc iuſta tibi videntur poſtea?*
M. *Non.* AE. *obſecro non? an illam hinc abducet pater?*
M. *Quid ni illam abducat?* AE. *factū à vobis duriter,*
Immiſericorditerque, atque etiam, ſi eſt pater
Dicendum magis aperte, inliberaliter.
M. *Quā ob rem?* AE. *rogas me? quid illi tandē creditis*
Fore animi miſero, qui illi conſueuit prius,
(Qui infelix, haud ſcio, an illam miſere nunc amat)
Cum hanc ſibi videbit præſens præſenti eripi,
Abduci ab oculis? facinus indignum pater.
M. *Qua ratione iſtuc? quis deſpondit? quis dedit?*
Cui, quando nupſit? auctor his rebus quis eſt?
Cur duxit alienam? AE. *an ſedere oportuit*
Domi virginem tam grandem, dum cognatus hic
Illinc veniret expectantem? hæc mi pater
Te dicere æquom fuit, & id defendere.
M. *Ridicule, aduorſum'ne illum cauſam dicerem,*
Cui veneram aduocatus? ſed quid Aeſchine
Noſtra? aut quid nobis cum illis? abeamus. quid eſt?
Quid lacrumas? AE. *pater obſecro, auſculta.* M. *Ae-*
ſchine audiui omnia,
Et ſcio: nā amo te: quo magis, quæ agi, curæ ſunt mihi.

AE.

AE. Ita velim me promerētē ames,dū viuas,mi pater,
Vt me hoc delictum admiſiſſe in me id mihi vehementer dolet,
Et me tui pudet. M. credo hercle:nā ingeniū noui tuum
Liberale:ſed vereor ne indiligens nimium ſies.
In qua ciuitate tandem te arbitrare viuere?
Virginem vitiaſti,quam te ius non fuerat tangere.
Iam id peccatum primum magnum,magnum,at humanum tamen.
Fecere alij ſæpe,item boni.at poſtquam euenit,cedo,
Nūquid circunſpexti?aut nūquid tute proſpexti tibi,
Quid fieret?quà fieret?ſi te ipſum mihi puduit dicere:
Quà reſciſcerē?hæc dum dubitas,mēſes abierunt decē.
Prodidiſti & te,& illam miſeram, & gnatum,quod quidem in te fuit.
Quid?credebas,dormienti hæc tibi confecturos deos?
Et ſine tua opera illam in cubiculū iri deductū domū?
Nolim ceterarum rerum te ſocordem eodem modo.
Bono animo es,duces vxorem hanc. AE. hem. M. bono animo es,inquam. AE. pater
Obſecro num ludis tu nūc me? M I. ego te? quamobrem? AE. neſcio.
Niſi,q̄a tā miſere hoc eſſe cupio verū,eo vereor magis.
MI. Abi domū,ac deos cōprecare,vt vxorē accerſas:abi.
AE. Quid?iámne vxorem? M I. iam. AE. iam? M I. iam quantum pote. AE. di me pater
Omnes oderint,ni magi᷑ te,quàm oculos nūc amo meos.
M I. Quid?quàm illam? AE. æque. M I. perbenigne. AE. quid?ile vbi eſt Mileſius?
M I. Abijt,perijt,nauem aſcendit:ſed cur ceſſas? AE. abi pater:
Tu potius deos comprecare:nam tibi eos certe ſcio,

Quo vir melior multo es quàm ego ſum,obtemperatu-
ros magis.

MI. *Ego eo intro,vt,quæ opu' ſunt, parentur:fac tu,vt*
dixi,ſi ſapis.

AE. *Quid hoc negoti?hoc eſt patrem eſſe,aut hoc eſt fi-*
lium eſſe?
Si frater,aut ſodalis eſſet,qui magi' morem gereret?
Hic nõ amãdus?hiccine non geſtandus in ſinu eſt?hem,
Itaque adeo magnã mi iniecit ſua commoditate curã,
Ne forte imprudens faciam,quod nolit.ſciens cauebo.
Sed ceſſo ire intro,ne mora meis nuptijs egomet ſim?

ACTVS IIII. SCENA VI.

ARGVMENTVM.

Demea ambulando fatigatus,de Syro queritur,quòd non apertè ſatis commõſtrauerit locum,vbi frater eſſet Mitio. Senarij.

DEMEA.

DE. *Defeſſus ſum ambulando.vt Syre te cum tua*
Monſtratione magnus perdat Iuppiter.
Perreptaui vſque omne oppidum ad portam,ad lacum,
Quò non?neque fabrica vlla erat,neque fratrem homo
Vidiſſe aiebat quiſquam.nunc vero domi
Certum obſidere eſt vſque,donec redierit.

ACTVS IIII. SCENA VII.

ARGVMENTVM.

Demea de vitio virgini oblato, & nuptijs reſciſcit: is fingitur iam tumultuari,ſed poſtea placatur.

MITIO, DEMEA.

MI. *Ibo,illis dicam nullam eſſe in nobis moram.*
DE. *Sed eccum ipſum.te iam dudum quæro Mitio.*
MI. *Quidnam?* DE. *fero alia flagitia ad te ingentia*
Boni illius adoleſcentis. MI. *ecce autem.* DE. *noua,*
Capitalia. MI. *ohe,iã.* DE. *neſcis qui vir ſit.* MI. *ſcio.*

DE. *Abſtulte, tu de pſaltria me ſomnias*
Agere? hoc peccatum eſt in virginem ciuem. MI. *ſcio.*
DE. *Eho, ſcis, & patere?* MI. *quid ni patiar?* D. *dic mihi,*
Non clamas? non inſanis? MI. *non. malim quidem.*
DE. *Puer natus eſt.* M. *dij bene vortant.* D. *virgo nihil habet.*
MI. *Audiui.* DE. *& ducenda indotata eſt?* MI. *ſcilicet.*
DE. *Quid nũc futurũ eſt?* M. *id enim, quod res ipſa fert:*
Illinc huc transferetur virgo. D. *o Iuppiter,*
Iſtoccine pacto oportet? MI. *quid faciam amplius?*
DE. *Quid facias, rogitas? ſi non re ipſa tibi dolet,*
Simulare certe eſt hominis. MI. *quin iam virginem*
Deſpondi: res compoſita eſt: fiunt nuptiæ:
Dempſi metum omnem: hæc magis ſunt hominis. DE. *ceterum*
Placet tibi factum Mitio? MI. *non, ſi queam*
Mutare: nunc, cum non queo, æquo animo fero.
Ita vita eſt hominum, quaſi, cum ludas teſſeris;
Si illud, quod eſt maxume opus iactu, non cadit,
Illud, quod cecidit forte, id arte vt corrigas.
DE. *Corrector: nempe tua arte viginti minæ*
Pro pſaltria periere: quæ, quantum poteſt,
Aliquò abijcienda eſt, ſi non pretio, at gratijs.
MI. *Neque eſt, neque illam ſane ſtudeo vendere.*
DE. *Quid igitur facies?* M. *domi erit.* D. *pro diuum fidẽ,*
Meretrix, & materfamilias vnà in domo?
MI. *Cur non?* DE. *ſanúmne te credis eſſe?* MI. *equidem arbitror.*
DE. *Ita me dij ament, vt video ego tuam ineptiam,*
Facturum credo, vt habeas quicum cantites.
MI. *Cur non?* DE. *& noua nupta eadem hæc diſcet?* MI. *ſcilicet.*

DE. *Tu inter eas reſtim ductans ſaltabis.* MI. *probe:*
Et tu nobiſcum vna, ſi opus ſit. DE. *hei mihi,*
Non te hæc pudent? MI. *iam vero omitte Demea*
Tuam iſtanc iracundiam, atque ita, vti decet,
Hilarum, ac lubentem fac te in nati nuptijs.
Ego hos conueniam, poſt huc redeo. DE. *o Iupiter,*
Hanccine vitam? hoſcine mores? hanc dementiam?
Vxor ſine dote veniet: intus pſaltria eſt:
Domus ſumptuoſa: adoleſcens luxu perditus:
Senex delirans: ipſa, ſi cupiat, Salus
Seruare prorſus non poteſt hanc familiam.

ACTVS V. SCENA I.

ARGVMENTVM.

Seruulorum licentiam in hac ſcena Terentius oſtendit. Exit egre giè potus Syrus multum exultans, lautè ſe ac opiparè cœnatum eſſe, hunc Demea ob temulentiam impetit, & obiurgat.

Senarij.

SYRVS, DEMEA.

SY. *Edepol Syriſce te curaſti molliter,*
Lautéque munus adminiſtraſti tuum:
Abi, ſed poſtquam intus ſum omnium rerum ſatur,
Prodeambulare huc libitum eſt. DE. *illud ſis vide*
Exemplum diſciplinæ. SY. *ecce autem hic adeſt ſenex*
Noſter. quid fit? quid tu es triſtis? DE. *ohe ſcelus.*
SY. *Eho iam tu verba fundis hic, ſapientia?*
DE. *Tun'? ſi meus eſſes.* SY. *dis quidem eſſes Demea,*
Ac tuam rem conſtabiliſſes. DE. *exemplum omnibus,*
Curarem, vt eſſes. S. *quamobrem? quid feci?* DE. *rogas?*
In ipſa turba, atque in peccato maxumo,
Quod vix ſedatum ſatis eſt, potaſti ſcelus,
Quaſi re bene geſta. SY. *ſane nollem huc exitum.*

ACTVS

ACTVS V. SCENA II.

ARGVMENTVM.

Exitu paraſiti cuiuſpiam Cteſipho Demeæ proditur.
Senarij.

DROMO, SYRVS, DEMEA.

DR. *Heus Syre, rogat te Cteſipho vt redeas.* SY. *abi.*
DE. *Quid Cteſiphonem hic narrat?* SY. *nihil.* DE. *eho carnufex,*
Eſt Cteſipho intus? SY. *non eſt.* DE. *cur hic nominat?*
SY. *Eſt alius quidam paraſitaſter paruolus,*
Noſtin'? DE. *iam ſcibo.* SY. *quid agis? quò abis?* DE. *mitte me.*
SY. *Noli inquam.* DE. *non manum abſtines maſtigia?*
An tibi mauis cerebrum diſpergi hic? SY. *abijt.*
Ædepol comeſſatorem haud ſane commodum,
Præſertim Cteſiphoni. quid ego nunc agam?
Niſi, dum hæ ſileſcunt turbæ, interea in angulum
Aliquò abeam, atque edormiſcam hoc villi. ſic agam.

ACTVS V. SCENA III.

ARGVMENTVM.

Cognito Cteſiphonis amore, Demea exclamat, & Mitionem iurgio adoritur, vt liberorum corruptelam: per quem placatur tandem & Aeſchino, & Cteſiphoni. Senarij.

MITIO, DEMEA.

MI. *Parata à nobis ſunt, vt dixi, Soſtrata,*
Vbi vis. quiſnã à me pepulit tam grauiter fores?
DE. *Hei mihi, quid faciam? quid agam? quid clamem, aut querar?*
O cœlum, o terra, o maria Neptuni. MI. *hem tibi,*
Reſciuit omnem rem: id nunc clamat: ilicet:
Paratæ lites: ſuccurrendum eſt. DE. *eccum adeſt*

Communis corruptela noſtrûm liberûm.
MI. *Tandem reprime iracundiam, atque ad te redi.*
DE. *Repreſſi, redij, mitto maledicta omnia:*
Rem ipſam putemus. dictum inter nos hoc fuit,
Ex te adeo eſt ortum, ne tu curares meum,
Néve ego tuum. reſponde. MI. *factum eſt, non nego.*
DE. *Cur nunc apud te potat? cur recipis meum?*
Cur emis amicam Mitio? nam qui minus
Mihi idem ius æquom eſt eſſe, quod mecum eſt tibi?
Quando ego tuum non curo, ne cura meum.
MI. *Non æquom dicis, non: nã vetus verbũ hoc quidẽ eſt,*
Communia eſſe amicorum inter ſe omnia.
DE. *Facete: nunc demum iſtæc nata oratio eſt.*
MI. *Auſculta paucis, niſi moleſtum eſt, Demea.*
Principio, ſi id te mordet, ſumptum filij
Quem faciunt, quæſo facito hæc tecum cogites.
Tu illos duos olim pro re tollebas tua,
Quòd ſatis putabas tua bona ambobus fore,
Et me tum vxorem credidiſti ſcilicet
Ducturum: eandem illam rationem antiquam obtine:
Conſerua, quære, parce, fac quamplurimum
Illis relinquas: gloriam tu iſtam obtine:
Mea, quæ præter ſpem euenere, vtantur ſine.
De ſumma nihil decedet: quod hinc acceſſerit,
Id de lucro putato eſſe. omnia ſi hæc voles
In animo verè cogitare Demea,
Et mihi, & tibi, & illis dempſeris moleſtiam.
DE. *Mitto rem: conſuetudinem ipſorum.* M. *mane:*
Scio: iſtuc ibam. multa in homine Demea
Signa inſunt, ex quibus coniectura facile fit,
Duo cum idem faciunt, ſæpe vt poſſis dicere,
Hoc licet impune facere huic, illi non licet:

Non

Non quòd diſſimilis res ſit, ſed quòd, qui facit:
Quæ ego eſſe in illis video: ut confidam fore ita,
Ut volumus. video eos ſapere, intellegere, in loco
Vereri, inter ſe amare: ſcire eſt liberum
Ingenium, atque animum: quouis illos tu die
Reducas. at enim metuas, ne ab re ſint tamen
Omiſſiores paulo. o noſter Demea,
Ad omnia alia ætate ſapimus rectius:
Solum vnum hoc vitium adfert ſenectus hominibus,
Attentiores ſumus ad rem omnes, quàm ſat eſt:
Quod illos ſat ætas acuet. DE. *ne nimium modo*
Bonæ tuæ iſtæ nos rationes Mitio,
Et tuus iſte animus æquus ſubuortat. MI. *tace,*
Non fiet. mitte iam iſtæc: da te hodie mihi:
Exporge frontem. DE. *ſcilicet, ita tempus fert,*
Faciundum eſt: ceterum rus cras cum filio
Cum primo lucu. M. *imo de nocte cenſeo:*
Hodie modo hilarum fac te. & *iſtam pſaltriam*
Vnà illuc mecum hinc abſtraham. MI. *pugnaueris.*
Eo prorſus pacto illic alligaris filium.
Modo facito, ut illam ſerues. DE. *ego iſtuc videro: atq;*
Illi fauillæ plena, fumi, ac pollinis
Coquendo ſit faxo, & molendo: præter hæc,
Meridie ipſo, faciam, ut ſtipulam colligat:
Tam excoctam reddam, atque atram, quàm carbo eſt.
MI. *placet.*
Nunc mihi videre ſapere. atque equidem filium,
Tum etiam ſi nolit, cogas, cum illa vnà cubet.
DE. *Derides? fortunatus, qui iſto animo ſies:*
Ego ſentio. MI. *ah pergiſne?* DE. *iam iam deſino.*
MI. *I ergo intro, & , cui opus rei eſt, hilarem hunc ſumamus diem.*

ACTVS V. SCENA IIII.

ARGVMENTVM.

Demea cùm videat non probari vulgò ſeueritatem in liberos, diuerſam inſtitutionis viam meditatur: in qua perſona Terentius indicat mitioribus ſe fauere patribus, ſeculi ſui moribus hoc magis concedens, quàm quòd ita faciundum eſſe exiſtimet.

Trochaici Tetrametri Catalectici.

DEMEA.

DE. *Nunquam ita quiſquam bene ſubducta ratione ad vitam fuit,*
Quin res, ætas, vſus ſemper aliquid apportet noui,
Aliquid moueat, vt illa, quæ te ſcire credas, neſcias,
Et, quæ tibi putaris prima, in experiundo repudies.
Quod mi euenit nunc: nam ego vitam duram, quàm vixi vſque adhuc,
Prope iam excurſo ſpatio mitto: id quamobrem? re ipſa repperi
Facilitate nihil homini eſſe melius, neque clementia. id
Eſſe verum ex me, atque ex fratre cuiuis facile eſt noſcere.
Vitam ille ſuam ſemper egit in otio, in conuiuijs:
Clemens, placidus, nulli lædere os, arridere omnibus:
Sibi vixit: ſibi ſumptum fecit: omnes bene dicunt, amãt.
Ego ile agreſtis, ſæuus, triſtis, parcus, truculentus, tenax,
Duxi vxorem: quam ibi miſeriam vidi? nati filij:
Alia cura: porro autẽ, illis dũ ſtudeo vt quamplurimũ
Facerem, contriui in quærundo vitam, atque ætatem meam:
Nunc exacta ætate hoc fructi pro labore ab ijs fero,
Odium. ille alter ſine labore patria potitur commoda.
Illum amant, me fugitant: illi credunt conſilia omnia:

Illum

Illum diligunt: apud illum ſunt ambo, ego deſertu' ſum:
Illum, vt viuat, optant, meam autem mortem expe-ctant ſcilicet:
Ita eos meo labore eductos maxumo, hic fecit ſuos
Paulo ſumptu: miſeriam omnem ego capio, hic poti-tur gaudia.
Age age, nũc experiamur cõtra hæc ecquid ego poſſiem
Blande dicere, aut benigne facere, quando eò prouocat.
Ego quoque à meis me amari, & magni pendi poſtulo.
Si id fit dando, atque obſequendo, non poſterioreis feram.
Deerit: id mea minime refert, qui ſum natu maxumus.

ACTVS V. SCENA V.

ARGVMENTVM.

Demea abſurdè contra ingenium ſuum blandus eſſe conatur.
Trimetri.

SYRVS, DEMEA.

S. *Heus Demea, rogat frater, ne abeas longius.*
D. *Quis homo? o Syre noſter, ſalue, quid fit? quid agitur?*
S. *Recte.* D. *optume eſt. iam nunc hæc tria primũ addidi*
Præter naturam: o noſter, quid fit? quid agitur?
Seruom haud inliberalem præbes te, & tibi
Lubens bene faxim. S. *gratiam habeo.* D. *atqui Syre*
Hoc verum eſt, & ipſa re experiere propediem.

ACTVS V. SCENA VI.

ARGVMENTVM.

Demea noua quadam comitate Getam alloquitur.
Trimetri.

GETA, DEMEA.

G. *Hera, ego hinc ad hos prouiſam, quàm mox vir-ginem*

Accer

Accerſant.ſed eccum Demeam.ſaluos ſies.
Oh,qui vocare? G.*Geta.* D.*Geta,hominem maxumi*
Pretij eſſe hodie te iudicaui animo meo:
Nam is mihi eſt profectò ſeruus ſpectatus ſatis,
Cui dominus curæ eſt,ita vt tibi ſenſi Geta:
Et tibi ob eam rem,ſi quid vſus venerit,
Lubens bene faxim.meditor eſſe affabilis,
Et bene procedit. G.*bonus es,cum hæc exiſtumas.*
D.*Paulatim plebem primulum facio meam.*

ACTVS V. SCENA VII.

ARGVMENTVM.

Nuptiarum mora offenditur Aeſchinus:Hunc Demea blandè alloquitur.& maceriam dirui iubet,quà puerperam traducat.

Trimetri.

AESCHINVS, DEMEA, SYRVS, GETA.

AE. *Occidunt me,qui dum nimi ſanctas nuptias*
Student facere,in apparãdo conſumunt diem.
D.*Quid agitur Æſchine?* AE. *hẽ pater mi,tu hic eras?*
D. *Tuus hercle vero & animo,& natura pater,*
Qui te plus quàm oculos hoſce:ſed cur non domum
Vxorem accerſis? AE.*cupio,verum hoc mihi mora eſt,*
Tibicina,& hymenæum qui cantant. D.*eho,*
Vin'tu huic ſeni auſcultare? AE.*quid?* D.*miſſa hæc face,*
Hymenæum,turbam,lampadas,tibicinas:
Atque hanc in horto maceriam iube dirui,
Quantum poteſt,hac transfer,vnam fac domum:
Traduc & matrem,& familiam omnem ad nos. AE. *placet*
Pater lepidiſſime. D. *euge,iam lepidus vocor.*
Fratri ædes fient peruiæ:turbam domum
Adducet,ſumptum admittet:multa:quid mea?

Ego lepidus ineo gratiam. iube nunc iam
Dinumeret illi Babylo viginti minas.
Syre, ceſſas ire, ac facere? S. *quid ago?* D. *dirue:*
Tu, illas, abi, & traduce. G. *dij tibi Demea*
Bene faxint, cùm te video noſtræ familiæ
Tam ex animo factum velle. D. *dignos arbitror.*
Tu quid ais? AE. *ſic opinor.* D. *multo rectiu' eſt,*
Quàm illam puerperam nunc duci huc per viam
Ægrotam. AE. *nihil enim vidi melius mi pater.*
D. *Sic ſoleo: ſed eccum Mitio egreditur foras.*

ACTVS V. SCENA VIII.

ARGVMENTVM.

Mitioni ſuadetur, vt vxorem ducat Soſtratam: ac vix tandem perſuadetur. Et non ſine riſu ſpectantium Demea præter naturam facilis eſſe ſtudet.

Trimetri & Tetrametri.

MITIO, DEMEA, AESCHINVS.

MI. *Iubet frater? vbi is eſt? tu iubes hoc Demea?*
D. *Ego verò iubeo, & in hac re, & alijs omnibus*
Quàm maxume vnam facere nos hanc familiam,
Colere, adiuuare, adiungere. AE. *ita quæſo pater.*
M. *Haud aliter cenſeo.* D. *imo hercle ita nobis decet.*
Primum huius vxoris eſt mater. M. *eſt, quid poſtea?*
D. *Proba, & modeſta.* M. *ita aiunt.* D. *natu grandior.*
M. *Scio.* D. *parere iam diu hæc per annos non poteſt:*
Nec, qui eam reſpiciat, quiſquam eſt: ſola eſt. M. *quam hic rem agit?*
D. *Hãc te æquom eſt ducere, & te operam, vt fiat, dare.*
M. *Me ducere autem?* D. *te.* M. *me?* D. *te inquam.* M. *ineptis.* D. *ſi tu ſis homo,*
Hic ciat. AE. *mi pater.* M. *quid? tu aſine huic auſcultas?* D. *nihil agis.*

Fieri

Fieri aliter non pote. M. *deliras.* AE. *ſine te exorem mi pater.*

M. *Inſanis? aufer te.* D. *age, da veniam filio.* M. *ſati' ſanus es?*

Ego nouus maritus anno demum quinto & ſexageſimo
Fiam, atque anum decrepitam ducã? idne eſtis auctores mihi,

AE. *Fac: promiſi ego illis.* M. *promiſti autem? de te largitor puer.*

D. *Age, quid, ſi quid te maius oret?* M. *quaſi non hoc ſit maxumum.*

D. *Age, da veniam.* AE. *ne grauare.* D. *fac, promitte.* M. *non omittis?* AE. *non,*

Niſi exorem. M. *vis hac quidem eſt.* D. *age, age, prolixe Mitio.*

M. *Etſi hoc mihi prauom, ineptum, abſurdum, atq; alienum à vita mea*

Videtur; ſi vos tantopere iſtuc voltis, fiat. AE. *bene facis:*

Merito te amo. D. *verum quid? quid ego dicã? hoc confit quod volo.*

Quid nũc quod reſtat? Hegio cognatus his eſt proxumus,
Affinis nobis, pauper, bene nos aliquid facere illi decet.

M. *Quid facere?* D. *agelli hic eſt ſub vrbe paulum, quod locitas foras:*

Huic demus, qui fruatur. M. *paulum id autem?* D. *ſi multum, tamen*

Faciundum eſt. pro patre huic eſt, bonus eſt, noſter eſt, recte datur.

Poſtremo non meum illud verbũ facio, quod tu Mitio
Bene, & ſapienter dixti dudum: vitium commune omnium eſt,

Quòd

Quòd nimium ad rem in ſenecta attenti ſumus. hanc maculam nos decet
Effugere. dictũ eſt vere, & re ipſa fieri oportet, Mitio.
M. *Quid iſtuc eſt? dabitur quidem, quando hic volt, Aeſchine.* AE. *mi pater.*
D. *Nunc tu mihi es germanus pariter corpore, & animo.* M. *gaudeo.*
D. *Suo ſibi hunc gladio iugulo.*

ACTVS V. SCENA IX.

ARGVMENTVM.

Seruis libertas, filiis dantur vxores. Mitioni narrat Demea, cur tam repentè mores mutauerit. In cuius perſona Terentius nobis ridicula prodigalitatis exempla proponit.

Tetrametri Trochaici, admiſtis Iambicis quibuſdam, qui & ipſi ferè Trochaici potius videntur.

SYRVS, DEMEA, MITIO, AESCHINVS.

S. *Factum eſt, quod iuſti Demea.*
D. *Frugi homo es. aedepol hodie mea quidẽ ſentẽtia*
Iudico, Syrum fieri aequom liberum. M. *iſtunc liberum?*
Quodnam ob factum? D. *multa.* S. *o noſter Demea, aepol vir bonu' es:*
Ego iſtos vobis vſque à pueris curaui ambos ſedulo,
Docui, monui, bene praecepi ſemper quae potui omnia.
D. *Res apparet. & quidem haec porrò, obſonare, cũ fide*
Scortum adducere, apparare de die conuiuium:
Non mediocris hominis haec ſunt officia. S. *o lepidum caput.*
D. *Poſtremò hodie in pſaltria iſta emunda hic adiutor fuit,*
Hic curauit: prodeſſe aequom eſt: alij meliores erunt:
Denique hic volt fieri. M. *vin' tu hoc fieri?* AE. *cupio.* M. *ſi quidem*

Tu vis, Syre eho accede huc ad me, liber eſto. S. *bene facis:*
Omnibu' gratiam habeo, & ſeorſum tibi præterea Demea.
D. *Gaudeo.* AE. *& ego.* S. *credo: vtinam hoc perpetuum fiat gaudium, vt*
Phrygiam vxorem meam vnà mecum videam liberã. D. *optumam*
Mulierem quidem. S. *& quidem nepoti tuo huius filio*
Hodie primã mãmam dedit hæc. D. *hercle vero ſerio,*
Siquidem prima dedit, haud dubium quin emitti æquom ſiet.
M. *Ob eam rem?* D. *ob eam: poſtremo à me argentum, quanti eſt, ſumito.*
S. *Dÿ tibi Demea omnes ſemper omnia optata adſtrãt.*
M. *Syre, proceſſiſti hodie pulchre.* D. *ſiquidem porro Mitio*
Tu tuum officium facies, atque huic aliquid paulum præ manu
Dederis, vnde vtatur. reddet tibi cito. M. *iſtoc vilius.*
AE. *Frugi homo eſt.* S. *reddam hercle. da modo.* AE. *age pater.* M. *poſt conſulam.*
D. *Faciet.* S. *o vir optime.* AE. *o pater mi feſtiuiſſime.*
M. *Quid iſtuc? quæ res tam repente mores mutauit tuos?*
Quod proluuium? quæ iſtæc ſubita eſt largitas? D. *dicam tibi:*
Vt id oſtẽderem, quòd te iſti facilem, & feſtiuũ putant,
Id nõ fieri ex vera vita. neque adeo ex æquo & bono,
Sed ex aſſentando, indulgendo, & largiendo Mitio.
Nunc adeo ſi ob eam rem vobis mea vita inuiſa eſt Aeſchine,
Quia nõ iuſta iniuſta prorſus omnia omnino obſequor:
Miſſa

Miſſa facio, effundite, emite, facite quod vobis lubet.
Sed ſi id voltis potius, quę vos propter adoleſcentiam
Minu' videtis, magis impenſe cupitis, conſulitis parū,
Hæc reprehēdere, & corrigere me; obſecūdare in loco:
Ecce me, qui id faciā vobis. AE. *tibi pater permittimus:*
Plus ſcis, quid facto opus eſt. ſed de fratre quid fiet? D.
ſino
Habeat finem in iſtac faciat. M. *iſtuc recte. Plaudite.*
Hecyram in ſuum, id eſt, in vltimum locum reiecimus.

FABVLAE INTERLOCVTORES.

PHORMIO	*paraſitus.*
DEMIPHO	*ſenex.*
ANTIPHO	*adoleſcens.*
GETA	*ſeruus.*
DORIO	*leno.*
CHREMES	*ſenex.*
PHAEDRIA	*adoleſcens.*
DAVVS	*ſeruus.*
SOPHRONA	*nutrix.*
NAVSISTRATA	*matrona.*
HEGIO,	
CRATINVS,	*aduocati.*
CRITO,	

Phormio Terentij.

ACTA LVDIS ROMANIS, L. POSTVMIO ALBINO, L. CORNELIO MERVLA, AEDIL. CVR. EGERE L. AMBIVIVS TVRPIO, L. ATILIVS PRAENESTINVS. MODOS FECIT FLACCVS CLAVDII. TIBIIS IMPARIB. TOTA GRAECA APOLLODORV. EPIDICAZOMENOS. FACTA IIII, C. FANNIO, M. VALERIO COS.

C. SVLPICII APOLLINARIS PERIOCHA. *Senarij.*

CHremetis frater aberat peregre Demipho
Relicto Athenis Antiphone filio.
Chremes clam habebat Lemni vxorem, & filiam,
Athenis aliam coniugem,& amantem vnice
Gnatum fidicinam. mater è Lemno aduenit
Athenas:moritur:virgo ſola(aberat Chremes)
Funus procurat. ibi eam viſam Antipho
Cum amaret,opera paraſiti vxorem accipit.
Pater,& Chremes reuerſi fremere:dein minas
Triginta dant paraſito,vt illam coniugem
Haberet ipſe. argento hoc emitur fidicina.
Vxorem retinet Antipho à patruo agnitam.

PROLOGVS. *Senarij.*

POſtquam poeta vetus poetam non poteſt
Retrahere à ſtudio,& transdere hominem in otiũ,
Maledictis deterrere,ne ſcribat,parat:
Qui ita dictitat,quas antehac fecit fabulas,
Tenui eſſe oratione,& ſcriptura leui,
Quia nuſquam ſcripſit inſanum adoleſcentulum
Ceruam videre fugere,& ſectari canes,
Et eam plorare,orare vt ſubueniat ſibi.
Quòd ſi intellegeret,olim cum ſtetit noua,
Actoris opera magis ſtetiſſe,quàm ſua:
Minu' multo audaciter,quàm lædit,læderet;
Et magi' placerent,quas feciſſet fabulas.
Nunc ſi quis eſt,qui hoc dicat,aut ſic cogitet,
Vetu' ſi poeta non laceſſiſſet prior,
Nullum inuenire prologum potuiſſet nouus
Quem diceret,niſi haberet,cui malediceret:
Is ſibi reſponſum hoc habeat;in medio omnibus
Palmam eſſe poſitam,qui artem tractant muſicam.
Ille ad famem hunc ab ſtudio ſtuduit reicere:
Hic reſpondere voluit,non laceſſere.
Benedictis ſi certaſſet,audiſſet bene:
Quod ab ipſo allatum eſt,ſibi eſſe id rellatum putet.
De illo iam finem faciam dicundi mihi,
Peccandi cum ipſe de ſe finem non facit.
Nunc quid velim,animum attendite.apporto nouam
Epidicazomenon quam vocant comœdiam
Græci,Latini Phormionem nominant;
Quia primas parteis qui aget,is erit Phormio
Paraſitus:per quem res agetur maxume.
Voluntas voſtra ſi ad poetam acceſſerit,
Date operam,adeste æquo animo per ſilentium;

Ne ſimili vtamur fortuna, atque vſi ſumus,
Cum per tumultum noſter grex motus loco eſt:
Quem actoris virtus nobis reſtituit locum,
Bonitáſque veſtra adiutans, atque æquanimitas.

ACTVS I. SCENA I.

ARGVMENTVM.

Dauus exiens dicit adferre ſe quam debet Getæ pecuniam: & hæc perſona extra argumentum inducitur, cui rem geſtam narraturus eſt Geta. Senarij.

DAVVS.

D. *Amicus ſummus meus, & popularis Geta*
Here ad me venit: erat ei de ratiuncula
Iam pridem apud me relliquum pauxillulum,
Nummorum: id vt conficerem. confeci: affero.
Nam herilem filium eius duxiſſe audio
Vxorem. ei credo munus hoc conraditur.
Quàm iniquè comparatum eſt, ij qui minus habent,
Vt ſemper aliquid addant diuitioribus.
Quod ille vnciatim vix de menſo de ſuo,
Suum defrudans genium, comparſit miſer,
Id illa vniuerſum abripiet, haud exiſtumans
Quanto labore partum. porro autem Geta
Ferietur alio munere, vbi hera pepererit:
Porro alio autem, vbi erit puero natalis dies,
Vbi initiabunt: omne hoc mater auferet:
Puer cauſa erit mittundi. ſed video'n' Getam?

ACTVS I. SCENA II.

ARGVMENTVM.

Geta narrat quò ſint profecti ſenes Demipho & Chremes: qua occaſione cœperit amare Demiphonis filius Antipho. Trimetri Iambici.

GETA, DAVVS.

Si

G. SI quis me quæret rufus. D. præſto eſt, deſine. G. oh,
At ego obuiam conabar tibi Daue. D. accipe,
hem:
Lectum eſt, conueniet numerus, quantum debui.
G. Amo te, & non neglexiſſe habeo gratiam.
D. Præſertim vt nunc ſunt mores: adeo res redit:
Si quis quid reddit, magna habenda eſt gratia.
Sed quid tu es triſtis? G. ego ne? neſcis quo in metu, &
Quanto in periclo ſim. D. quid iſtuc eſt? G. ſcies,
Modo vt tacere poſſis. D. abi ſis inſciens:
Cuius tu fidem in pecunia perſpexeris,
Verere ei verba credere? vbi quid mihi lucri eſt
Te fallere? G. ergo auſculta. D. hanc operam tibi dico.
G. Senis noſtri Daue fratrem maiorem Chremem
Noſtin'? DA. quid ni? GE. quid? eius gnatum Phædriam?
D. Tanquam te. G. euenit, ſenibus ambobus ſimul,
Iter illi in Lemnum vt eſſet, noſtro in Ciliciam
Ad hoſpitem antiquom: is ſenem per epiſtolas
Pellexit, modo non monteis auri pollicens.
D. Cui tanta erat res, & ſupererat? G. deſinas?
Sic eſt ingenium. D. oh, regem me eſſe oportuit.
G. Abeuntes ambo hinc tum ſenes me filijs
Relinquunt quaſi magiſtrum. D. o Geta, prouinciam
Cepiſti duram. G. mihi vſu venit hoc, ſcio:
Memini relinqui me deo irato meo.
Cœpi aduorſari primo: quid verbis opu'ſt?
Seni fidelis dum ſum, ſcapulas perdidi.
D. Venere in mentem iſtæc mihi: nam quæ inſcitia eſt,
Aduorſum ſtimulum calces? G. cœpi his omnia
Facere, obſequi quæ vellent. D. ſciſti vti foro.
G. Noſter mali nil quidquam primo: hic Phædria

Continuo quandam nactus eſt puellulam
Cithariſtriam: hanc amare cœpit perdite.
Ea ſeruiebat lenoni impuriſſimo:
Neque, quod daretur quidquam: id curarant patres.
Reſtabat aliud nihil, niſi oculos paſcere,
Sectari, in ludum ducere, & reducere:
Nos otioſi operam dabamus Phædriæ.
In quo hæc diſcebat ludo, exaduorſum ei loco
Tonſtrina erat quædam: hic ſolebamus fere
Plerunque eam opperiri, dum inde iret domum.
Interea dum ſedemus illi, interuenit
Adoleſcens quidam lacrumans: nos mirarier:
Rogamus, quid ſit: nunquam æque (inquit) ac modo
Paupertas mihi onus viſum eſt & miſerum, & graue.
Modo quandam vidi virginem hic viciniæ
Miſeram, ſuam matrem lamentari mortuam.
Ea ſita erat ex aduorſo: neque illi beneuolens,
Neque notus, neque cognatus, extra vnam aniculam,
Quiſquam aderat, qui adiutaret funus. miſeritum eſt.
Virgo ipſa facie egregia. quid verbis opu'ſt?
Commorat omnes nos: ibi continuo Antipho,
Voltis ne eamus viſere? alius, cenſeo,
Eamus, duc nos ſodes: imus, venimus,
Videmus: virgo pulchra: & quo magi' diceres,
Nihil aderat adiumenti ad pulchritudinem:
Capillus paſſus, nudus pes, ipſa horrida:
Lacrumæ, veſtitus turpis, vt, ni vis boni
In ipſa ineſſet forma, hæc formam extinguerent.
Ille, qui illam amabat fidicinam, tantummodo,
Satis, inquit, ſcita eſt: noſter vero. DA. *iam ſcio:*
Amare cœpit. GE. *ſcin quàm? quò euadat, vide:*
Poſtridie ad anum recta pergit: obſecrat,

Vt

Ut ſibi eius faciat copiam: ila enim ſe negat:
Neq; eum æquom ait facere: illam ciuem eſſe Atticã,
Bonam, bonis prognatam: ſi vxorem velit,
Lege id licere facere: ſin aliter, negat.
Noſter, quid ageret, neſcire: & illam ducere
Cupiebat, & metuebat abſentem patrem.
DA. *Non, ſi rediſſet, ei pater veniam daret?*
GE. *Illéne indotatam virginem, atque ignobilem*
Daret illi? nunquam faceret. D. *quid fit denique?*
GE. *Quid fiat? eſt paraſitus quidam Phormio,*
Homo confidens: qui illum dij omnes perduint.
DA. *Quid is fecit?* GE. *hoc conſilium, quod dicam, dedit.*
Lex eſt, vt orbæ, qui ſint genere proxumi,
Iis nubant: & illos ducere eadem hæc lex iubet.
Ego te cognatum dicam, & tibi ſcribam dicam:
Paternum amicum me aſſimilabo virginis:
Ad iudices veniemus: qui fuerit pater,
Quæ mater, quî cognata tibi ſit, omnia hæc
Confingam: quod erit mihi bonum, atque commodum.
Cum tu horum nihil refelles, vincam ſcilicet.
Pater aderit: mihi paratæ lites: quid mea?
Illa quidem noſtra erit. DA. *iocularem audaciam.*
GE. *Perſuaſit homini: factum eſt: ventum eſt: vincimur:*
Duxit. D. *quid narras?* G. *hoc, quod audis.* D. *o Geta,*
Quid te futurum eſt? G. *neſcio hercle: vnum hoc ſcio:*
Quod fors feret, feremus æquo animo. DA. *placet:*
Hem iſtuc viri eſt officiũ. GE. *in me omnis ſpes mihi eſt.*
DA. *Laudo.* GE. *ad precatorem abeam credo, qui mihi*
Sic oret, nunc amitte quæſo hunc: ceterum
Poſthac ſi quidquam, nihil precor. tantummodo
Non addas: vbi ego hinc abiero, vel occidito.
DA. *Quid ille pædagogus, qui citharistriam?*

Quid rei gerit? GE. *ſic, tenuiter.* DA. *non multum habet*
Quod det fortaſſe. GE. *imo nihil, niſi ſpem meram.*
DA. *Pater eius rediјt, an non?* GE. *nondũ.* DA. *quid? ſenem*
Quoad expectatis veſtrum? G. *non certum ſcio:*
Sed epiſtolam ab eo allatam eſſe audiui modo, &
Ad portitores eſſe delatam: hanc petam.
DA. *Nunquid Geta aliud me vis?* GE. *vt bene ſit tibi.*
Puer heus, nemon' huc prodit? cape, da hoc Dorcio.

ACTVS I. SCENA III.

ARGVMENTVM.

Contendunt inter ſe adoleſcẽtes, vter eorum magis ſit miſer. Vnde tota hæc ſcena verſatur in genere cauſæ demonſtratiuo, Trochaici Iambicis permiſti & confuſi: Dimeter vnus.

ANTIPHO, PHAEDRIA.

AN. *ADeon' rem rediјſſe, vt, qui mihi conſultum eſſe optume velit,*
Phædria, patrem extimeſcam, vbi in mentem eius aduenti venit?
Quòd ni fuiſſem incogitans, ita eum expectarem, vt par fuit.
PH. *Quid iſtuc eſt?* AN. *rogitas? qui tam audacis facinoris mihi conſcius*
Sis? quòd vtinam ne Phormioni id ſuadere in mentem incidiſſet,
Neu me cupidũ eò impuliſſet, quod mihi principium eſt mali.
Non potitus eſſem: fuiſſet tũ mihi illos ægre aliquot dies:
At non quotidiana cura hæc angeret animũ. PH. *audio.*
AN. *Dum expecto quàm mox veniat, qui adimat hanc mihi conſuetudinem.*
PH. *Aliјs, quia deſit quod amant, ægre eſt; tibi, quia ſupereſt, dolet.*

Amore

Amore abundas Antipho.
Nã tua quidem hercle certe vita hæc expetenda optandaque eſt.
Ita me dij bene ament; vt mihi liceat tam diu, quod amo, frui,
Iam depaciſci mortem cupio. tu conijcito cetera,
Quid ego ex hac inopia nunc capiam, & quid tu ex iſtac copia:
Vt ne addam, quòd ſine ſumptu, ingenuam, liberalem, nactus es:
Quòd habes, ita vt voluiſti, vxorem, ſine mala fama: palam:
Beatus, ni vnũ hoc deſit, animus qui modeſte iſtæc ferat.
Et ſi tibi res ſit cum eo lenone, quocum mihi eſt, tum ſentias.
Ita plerique ingenio ſumus omnes: noſtri noſmet pœnitet.
AN. *At tu mihi contra nunc videre fortunatus Phædria,*
Cui de integro eſt poteſtas etiam conſulendi, quid velis,
Retinere, amare, amittere: ego in eum incidi infelix locum,
Vt neque mihi eius ſit amittendi, nec retinendi copia.
Sed hoc quid eſt? videon' ego aduenire huc currentem Getam?
Is ipſus eſt. timeo miſer, quam nunc mihi hic rem nunciet.

ACTVS I. SCENA IIII.

ARGVMENTVM.

Geta Antiphoni affert è Cilicia rediiſſe patrem, quo nuntio tantus iniicitur metus malè ſibi conſcio adoleſcenti, vt ſubducat illico ſeſe.

Iambici Quadrati admiſtis Trochaicis. Senarij quidam. Dimeter item vnus, & Monometer Hypercatalecticus.

GETA, ANTIPHO, PHAEDRIA.

GE. NUllus es Geta, niſi aliquod iam tibi conſilium celere repereris:
Ita ſubito nunc imparatum tanta te impendent mala:
Quæ neque vti deuitem ſcio, neque quo modo me inde extraham:
Nam non poteſt celari noſtra diutius iam audacia:
Quæ ſi non aſtu prouidentur, me aut herum peſſundabunt.
AN. Quidnam ille commotus venit? GE. tum, temporis punctum mihi
Ad hanc rem eſt: herus adeſt. AN. quid iſtuc eſt mali?
GE. Quod cum audierit, quod eius remediũ inueniam iracundiæ?
Loquárne? incendam. taceam? inſtigem. purgem me? laterem lauem.
Eheu me miſerum: cum mihi paueo, tum Antipho me excruciat animi:
Eius me miſeret: ei nunc timeo: is nunc me retinet: nam abſque eo
Eſſet, recte ego mihi vidiſſem, & ſenis eſſem vltus iracundiam:
Aliquid conuaſaſſem, atque hinc me conijcerem protinam in pedes.
AN. Quam hic fugam, aut furtum parat?
GE. Sed vbi Antiphonem reperiam? aut qua quærere inſiſtam via?
PH. Te nominat. AN. neſcio quod magnum hoc nuncio expecto malum.
PH. Ah, ſanu' ne es?
GE. Domum ire pergam: ibi plurimum eſt. PH. reuocemus hominem. AN. ſta illico. G. hem,

Satis pro imperio, quiſquis es. AN. *Geta.* GE. *ipſe eſt, quem volui obuiam.*

AN. *Cedo, quid portas, obſecro? atque id; ſi potes, verbo expedi.*

GE. *Faciam.* AN. *eloquere.* GE. *modo apud portum.* AN. *meúmne?* GE. *intellexti.* AN. *occidi.* PH. *hem.*

AN. *Quid agam?* PH. *quid ais?* GE. *huiu' patrem vidiſſe me, patruum tuum.*

AN. *Nam quod ego huic nunc ſubito exitio remedium inueniam miſer?*

Quòd ſi eò meæ fortunæ redeunt, Phanium abs te vt diſtrahar?

Nulla eſt mihi vita expetenda. GE. *ergo iſtæc cum ita ſint Antipho,*

Tanto magi' te aduigilare æquom eſt. Forteis fortuna adiuuat.

AN. *Non ſum apud me.* GE. *atqui opus eſt nunc, cum maxume, vt ſis Antipho:*

Nam ſi ſenſerit te timidum pater eſſe, arbitrabitur

Commeruiſſe culpam. PH. *hoc verum eſt.* AN. *non poſſum immutarier.*

GE. *Quid ſi aliquid grauius tibi nunc faciũdum foret?*

AN. *Cùm hoc non poſſum, illud minu' poſſem.* GE. *hoc nihil eſt Phædria: ilicet:*

Quid conterimus operam fruſtrà, quin abeam? PH. *& quidem ego.* AN. *obſecro,*

Quid ſi aſſimulabo? ſatin' eſt? GE. *garris.* AN. *voltum contemplamini, hem,*

Satin' ſic eſt? GE. *non.* AN. *quid ſi ſic?* GE. *propemodum.* AN. *quid ſi ſic?* GE. *ſat eſt:*

Hem iſtuc ſerua, & verbũ verbo, par pari vt reſpondeas,

Ne ſuis te iratus ſæuidictis protelet. AN. *ſcio.*

GE. *Vi*

GE. *Vi coactum te eſſe inuitum, lege, iudicio: tenes?*
Sed quis hic eſt ſenex, quem video in vltima platea?
AN. *ipſus eſt:*
Non poſſum adeſſe. GE. *ah quid agis? quò abis Antipho?*
mane,
Mane inquam. AN. *egomet me noui, & peccatum*
meum:
Vobis commendo Phanium, & vitam meam.
PH. *Geta, quid nunc fiet?* GE. *tu iam lites audies:*
Ego plectar pendens, niſi quid me fefellerit.
Sed quod modo hic nos Antiphonem monuimus,
Id noſmet ipſos facere oportet Phædria.
PH. *Aufer mihi, oportet: quin tu, quod faciam, impera.*
GE. *Meminiſtin' olim vt fuerit voſtra oratio*
In re incipiunda ad defendendam noxiam?
Iuſtam illam cauſam, facilem, vincibilem, optumam.
PH. *Memini.* G. *hem nunc ipſa eſt opus, aut, ſi quid*
poteſt,
Meliore, & callidiore. PH. *fiet ſedulo.*
GE. *Nunc prior adito tu: ego in inſidijs hic ero*
Succenturiatus, ſi quid deficies. PH. *age.*

ACTVS I. SCENA V.

ARGVMENTVM.

Filium Antiphonem ſe abſente vxorem duxiſſe admodum ægrè fert Demipho: à Phædria ille & Geta ſeruo defenditur. Ad poſtremum Demipho conuenire Phormionem conſtituit, vt iniuriam cum eo, expoſtulet, qui ducendæ puellæ author fuerit.

Octonarij, Senarij, vnus Catalecticus, & vnus Hypermeter.

DEMIPHO, GETA, PHAEDRIA.

DE. *ITane tandem vxorem duxit Antipho iniuſ-*
ſu meo?

Nec meum imperium:age, mitto imperium:nō ſimultatem meam

Reuereri? ſaltem non pudere? o facinus audax, o Geta

Monitor. GE. *vix tandem.* DE. *quid mihi dicent? aut quam cauſam reperient?*

Demiror. GE. *atqui repperi iam: aliud cura.* DE. *ánne hoc dicent mihi?*

Inuitus feci: lex coegit. audio, & fateor. GE. *placet.*

DE. *Verum ſciētem, tacitū cauſam tradere aduerſarijs,*

Etiámne id lex coegit? PH. *illud durum.* GE. *ego expediam: ſine.*

DE. *Incertum eſt, quid agam, quia præter ſpem, atque incredibile hoc mihi accidit.*

Ita ſum iritatus, animum vt nequeam ad cogitandum inſtituere.

Quamobrem omnes, cum ſecundæ res ſunt maxume, tum maxume

Meditari ſecum oportet, quo pacto aduorſam ærumnam ferant:

Pericla, damna, exilia peregre rediens ſemper cogitet,

Aut fili peccatū, aut vxoris mortem, aut morbum filiæ:

Cōmunia eſſe hæc, fieri poſſe: vt ne quid animo ſit nouū:

Quidquid præter ſpem eueniat, omne id deputare eſſe in lucro.

GE. *O Phædria, incredibile eſt, quanto herum anteco ſapientia.*

Meditata mihi ſunt omnia mea incommoda: herus ſi redierit,

Molendum vſque in piſtrino: vapulandum: habendæ compedes:

Opus ruri faciundum; horum nil quidquam accidet animo nouum.

Quid

Quidquid præter ſpem eueniet, omne id deputabo eſſe in lucro.
Sed quid hominem ceſſas adire, & blande in principio alloqui?
DE. *Mei fratris video filium ire mihi obuiam.*
PH. *Mi patrue ſalue.* DE. *ſalue. ſed vbi eſt Antipho?*
PH. *Saluom aduenire.* DE. *credo: hoc reſponde mihi.*
PH. *Valet: hic eſt: ſed ſatin' omnia ex ſententia?*
DE. *Vellem quidē.* PH. *quid iſtuc?* DE. *rogitas Phædria?*
Bonas me abſente hic confeciſtis nuptias.
PH. *Eho, an id ſuccenſes nunc illi?* GE. *artificē probum.*
DE. *Egóne illi non ſuccenſeam? ipſum geſtio*
Dari mi in conſpectum, nunc ſua culpa vt ſciat
Lenem patrem illum factum me eſſe acerrimum.
PH. *Atqui nil fecit patrue, quod ſuccenſeas.*
DE. *Ecce autem ſimilia omnia: omnes congruunt:*
Vnum cognoris, omnes noris. PH *haud ita eſt.*
DE. *Hic in noxa eſt, ille ad defendendam cauſam adeſt.*
Cum ille eſt, hic præſtò eſt: tradunt operas mutuas.
HE. *Probe eorum facta imprudens depinxit ſenex:*
DE. *Nam ni hæc ita eſſent, cū illo haud ſtares Phædria.*
PH. *Si eſt patrue, culpam vt Antipho in ſe admiſerit,*
Ex qua re minus rei foret, aut famæ temperans:
Non cauſam dico, quin, quod meritus eſt, ferat.
Sed ſi quis forte malitia fretus ſua,
Inſidias noſtræ fecit adoleſcentiæ,
Ac vicit: noſtráne ea culpa eſt, an iudicum,
Qui ſæpe propter inuidiam adimunt diuiti,
Aut propter miſericordiam addunt pauperi?
GE. *Ni noſſem cauſam, crederem vera hunc loqui.*
DE. *An quiſquam iudex eſt, qui poſſit noſcere*
Tua iuſta, vbi tute verbum non reſpondeas,

Ita

Ita vt ille fecit? PH. *functus adoleſcentuli eſt*
Officium liberalis:poſtquam ad iudices
Ventum eſt,non potuit cogitata proloqui:
Ita eum tum timidum obſtupefecit pudor.
GE. *Laudo hunc:ſed ceſſo adire quamprimum ſenem?*
Here ſalue:ſaluom te aduenisſe gaudeo. DE. *oh,*
Bone cuſtos ſalue,columen verò familiæ,
Cui commendaui filium hinc abiens meum.
GE. *Iam dudum te omnes nos accuſare audio,*
Immerito,& horum me omnium immeritiſſimo:
Nam quid me in hac re facere voluiſti tibi?
Seruom hominem cauſam orare leges non ſinunt:
Neque teſtimonij dictio eſt. DE. *mitto omnia:adde*
Iſtuc:imprudens timuit adoleſcens:ſino:
Tu ſeruus:verum ſi cognata eſt maxume,
Non fuit neceſſe habere,ſed,id quod lex iubet,
Dotem daretis;quæreret alium virum.
Qua ratione inopem potius ducebat domum?
GE. *Non ratio,verùm argentum deerat.* DE. *ſumeret*
Alicunde. GE. *alicunde?nihil eſt dictu facilius.*
DE. *Poſtremo,ſi nullo alio pacto,vel fœnore.*
GE. *Hui,dixti pulchre,ſi quidem quiſquam crederet*
Te viuo. DE. *non,non ſic futurum eſt,non poteſt.*
Egóne illam cum illo vt patiar nuptam vnum diem?
Nil ſuaue meritum eſt.hominem commonſtrarier
Mihi iſtum volo,aut,vbi habitet,demonſtrarier.
GE. *Nempe Phormionem.* DE. *iſtũ patronũ mulieris.*
G. *Iã faxo hic aderit.* D. *Antipho vbi nũc eſt?* PH. *foris.*
DE. *Abi Phædria,eũ reqre,atq; adduce huc.* PH. *eo*
Recta via equidẽ illuc. GE. *nẽpe ad Pãphilã.* DE. *at ego*
Deos penateis hinc ſalutatum domum
Diuortor:inde ibo ad forum,atque aliquot mihi

Amicos aduocabo, ad hanc rem qui adſient,
Vt ne imparatus ſim cum aduenit Phormio.

ACTVS II. SCENA I.

ARGVMENTVM.

Adducitur Phormio vt factum defendat, qui hîc ſe inſtruit cum ſene litigaturus. Trochaici Tetrametri Catalectici, vſque ad paraſceuen ſcenæ ſequentis.

PHORMIO, GETA.

PH. *Itáne patris ais conſpectum veritum hinc abiiſſe?* GE. *admodum.*
PH. *Phanium relictam ſolam?* G. *ſic.* P. *& iratum ſenem?*
G. *Oppido.* PH. *ad te ſumma ſolũ Phormio rerũ redit:*
Tute hoc intriſti, tibi omne eſt exedendum: accingere.
G. *Obſecro te.* PH. *ſi rogitabit.* G. *in te ſpes eſt.* PH. *æcere,*
Quid ſi reddet? GE. *tu impuliſti.* PH. *ſic opinor.* GE. *ſubueni.*
PH. *Cedo ſenẽ: iã inſtructa sũt mihi corde cõſilia omnia.*
GE. *Quid ages?* PH. *quid vis? niſi vt maneat Phaniũ, atque ex crimine hoc*
Antiphonem eripiam, atque in me omnem iram deriuem ſenis?
GE. *O vir fortis, atque amicus: verũ hoc ſæpe Phormio*
Vereor, ne iſtæc fortitudo in neruum erumpat denique.
P. *ah,*
Non ita eſt: factũ eſt periclum, iam pedum viſa eſt via.
Quot me cenſes homines iã deuerberaſſe vſque ad necẽ
Hoſpites? tum ciues? quo magis noui, tanto ſæpius.
Cedo dũ, en vnquã iniuriarũ audiſti mi ſcriptã dicam?
GE. *Qui iſtuc?* PH. *quia non rete accipitri tenditur, neque miluio,*
Qui male faciunt nobis: illis, qui nil faciunt tenditur:

Quia

Quia enim in illis fructus eſt, in illis opera luditur.
Alijs aliunde eſt periclũ, vnde aliquid abradi poteſt:
Mihi ſciunt nihil eſſe. dices, ducent dãnatum domũ:
Alere nolunt hominẽ edacem: et ſapiunt mea quidem ſententia,
Pro maleficio ſi beneficium ſummum nolunt reddere.
GE. *Non pote ſati' pro merito ab illo tibi referri gratia.*
PH. *Imo enim nemo ſati' pro merito gratiã regi refert.*
Tene aſymbolũ venire, vnctũ, atque lautum è balneis,
Otioſum ab animo, cũ ille & cura, & sũptu abſumitur,
Dum tibi ſit, quod placeat: ille ringitur, tu rideas:
Prior bibas, prior decumbas: cœna dubia apponitur?
GE. *Quid iſtuc verbi eſt?* PH. *vbi tu dubites, quid ſumas potiſſimum.*
Hæc, quum ratione ineas, quàm ſint ſuauia, & quàm cara ſint;
Ea qui præbit. nõ tu hunc habeas plane præſentẽ deum?
GE. *Senex adeſt. vide quid agas: prima coitio eſt acerrima:*
Si eam ſuſtinueris, poſt illa iam, vt lubet, ludas licet.

ACTVS II. SCENA II.

ARGVMENTVM.

Hæc ſcena concertationem habet Demiphonis, & paraſiti. Clam patre vxorem duxerat Antipho: domum reuerſus pater illam vulţ eijcere: contradixit Phormio. Senarij omnes.

DEMIPHO, GETA, PHORMIO.

D. *EN vnquam cuiquam contumelioſius*
Audiſtis factam iniuriam, quàm hæc eſt mihi?
Adeſte quæſo. GE. *iratus eſt.* PH. *quin tu hoc age:*
Iam ego hunc agitabo. pro deum immortalium,
Negat Phanium eſſe hanc ſibi cognatam Demipho?
Hanc Demipho negat eſſe cognatam? GE. *negat,*

DE. *Ipſum eſſe opinor, de quo agebam. ſequimini.*
PH. *Neque eius patrem ſe ſcire, qui fuerit?* GE. *negat.*
PH. *Nec Stilphonem ipſum ſcire, qui fuerit?* G. *negat.*
PH. *Quia egens relicta eſt miſera: ignoratur parens,*
Neglegitur ipſa: vide, auaritia quid facit.
GE. *Si herum inſimulabis auaritiæ, male audies.*
DE. *O audaciam; etiam me vltro accuſatum aduenit.*
PH. *Nam iam adoleſcenti nihil eſt quod ſuccenſeam,*
Si illum minus norat: quippe homo iam grandior,
Pauper, cui opera vita erat, ruri ferè
Se continebat: ibi agrum de noſtro patre
Colendum habebat: ſæpe interea mihi ſenex
Narrabat, ſe hunc neglegere cognatum ſuum:
At quem virum? quem ego viderim in vita optumum.
GE. *Videas te, atq; illũ, vt narras.* PH. *abi in malã crucẽ:*
Nam ni ita eum exiſtumaſſem, nunquam tam graueis
Ob hanc inimicitias caperem in voſtram familiam,
Quam is aſpernatur nunc tam inliberaliter.
GE. *Pergin' hero abſenti male loqui impuriſſime?*
PH. *Dignũ autẽ hoc illo eſt.* G. *ain' tãdẽ carcer?* D. *Geta.*
GE. *Bonorum extortor, legum contortor.* D. *Geta.*
PH. *Reſponde.* GE. *quis homo eſt? ehem.* D. *tace.* GE. *abſenti tibi*
Te indignas, ſeq; dignas contumelias
Nunquam ceſſauit dicere hodie. D. *ohe, deſine.*
Adoleſcens, primum abs te hoc bona venia peto,
Si tibi placere potis eſt, mihi vt reſpondeas:
Quem amicum tuum ais fuiſſe iſtum, explana mihi,
Et qui cognatum me ſibi eſſe diceret.
PH. *Proinde expiſcare, quaſi nõ noſſes.* D. *noſſẽ.* PH. *ita.*
DE. *Ego me nego: tu, qui ais, redige ad memoriam.*
PH. *Eho, tu ſobrinum tuum non noras?* DE. *enicas:*

Dic nomen. PH. *nomen? maxume.* D. *quid nunc taciſ?*
PH. *Perij hercle, nomē pdidi.* D. *hē, quid ais?* PH. *Geta,*
Si meminiſti id quod olim dictum eſt, ſubijce. hem,
Non dico: quaſi non noris, tentatum aduenis.
D. *Egon' autē tēto?* G. *Stilpho.* PH. *atque adeo, quid mea?*
Stilpho eſt. D. *quē dixti?* PH. *Stilphonē inquā noueras?*
DE. *Neque ego illum noram, neque mihi cognatus fuit*
Quiſquam iſto nomine. PH. *itáne? non te horum pudet?*
At ſi talentum rem reliquiſſet decem.
DE. *Dij tibi male faciant.* PH. *primus eſſes memoriter*
Progeniem voſtrā vſque ab auo atque atauo proferens.
DE. *Ita vt dicis. ego tum ſi aduenißem, qui mihi*
Cognata ea eſſet, dicerem: itidem tu face:
Cedo, qui eſt cognata? GE. *heus noſter, recte: heus tu caue.*
PH. *Dilucide expediui, quibus me oportuit*
Iudicibus: tum, ſi id falſum fuerat, filius
Cur non refellit? DE. *filium narras mihi?*
Cuius de ſtultitia dici, vt dignum eſt, non poteſt.
PH. *At tu, qui ſapiens es, magiſtratus adi,*
Iudicium de eadem cauſa iterum vt reddant tibi:
Quandoquidem ſolus regnas, & ſoli licet
Hic de eadem cauſa bis iudicium adipiſcier.
DE. *Etſi facta mihi iniuria eſt, veruntamen*
Potius quàm lites ſecter, aut quàm te audiam,
Itidem vt cognata ſi ſit, id quod lex iubet
Dotem dare, abduce hanc, minas quinque accipe.
PH. *Ha, ha, hæ, homo ſuauis.* DE. *quid eſt? nū iniquom poſtulo?*
An ne hoc quidē ego adipiſcar, quod ius publicum eſt?
PH. *Itáne tandem quæſo, ciuem vbi abuſu' ſis,*
Mercedem dare lex iubet ei, atque amittere; an,
Ut ne quid turpe ciuis in ſe admitteret

Propter egeſtatem,proxumo iuſſa eſt dari,
Vt cum vno ætatem degeret;quod tu vetas?
D. *Ita, proxumo quidem: at nos vnde? aut quam ob rem?* P. *ohe,*
Actum,aiunt,ne agas. D. *non agã? imo haud deſinam,*
Donec perfecero hoc. PH. *ineptis.* DE. *ſine modo.*
PH. *Poſtremo tecum nihil rei nobis Demipho eſt:*
Tuus eſt damnatus gnatus,non tu:nam tua
Præterierat iam ducendi ætas. DE. *omnia hæc*
Illum putato,quæ ego nunc dico,dicere:
Aut quidem cum vxore hac ipſum prohibebo domo.
GE. *Iratus eſt.* PH. *tute idem melius feceris.*
DE. *Itáne es paratus facere me aduorſum omnia*
Infelix? PH. *metuit hic nos,tametſi ſedulo*
Diſſimulat. GE. *bene habent tibi principia.* PH. *quin, quod eſt*
Ferundum fers,tuis factis dignum feceris,
Vt amici inter nos ſimus. DE. *egon' tuam expetam*
Amicitiam? aut te viſum,aut auditum velim?
PH. *Si concordabis cum illa,habebis,quæ tuam*
Senectutem oblectet:reſpice ætatem tuam.
D. *Te oblectet:tibi habe.* P. *minue verò iram.* D. *hoc age:*
Satis iam verborum eſt: niſi tu properas mulierem
Abducere,ego illam eÿciam:dixi Phormio.
PH. *Si tu illam attigeris ſecus,quàm dignum eſt liberã,*
Dicam impingam tibi grandem:dixi Demipho.
Si quid opus fuerit,heus,domo me. GE. *intellego.*

ACTVS II. SCENA III.

ARGVMENTVM.

Conſulit Demipho aduocatos ſuper filij coniugio:vnus ſuadet diſſuadet alter,tertius nihil dicit,qui ſe alterutri iungere debuit verſatur autem in deliberatiuo. Senarij.

DE

DEMIPHO, GETA, HEGIO, CRATINVS, CRITO.

D. *QVanta me cura, & ſolicitudine afficit*
Gnatus, qui me & ſe hiſce impediuit nuptijs.
Neque mi in conſpectum prodit, vt ſaltem ſciam,
Quid de hac re dicat, quidve ſit ſententiæ.
Abi tu, viſe redieritne iam, an nondum, domum.
GE. *Eo.* DE. *videtis quo in loco res hæc ſiet:*
Quid ago? dic Hegio. HE. *ego Cratinum cenſeo,*
Si tibi videtur. DE. *dic Cratine.* CRA. *méne vis?*
DE. *Te.* CRA. *ego, q̄ in rē tuā ſint, ea velim facias. mihi*
Sic hoc videtur. quod te abſente hic filius
Egit, reſtitui in integrum æquom eſt, & bonum:
Et id impetrabis. dixi. DE. *dic nunc Hegio.*
HE. *Ego ſedulo hunc dixiſſe credo: verum ita eſt,*
Quot homines, tot ſententiæ: ſuus cuique mos.
Mihi non videtur, quod ſit factum legibus,
Reſcindi poſſe: & turpe inceptū eſt. D. *dic Crito.*
CRI. *Ego amplius deliberandum cenſeo:*
Res magna eſt. HE. *nunquid nos vis?* D. *feciſtis probe:*
Incertior ſum multo, quàm dudum. GE. *negant*
Rediſſe. DE. *frater eſt expectandus mihi: is*
Quod mihi dederit de hac re conſilium, id exequar.
Percontatum ibo ad portum, quoad ſe recipiat.
GE. *At ego Antiphonē q̄rā, vt, quæ acta hic sūt, ſciat.*
Sed eccum ipſum video in tempore huc ſe recipere.

ACTVS III. SCENA I.

ARGVMENTVM.

Antipho ſe vehementer incuſat, quòd ita inconſultò patri ſe ſubduxerit, & cauſam ſuam alijs tuendam dederit. Rem totam denique ex Geta cognoſcit. Iambici Tetrametri partim Catalectici, partim Acatalectici, admiſtis Trochaicis quibuſdam.

ANTIPHO, GETA.

A. ENimuero Antipho multimodis cum iſtoc animo vituperandus es.

Itáne hinc abiiſſe, & vitam tutandam dediſſe aliis tuam?

Alios tuam rem credidiſti, quàm te, animaduerſuros magis?

Nam, vt vt erant alia, illi certe conſuleres, quæ nunc tuæ eſt domi:

Ne quid propter tuam fidem decepta pateretur mali:

Cuius nūc miſeræ ſpes, opesq́ ſunt in te vno omnes ſitæ.

GE. Equidem here nos iam dudum hic te abſentem incuſamus, qui abieris.

AN. Te ipſum quærebam. GE. ſed ea cauſa nihilo magis defecimus.

AN. Loquere obſecro, quonam in loco ſunt res & fortunæ meæ?

Nunquid patri ſubolet? GE. nil etiam. AN. ecquid ſpei porro eſt? G. neſcio. AN. ah.

GE. Niſi Phædria haud ceſſauit pro te eniti. AN. nihil fecit noui.

GE. Tum Phormio itidem in hac re, vt in aliis, ſtrenuū hominem præbuit.

AN. Quid is fecit? GE. confutauit verbis admodum iratum patrem.

AN. Heu Phormio. GE. ego, quod potui porro. AN. mi Geta omnes vos amo.

GE. Sic ſeſe habent principia, vt dico: adhuc tranquilla res eſt:

Manſurúſque patruum pater eſt, dum huc adueniat. AN. quid eum? GE. aiebat,

De eius cōſilio velle ſeſe facere, quod ad hāc rē attinet.

AN. *Quantus metus eſt mihi, venire huc ſaluom nunc patruum Geta:*

Nam, vt audio, per vnam eius aut viuam, aut moriar ſententiam.

GE. *Phædria tibi adeſt.* AN. *vbinam?* GE. *eccum à ſua palæſtra exit foras.*

ACTVS III. SCENA II.

ARGVMENTVM.

Phædria lenonem orat, vt venditam militi Pamphilam non tam citò abducendam tradat, ſe intra triduum nummos adnumeraturum, quos pro illius redemptione ſit pollicitus.

Trochaici Tetrametri Catalectici, admiſtis Iambicis Acatalecticis, Vnus Senarius Iambicus.

PHAEDRIA, DORIO, ANTIPHO, GETA.

PH. *Dorio, audi obſecro.* DO. *nõ audio.* PH. *parumper.* DO. *quin omitte me.*

PH. *Audi, quod dicam.* DO. *at enim tædet iam audire eadem millies.*

PH. *At nunc dicam, quod lubenter audias.* D. *loquere, audio.*

PH. *Nequeo te exorare, vt maneas triduum hoc? quò nunc abis?*

DO. *Mirabar, ſi tu mihi quidquam afferres noui.*

AN. *Hei, metuo lenonẽ, ne quid ſuo ſuat capiti.* GE. *idem ego metuo.*

PH. *Non mihi credis?* DO. *hariolare.* PH. *ſin fidem do.* DO. *fabulæ.*

PH. *Fœneratum iſtuc beneficium tibi pulchre dices.* DO. *logi.*

PH. *Crede mihi, gaudebis facto: verum hercle hoc eſt.* DO. *ſomnium.*

PH. *Experire, non eſt longum.* DO. *cantilenam eandem canis.*

PH. *Tu mihi cognatus, tu amicus, tu parens.* DO. *garris modo.*

PH. *Adeóne ingenio eſſe duro te, atque inexorabili,*
Vt neque miſericordia, neque precibus molliri queas?

DO. *Adeon' te eſſe incogitantem atque impudentem Phædria,*
Ut phaleratis dictis ducas me, & meam ductis gratis?

AN. *Miſeritum eſt.* PH. *hei veris vincor.* GE. *quàm ſimilis vterque eſt ſui?*

PH. *Neq; alia Antipho cũ occupatus eſſet ſolicitudine,*
Tum eſſe hoc mi obiectũ malum? AN. *ah, quid iſtuc autem eſt Phædria?*

PH. *O fortunatiſſime Antipho.* AN. *egóne?* PH. *qui quod amas, domi eſt;*
Nec cum huiuſ modi vnquam vſus venit vt conflictares malo.

AN. *Mihi domi eſt? imo, quod aiunt, auribus teneo lupum:*
Nam neque, vt amittam à me, inuenio, neque, vti retineam, ſcio.

DO. *Ipſum iſtuc mihi in hoc eſt.* A. *eia, ne parum leno ſies.*
Nam quid hic confecit? PH. *hiccine? quod homo inhumaniſſimus:*
Pamphilam meam vendidit. GE. *quid? vendidit?* AN. *ain vendidit?*

PH. *Vendidit.* DO. *quàm indignum facinus, ancillam are emptam ſuo.*

PH. *Nequeo exorare, vt maneat, et illo cũ vt mutet fidẽ,*
Triduum hoc, dum id, quod eſt promiſſum, ab amicis argentum aufero.

Si

Si nõ tum dedero, vnã præterea horam ne oppertus ſies.
DO. *Obtundis.* AN. *haud longum eſt quod orat, Dorio: exoret, ſine:*
Idẽ hoc tibi, quod bene promeritus fueris, cõduplicauerit.
DO. *Verba iſtæc ſunt.* AN. *Pamphilámne hac vrbe priuari ſines?*
Tum tu præterea horum amorem diſtrahi poterin' pati?
DO. *Neque ego, neque tu.* GE. *dij tibi omnes id, quod eſt dignum, duint.*
DO. *Ego te complureis aduorſum ingenium meum menſes tuli*
Pollicitãtem, & nil ferentem, flentem: nunc cõtrà omnia
Repperi, qui det, neque lacrumet: da locum melioribus.
AN. *Certe hercle, ſatis ſi cõmemini, tibi q̃dẽ eſt olim dies,*
Quam ad dares huic, præſtituta. PH. *factum.* DO. *num ego iſtuc nego?*
AN. *Iámne ea præterijt?* DO. *nõ, verum ei hæc anteceſſit.* AN. *non pudet*
Vanitatis? DO. *minime, dum ob rem.* GE. *ſterquilinium.* PH. *Dorio,*
Itáne tandem facere oportet? D. *ſic ſum: ſi placeo, vtere.*
AN. *Siccine hunc decipis?* D. *imo enimuero Antipho hic me decipit:*
Nam hic me huiuſmodi ſcibat eſſe: ego hunc eſſe aliter credidi.
Iſte me fefellit: ego iſti nihilò ſum aliter, ac fui.
Sed vt vt hæc ſunt, tamen hoc faciam: cras mane argentum mihi
Miles ſe dare dixit: ſi mihi prior tu attuleris Phædria,
Mea lege vtar, vt potior ſit, qui prior ad dandũ eſt. vale.

ACTVS III. SCENA III.

ARGVMENTVM.

Antip

Antipho Getam monet,vt argentum inueniat,quod detur lenoni à Phædria.

Tetrametri omnes,vt ſuperiores, & Dimeter vnus.

PHAEDRIA, ANTIPHO, GETA.

PH. *Quid faciam? vnde ego nunc tam ſubito huic argentum inueniam miſer,*
Cui minu' nihilo eſt? quòd ſi hic potuiſſet nunc exorarier
Triduum hoc, promiſſum fuerat. AN. *itáne hunc patiemur Geta*
Fieri miſerum, qui me dudum, vt, dixti, adiurit comiter?
Quin, cum opus eſt, beneficium rurſum ei experimur reddere?
GE. *Scio equidē ho c eſſe æquom.* AN. *age ergo, ſolus ſeruare hunc potes.*
GE. *Quid faciam?* AN. *inuenias argentum.* GE. *cupio, ſed, id vnde, edoce.*
AN. *Pater adeſt hic.* GE. *ſcio: ſed quid tū?* AN. *ah, dictum ſapienti ſat eſt.*
GE. *Itáne?* AN. *ita.* G. *ſane hercle pulchre ſuades: etiam tu hinc abis?*
Non triumpho, ex nuptijs tuis, ſi nil nanciſcor mali,
Ni etiam nunc me huius quærere cauſa in malo iubeas crucem?
AN. *Verum hic dicit.* PH. *quid? ego vobis Geta alienus ſum?* GE. *haud puto:*
Sed parúmne eſt, omnibu' quòd nunc nobis ſuccenſet ſenex,
Ni inſtigemus etiam, vt nullus locu' relinquatur preci?
PH. *Alius ab oculis meis illam ignotum abducet locum?*
Hem, dum igitur licet, dúmque adſum, loquimini mecum Antipho:

Con

Contemplamini me. AN. *quamobrem? aut quidnam factarus? cedo.*

PH. *Quoquò hinc aſportabitur terrarum, certum eſt perſequi,*

Aut perire. GE. *dij bene vortant, quod agas: pedetentim tamen.*

AN. *Vide, ſi quid opis potes adferre huic.* GE. *ſi quid? quid?* AN. *quæro obſecro,*

Ne quid plus minúſve faxit, quod nos pòſt pigeat Geta.

GE. *Quæro: ſaluos eſt, vt opinor. verũ enim metuo malũ.*

AN. *Noli metuere: vnà tecum bona, mala tolerabimus.*

GE. *Quantum argenti opus eſt tibi? loquere.* PH. *ſolæ triginta minæ.*

GE. *Triginta? hui, percara eſt Phædria.* PH. *iſtæc verò vilis eſt.*

GE. *Age, age, inuentas reddam.* PH. *ò lepidum caput.* G. *aufer te hinc.* PH. *iam opus eſt.*

G. *Iam feres. ſed opu' eſt mihi Phormionem adiutorem ad rem hanc dari.*

AN. *Præſto eſt: audaciſſime oneris quiduis impone, & feret:*

Solus eſt homo amico amicus. G. *eamus ergo ad eũ ocyus.*

PH. *Abi verò: dic, præſto vt ſit domi.*

AN. *Nunquid eſt, quod mea opera vobis opu' ſit?* GE. *nil: verum abi domum, &*

Illam miſeram, quam ego nunc intus ſcio eſſe exanimatam metu,

Conſolare: ceſſas? A. *nihil eſt, æque quod faciam lubens.*

PH. *Qua via iſtuc facies?* GE. *dicam in itinere: modo te hinc amoue.*

ACTVS IIII. SCENA I.

ARGVMENTVM.

Demip

Demipho & Chremes colloquuntur, ambo natu grandes: narrat hic illi, cur in Lemno diutius hæſerit: fit & mentio nuptiarum Antiphonis. Senarij.

DEMIPHO, CHREMES.

DE. *Quid? qua profectus cauſa hinc es Lemnum Chremes?*
Adduxtin' tecum filiam? CH. *non.* DE. *quid ita non?*
CH. *Poſtquam videt me eius mater hic eſſe diutius,*
Simul autem non manebat ætas virginis
Meam neglegentiam: ipſam cum omni familia ad
Me profectam eſſe aiebant. DE. *quid illic tam diu*
Quæſo igitur commorabare, vbi id audiueras?
CH. *Pol me detinuit morbus.* D. *vnde? aut qui?* C. *rogas?*
Senectus ipſa eſt morbus: ſed veniſſe eas
Saluas audiui ex nauta, qui illas vexerat.
DE. *Quid gnato obtigerit me abſente, audiſtin' Chreme?*
CH. *Quod quidem me factum conſilij incertum facit:*
Nam hanc conditionem ſi cui tulero extraneo,
Quo pacto, aut vnde mihi ſit, dicendum ordine eſt.
Te mihi fidelem eſſe æquè, atque egomet ſum mihi,
Scibam: ille ſi me alienus affinem volet,
Tacebit, dum intercedet familiaritas:
Sin ſpreuerit me; plus, quàm opus eſt ſcito, ſciet:
Vereórque, ne vxor aliquà hoc reſciſcat mea.
Quòd ſi fit, vt me excutiam, atque egrediar domo,
Id reſtat: nam ego meorum ſolus ſum meus.
DE. *Scio ita eſſe, & iſtæc mihi res ſolicitudini eſt:*
Neque defetiſcar vnquam adeo experirier,
Donec tibi, quod pollicitus ſum, effecero.

ACTVS IIII. SCENA II.

ARGVMENTVM.

Tota hæc ſcena eſt Getæ exultantis duos ſibi ſenes offerri quos fallere poſsit. Senarij.

GETA

GETA.

Ego hominem callidiorem vidi neminem,
Quàm Phormionẽ. venio ad hominem, vt dicerẽ
Argento opus eſſe, & id quo pacto fieret:
Vix dum dimidium dixeram, intellexerat:
Gaudebat: me laudabat: quærebat ſenem:
Dijs gratias agebat, tempus ſibi dari,
Vbi Phædriæ ſe oſtenderet nihilo minus
Amicum eſſe, quàm Antiphoni. hominem ad forum
Juſſi opperiri: eò me eſſe adducturum ſenem.
Sed eccum: quis eſt vlterior? at at at Phædriæ
Pater venit: quid pertimui autem bellua?
An quia, quos fallam, pro vno duo ſunt mihi dati?
Commodius eſſe opinor duplici ſpe vtier.
Petam hinc, vnde à primo inſtitui: is ſi dat, ſat eſt:
Si ab hoc nil fiat, tum hunc adoriar hoſpitem.

ACTVS III. SCENA III.

ARGVMENTVM.

Geta cudit argentum Phædriæ. Senarij.

ANTIPHO, GETA, CHREMES, DEMIPHO.

AN. *Expecto, quàm mox recipiat ſeſe Geta.*
Sed patruũ cum patre video aſtantẽ. hei mihi,
Quàm timeo, aduentus huius quò impellat patrem.
GE. *Adibo hoſce: o noſter Chremes.* CH. *ſalue Geta.*
GE. *Venire ſaluom volupe eſt.* CH. *credo.* GE. *quid agitur?*
CH. *Multa aduenienti, vt fit, noua hic compluria.*
GE. *Jta de Antiphone audiſtin' quæ facta?* CH. *omnia.*
GE. *Tun' dixeras huic? facinus indignum Chreme,*
Sic circumiri. DE. *cum hoc id agebam commodum.*
GE. *Nam hercle ego quoq; id quidẽ mecũ agitãs ſedulo,*

Inueni

Inueni,opinor,remedium huic rei.D.quid Geta?
Quod remedium?G.ut abij abs te,ſit forte obuiam
Mihi Phormio. CH. qui Phormio?G E. is, qui iſtanc.
CH.ſcio.
GE.Viſum eſt mihi,ut eius tentarem ſententiam.
Prendo hominem ſolum:cur non,inquam,Phormio
Vides,inter vos ſic hæc potius cum bona
Vt componantur gratia,quàm cum mala?
Heru' liberalis eſt, & fugitans litium:
Nam ceteri quidem hercle amici omnes modo
Vno ore auctores fuere,ut præcipitem hanc daret.
AN.Quid hic cœptat?aut quò euadet hodie?G.an legibus
Daturum pœnas dices,ſi illam eiecerit?
Iam id exploratum eſt:eia,ſudabis ſatis,
Si cum illo inceptas homine:ea eloquentia eſt.
Verùm pone eſſe victum eum:at tandem tamen
Non capitis eius res agitur,ſed pecuniæ.
Poſtquam hominem his verbis ſentio mollirier,
Soli ſumus nunc,inquam,hic.eho dic,quid velis dari
Tibi in manum,ut herus his deſiſtat litibus,
Hæc hinc faceſſat, tu moleſtus ne ſies?
AN.Satin' illi dij ſunt propitij?GE.nam ſat ſcio,
Si tu aliquam partem æqui,bonique dixeris,
Vt ille eſt bonus vir,tria non commutabitis
Verba hodie inter vos.D.quis te iſtæc iuſſit loqui?
CH.Imo non potuit melius peruenirier
Eò,quò nos volumus.A.occidi.C H.perge eloqui.
G.At primo homo inſanibat.C H.cedo,quid poſtulat?
G.Quid?nimiũ:quantũ libuit.CH.dic.GE.ſi quis daret
Talentum magnum.CH.imo malũ hercle:ut nil pudet.
GE.Quod dixi adeo ei:quæſo,quid ſi filiam
Suam unicam locaret?parui rettulit

Non

Non ſuſcepiſſe: inuenta eſt, quæ dotem petat.
Ut ad pauca redeam, ac mittam illius ineptias:
Hæc denique eius fuit poſtrema oratio:
Ego, inquit, iam à principio amici filiam,
Ita vt æquom fuerat, volui vxorem ducere:
Nam mihi veniebat in mentem eiu' incommodum,
In ſeruitutem pauperem ad ditem dari:
Sed mihi opus erat, vt aperte tibi nunc fabuler,
Aliquantulum quæ afferret, qui diſſoluerem
Quæ debeo: & etiam nunc, ſi volt Demipho
Dare, quantum ab hac accipio, quæ ſponſa eſt mihi,
Nullam mihi malim, quàm iſtanc, vxorem dari.
AN. *Utrum ſtultitia facere ego hunc, an malitia*
Dicam, ſcientem, an imprudentem, incertu' ſum.
DE. *Quid, ſi animã debet?* GE. *ager oppoſituſt pignori ob*
Decem minas, inquit. D. *age age, iam ducat: dabo.*
GE. *Aediculæ item ſunt ob decem alias.* DE. *hoi hui,*
Nimium eſt. CH. *ne clama: petito haſce à me decem.*
GE. *Vxori emunda ancillula: tum autem pluſcula*
Suppellectile opus eſt, opu' ſumptu ad nuptias:
His rebus pone ſane, inquit, decem minas.
DE. *Sexcentas proin potius ſcribito iam mihi dicas:*
Nil do: impuratus me ille vt etiam irrideat?
CH. *Quæſo, ego dabo, quieſce: tu modo filius*
Fac vt illam ducat, nos quam volumus. AN. *hei mihi*
Geta, occidiſti me tuis fallacijs.
CH. *Mea cauſa eijcitur: me hoc æquom eſt amittere.*
GE. *Quantum potes, me certiorem, inquit, face,*
Si illam dant, hanc vt mittam, ne incertus ſiem:
Nam illi mihi dotem iam conſtituerunt dare.
CH. *Iam accipiet: illis repudium renunciet:*
Hanc ducat. DE. *quæ quidem illi res vertat male.*

CH. *Opportune adeo nunc mecum argentum attuli,*
Fructum, quem Lemni vxoris reddunt prædia:
Id ſumam: vxori, tibi opus eſſe, dixero.

ACTVS IIII. SCENA IIII.

ARGVMENTVM.

Obiurgat Antipho Getam, cuius opera ſe in periculum veniſſe putat, ne extrudatur coniūx: idem ab eodem placatur. Senarij.

ANTIPHO, GETA.

A. *Geta.* GE. *hem.* AN. *quid egiſti?* GE. *emunxi argento ſenes.*
A. *Satin' eſt id?* G. *neſcio hercle: tantum iuſſu' ſum.*
AN. *Eho verbero, aliud mihi reſpondes, ac rogo?*
GE. *Quid ergo narras?* AN. *quid ego narrē? opera tua ad*
Reſtim mihi quidem res redijt planiſſume:
Vt te quidem omnes dij, deæq́ꝫ, ſuperi, inferi
Malis exemplis perdant. hem, ſi quid velis,
Huic mandes, qui te ad ſcopulum è tranquillo inferat.
Quid minus vtile fuit, quàm hoc vlcus tangere,
Aut nominare vxorem? iniecta eſt ſpes patri,
Poſſe illam extrudi. cedo, nunc porro Phormio
Dotem ſi accipiet, vxor ducenda eſt domum:
Quid fiet? GE. *enim non ducet.* AN. *noui: ceterum*
Cum argentum repetent, noſtra cauſa ſcilicet
In neruom potius ibit. GE. *nihil eſt Antipho,*
Quin male narrando poſſit deprauarier.
Tu id, quod boni eſt, excerpis: dicis, quod mali eſt.
Audi nunc contra iam. ſi argentum acceperit,
Ducenda eſt vxor, vt ais: concedo tibi:
Spatium quidem tandem apparandis nuptijs,
Vocandi, ſacrificandi dabitur paululum:
Interea amici, quod polliciti ſunt, dabunt:

Id ile iſtis reddet. AN. *quã ob rẽ? aut quid dicet?* G. *rogas?*
Quot res? poſtilla monſtra euenerunt mihi:
Introÿt in ædes ater alienus canis.
Anguis per impluuium decidit de tegulis:
Gallina cecinit: interdixit hariolus,
Haruſpex vetuit ante brumam aliquid noui
Negoti incipere; quæ cauſa eſt iuſtiſſima.
Hæc fient. AN. *vt modo fiant.* GE. *fiet: me vide.*
Pater exit: abi, dic, eſſe argentum, Phædria.

ACTVS IIII. SCENA V.

ARGVMENTVM.

Colloquuntur ſenes de tradendo Phormioni argento. Chremes Demiphonem inſtigat, vt argentum ſoluere feſtinet.

Iambici Quadrati Acatalectici.

DEMIPHO, GETA, CHREMES.

D. *Quiđ Victus eſto inquam: ego curabo, ne quid verborum duint.*
Hoc temere nunquam amittam ego à me, quin mihi teſtes adhibeam,
Cum dem: & quam ob rem dem, commemorabo. GE. *vt cautus eſt, vbi nil opu'ſt.*
CH. *Atqui ita opus eſt facto: at matura, dum lubido ea dem hæc manet:*
Nam ſi altera illa magis inſtabit, forſitan nos reiciat.
GE. *Rem ipſam putaſti.* DE. *duc me ad eum ergo.* GE. *non moror.* CH. *vbi hoc egeris,*
Tranſito ad vxorem meam, vt conueniat hanc prius, quàm hinc abit:
Dicat eam dare nos Phormioni nuptum, ne ſuccẽſeat
Et magis eſſe illum idoneum, qui ipſi ſit familiarior;
Nos noſtro officio nihil egreſſos eſſe; quantum is voluerit,

Datum eſſe dotis. DE. *quid, malum, tua id refert?* C. *magni Demipho.*

DE. *Non ſat, tuum officium te feciſſe, ſi non id fama approbat?*

CH. *Volo ipſius quoque voluntate hoc fieri, ne ſe eiectam putet.*

DE. *Idem ego iſtuc facere poſſum.* CH. *mulier mulieri magiˀ congruet.*

DE. *Rogabo.* CH. *vbi nũc illas ego reperire poſſim, cogito.*

ACTVS V. SCENA I.

ARGVMENTVM.

Hæc ſcena continet mutuam agnitionem Sophronæ nutricis & Chremetis. Chremes ex eadem nutrice diſcit, filiam ſuam Phanium nuptam eſſe Antiphoni, quæ res ingentem ei lætitiam affert: cauet item ne vxor hoc reſciſcat. Octonarij, in quibuſdã penultima longa, & interdum Iambici Trochaicis miſti. Dimeter vnus Catalecticus.

SOPHRONA, CHREMES.

S. *Quid agam? quem amicum inueniam mihi miſera? aut cui conſilia*

Hæc referam? aut vnde nunc mihi auxilium petam? nam vereor,

Hera ne ob meum ſuaſum indigne iniuria afficiatur:

Ita patrẽ adoleſcentis facta hæc tolerare audio violẽter.

C. *Nam quæ hæc eſt anus exanimata, à fratre quæ egreſſa eſt meo?*

SO. *Quod vt facerem, me egeſtas impulit; cum ſcirem infirmas*

Haſce eſſe nuptias; vt id conſulerem, interea vita

Vt in tuto foret. CH. *certe ædepol, niſi me animus fallit,*

Aut parum oculi proſpiciunt, meæ nutricem gnatæ video.

SO. *Neque ille inueſtigatur.* CH. *quid agam?* SO. *qui*

eſt

eſt eiu' pater. CH. *adeon',*

An maneo,dum ea,quæ loquitur,magis cognoſco? SO. *quòd ſi eum nunc*

Reperire poſſim,nihil eſt,quod verear. CH. *ea ipſa eſt. conloquar.*

SO. *Quis hic loquitur?* CH. *Sophrona.* S. *& meum nomen nominat?* CH. *ad me reſpice.*

SO. *Dij obſecro vos: éſtne hic Stilpho?* CH. *nôn.* SO. *negas?*

C. *Cõcede hinc paululũ à foribus iſtorsũ ſodes Sophrona.*

Ne me iſtoc poſthac nomine appellaſſis. SO. *quid? non is obſecro es,*

Quem ſemper te eſſe dictitaſti? CH. *ſt.* SO. *quid has metuis fores?*

CH. *Concluſam hic habeo vxorem ſæuam: verum iſtoc de nomine*

Eo perperam olim dixi,ne vos forte imprudentes foris

Effutiretis,atque id porro aliquà vxor mea reſciſceret.

SO. *Hem iſtoc pol nos te hic inuenire miſeræ nunquam potuimus.*

CH. *Eho dic mihi,quid tibi rei eſt cum familia hac,vnde exis?aut vbi*

Illæ ſunt? SO. *miſeram me.* CH. *hem quid eſt? viuunt ne?* SO. *viuit gnata.*

Matrẽ ipſam ex ægritudine miſerã mors cõſecuta eſt.

CH. *Male factum.* SO. *ego autem,quæ eſſem anus deſerta,egens,ignota,*

Vt potui virginem nuptum locaui huic adoleſcenti,

Harum qui eſt dominus ædium. CH. *Antiphonine?* S. *hem iſti ipſi.* CH. *quid?*

Duáſne is vxores habet? SO. *au obſecro,vnam ille quidem hanc ſolam.*

CH. *Quid illa altera, quæ dicitur cognata?* SO. *hæc ergo eſt.* CH. *quid ais?*

SO. *Cōpoſito eſt factū, quo modo hāc amās habere poſſet*
Sine dote. CH. *dij voſtram fidē, quàm ſæpe forte temere*
Eueniunt, quæ nō audeas optare? offendi adueniens,
Quicū volebam, atque vt volebam, conlocatam filiam.
Quod nos ābo opere maxumo dabamus operā, vt fieret,
Sine noſtra cura maxuma, ſua cura hæc ſola fecit.

SO. *Nūc qd facto eſt opus, vide. pater adoleſcētis venit,*
Eúmque animo iniquo hoc oppido ferre aiunt. C. *nihil pericli eſt.*
Sed per deos atque homines, meam eſſe hanc, caue reſciſcat quiſquam.

SO. *Nemo ex me ſcibit.* C. *ſequere me: intus cetera audies.*

ACTVS V. SCENA II.

ARGVMENTVM.

Demipho ſeipſum excuſat, quòd dum auaritiæ maculam ſtudet effugere, in ſtultitiæ reprehenſionem inciderit. Dolet enim Phormioni datum eſſe argentum. Iambici Tetrametri Catalectici.

DEMIPHO, GETA.

D. *Nos noſtrapte culpa facimus, vt malos expediat eſſe,*
Dum nimium dici nos bonos ſtudemus & benignos.
Ita fugias, ne præter caſam, aiunt. nónne id ſatis erat,
Accipere ab illo iniuriam? etiam argentum eſt vltro obiectum ei,
Vt ſit quî viuat, dum aliquid aliud flagitij conficiat.

GE. *Planiſſume.* DE. *his nunc præmium eſt, qui recta praua faciunt.*

GE. *Veriſſime.* D. *vt ſtultiſſime quidem illi rem geſſerimus.*

GE. *Modo vt hoc conſilio poſſiet diſcedi, vt iſtā ducat.*

DE. *Etiámne id dubium eſt?* GE. *haud ſcio hercle, vt homo eſt, an mutet animum.*

D. *Hem, mutet autem?* GE. *neſcio: verum, ſi forte, dico.*

DE. *Ita faciam, vt frater cenſuit; vxorem huc eiu' adducam,*

Cũ iſta vt loquatur, abi Geta: prænũcia hãc venturam.

GE. *Argentum inuẽtum eſt Phædriæ: de iurgio ſiletur:*

Prouiſum eſt, ne in præſentia hæc hinc abeat: quid nunc porro?

Quid fiet? in eodem luto hæſitas: vorſuram ſoluis

Geta: præſens quod fuerat malum, in diem abijt: plagæ creſcunt,

Niſi proſpicis. nũc hinc domũ ibo, ac Phanium edocebo,

Ne quid vereatur Phormionem, aut eiu' orationem.

ACTVS V. SCENA III.

ARGVMENTVM.

Apud Demiphonem queritur Nauſiſtrata, ſuum viri Chremetis negligentia minui patrimonium.

Octonarij, ex quibus alij Catalectici, alij Acatalectici.

DEMIPHO, NAVSISTRATA, CHREMES.

DE. *Agedum, vt ſoles Nauſiſtrata, fac illa vt placetur nobis;*

Vt ſua voluntate id, quod eſt faciundum, faciat. NA. *faciam.*

DE. *Pariter nũc opa me adiuues, ac dudũ re opitulata es.*

NA. *Factum volo: ac pol queo minu' viri culpa, quàm me dignum eſt.*

DE. *Quid autem?* NA. *quia pol mei patris bene parta indiligenter*

Tutatur: nam ex his prædijs talenta argenti bina

Capiebat ſtatim. hem, vir viro quid præſtat. DE. *bina quæſo?*

NA. *Ac rebus vilioribu' multo, tamē talēta bina.* DE. *hui.*

NA. *Quid hæc videntur?* DE. *ſcilicet.* NA. *virum me natam vellem:*

Ego oſtenderem. DE. *certe ſcio.* NA. *quo pacto.* DE. *parce ſodes,*

Vt poſſis cum illa; ne te adoleſcens mulier defatiget.

NA. *Faciam, vt iubes: ſed meum virum abs te exire video.* CH. *hem Demipho,*

Iam illi datum eſt argentum? DE. *curaui illico.* CH. *nollem datum.*

Hei, video vxorem: pene plus, quàm ſat erat. DE. *cur nolles Chreme?*

CH. *Iam recte.* DE. *quid tu? ecquid locutus cum iſta es, quamobrem hanc ducimus?*

CH. *Tranſegi.* DE. *quid ait tandem?* CH. *adduci non poteſt.* DE. *quid non poteſt?*

CH. *Quia vterque vtrique eſt cordi.* DE. *quid iſtuc noſtra?* CH. *magni. præter hæc,*

Cognatum comperi eſſe nobis. DE. *quid? deliras?* CH. *ſic erit:*

Non temere dico: redi mecum in memoriam. DE. *ſátin' ne ſanus es?*

NA. *Au, obſecro vide, ne in cognatam pecces.* DE. *non eſt.* CH. *ne nega:*

Patri' nomen aliud dictum eſt: hoc tu erraſti. D. *non norat patrem?*

CH. *Norat.* DE. *cur aliud dixit?* CH. *nunquam hodie concedes mihi, neque*

Intelleges? DE. *ſi tu nil narres.* CH. *pergis?* NA. *miror quid hoc ſiet.*

DE. *Equidem hercle neſcio.* CH. *vin' ſcire? at ita me ſeruet Iupiter,*

Vt propior illi, quàm ego ſum, ac tu, nemo eſt homo. DE. *dij voſtram fidem:*

Eamus ad ipſam vnà omnes nos: aut ſcire, aut neſcire hoc volo. CH. *ah.*

DE. *Quid eſt?* C. *itáne paruam mihi fidem eſſe apud te?* DE. *vin' me credere?*

Vin' ſatis quæſitũ mihi iſtuc eſſe? age fiat. quid illa filia

Amici noſtri, quid futurum eſt? CH. *recte.* DE. *hanc igitur mittimus?*

CH. *Quid ni?* DE. *illa maneat?* CH. *ſic.* DE. *ire igitur tibi licet Nauſiſtrata.*

NA. *Sic pol commodius eſſe in omnes arbitror, quàm vt cœperas,*

Manere hanc: nam perliberalis viſa eſt, cũ vidi, mihi.

DE. *Quid iſtuc negotij eſt?* CH. *iámne operuit oſtium?* DE. *iam.* CH. *o Iupiter,*

Dij nos reſpiciunt: gnatam inueni nuptam cum tuo filio. DE. *hem,*

Quo pacto id potuit? CH. *non ſatis tutus eſt ad narrandum hic locus.*

DE. *At tu intro abi.* CH. *heus, ne filij noſtri quidem hoc reſciſcant, volo.*

ACTVS V. SCENA IIII.

ARGVMENTVM.

Antipho redemptam Phædriæ amicam gratulatur: ſeque inuolutum his malis queritur, vnde expediri nequeat.

Iambici Quadrati Catalectici.

ANTIPHO.

AN. *LÆtu'ſum, vt vt meæ res ſeſe habent, fratri obtigiſſe quod volt.*

Quam ſcitũ eſt, eiuſmodi parare in animo cupiditates,

Quas, cum res aduorſæ ſient, paulo mederi poſſis.
Hic ſimul argentum repperit, cura ſeſe expediuit:
Ego nullo poſſum remedio me euoluere ex his turbis,
Quin, ſi hoc celetur, in metu; ſin pateſit, in probro ſim.
Neque me domũ nunc reciperẽ, ni mihi eſſet ſpes oſtẽſa
Huiuſce habẽdæ. ſed vbinã Getam inuenire poſſum, vt
Rogẽ, quod tẽpus conueniendi patris me capere iubeat?

ACTVS V. SCENA V.

ARGVMENTVM.

Adnumeratam eſſe lenoni pecuniam narrat Phormio, & quaſi re bene geſta, nunc ſe curaturum cuticulam dicit.

Iambici Octonarij Acatalectici.

PHORMIO, ANTIPHO.

PH. *ARgentum accepi, tradidi lenoni: abduxi mulierem:*
Curaui, propria eã Phædria vt potiretur: nam emiſſa eſt manu:
Nunc vna res mihi etiã reſtat, quæ eſt conficiunda, otiũ
A ſenibus ad potandum vt habeam: nam aliquot hos ſumam dies.
AN. *Sed Phormio eſt: quid ais?* PH. *quid?* AN. *quidnam nunc facturus Phædria?*
Quo pacto ſatietatem amoris ait ſe velle ſumere?
PH. *Viciſſim parteis tuas acturus eſt.* AN. *quas?* PH. *vt fugitet patrem:*
Te ſuã rogauit rurſũ vt ageres cauſam, vt pro ſe diceres:
Nam potaturus eſt apud me: ego me ire ſenibus Suniũ
Dicam ad mercatum, ancillulam emptum, quam dudum dixit Geta;
Ne, cum hic non videant me, conficere credant argentum ſuum.

Sed

Sed oſtium concrepuit abs te. AN. *vide, quis egreditur.*
PH. *Geta eſt.*

ACTVS V. SCENA VI.

ARGVMENTVM.

Geta Antiphoni nunciat Phanium inuentā eſſe Chremetis filiam. Throchaici Tetrametri Catalectici.

GETA, ANTIPHO, PHORMIO.

GE. O *Fortuna, o fors fortuna, quātis commoditatibus,*
Quàm ſubito hero meo Antiphoni ope veſtra hunc oneraſtis diem:
AN. *Quidnam hic ſibi volt?* GE. *nóſque amicos eiu' exoneraſtis metu?*
Sed ego nunc mihi ceſſo, qui non humerum hunc onero pallio;
Atque hominem propero inuenire, vt hæc, quæ contigerint, ſciat?
AN. *Num tu intellegi' quid hic narret?* PH. *num tu?* AN. *nil.* P. *tantundem ego.*
GE. *Ad lenonem hinc ire pergam: ibi nunc ſunt.* AN. *heus Geta.* GE. *hem tibi.*
Num mirum, aut nouum eſt, reuocari, curſum cum inſtitueris? AN. *Geta.*
GE. *Pergit: hercle nunquam tu tuo odio vinces me.* AN. *non manes?* GE. *Vapulabis. curialis vernula eſt, qui me vocat.*
AN. *Id tibi quidem iam fiet, niſi reſiſtis, verbero.*
GE. *Familiariorē oportet eſſe hunc, qui minitat malum:*
Sed iſne eſt, quem quæro, an non? ipſu' eſt. PH. *congredere actutum.* AN. *quid eſt?*
G. *O omnium, quantum eſt, qui viuant, hominum homo honoratiſſime:*

Nam

Nam ſine controuerſiâ à dijs ſolùs diligere Antipho.

AN. *Ita velim: ſed quì iſtuc credam ita eſſe, mihi dici velim.*

GE. *Satin' eſt, ſi te delibutum gaudio reddo?* AN. *enicas.*

PH. *Quin tu hinc pollicitationes aufer, &, quod fers, cedo.* GE. *oh,*

Tu quoq; hic aderas Phormio? PH. *aderam: ſed ceſſas?* GE. *accipe, hem.*

Vt modo argentum dedimus tibi apud forum, recta domum

Sumu' profecti: interea mittit herus me ad vxorẽ tuam.

AN. *Quamobrem?* G. *omitto proloqui: nam nihil ad hanc rem eſt Antipho.*

Vbi in gynaceũ ire occipio, puer ad me accurrit Mida:

Pone apprehendit pallio, reſupinat: reſpicio: rogo,

Quamobrem retineat me: ait eſſe vetitum intro ad heram accedere:

Sophrona modo fratrem huc, inquit, ſenis introduxit Chremem,

Eúmq; nũc eſſe intus cũ illis. hoc vbi ego audiui, ad fores

Suſpenſo gradu placide ire perrexi: acceſſi: aſtiti:

Animam compreſſi: aurem admoui: ita animum cœpi attendere,

Hoc modo ſermonem captans. AN. *euge Geta.* G. *hic pulcherrimum*

Facinus audiui: itaque pene hercle exclamaui gaudio.

PH. *Quod?* G. *quodnam arbitrare?* AN. *neſcio.* GE. *atqui mirificiſſimum:*

Patruus tuus eſt pater inuentus Phanio vxori tuæ. AN. *hem,*

Quid ais? G. *cum eiu' olim conſueuit matre in Lemno clanculum.*

PH. *Som*

PH.*Somnium: vtin' hæc ignoraret ſuum patrem?* GE. *aliquid credito*
Phormio eſſe cauſæ: ſed me cenſen' potuiſſe omnia
Intellegere extra oſtiũ, intus quæ inter ſeſe ipſi egerint?
PH. *Atque hercle ego quoque illam audiui fabulam.* GE. *imo etiam dabo,*
Quo magi' credas. patruus interea inde huc egreditur foras:
Haud multo poſt cum patre idem recipit ſe intro denuo:
Ait vterque tibi poteſtatem eius habendæ ſe dare:
Denique ego ſum miſſus, te vt requirerem, atque adducerem.
AN.*Hem, quin ergo? rape me: ceſſas?* GE.*fecero.* AN.*o mi Phormio*
Vale. PH.*vale Antipho: bene, ita me dij ament, factum: & gaudeo.*
PH.*Tantam fortunam de improuiſo eſſe his datam?*
Summa eludendi occaſio eſt mihi nunc ſenes,
Et Phædriæ curam adimere argentariam,
Ne cuiquam ſuorum æqualium ſupplex ſiet:
Nam idem hoc argentum ita vt datum eſt ingratijs,
His datum erit: hoc qui cogam, re ipſa reperi.
Nunc geſtus mihi, voltúſque eſt capiundus nouus.
Sed hinc concedam in angiportum hunc proxumum:
Inde hiſce oſtendam me, vbi erunt egreſſi foras:
Quò me aſſimularam ire ad me mercatum, non eo.

ACTVS V. SCENA VII.

ARGVMENTVM.

Cognita Phanio, ſenes à Phormione pecuniam repetunt: Phormio negat ſe redditurum. Hinc contentio inter eos oritur.

Trimetri.

CH. *Monſtri, ita me dij ament, ſimile.* PH. *inieci ſcrupulum.* DE. *hem,*
Hiccine vt à nobis hoc tantum argenti auferat,
Tam aperte irridens? emori hercle ſatius eſt:
Animo virili præſentique vt ſis, para.
Vides tuum peccatum eſſe elatum foras,
Neque iam id celare poſſe te vxorem tuam:
Nunc quod ipſa ex alijs auditura ſit Chreme,
Id noſmet indicare placabilius eſt.
Tum hunc impuratum poterimus noſtro modo
Vlciſci. PH. *at at, niſi mihi proſpicio, hæreo:*
Hi gladiatorio animo ad me affectant viam.
CH. *At vereor, vt placari poſſit.* DE. *bono animo es:*
Ego redigam vos in gratiam, hoc fretus Chreme,
Cum è medio exceſſit, vnde hæc ſuſcepta eſt tibi.
PH. *Itáne mecum agitis? ſatis aſtute aggredimini:*
Non hercle ex re iſtiu' me inſtigaſti Demipho.
An tu, vbi peregre, tibi quod lubitum fuit, feceris,
Neque huius ſis veritus fœminæ primariæ,
Nouo modo ei quin faceres contumelias,
Venias nunc precibus lautum peccatum tuum?
Hiſce ego illam dictis ita tibi incenſam dabo,
Vt ne reſtinguas, lacrumis ſi extillaueris.
DE. *Malum, quod iſti dij, deáque omnes duint.*
Tantáne affectum hominem quenquam eſſe audacia?
Nónne hoc publicitùs ſcelus hinc deportarier
In ſolas terras? CH. *in id redactus ſum loci,*
Vt neſciam prorſus, quid agam cum illo. D. *ego ſcio:*
In ius eamus. PH. *in ius? huc, ſi quid lubet.*
DE. *Aſſequere, ac retine, dum huc ego ſeruos euoco.*
CH. *Enim ſolu' nequeo: accurre huc.* P. *vna iniuria eſt*
Tecum. CH. *lege agito ergo.* PH. *altera eſt tecum Chreme.*

DE. *Rape*

DE. *Rape hunc.* PH. *itáne agitis? enimuero voce eſt opus.*
Nauſiſtrata exi. CH. *os opprime.* D. *impurum vide,*
Quantum valet. PH. *Nauſiſtrata inquã.* CH. *nõ taces?*
PH. *Taceam?* D. *ni ſequitur, pugnos in ventrem ingere.*
PH. *Vel oculum exculpe: eſt, vbi vos vlciſcar probe.*

ACTVS V. SCENA VIII.

ARGVMENTVM.

Phormio Chremetem prodit vxori de altera coniuge: Chremes grauiter obiurgatur: Phormio exultat tam probè ſe vltum eſſe ſenes: Demipho pro fratre intercedit, & orat, vt huic vxor factum cõdonet. Ea neque ſe ignoſcere dicit, neque promittere quicquam, ſed filij iudicio permittere omnia. Senarij, & Octonarij.

NAVSISTRATA, CHREMES, PHORMIO, DEMIPHO.

N. QVi nominat me? CH. *hem.* NA. *quid iſtuc turbæ eſt obſecro*
Mi vir? PH. *hem quid nunc obticuiſti?* NA. *quis hic homo eſt?*
Non mihi reſpondes? PH. *hiccine vt reſpondeat?*
Qui hercle, vbi ſit, neſcit. C. *caue iſti quidquã creduas.*
PH. *Abi: tange: ſi non totus friget, me enica.*
CH. *Nihil eſt.* NA. *quid ergo eſt? quid iſtic narrat?* PH. *iam ſcies:*
Auſculta. CH. *pergin' credere?* NA. *quid ego obſecro*
Huic credam, qui nil dixit? PH. *delirat miſer*
Timore. NA. *non pol temere eſt, quod tu tam times.*
CH. *Ego timeo?* PH. *recte ſane: quando nihil times,*
Et hoc nihil eſt, quod dico ego, tu narra. DE. *ſcelus,*
Tibi narret? PH. *eho tu, factum eſt abs te ſedulo*
Pro fratre. NA. *mi vir non mihi narras?* CH. *at.* NA. *quid at?*
CH. *Non opus eſt dicto.* P. *tibi quidem: at ſcito huic opu'ſt.*

In Lemno. CH. *hem quid ais?* D. *non taces?* PH. *clam te.* CH. *hei mihi.*

PH. *Vxorem duxit.* NA. *mi homo dij melius duint.*
PH. *Sic factum eſt.* NA. *perij miſera.* PH. *& inde filiam*
Suſcepit iam vnã, dum tu dormis. CH. *quid agimus?*
NA. *Pro dij immortales, facinus indignum, & malum.*
PH. *Hoc actum eſt.* NA. *an quidquam hodie eſt factũ indignius?*
Qui mi, vbi ad vxores ventum eſt, tum fiunt ſenes.
Demipho, te appello: nam me cũ hoc ipſo diſtædet loqui.
Hæccine erant itiones crebræ, & manſiones diutinæ
Lemni? hæccine erat, quæ noſtros fructus minuebat, vilitas?
DE. *Ego Nauſiſtrata eſſe in hac re culpam meritam non nego,*
Sed eam, quæ ſit ignoſcenda. PH. *verba fiunt mortuo.*
DE. *Nam neque neglegentia tua, neq; odio id fecit tuo,*
Vinolẽtus fere ab hinc annos quindecim mulierculam
Eam compreſſit vnde hæc nata eſt, neque poſt illa vnquam attigit.
Ea mortem obijt: è medio abijt: qui fit in re hac ſcrupulus?
Quam ob rem te oro, vt alia facta tua ſunt, æquo animo hoc feras.
NA. *Quid ego æquo animo? cupio miſera in hac re iam defungier.*
Sed quid ſperem? ætate porro minu' peccaturũ putem?
Iam tum erat ſenex, ſenectus ſi verecundos facit.
An mea forma, atque ætas nunc magis expetenda eſt Demipho?
Quid mihi affers, quam ob rem expectem, aut ſperem porro non fore?

P. *Exe*

P. *Exequias Chremeti,quibus cõmodũ ire,hẽ tẽpus eſt.*
Sic dabo:age age nunc, Phormionẽ,qui volet,laceſſito:
Faxo tali eum mactatum,atque hic eſt,infortunio.
Redeat ſane in gratiam:iam ſupplicij ſatis eſt mihi.
Habet hæc,ei quod,dũ viuat,vſq; ad aurẽ obganniat.
N. *At meo merito credo.q̃d ego nũc cõmemorẽ Demipho*
Singillatim,qualis in iſtũ fuerim? D. *noui æque omnia*
Tecum. NA. *meritõ meo hoc videtur factum?* D. *minime gentium:*
Verũ,quando iam accuſando fieri infectum non poteſt,
Ignoſce:orat,confitetur,purgat:quid vis amplius?
PH. *Enimuero,prius quàm hæc dat veniam,mihi proſpiciam & Phædriæ.*
Heus Nauſiſtrata,prius quàm huic reſpondes temere, audi. NA. *quid eſt?*
PH. *Ego minas triginta ab iſto per fallaciam abſtuli:*
Eas dedi tuo gnato.is pro ſua amica lenoni dedit.
C. *Hem quid ais?* N. *adeon' indignũ tibi videtur,filius*
Homo adoleſcẽs vnã ſi habet amicam?tu vxores duas.
Nil pudere?quo ore illum obiurgabis?reſponde mihi.
D. *Faciet,vt voles.* N. *imo,vt iam ſcias meã ſententiam,*
Neque ego ignoſco,neque promitto quidquam, neque reſpondeo,
Prius quàm gnatum video:eius iudicio permitto omnia:is
Quod iubebit,faciam. PH. *mulier ſapiens es Nauſiſtrata.*
NA. *Satin' id eſt tibi?* PH. *imo vero pulchre diſcedo,& probe,*
Et præter ſpem. NA. *tu tuum nomen dic quod eſt.* PH. *min'? Phormio,*
Veſtræ familiæ hercle amicus,& tuo ſummus Phædriæ.

NA. *Phormio, at ego ecaſtor poſthac tibi, quod potero, & quæ voles,*
Faciámque, & dicam. PH. *benigne dicis.* NA. *pol meritum eſt tuum.*
PH. *Vin' primum hodie facere, quod ego gaudeam Nauſiſtrata,*
Et quod tuo viro oculi doleant? NA. *cupio.* PH. *me ad cœnam voca.*
NA. *Pol vero voco.* D. *eamus intro hinc.* NA. *fiat: ſed vbi eſt Phædria,*
Iudex noſter? PH. *iam hic faxo aderit. Vos valete, & plaudite.*

FABVLAE INTERLOCVTORES.

PHILOTIS	*meretrix,*
SYRA	*anus,*
PARMENO	*ſeruus,*
LACHES	*ſenex,*
SOSTRATA	*mulier,*
PHIDIPPVS	*ſenex,*
PAMPHILVS	*adoleſcens,*
MYRRHINA	*mulier,*
SOSIA	*ſeruus,*
BACCHIS	*meretrix.*

ACTA

Hecyra Terentij.

ACTA LVDIS ROMANIS SEX. IVLIO CAES. CN. CORNELIO DOLABELLA, AEDIL. CVR. NON EST PERACTA TOTA. MODOS FECIT FLACCVS CLAVDII TIBIIS PARILIB. CN. OCTAVIO, T. MANLIO COS. RELATA EST ITERVM LVDIS FVNEBRIBVS. RELATA EST TERTIO Q. FVLVIO, L. MARCIO AEDILIBVS CVRVLIBVS.

C. SVLPICII APOLLINARIS PERIOCHA. *Senarij.*

VXorem duxit Pamphilus Philumenam,
Cui quondam ignorans virgini vitium obtulit:
Eiúsque per vim quem detraxit annulũ,
Dederat amicæ Bacchidi meretriculæ:
Dein profectus in Imbrum eſt: nuptam haud attigit.
Hanc mater vtero grauidam, ne id ſciat ſocrus
Vt ægram ad ſe transfert: reuertit Pamphilus:
Deprehendit partum: celat: vxorem tamen
Recipere non volt. pater incuſat Bacchidis
Amorem. dum ſe purgat Bacchis, annulum
Mater vitiatæ forte agnoſcit Myrrhina.
Vxorem recipit Pamphilus cum filio.

PROLOGVS. *Senarij.*

HEcyra eſt huic nomen fabulæ. hæc cum data
Eſt noua, nouũ interuenit vitium, & calamitas,
Ut neque ſpectari, neque cognoſci potuerit:
Ita populus ſtudio ſtupidus in funambulo
Animum occuparat. nunc hæc plane eſt pro noua:
Et is, qui ſcripſit hanc, ob eam rem noluit
Iterum referre, vt iterum poſſit vendere.
Alias cognoſtis eius: quæſo hanc noſcite.
Orator ad vos venio ornatu prologi.
Sinite exorator ſim, eodem vt iure vti ſenem
Liceat, quo iure ſum vſus adoleſcentior,
Nouas qui exactas feci vt inueteraſcerent,
Ne cum poeta ſcriptura euaneſceret.
In his, quas primum Cæcilij didici nouas,
Partim ſum earum exactus, partim vix ſteti.
Quia ſcibam dubiam fortunam eſſe ſcenicam,
Spe incerta, certum mihi laborem ſuſtuli.
Eaſdem agere cœpi, vt ab eodem alias diſcerem
Nouas ſtudioſe, ne illum ab ſtudio abducerem.
Perfeci, vt ſpectarentur. vbi ſunt cognitæ,
Placitæ ſunt. ita poetam reſtitui in locum,
Prope iam remotum iniuria aduerſarium
Ab ſtudio, atque ab labore, atque ab arte muſica.
Quòd ſi ſcripturam ſpreuiſſem in præſentia, &
In deterrendo voluiſſem operam ſumere,
Ut in otio eſſet, potius quàm in negotio:
Deterruiſſem facile, ne alias ſcriberet.
Nunc quid petam, mea cauſa, æquo animo attendite.
Hecyram ad vos refero, quam mihi per ſilentium
Nunquã agere licitũ eſt, ita eam oppreſſit calamitas.
Eam calamitatem veſtra intellegentia

Sedabit, ſi erit adiutrix noſtra induſtria.
Cum primum eam agere cœpi, pugilum gloria,
Funambuli eodem acceſſit expectatio:
Comitum conuentus, ſtudium, clamor mulierum
Fecere, vt ante tempus exirem foras.
Vetere in noua cœpi vti conſuetudine,
In experiundo vt eſſem: refero denuo;
Primo actu placeo: cum interea rumor venit,
Datum iri gladiatores: populus conuolat:
Tumultuantur, clamant, pugnant de loco:
Interea ego meum non potui tutari locum.
Nunc turba nulla eſt: otium, & ſilentium eſt:
Agendi tempus mihi datum eſt: vobis datur
Poteſtas condecorandi ludos ſcenicos.
Nolite ſinere per vos artem muſicam
Recidere ad paucos: facite, vt veſtra auctoritas
Meæ auctoritati fautrix, adiutrixq́ue ſit.
Si nunquam auare ſtatui pretium arti meæ,
Et eum eſſe quæſtum in animum induxi maxumum,
Quammaxume ſeruire voſtris commodis:
Sinite impetrare me, qui in tutelam meam
Studium ſuum, & ſe in voſtram commiſit fidem,
Ne eum circumuentum inique iniqui irrideant.
Mea cauſa cauſam hanc accipite, & ſilentium
Date, vt lubeat ſcribere alijs, mihique vt diſcere
Nouas expediat, poſthac pretio emptas meo.

ACTVS I. SCENA I.

ARGVMENTVM.

Philotis & Syra indignè ferunt Pamphilum vxorem duxiſſe, relicta quam amare videbatur Bacchide: & protaticæ ſunt perſonæ: nam extra fabulæ argumentum inducuntur, vt Parmenoni detur occaſio commemorandi argumenti. Senarij.

PHILOTIS, SYRA.

PH. PEr pol quàm paucos reperias meretricibus
Fideleis euenire amatores Syra.
Vel hic Pamphilus iurabat quoties Bacchidi,
Quàm ſanctè, vt quiuis facile poſſet credere,
Nunquam illa viua ducturum vxorem domum:
Hem duxit. SY. ergo propterea te ſedulo
Et moneo, & hortor, ne cuiuſquam miſereat,
Quin ſpolies, mutiles, laceres, quemquem nacta ſis.
PH. Utin' eximium neminem habeam? SY. neminē:
Nam nemo illorum quiſquam, ſcito, ad te venit,
Quin ita paret ſeſe, abs te vt blanditijs ſuis
Quamminimo pretio ſuam voluptatem expleat.
Hiſcine tu amabo non contrà inſidiabere?
PH. Tamen eandem pol eſſe omnibus, iniurium eſt.
SY. Iniurium eſt autem vlciſci aduorſarios?
Aut quà via captent te illi, eadem ipſos capi?
Eheu me miſeram, cur non aut iſtæc mihi
Aetas & forma eſt, aut tibi hæc ſententia?

ACTVS I. SCENA II.

ARGVMENTVM.

Redeunti peregrè Philoti Parmeno totius narrat argumentum fabulæ. Senarij.

PARMENO, PHILOTIS, SYRA.

PA. SEnex ſi quæret me, modo iſſe dicito
Ad portum percontatum aduentū Pamphili.
Audin', quid dicam, Scirte? ſi quæret me, vti
Tum dicas: ſi non quæret, nullus dixeris;
Alias vt vti poſſim cauſa hac integra.
Sed videon' ego Philotium? vnde hæc aduenit?
Philotis, ſalue multum. PH. o ſalue Parmeno.
SY. Salue mecaſtor Parmeno. PA. & tu ædepol Syra.
Dic mihi Philoti, vbi te oblectaſti tam diu?

PH.

PH. *Minime me equidem oblectaui, quæ cum milite*
Corinthum hinc ſum profecta inhumaniſſimo:
Biennium ibi perpetuum miſera illum tuli.
PA. *Ædepol te deſiderium Athenarum arbitror*
Philotium cepiſſe ſæpe, & te tuum
Conſilium contempſiſſe. PH. *non dici poteſt,*
Quàm cupida eram huc redeundi, abeundi à milite,
Vóſque hic videndi, antiqua vt conſuetudine
Agitarem inter vos libere conuiuium:
Nam illi haud licebat niſi præfinito loqui
Quæ illi placerent. PA. *haud opinor commode*
Finem ſtatuiſſe orationi militem.
PH. *Sed quid negoti hoc? modo quæ narrauit mihi*
Hic intus Bacchis? quod ego nunquam credidi
Fore, vt ille hac viua poſſet animum inducere
Vxorẽ habere. PA. *habere autẽ.* PH. *eho tu, an non habet?*
PA. *Habet, ſed firmæ hæ vereor vt ſint nuptiæ.*
PH. *Ita dij déæque faxint, ſi in rem eſt Bacchidis.*
Sed qui iſtuc credam ita eſſe? dic mihi Parmeno.
PA. *Non eſt opus prolato: hoc percontarier*
Deſiſte. PH. *nempe ea cauſa, vt ne id fiat palam.*
Ita me dij bene ament haud propterea te rogo, vt
Hoc proferam, ſed tacita vt mecum gaudeam.
PA. *Nunquam dices tam commode, vt tergum meum*
Tuam in fidem committam. PH. *ah noli Parmeno:*
Quaſi non tu multo malis narrare hoc mihi,
Quàm ego, quæ percõter, ſcire. PA. *vera hæc prædicat:*
Et mi illud vitium maxumum eſt: ſi mihi fidem
Das te tacituram, dicam. PH. *ad ingenium redis.*
Fidem do, loquere. PA. *auſculta.* PH. *iſtic ſum.* PA. *hanc Bacchidem*
Amabat, vt cum maxume, tum Pamphilus,

Cum pater, vxorem vt ducat, orare occipit:
Et hæc, communia omnium quæ ſunt patrum,
Senem ſe dicere eſſe, illum autem eſſe vnicum,
Præſidium velle ſe ſenectuti ſuæ.
Ille primo ſe negare: ſed poſtquam acrius
Pater inſtat, fecit animi vt incertus foret,
Pudorin' ánne amori obſequeretur magis.
Tundendo, atque odio denique effecit ſenex:
Deſpondit gnatam ei huius vicini proxumi.
Vſque illud viſum eſt Pamphilo neutiquam graue,
Donec iam in ipſis nuptijs. poſtquam videt
Paratas, nec moram vllam, quin ducat, daris
Ibi demum ita ægre tulit, vt ipſam Bacchidem,
Si adeſſet, credo ibi eius commiſereſceret.
Vbicunque datum erat ſpatium ſolitudinis,
Vt conloqui mecum vna poſſet: Parmeno
Perij, quid ego egi? in quod me conieci malum?
Non potero hoc ferre Parmeno: perij miſer.
PH. *At te dij deæque perduint cum iſto odio Laches.*
PA. *Ad pauca vt redeam, vxorem deducit domum.*
Nocte illa prima virginem non attigit:
Quæ conſecuta eſt nox, eam nihilo magis.
PH. *Quid ais? cum virgine vnà adoleſcens cubuerit,*
Plus potus, illa ſe abſtinere vt potuerit?
Non veriſimile dicis: nec verum arbitror.
PA. *Credo ita videri tibi: nam nemo ad te venit,*
Niſi cupiens tui: ille inuitus illam duxerat.
PH. *Quid deinde fit?* PAR. *diebus ſane pauculis*
Poſt Pamphilus me ſolum ſeducit foras,
Narrátque, vt virgo à ſe integra etiam tum ſiet:
Séque antè, eam quam vxorem duxiſſet domum,
Speraſſe eas tolerare poſſe nuptias.

Sed quam decrerim me non poſſe diutius
Habere, eam ludibrio haberi Parmeno,
Quin integram itidem reddam, vt accepi à ſuis,
Neque honeſtum mihi, neque vtile ipſi virgini eſt.
PH. *Pium, ac pudicum ingenium narras Pamphili.*
PA. *Hoc ego proferre, incommodum eſſe mihi arbitror:*
Reddi patri autem, cui tu nihil dicas viti,
Superbum eſt: ſed illam ſpero, vbi hoc cognouerit,
Non poſſe ſe mecum eſſe, abituram denique.
PH. *Quid interea? ibátne ad Bacchidẽ?* PAR. *quotidie:*
Sed, vt fit, poſtquam hunc alienum ab ſeſe videt,
Maligna multo, & magis procax facta illico eſt.
PH. *Non æpol mirũ.* PAR. *atqui ea res multo maxume*
Diſiunxit illum ab illa, poſtquam & ipſe ſe,
Et illam, & hanc, quæ domi erat, cognouit ſatis,
Ad exemplum ambarum mores earum æſtimans.
Hæc, ita vti liberali eſſe ingenio decet,
Pudens, modeſta, incommoda, atque iniurias
Viri omneis ferre, & tegere contumelias.
Hic animus partim vxoris miſericordia
Deuictus, partim victus huius iniuria,
Paulatim elapſuſt Baccidi, atque huic tranſtulit
Amorem, poſtquam par ingenium nactus eſt.
Interea in Imbro moritur cognatus ſenex
Horunc, ea ad hos redibat lege hereditas.
Eò amantem inuitum Pamphilum extrudit pater.
Reliquit cum matre hic vxorem: nam ſenex
Rus abdidit ſe: huc raro in vrbem commeat.
PH. *Quid adhuc habent infirmitatis nuptiæ?*
PA. *Nunc audies. primum dies compluſculos*
Bene conueniebat ſane inter eas: interim
Miris modis odiſſe cœpit Soſtratam.

Neque

Neque lites vllæ inter eas, poſtulatio
Nunquam. PH. *quid igitur? Par. ſi quando ad eam acceſſerat*
Confabulatum, fugere è conſpectu illico,
Videre nolle. denique, vbi non quit pati,
Simulat ſe à matre accerſi ad rem diuinam, abit.
Vbi ibi eſt dies complureis, accerſi iubet.
Dixere cauſam tunc neſcio quam: iterum iubet:
Nemo remiſit. poſtquam accerſunt ſæpius,
Ægram eſſe ſimulant mulierem. noſtra illico
It viſere ad eam: admiſit nemo. hoc vbi ſenex
Reſciuit, heri ea cauſa rure aduenit huc,
Patrem continuo conuenit Philumenæ.
Quid egerint inter ſe, nondum etiam ſcio:
Niſi ſane curæ eſt, quorſum euenturum hoc ſiet:
Habes omnem rem: pergam quò cœpi hoc iter.
PH. *Et quidem ego: nam conſtitui cum quodam hoſpite*
Me eſſe illum conuenturam. PAR. *dij vortant bene*
Quod agas. PHI. *vale.* PAR. *& tu bene vale Philotiũ.*

ACTVS II. SCENA I.

ARGVMENTVM.

Soſtratam vxorem accuſat Laches, quòd nurum Philumenã duritie ſua & morum incommoditate domo eiecerit. Socrus contrà nihil tale à ſe patratum eſſe contendit.

Tetrametri partim Iambici Acatalectici, partim Trochaici Catalectici. Præterea aliquot Senarij.

LACHES, SOSTRATA.

LA. *PRo deum atque hominum fidem, quod hoc genus eſt, quæ hæc coniuratio,*
Ut omnes mulieres eadẽ æque ſtudeant, nolintq; omnia,
Neque declinatam quidquam ab aliarum ingenio vllam reperias:

Itaq

Itaque adeo vno animo omnes ſocrus oderūt nurus. viris
Eſſe aduorſas, æque ſtudium eſt, ſimilis eſt pertinacia.
In eodem omnes mihi vidētur ludo doctæ ad malitiā: &
Ei ludo, ſi vllus eſt, magiſtram hanc eſſe ſatis certo ſcio.
SO. *Me miſeram, quæ nunc, quamobrem accuſer, neſcio.* LA. *hem*
Tu neſcis? SO. *non, ita me dij bene ament mi Laches,*
Itáque vnà inter nos agere ætatem liceat. LA. *dij mala prohibeant.*
SO. *Méque abs te immerito eſſe accuſatam, poſt modo reſciſces.* LA. *ſcio.*
Te immerito? an quidquam pro iſtis factis dignum te dici poteſt,
Quæ me, & te, & familiam dedecoras, filio luctū paras?
Tum autē, ex amicis inimici vt ſint nobis affines, facis;
Qui illū decrerunt dignū, ſuos cui liberos committerēt.
Tu ſola exorere, quæ perturbas hæc tua impudentia.
S. *Egóne?* L. *tu inquam mulier, quæ me omnino lapidem, haud hominem putas.*
An, quia ruri eſſe crebro ſoleo, neſcire arbitramini,
Quo quiſque pacto hìc vitam veſtrorum exigat?
Multo melius, hic quæ fiunt, quàm illi vbi ſum aſſidue, ſcio:
Ideo quia, vti vos mihi domi eritis, proinde ego ero foris.
Iampridē equidē audiui cepiſſe odiū tui Philumenam:
Miniméque adeo mirum: & ni id feciſſet, magis mirum foret.
Sed nō credidi adeo, vt etiam totam hanc odiſſet domū:
Quod ſi ſciſſem, illa hic maneret potius, tu hinc iſſes foras.
At vide, quàm immerito ægritudo hæc oritur mi abs te Soſtrata.

Rus

Rus habitatum abij,concedens vobis,& rei ſeruiens,
Sumptus veſtros,otiúmque vt noſtra res poſſet pati,
Meo labori haud parcens, præter æquom atque ætatem meam.
Non te pro his curaſſe rebus,ne quid ægre eſſet mihi?
S. *Non mea opera,neque pol culpa euenit.* L. *imo maxume.*
Sola hic fuiſti:in te omnis hæret culpa ſola Soſtrata.
Quæ hic erant,curares;cum ego vos ſolui curis ceteris.
Cum puella anum ſuſcepiſſe inimicitias non pudet;
Illiu' dices culpa factum. S.*haud equidem dico mi Laches.*
L.*Gaudeo (ita me dij ament) gnati cauſa: nam de te quidem,*
Sati' ſcio,peccando detrimenti nil fieri poteſt.
S. *Qui ſcis,an ea cauſa mi vir me odiſſe aſſimulauerit,*
Vt cũ matre vnà plus eſſet? L. *quid ais? non ſigni ſat eſt,*
Quod heri nemo voluit viſentẽ te ad eam intromittere?
S. *Enim laſſam oppidò tum aiebant: eò ad eam non admiſſa ſum.*
L.*Tuos eſſe illi mores morbum magi',quàm vllã aliam rem arbitror:*
Et merito adeo:nam voſtrarũ nulla eſt,quin gnatũ velit
Ducere vxorem:& quæ vobis placita cõditio eſt,datur:
Vbi duxere impulſu voſtro,voſtro impulſu eaſdẽ exigũt.

ACTVS II. SCENA II.

ARGVMENTVM.

Laches remitti cupit nurum ſuam:pater Phidippus dicit non poſſe eam perdurare apud ſocrum abſente Pamphilo.

Iambici Tetrametri Catalectici.

PHIDIPPVS, LACHES, SOSTRATA.

P. *Etſi ſcio Philumena meum ius eſſe,vt te cogam,*
Quæ ego imperem facere:ego tamen patrio animo

mo victus faciam,
Ut tibi concedam, neque tuæ libidini aduorſabor.
L. Atque eccum Phidippum optume video: ex hoc iam ſcibo, quid ſit.
Phidippe, eſſe ego meis omnibus ſcio me apprime obſequentem:
Sed non adeo, ut facilitas mea illorum corrũpat animos.
Quòd ſi tu idem faceres, magis in rem & noſtram, & voſtram id eſſet.
Nunc video in illarum poteſtate eſſe te. P. eiá vero.
L. Adij te heri de filia: ut veni, itidem incertum amiſti.
Haud ita decet, ſi perpetuam vis eſſe affinitatem hanc,
Celare te iras. ſi quid eſt peccatum à nobis, profer:
Aut ea, refellendo, aut purgando vobis, corrigemus,
Te iudice ipſo. ſin ea eſt cauſa retinendi apud vos,
Quia agra eſt: te mi iniuriã facere arbitror Phidippe,
Si metuis, ſatis ut mea domi curetur diligenter.
At, ita me dij ament, haud tibi hoc concedo: etſi illi pater es,
Ut tu illam ſaluam magis velis, quàm ego: id adeo gnati cauſa,
Quem ego intellexi illam haud minus, quàm ſe ipſum, magnificare.
Neque adeo me clam eſt, quàm eſſe eum grauiter laturum credam,
Hoc ſi reſcierit. eò, domum ſtudeo hæc prius, quàm ille huc redeat.
P. Laches, & diligentiam veſtram, & benignitatem
Noui: &, quæ dicis, omnia eſſe ut dicis animũ induco:
Et te hoc mihi cupio credere: illã ad vos redire ſtudeo,
Si facere poſſim ullo modo. L. quæ res te facere id prohibet?

Eho

Eho,nunquidnam accuſat virum? P.*minime:nam poſtquam attendi*
Magis,& vi cœpi cogere vt rediret,ſančte adiurat
Non poſſe apud vos Pamphilo ſe abſente perdurare.
Aliud fortaſſe aliis vitii eſt:leni ego animo ſum natus:
Non poſſum aduorſari meis. L.*hem Soſtrata.* SO. *heu me miſeram.*
L.*Certúmne eſt iſtuc?* P.*nunc quidem,vt videtur, ſed nunquid vis?*
Nam eſt,quod me tranſire ad forum iam oportet. L.*eo tecum vnà.*

ACTVS II. SCENA III.

ARGVMENTVM.

Soſtrata queritur genus mulierum nimis eſſe ſuſpectum viris.
Trochaici Catalectici.

SOSTRATA.

SO. A*Edepol næ nos æque ſumus omnes inuiſæ viris,*
Propter paucas; quæ omnes faciunt dignæ vt videamur malo.
Nam,ita me ament di,quòd me accuſat nunc vir,ſum extra noxiam.
Sed non facile eſt expurgatu:ita animum induxerunt ſocrus
Omneis eſſe iniquas. haud pol me equidem: nam nunquam ſecus
Habui illam,ac ſi ex me eſſet nata:nec,qui hoc mi eueniat, ſcio.
Niſi pol filium multimodis iam expecto vt redeat domum.

ACTVS III. SCENA I.

ARGVMENTVM.

Pamphilus queritur ſe abſente vxorem ad ſuos abijſſe, relicta ſocru. Tetrametri, & Iambici, & Trochaici miſti, vix vt diſcernere poſsis interdum. In fine Senarij aliquot.

PAMPHILVS, PARMENO, MYRRHINA.

P. *Nemini ego plura acerba eſſe ex amore homini vnquam oblata credo,*
Quam mi. heu me infelicem, hanccine ego vitam parſi perdere?
Haccine ego cauſa eram tantopere cupidus redeundi domum?
Cui quanto fuerat præſtabilius, vbiuis gentium ætatem agere,
Quàm huc redire? atque hæc ita eſſe miſerum me reſciſcere?
Nam nos omnes, quibus alicunde aliquis obiectus eſt labos,
Omne quod eſt interea tempus, prius quàm id reſcitum eſt, lucro eſt.
PAR. *At ſic, citius qui te expedias his ærumnis, reperies.*
Si non rediſſes, hæ iræ factæ eſſent multo ampliores.
Sed nunc aduentum tuum ambas Pamphile ſcio reuerituras.
Rē cognoſces, irā expedies: reſtitues rurſum in gratiam.
Leuia ſunt hæc, quæ tu pergrauia eſſe in animum induxti tuum.
PAM. *Quid conſolare me? an quiſquam vſquam gentium eſt æque miſer?*
Prius quàm hanc vxorem duxi, habebam alibi animū amori deditum:

Iam in hac re vt taceam, cuius facile ſcitu quàm fuerim miſer:
Tamen nunquam auſus ſum recuſare eam, quam mi obtrudit pater.
Vix me illinc abſtraxi, atque impeditum in ea expediui animum meum:
Vixque huc contuleram, hem noua res orta eſt, porro ab hac quæ me abſtrahat.
Tum matrem ex ea re me aut vxorem in culpa inuenturum arbitror:
Quod cum ita eſſe inuenero, quid reſtat, niſi porro vt fiam miſer?
Nam matris ferre iniurias me Parmeno pietas iubet:
Tũ vxori obnoxius ſum: ita olim ſuo me ingenio ꝑtulit,
Tot meas iniurias quæ nũquam in vllo pateſecit loco.
Sed magnum neſcio quid neceſſe eſt eueniſſe Parmeno,
Unde ira inter eas interceſſit, quæ tam permanſit diu.
PAR. *Hoc quidem hercle paruum eſt: ſi vis verò veram rationem exequi,*
Non maxumas, quæ maxume ſunt interdum iræ, iniurias
Faciunt: nam ſæpe eſt, quibus in rebus alius ne iratus quidem eſt,
Cum de eadẽ cauſa eſt iracundus factus inimiciſſimus.
Pueri inter ſeſe quàm pro leuibus noxijs iras gerunt?
Quapropter? quia enim qui eos gubernat animus, infirmum gerunt.
Itidem mulieres ſunt ferme, vt pueri, leui ſententia:
Fortaſſe vnum aliquod verbum hanc inter eas iram concinerit.
PAM. *Abi Parmeno intro, ac me veniſſe nuncia.* PAR. *hem quid hoc?* PAM. *tace.*

Trepidari ſentio,curſari rurſum prorſum:agedum ad fores
Accede propius. PAR. *hem, ſenſiſtin?* PAM. *noli fabularier.*
Pro Iupiter,audio clamorem. PAR. *tute loqueris,me vetas?*
M. *Tace obſecro mea gnata.* PAM. *matris vox viſa eſt Philumena.*
Nullus ſum. PAR. *qui dum?* PAM. *perij.* PAR. *quam ob rem?* PAM. *neſcio quod magnum malum*
Profecto Parmeno me celas. PAR. *vxorem Philumenam*
Pauitare neſcio quid,dixerunt:id ſi forte eſt,neſcio.
PAM. *Interij:cur mihi id non dixti?* PAR. *quia non poteram vnà omnia.*
PAM. *Quid morbi eſt?* PAR. *neſcio.* PAM. *quid? nemóne medicum adduxit?* PAR. *neſcio.*
PAM. *Ceſſo hinc ire intro,vt hoc quamprimum,quidquid eſt,certum ſciam?*
Quonam modo Philumena mea nunc te offendam affectam?
Nam ſi periculum vllum in te eſt, periſſe me vnà haud dubium eſt.
PAR. *Non vſus facto eſt mihi nunc,hunc intro ſequi.*
Nam inuiſos omnes nos eſſe illis ſentio:
Here nemo voluit Soſtratam intro admittere.
Si forte morbus amplior factus ſiet,
Quod ſane nolim,maxume heri cauſa mei:
Seruom illico introiſſe dicent Soſtratæ,
Aliquid tuliſſe comminiſcentur mali.
Capiti,atque ætati illorum,morbus qui auctū' ſit:
Hera in crimen veniet,ego in magnum malum.

ACTVS III. SCENA II.

ARGVMENTVM.

Pamphilus triſtior egreditur à Philumena, deprehenſo eius partu, quem modis omnibus celare conatur, ac tegere.

Iambici Tetrametri Catalectici.

SOSTRATA, PARMENO, PAMPHILVS.

S. *Neſcio quid iam dudum hic audio tumultuari miſera:*
Male metuo, ne Philumenæ magiˀ morbus aggraueſcat:
Quod te Aeſculapi, & te Salus, ne quid ſit huius, oro.
Nunc ad eam viſam. PAR. *heus Soſtrata.* S. *ehem.*
PAR. *iterum iſtinc excludere.*
S. *Ehem Parmeno, túne hic eras? perij, quid faciam miſera?*
Non viſam vxorē Pāphili, cū in proxumo hic ſit ægra?
PAR. *Nō viſas, nec mittas quidē viſendi cauſa quēquā.*
Nam qui amat cui odio ipſus eſt, bis facere ſtulte duco:
Laborem inanem ipſus capit, & illi moleſtiam affert.
Tū autē filius tuus introijt videre, vt venit, quid agat.
S. *Quid ais? an venit Pamphilus?* PAR. *venit.* S. *dijs gratiam habeo.*
Hem, iſtoc verbo animus mihi redijt, & cura ex corde exceſſit.
PAR. *Iā ea te cauſa maxume huc nunc introire nolo:*
Nam ſi remittent quippiam Philumenā dolores,
Omnem rem narrabit, ſcio, continuo ſola ſoli,
Quæ inter vos interuenit, vnde ortum eſt initium iræ.
Atque eccum video ipſum egredi: quàm triſti'ſt. SO. *o mi gnate.*
PA. *Mea mater ſalue.* S. *gaudeo veniſſe ſaluom. ſaluā*
Philu

Philumena eſt? PAM. *meliuſcule eſt.* S. *vtinam iſtuc ita dij faxint.*

Quid tu igitur lacrumas? aut quid es tam triſtis? PAM. *recte mater.*

SO. *Quid fuit tumulti? dic mihi: an dolor repête inuaſit?*

PAM. *Ita factum eſt.* SO. *quid morbi eſt?* PAM. *febris.* SO. *quotidiana?* PAM. *ita aiunt.*

I ſodes intro, conſequar iam te mea mater. SO. *fiat.*

PAM. *Tu pueris curre Parmeno obuiam, atque his onera adiuta.*

PA. *Quid? non ſciunt ipſi viam, domum qua redeant?* PAM. *ceſſas?*

ACTVS III. SCENA III.

ARGVMENTVM.

Deliberat Pamphilus, velit vxorem recipere, an repudiare. Trochaici Tetrametri Catalectici, & in fine Senarij pauci.

PAMPHILVS.

PAM. *NEqueo mearum rerum initium vllum inuenire idoneum,*
Vnde exordiar narrare, quæ nec opinanti accidunt,
Partim quæ perſpexi his oculis, partim quæ accepi auribus:
Qua me propter exanimatum citius eduxi foras,
Nam modo me intro vt corripui timidus, alio ſuſpicâs
Morbo me viſurum affectam, ac ſenſi eſſe, vxorem: hei mihi,
Poſtquam me aſpexere ancillæ aduenisse, ilico omnes ſimul
Lætæ exclamât, venit, id quod me repente aſpexerant.
Sed continuo voltum earum ſenſi immutari omnium,
Quia tam incômode illis fors obtulerat aduentû meû.
Forte vna illarum interea propere præcurrit, nuncians
Me veniſſe: ego eiuſ videndi cupidus recta conſequor.

Poſteaquã introiꝫ,extemplo eius morbũ cognoui miſer.
Nam neque,vt celari poſſet,tẽpus ſpatiũ vllum dabat:
Neque voce alia,ac res monebat,ipſa poterat cõqueri.
Poſtquam aſpexi,o facinus indignum inquam:& corripui illico
Me inde,lacrumãs,incredibili re,atq; atroci percitus.
Mater cõſequitur:iã vt limen exirẽ,ad genua adcidit,
Lacrumans miſera:miſeritum eſt, profectò hoc ſic eſt, vt puto.
Omnibu' nobis vt res dant ſeſe,ita magni atque humiles ſumus.
Hanc habere orationem mecum à principio inſtitit:
O mi Pamphile,abs te quamobrem hæc abierit, cauſam vides:
Nam vitium eſt oblatum virgini olim ab neſcio quo improbo:
Nũc huc cõfugit,te atque alios partũ vt celaret ſuum.
Sed cum orata eius reminiſcor,nequeo quin lacrumem miſer.
Quæquæ fors fortuna eſt,inquit,nobis quæ te hodie obtulit,
Per eam te obſecramus ambæ,ſi ius,ſi fas eſt,vti
Aduorſa eius per te tecta tacitáque apud omnes ſient:
Si vnquam erga te animo eſſe amico ſenſti eam, mi Pamphile,
Sine labore hanc gratiam,te,vti ſibi des pro illa nunc, rogat:
Ceterum de redducenda id fac,quod in rem ſit tuam.
Parturire eã,neque grauidam eſſe ex te,ſolus conſcius:
Nam aiunt tecũ poſt duobus concubuiſſe eam mẽſibus:
Tũ,poſtquã ad te venit,mẽſis hic agitur iam ſeptimus:
Quod te ſcire,ipſa indicat res.nũc ſi potis eſt Pãphile,

Maxu

Maxume volo, doq́; operã, ut clã partus eueniat patrẽ,
Atq; adeo omneis. ſed ſi fieri id nõ poteſt, quin ſentiant,
Dicã abortum eſſe. ſcio nemini aliter ſuſpectum fore,
Quin, quod veriſimile eſt, ex te recte eũ natum putent.
Continuo exponetur: hic tibi nihil eſt quidquam incommodi: &
Illi miſeræ indigne factam iniuriam contexeris.
Pollicitus ſum, & ſeruare in eo certum eſt, quod dixi, fidem.
Nam de redducenda, id vero neutiquam honeſtum eſſe arbitror:
Nec faciam: etſi amor me grauiter, cõſuetudoq́; tenet.
Lacrumo, quæ poſthac futura eſt vita, cũ in mẽtẽ venit,
Solitudoq́;. o fortuna, ut nunquam perpetuo es bona.
Sed iam prior amor me ad hãc rẽ exercitatũ reddidit.
Quem ego conſilio miſſum feci, idem nunc operam huic dabo.
Adeſt Parmeno cum pueris: hunc minime eſt opus
In hac re adeſſe: nam olim ſoli credidi,
Ea me abſtinuiſſe in principio, cum data eſt.
Vereor, ſi clamorem eiu' hic crebro exaudiat,
Ne parturire eam intellegat: aliquò mihi eſt
Hinc ablegandus, dum parit Philumena.

ACTVS III. SCENA IIII.

ARGVMENTVM.

Narrat Soſia quæ adierit maris pericula. Seruus Parmeno in arcem mittitur, ne parere Philumenam interim audiat.
Senarij & vnus quadratus.

PARMENO, SOSIA, PAMPHILVS.

PAR. *An' tu tibi hoc incommodum eueniſſe iter?*
SO. *Non hercle Parmeno verbis dici poteſt*
Tantum, quàm re ipſa nauigare incommodum eſt.

PAR. *Ita ne eſt?* SO. *o fortunate, neſcis quid mali*
Præterieris, qui nunquam es ingreſſus mare.
Nam alias vt omittam miſerias, vnam hanc vide:
Dies triginta, aut plus eo, in naui fui,
Cum interea ſemper mortem expectabam miſer:
Ita vſque aduorſa tempeſtate vſi ſumus.
PAR. *Odioſum.* SO. *haud clam me eſt: denique hercle aufugerim*
Potius, quàm redeam, ſi eò mi redeundum ſciam.
PAR. *Olim quidem te cauſæ impellebant leues,*
Quod nunc minitare facere, vt faceres Soſia.
Sed Pamphilum ipſum video ſtare ante oſtium:
Ite intro: ego hunc adibo, ſi quid me velit.
Here, etiam tu hic ſtas? PAM. *equidem te expecto.*
PAR. *quid eſt?* (PAM. *tibi.*
PAM. *In arcem tranſcurſo opus eſt.* PAR. *cui homini?*
PAR. *In arcem? quid eò?* PAM. *Callidemidē hoſpitem*
Myconium, qui mecum vnà aduectuſt, conueni.
PAR. *Perij: vouiſſe hunc dicam, ſi ſaluus domum*
Rediſſet vnquam, vt me ambulando rumperet.
PĀ. *Quid ceſſas?* PAR. *quid vis dicā? an cōueniā modo?*
PAM. *Imo, quòd conſtitui me hodie conuenturum eū,*
Non poſſe, ne me fruſtra illi expectet: vola.
PAR. *At nō noui hominis faciē.* PĀ. *at faciā, vt noueris:*
Magnus, rubicundus, criſpus, craſſus, cæſius.
PAR. *Cadauerosa facies. dij illum perduint.*
Quid, ſi nō veniet? maneam ne vſque ad veſperum?
PAM. *Maneto: curre.* PAR. *non queo: ita defeſſu' ſum.*
PAM. *Ille abijt. quid agam infelix? prorſus neſcio*
Quo pacto hoc celem, quod me orauit Myrrhina,
Suæ gnatæ partum: nam me miſeret mulieris:
Quod potero faciam: tamen vt pietatem colam:

Nam

Nam me parenti potius, quàm amori, obſequi
Oportet. at at eccum Phidippum, & patrem
Video: horſum pergunt. quid dicam hiſce, incertũ ſum.

ACTVS III. SCENA V.

ARGVMENTVM.

De reducenda Philumena inter ſenes agitur, Pamphilus reducturum ſe negat: fert eam rem indignè Phidippus.
Trochaici Octonarij Catalectici, & Senarij Iambici.

LACHES, PHIDIPPVS, PAMPHILLVS.

LA. *Dixtin' dudum, dixiſſe illam ſe expectare filium?*
PH. *Factum.* LA. *veniſſe aiunt: redeat.* PAM. *quam cauſam dicam patri,*
Quamobrem non reducam, neſcio. LA. *quem ego hic audiui loqui?*
PAM. *Certum obfirmare eſt viam me, quam decreui perſequi.*
LA. *Ipſus eſt, de quo hoc agebam tecum.* PAM. *ſalue mi pater.*
LA. *Gnate mi, ſalue.* PH. *bene factũ te aduenïſſe Pãphile,*
Atque adeo, quod maxumum eſt, ſaluum atque validum. PAM. *creditur.*
LA. *Aduenis modo?* PAM. *admodum.* LA. *cedo, quid reliquit Phania*
Conſobrinus noſter? PA. *ſane hercle homo voluptati obſequens*
Fuit, dum vixit: & qui ſic ſunt, haud multum hæredem adiuuant.
Sibi verò hanc laudem reliquit: vixit, dum vixit bene.
LA. *Tum tu igitur nihil attuliſti huc plus vna ſẽtẽtia?*
PAM. *Quidquid eſt id quod reliquit, profuit.* L. *imo obfuit:*
Nam illum viuom & ſaluom vellem. PH. *impune optare iſtuc licet.*

Ille reuiuiſcet iam nunquã:& tamen,vtrum malis,ſcio.
L. *Here Philumenã ad ſe accerſi hic iuſſit.dic iuſſiſſe te,*
PH. *Noli ſodere. iuſſi.* LA. *ſed iã eã remittet.* PH. *ſcilicet.*
PAM. *Omnemrem ſcio, vt ſit geſta: adueniens audiui omnia.* LA. *at*
Iſtos inuidos dij perdant, qui hæc libenter nunciant.
PAM. *Ego me ſcio cauiſſe, ne vlla merito contumelia*
Fieri à vobis poſſet: idque ſi nunc memorare hic velim,
Quàm fideli animo & benigno in illã & clementi fui,
Vere poſſim;ni te ex ipſa id magi' velim reſciſcere:
Nãq; eo pacto maxume apud te meo erit ingenio fides,
Cum illa,quæ nũc in me iniqua eſt,æqua de me dixerit.
Neque culpa hoc mea eueniſſe diſſidium,id teſtor deos.
Sed quando ſeſe eſſe indignam deputat matri meæ,
Cui concedat,cuius mores toleret ſua modeſtia:
Neque alio pacto poteſt componi inter eas gratia:
Segreganda aut mater à me eſt Phidippe, aut Philumena:
Nunc me pietas matris potius cõmodum ſuadet ſequi.
LA. *Pamphile,ad aures haud inuito ſermo mihi acceſſit tuus,*
Cum te poſt putaſſe omnes res præ parente intellego.
Verum vide,ne impulſus ira praue inſiſtas Pamphile,
PAM. *Quibus iris nunc in illam impulſus iniquu' ſim?*
Quæ nunquam quidquã erga me commerita eſt pater,
Quod nollem:& ſæpe,quod vellem,meritam ſcio:
Amóque,& laudo,& vehementer deſidero:
Nam fuiſſe erga me miro ingenio,expertu' ſum:
Illique exopto,vt relliquam vitam exigat
Cum eo viro,me qui ſit fortunatior:
Quandoquidem illam à me diſtrahit neceſſitas.
PH. *Tibi id in manu eſt,ne fiat.* LA. *ſi ſanus ſies,*

Iube

Iube illam redire. PAM. non eſt conſilium pater:
Matris ſeruibo commodis. LA. quò abis? mane,
Mane inquam: quò vadis? PH. quæ hæc pertinacia eſt?
LA. Dixin' Phidippe hanc rem ægre laturum eſſe eum?
Quamobrem te orabam, vt filiam remitteres.
PH. Non credidi ædepol adeo inhumanum fore:
Ita nunc is ſibi me ſupplicaturum putat.
Si eſt, vt velit reducere vxorem, licet:
Sin alio eſt animo, renumeret dotem huc, eat.
LA. Ecce autem, tu quoque proterue iracundus es.
PH. Percontumax rediſti huc nobis Pamphile.
LA. Decedet iam ira hæc: etſi merito iratus eſt.
PH. Quia paulùlum vobis acceſſit pecuniæ,
Sublati animi ſunt. LA. etiam mecum litigas?
PH. Deliberet, renunciétque hodie mihi,
Velítne, an non; vt alij, ſi huic non ſit, ſiet.
LA. Phidippe, ades, audi paucis. abijt: quid mea:
Poſtremo inter ſe tranſigant ipſi, vt lubet:
Quando nec gnatus, neque hic mihi quidquam obtemperant:
Quæ dico, paruipendunt. porto hoc iurgium ad
Vxorem: cuius fiunt conſilio omnia hæc:
Atque in eam hoc omne, quod mihi ægre eſt, euomam.

ACTVS IIII. SCENA I.

ARGVMENTVM.

Obiurgat vxorem maritus ob celatum filiæ partum: hoc etiam quòd reſciſcit de puero Phidippus, ad tumultum augẽdum facit, & vt Pamphilus vxorem recipere cogatur.

Tetrametri Iambici & Trochaici permiſti, & Dimeter vnus.

MYRRHINA, PHIDIPPVS.

MY. Perij, quid agam? quò me vortam? quid meo reſpondebo viro

Mi

Miſera? nam audiſſe vocem pueri viſu' eſt vagientis:
Ita corripuit derepente tacitus ſeſe ad filiam:
Quód ſi reſciuerit peperiſſe, id qua cauſa clam habuiſſe me
Dicam, non adepol ſcio.
Sed oſtium concrepuit: credo ipſum ad me exire: nulla ſum.
P. Uxor vbi me ad filiam ire ſenſit, ſe duxit foras.
Atque eccam video. quid agis Myrrhina? heus, tibi dico. M: mihine
Mi vir? P. vir ego tuus? tu virum me, aut hominē adeo eſſe deputas?
Nam ſi vtrũuis horum mulier vnquam tibi viſus forē,
Non ſic ludibrio tuis factis habitus eſſem. M. quibus? P. at rogas?
Peperit filia? hem, taces? ex quo? M. iſtuc rogare æquom eſt patrem?
Perij: ex quo cenſes, niſi ex illo, cui data eſt nuptum, obſecro?
P. Credo: neque adeo arbitrari patris eſt aliter. ſed demiror,
Quid ſit, quamob rem tantopere hunc omnes nos celare volueris
Partũ; præſertim cum & recte, & ſuo pepererit tēpore.
Adeo ne peruicaci eſſe animo, vt puerum præoptares perire,
Ex quo inter nos ſcires poſthac amicitiam fore firmiorem,
Potius, quàm eſſet cum illo nupta aduorſus animi lubidem
Tu? ego etiam illorum eſſe hanc culpam credidi, quæ te eſt penes.

M. *Miſera ſum.* P. *vtinam ſciam ita eſſe iſtuc. ſed nunc mihi in mentem venit,*
Ex hac re quod locuta es olim, cũ illũ generũ cepimus:
Nam nuptam filiam negabas poſſe te pati tuam
Cum eo, qui meretrices amaret, qui pernoctaret foris.
M. *Quamuis cauſam hunc ſuſpicari, quàm ipſam veram, mauolo.*
P. *Multo prius ſciui, quàm tu, illum amicam habere Myrrhina:*
Verum id vitium ego nunquã decreui eſſe adoleſcẽtiæ:
Nam id omnibus innatum eſt. at pol iam aderit, cum ſe quoque oderit.
Sed vt olim te oſtendiſti eandem eſſe, nihil ceſſaſti vſque adhuc,
Vt filiam ab eo abduceres, neu, quod ego egiſſem, eſſet ratum.
Id nunc res indiciũ hæc facit, quo pacto factũ volueris.
M. *Adeon' me eſſe peruicacem cenſes cui mater ſiem,*
Vt eo eſſem animo, ſi ex vſu eſſet noſtro hoc matrimoniũ?
P. *Tun' proſpicere, aut iudicare, noſtram in rem quod ſit, potes?*
Audiſti ex aliquo fortaſſe, qui vidiſſe eum diceret
Exeuntem, aut introeũtem ad amicã. quid tum poſtea,
Si modeſte ac raro hoc fecit? nónne ea diſſimulare nos
Magis humanum eſt, quàm dare operam id ſcire, qui nos oderit?
Nam ſi is poſſet ab ea ſeſe derepente auellere,
Qui cum tot conſueſſet annos; non eum hominem ducerem,
Nec virum ſati' firmum gnatæ. M. *mitte adoleſcentem obſecro,*
Et quæ me peccaſſe ais: abi, ſolum ſolus conueni:

Roga

Roga, velit ne, an non vxorem. ſi eſt, vt dicat velle ſe,
Redde: ſin eſt autem, vt nolit, recte conſului meæ.
P. *Siquidem ille ipſe non volt, & tu ſenſti eſſe in eo Myrrhina*
Peccatum: aderam, cuius cõſilio ea par fuerat proſpici.
Quam ob rem incendor ira, te eſſe auſam hac facere iniuſſu meo.
Interdico, ne extuliſſe extra ædes puerum vſquam velis.
Sed ego ſtultior, meis dictis parêre hanc qui poſtulem:
Ibo intro, atque edicam ſeruis, ne quoquam efferri ſinant.
M. *Nullam pol credo mulierem me miſeriorem viuere.*
Nam vt hic laturus hoc ſit, ſi ipſam rem, vt ſiet, reſciuerit,
Non æpol clam me eſt; cum hoc, quod leuiu' eſt, tam animo iracundo tulit:
Nec, qua via ſententia eius mutari poſſit, ſcio.
Hoc mi vnum ex plurimis miſerijs relliquom fuerat malum,
Si, puerum vt tollam, cogit, cuius qui ſit neſcimus pater:
Nam cum compreſſa eſt gnata, forma in tenebris noſci non quita eſt:
Neque detractum ei tum quidquam eſt, qui poſt poſſit noſci, qui ſiet:
Ipſe eripuit vi, in digito quem habuit, virgini abiens annulum:
Simul vereor, Pãphilus ne orata noſtra neq̃at diutius
Celare, cum ſciet alienum puerum tolli pro ſuo.

ACTVS IIII. SCENA II.

ARGVMENTVM.

Soſtratæ purgatio de Philumenæ abſceſſu. Eadẽ Soſtrata rus abituram

turam ſe filio pollicetur, ne impedimento ſit, quo minus redeat Philumena. Filius contra matri, ne id faciat, diſſuadere conatur.

Iambici Tetrametri Acatalectici.

SOSTRATA, PAMPHILVS.

S. *Non clam me eſt mi gnate, tibi me eſſe ſuſpectam; vxorem tuam*
Propter meos mores hinc abijſſe: etſi ea diſſimulas ſedulo.
Verum ita me dij ament, itáque obtingant ex te, quæ exopto mihi, vt
Nunquam ſciens commerui, merito vt caperet odium illam mei:
Téque ante quàm me amare rebar, ei rei firmaſti fidẽ:
Nam mihi intus tuus pater narrauit modo, quo pacto me habueris
Præpoſitam amori tuo: nunc tibi me certum eſt contra gratiam
Referre, vt apud me premium eſſe poſitũ pietati ſcias.
Mi Pamphile, hoc & vobis, & meæ commodum famæ arbitror:
Ego rus abituram hinc cum tuo me eſſe certò decreui patre,
Ne mea præſentia obſtet, neu cauſa vlla reſtet relliqua,
Quin tua Philumena ad te redeat. PAM. *quæſo quid iſtuc conſili eſt?*
Illius ſtultitia victa, ex vrbe tu rus habitatum migres?
Haud facies: neque ſinam, vt qui nobis mater maledictum velit,
Mea pertinacia dicat eſſe factum, haud tua modeſtia.
Tum, tuas amicas te, & cognatas deſerere, & feſtos dies
Mea cauſa, nolo. S. *nihil iam mihi iſtac res voluptatis ferunt;*

Dum

Dum ætatis tempus tulit, perfuncta ſatis ſum: ſatias iam tenet
Studiorum iſtorum: hæc mihi nunc cura eſt maxuma, vt ne cui meæ
Longinquitas ætatis obſtet, mortémve exoptet meam.
Hîc video me eſſe inuiſam immerito: tempus eſt concedere:
Sic optume, vt ego opinor, omnes cauſas præcidam omnibus,
Et me hac ſuſpectione exoluam. & illis morem geſſero.
Sine me obſecro effugere, volgus quòd male audit mulierum.
P. *Quàm fortunatus ceteris ſum rebus, abſque vna hac foret,*
Hanc matrem habens talem, illam autem vxorem. S. *obſecro mi Pamphile,*
Non tute incommodam rem, vt quæque eſt, in animum inducas pati.
Si cetera ſunt ita, vt tu vis, itáque vt eſſe ego illam exiſtumo,
Mi gnate, da veniam hanc mihi, reduc illam. P. *væ miſero mihi.*
S. *Et mihi quidem: nam hæc res non minus me male habet, quàm te gnate mi.*

ACTVS IIII. SCENA III.

ARGVMENTVM.

Reconciliantur, & omne bellum inter ſe componunt vir & vxor. Monetur Pamphilus vt vxorem reducat. Iambici & Trochaici miſti, Senarius vnus, Dimeter item vnus.

LACHES, SOSTRATA, PAMPHILVS.

L. *QVem cum iſtoc ſermonem habueris, procul hinc ſtans accepi vxor.*

Iſtuc

Iſtuc eſt ſapere,qui,vbicunque opus ſit,animum poſſis flectere,
Quod faciundum fortaſſe ſit poſtidea, hoc nūc ſi feceris.
S. *Fors pol fuat.* L. *abi rus ergo hinc:ibi ego te,& tu me feres.*
S. *Spero mecaſtor.* L. *i ergo intro,& compone,quæ ſimul tecum ſimul*
Ferantur:dixi. S. *ita vt iubes,faciam.* PAM. *pater.*
L. *Quid vis Pamphile?* PAM. *abire hinc matrem?minime.* L. *quid ita iſtuc?* PAM. *quia*
De vxore incertus ſum etiam,quid facturus ſiem. L. *quid eſt?*
Quid vis niſi reducere? PAM. *equidem cupio,& vix contineo:ſed*
Non minuam meum conſilium: ex vſu quod eſt,id perſequar.
Credo,ſi non redducā,ea gratia concordes magi' fore.
L. *Neſcias:verum id tua refert nihil,vtrū illæ fecerint,*
Quando hæc abierit:odioſa hæc ætā'ſt adoleſcentulis:
E medio æquom excedere eſt:poſtremo iam nos fabulæ
Sumu' Pamphile,ſenex,atque anus.
Sed video Phidippum per tempus egredi:accedamus.

ACTVS IIII. SCENA IIII.

ARGVMENTVM.

Natum puerum Laches reſciſcit: Pamphilum ad recipiendam vxorem ambo ſenes hortantur:ille negat,meretricis amorem incuſat pater. Senarij.

PHIDIPPVS, LACHES, PAMPHILVS.

P. *Tibi quoque ædepol ſum iratus,Philumena,*
Grauiter quidem:nam hercle abs te factum eſt turpiter:
Etſi tibi cauſa eſt de hac re mater te impulit:
Huic vero nulla eſt. L. *opportune te mihi*

Phidippe in ipſo tempore oſtendis. PH. *quid eſt?*
PAM. *Quid reſpondebo his? aut quo pacto hoc operiam?*
L. *Dic filia, rus conceſſuram hinc Soſtratam:*
Ne reuereatur, minus iam quo redeat domum. PH. *ah,*
Nullam de his rebus culpam commeruit tua:
A Myrrhina hæc ſunt mea vxore exorta omnia:
PAM. *Mutatio fit.* PH. *ea nos perturbat Laches.*
PAM. *Dum ne reducam, turbent porro quàm velint.*
PH. *Ego Pamphile eſſe inter nos, ſi fieri poteſt,*
Affinitatem hanc ſane perpetuam volo:
Sin eſt, vt aliter tua ſiet ſententia,
Accipias puerum. PAM. *ſenſit peperiſſe: occidi.*
L. *Puerum? quem puerum?* PH. *natus eſt nobis nepos:*
Nam abducta à vobis prægnans fuerat filia,
Neque fuiſſe prægnantem vnquam ante hũc ſciui diẽ.
L. *Bene, ita me dij ament, nuncias: & gaudeo*
Natum illum, & tibi illam ſaluam; ſed quid mulieris
Vxorem habes? aut quibus moratam moribus?
Noſne hoc celatos tandiu? nequeo ſatis,
Quàm hoc mihi videtur factum praue, proloqui.
PH. *Nõ tibi illud factũ minus placet, q̃ mihi Laches.*
PAM. *Etſi iam dudum fuerat ambiguum hoc mihi,*
Nunc non eſt, cum eam conſequitur alienus puer.
L. *Nulla tibi Pamphile hic iam conſultatio eſt.*
PAM. *Perij.* L. *hunc videre ſæpe optabamus diem,*
Cum ex te eſſet aliquis, qui te appellaret patrem:
Euenit: habeo gratiam dijs. PAM. *nullu' ſum.*
L. *Reduc vxorem, ac noli aduorſari mihi.*
PAM. *Pater, ſi illa ex me liberos vellet ſibi,*
Aut ſe eſſe mecum nuptam, ſatis certo ſcio,
Non me clàm haberet, quæ celaſſe intellego.
Nunc, cum eius alienum eſſe à me animum ſentiam,

Nec conuenturum inter nos poſthac arbitrer,
Quam ob rem reducam? L. *mater quod ſuaſit ſua,*
Adoleſcens mulier fecit: mirandúmne id eſt?
Cenſen' te poſſe reperire vllam mulierem,
Quæ careat culpa? an quia non delinquunt viri?
PH. *Voſmet videte iam Lache, & tu Pamphile,*
Remiſſam opu' ſit vobis, an redduᴗam domum:
Vxor quid faciat, in manu non eſt mea:
Neutra in re vobis difficultas à me erit.
Sed quid faciemus puero? L. *ridicule rogas.*
Quidquid futurum eſt, huic reddas, ſuum ſcilicet,
Vt alamus noſtrum. PAM. *quem ipſa neglexit, pater,*
Ego alam? L. *quid dixti: eho, an nõ alemus Pamphile?*
Prodemus quæſo potius? quæ hæc amentia eſt?
Enimuero prorſus iam tacere non queo.
Nam cogis ea, quæ nolo, vt præſente hoc loquar.
Ignarum cenſes tuarum lacrumarum eſſe me?
Aut, quid ſit id, quod ſolicitere ad hunc modum?
Primum hanc vbi dixti cauſam, te propter tuam
Matrem non poſſe habere hanc vxorem domi;
Pollicita eſt ea ſe conceſſuram ex ædibus.
Nunc, poſtquã adeptã hanc quoque tibi cauſam vides;
Puer quia clam te eſt natus, nactus alteram es.
Erras, tui animi ſi me eſſe ignarum putas.
Aliquando tandem huc animum vt adiungas tuum,
Quàm longum ſpatium amandi amicam tibi dedi?
Sumptus, quos feciſti in eam, quàm animo æquo tuli?
Egi, atque oraui tecum, vxorem vt duceres:
Tempus dixi eſſe: impulſu duxiſti meo.
Quæ tum obſecutus mihi feciſti vt decuerat.
Nunc animum rurſum ad meretricem induxti tuum.
Cui tu obſecutus, facis huic adeo iniuriam.

Nam in eandem vitam te reuolutum denuo
Video eſſe. PAM. *méne?* LA. *te ipſum: & facis iniuriam,*
Cum fingis falſas cauſas ad diſcordiam,
Vt cum illa viuas, teſtem hanc cum abs te amoueris:
Senſitq́ adeo vxor: nam ei cauſa alia quæ fuit,
Quãobrẽ abs te abiret? PH. *plane hic diuinat: nã id eſt.*
PAM. *Dabo iuſiurandum nihil eſſe iſtorũ tibi.* LA. *ah,*
Reduc vxorem; aut, quamobrem non opu' ſit, cedo.
PAM. *Non eſt nunc tempus.* LA. *puerum accipias: nã is quidem*
In culpa non eſt. poſt de matre videro.
PAM. *Omnibus modis miſer ſum: nec, quid agam, ſcio:*
Tot nunc me rebus miſerum concludit pater.
Abibo hinc, præſens quando promoueo parum.
Nam puerum credo iniuſſu non tollent meo,
Præſertim in ea re cum ſit mihi adiutrix ſocrus.
LA. *Fugis? hem, nec quidquam certi reſpondes mihi?*
Num tibi videtur eſſe apud ſeſe? ſine:
Puerum Phidippe mihi cedo, ego alam. PH. *maxume.*
Non mirum fecit vxor, ſi hoc ægre tulit:
Amaræ mulieres ſunt, non facile hæc ferunt.
Propterea hæc ira eſt: nam ipſa narrauit mihi:
Id ego præſente hoc tibi nolebam dicere:
Neque ei credebam primo: nunc vero palam eſt.
Nam omnino abhorrere animũ huic video à nuptijs.
LA. *Quid ergo agam Phidippe? quid das conſili?*
PH. *Quid agas? meretricem hanc primum adeundam cenſeo:*
Oremus: accuſemus grauius: denique
Minitemur, ſi cum illo habuerit rem poſtea.
LA. *Faciã vt mones. puer eho, curre ad Bacchidẽ hanc*
Vicinam noſtram: huc euoca verbis meis.

Et te

Et te oro porro, in hac re adiutor ſis mihi. PH. *ah,*
Iam dudum dixi, itidémque nunc dico Lache,
Manere affinitatem hanc inter nos volo,
Si vllo modo eſt vt poſſit, quod ſpero fore.
Sed viſne adeſſe me vnà, dum iſtam conuenis?
LA. *Imo vero abi, aliquam puero nutricem para.*

ACTVS V. SCENA I.

ARGVMENTVM.

Bacchis & Laches colloquuntur. Hic illam accuſat, quòd ad ſe recipiat filium: illa conſtanter negat. Mitem autem ſenem, & meretricem bonam inducit: & occaſio eſt cataſtrophes.

Iambici Tetrametri, partim Acatalectici partim Catalectici, admiſti ſunt Trochaici quidam & vnus Dimeter Catalecticus.

BACCHIS, LACHES.

BA. *NOn hoc de nihilo eſt, quòd Laches nunc me conuentam eſſe expetit:*
Nec pol me multum fallit, quin, quod ſuſpicor, ſit quod velit.
LA. *Videndum eſt, ne minu' propter iram hanc impetrem, quàm poſſiem;*
Aut ne quid faciam plus, quod me poſt minu' feciſſe ſatiu' ſit.
Aggrediar. Bacchis, ſalue. BAC. *ſalue Lache.* LA. *credo ædepol te*
Nonihil mirari Bacchis, quid ſit, quapropter te huc
Foras puerum euocare. *(iuſſi*
BA. *Ego pol quoque etiam timida ſum, cum venit mi in mentem, quæ ſim,*
Ne nomen mihi quaſtus obſtet apud te: nam mores facile tutor.
LA. *Si vera dicis, nihil tibi pericli à me eſt mulier: nã*
Iam ætate ea ſum, vt non ſiet peccato mihi ignoſci æquom:

Quo magis, omnes res cautius ne temere faciã, accuro.
Nam ſi id nunc facis, facturáve es, bonas quod par eſt facere:
Inſcitum offerre iniuriã tibi me immerenti, iniquũ eſt.
BA. *Eſt magna æcaſtor gratia, de hac re quam tibi habeam. nam qui*
Poſt factam iniuriã ſe expurget, mihi parum proſit. ſed
Quid iſtuc eſt? LA. *meum receptas filium ad te Pamphilum.* BA. *ah.*
LA. *Sine dicam. vxorem hanc prius quàm duxit, voſtrum amorem pertuli.*
Mane: non dum etiam dixi id, quod volui. nunc hic vxorem habet,
Quære aliũ firmiorem tibi, dum conſulendi tempus eſt.
Nam ille neque animo hoc erit ætatem, neque pol eadem iſta ætate tu.
BA. *Quis id ait?* LA. *ſocrus.* BA. *méne.* LA. *te ipſam: & filiam abduxit ſuam,*
Puerúmque ob eam rem clam voluit, qui natus eſt, extinguere.
BA. *Aliud ſi ſcirem, quî firmare meam apud vos poſſem fidem,*
Sanctius quàm iuſiurandum, id pollicerer tibi Laches,
Me ſegregatum habuiſſe, vxorem vt duxit, à me Pamphilum.
LA. *Lepida es. ſed ſcin', quid volo potius ſodes facias?* BA. *quid cedo?*
LA. *Eas ad mulieres huc intro, atq; iſtuc iuſiurãdũ idẽ*
Polliceare illis: exple animũ his, te q; hoc crimine expedi
BA. *Faciam. quod pol, ſi eſſet alia ex hoc quæſtu, haud faceret, ſcio,*
Ut de tali cauſa nuptæ mulieri ſe oſtenderet:

Sed falſa fama eſſe nolo gnatum ſuſpectum tuum,
Nec leuiorẽ vobis, quibus eſt minime æquom, viderier
Immerito: nam meritus de me eſt, quod queam, illi vt commodem.

LA. *Facilẽ, beneuolũq; lingua tua iam tibi me reddidit:*
Nam non ſunt ſolæ arbitratæ hæ: ego quoque hoc etiam credidi.
Nũc cũ ego te eſſe præter noſtram opinionem comperi,
Fac eadem vt ſis porro: noſtra vtere amicitia, vt voles.
Aliter ſi faci. ſed reprimam me, ne ægre quidquam ex me audias.
Verum te hoc moneo vnum, quali' ſim amicus, aut quid poſſiem:
Potius quàm inimicus, periclum facias. B. *faciã ſedulo.*

ACTVS V. SCENA II.

ARGVMENTVM.

Quæ dudum Lacheti, eadem hæc Phidippo Bacchis promittit, ſe intrò abituram ad Soſtratam & Myrrhinam, vt illis purgetur.
Iambici Tetrametri Catalectici, & vnus Dimeter Catalecticus.

PHIDIPPVS, LACHES, BACCHIS.

PH. *Nihil apud me tibi defieri patiar, quin, quod opus ſit,*
Benigne præbeatur.
Sed cum tu ſatura, atque ebria eris, puer vt ſatur ſit, facito.

LA. *Noſter ſocer, video, venit: puero nutricem adduxit.*
Phidippe, Bacchis deierat perſanctè. PH. *hæccine ea eſt?* LA. *hæc eſt.*

PH. *Nec pol iſtæ metuunt deos: neque has reſpicere deos opinor.*

BA. *Ancillas dedo: quolibet cruciatu per me exquire,*
Licet. hæc res hic agitur: me facere Pamphilo vt vxor redeat,
Oportet, quod ſi perficio, non pœnitet me famæ,
Solam feciſſe id, quod aliæ meretrices facere fugitant.
LA. *Phidippe, noſtras mulieres ſuſpectas falſo nobis*
In re ipſa inuenimus: porrò hãc nunc experiamur. nã ſi
Compererit falſo crimini tua ſe vxor crediſſe,
Miſſam iram faciet: ſin autem eſt ob eam rem iratus gnatus,
Quòd peperit vxor clàm, id leue eſt, cito ab eó hæc ira abſcedet.
Profectò in hac re nihil mali eſt, quod ſit diſſidio dignũ.
PH. *Velim quidem hercle.* LA. *exquire: adeſt: quod ſatis ſit, faciet.* BA. *faciam.*
PH. *Quid iſtæc mihi narras? an quia non tute audiſti dudum,*
De hac re animus meus vt ſit Laches? illis exple modo animum.
LA. *Quæſo ædepol Bacchis, quod mihi es pollicita tute, vt ſerues.*
BA. *Ob eam rem vis ergo intro eam?* LA. *i, atque exple animum his, vt credant.*
BA. *Eo: etſi ſcio pol his fore meum conſpectum inuiſum hodie:*
Nam nupta meretrici hoſtis, à viro vbi ſegregata eſt.
LA. *At hæ amicæ erunt, vbi, quamobrem adueneris, reſciſcent.* PH. *atqui*
Eaſdem amicas fore tibi promitto, rem vbi cognorint:
Nam illas errore, & te ſimul ſuſpectione exolues.
BA. *Perij, pudet Philumenæ: ſequimini me intro huc ambæ.*

LA.

LA. *Quid mi eſt, quod malim, quàm quod huic intellego euenire, vt*
Gratiam ineat ſine ſuo diſpendio, & mihi vnà proſit?
Nã ſi eſt, vt hæc nunc Pãphilum vere ab ſe ſegregarit;
Scit ſibi nobilitatem ex eo, & rem natam, & gloriã eſſe;
Referétq; gratiam ei, vnáq; opera nos ſibi amicos iũget.

ACTVS V. SCENA III.

ARGVMENTVM.

Per annulli, quem Pãphilus dederat Bacchidi, cognitionem, Philumena ab eo compreſſa oſtenditur. Trochaici & Iambici Trimetri Catalectici.

PARMENO, BACCHIS.

PAR. *AEdepol næ eſſe meam herus operam deputat parui preti,*
Qui ob rem nullam miſit: fruſtra vbi totum deſedi diẽ,
Myconium hoſpitẽ dum expecto in arce Callidemidẽ.
Itaque ineptus hodie dũ illic ſedeo, vt quiſque venerat,
Accedebã: adoleſcẽs, dic dum quæſo, tun' es Myconius?
Non ſum. at Callidemides? nõ. hoſpitẽ ecquẽ Pãphilum
Hic habes? omnes negabant: neque enim quenquam eſſe arbitror.
Denique hercle iam pudebat, abij. ſed quid Bacchidem
Ab noſtro affine exeuntem video? quid huic hic rei eſt?
BA. *Parmeno, oportune te offers, propere curre ad Pamphilum.*
PA. *Quid eò?* BA. *dic me orare, vt veniat.* PA. *ad te?* B. *imò ad Philumenam.*
PA. *Quid rei eſt?* B. *tua quod nil refert, percõtari deſinas.*
PA. *Nil aliud dicam:* BA. *etiam: cognoſſe annulum illum Myrrhinam*
Gnatæ ſuæ fuiſſe, quem mihi ipſũ olim dederat. P. *ſcio.*

Tantúmne eſt? BA. *tantum:aderit continuo, hæc vbi ex te audiuerit.*

Sed ceſſas? PA. *minime equidem:nam hodie mihi poteſtas haud data eſt:*

Ita curſando,atque ambulando totũ hunc cõtriui diem.

BA. *Quantã obtuli aduentu meo lætitiã Pãphilo hodie?*

Quot commodas res attuli? quot autem ademi curas?

Gnatũ ei reſtituo,qui pene harũ ipſiuſq; opera perijt:

Uxorem quam nunquam eſt ratus poſthac ſe habiturum,reddo:

Qua re ſuſpectus ſuo patri,& Phidippo fuit,exolui.

Hic adeo his rebus annulus fuit initium inueniundis.

Nã memini,abhinc mẽſes decẽ fere ad me nocte prima

Confugere anhelantẽ domum,ſine comite,vini plenum,

Cum hoc annulo.extimui illicet:mi Pamphile inquam amabo,

Quid exanimatus es obſecro?aut vnde annulum iſtum nactus?

Dic mihi.ille alias res agere ſe ſimulare.poſtquam id video;

Neſcio quid ſuſpicarier magi' cœpi,inſtare,vt dicat.

Homo ſe fatetur vi in via neſcio quam compreſſiſſe:

Dicitque ſeſe illi annulum,dum luctat,detraxiſſe:

Eum cognouit Myrrhina in digito modo me habentẽ:

Rogat,vnde ſit:narro omnia hæc:inde eſt cognitio facta,

Philumenam eſſe compreſſam ab eo,& filium inde hũc natum.

Hæc tot propter me gaudia illi contigiſſe lætor:

Etſi hoc meretrices aliæ nolunt:neque enim eſt in rem noſtram,

Ut quiſquam amator nuptijs lætetur,verum æcaſtor

Nunquã animũ quæſti gratia ad malas adducã partes.

Ego

Ego dum illo licitum eſt vſa ſum begnigno & lepido, & comi.

Incommode mihi nuptijs euenit: factum fateor:

At pol me feciſſe arbitror, ne id merito mihi eueniret.

Multa ex quo fuerint commoda, eiuſ incommoda æquom eſt ferre.

ACTVS V. SCENA IIII.

ARGVMENTVM.

Pãphilus multo gaudio perfunditur ex cognitione annuli, quem olim dederat Bacchidi. Eiuſdem mirificè laudatur vxor.

Tetrametri & pauci Trimetri.

PAMPHILVS, PARMENO, BACCHIS.

PAM. *Vide mi Parmeno etiã ſodes, vt mi hæc certa & clara attuleris;*

Ne me in breue hoc conijcias tempus, gaudio hoc falſo frui.

PAR. *Viſum eſt.* PAM. *certóne?* PAR. *certe.* PAM. *deus ſum, ſi hoc ita eſt.* PAR. *verum reperies.*

PAM. *Manedum ſodes: timeo ne aliud eſſe credam, atque aliud nuncies.*

PA. *Maneo.* PAM. *ſic te dixiſſe opinor, inueniſſe Myrrhinam,*

Suum annulũ habere Bacchidem. PAR. *factũ.* PAM. *eum, quem ego olim ei dedi:*

Eáque hoc te nunciare mihi iuſſit: itáne factum? PAR. *ita inquam.*

PAM. *Quis me eſt fortunatior, venuſtatiſque adeo plenior? egon'*

Pro hoc nuncio quid te donem? quid? quid? neſcio. PAR. *at ego ſcio.* PAM. *quid?*

PAR. *Nil: nam neque etiam in nuncio, neque in me ipſo quid ſit boni,*

Scio

Scio. PAM.*ego ne,qui ab Orco mortuum me reducem in lucem feceris,*
Sinam ſine munere à me abire?ah nimium me ingratum putas.
Sed Bacchidem eccam video ſtare ante oſtium:
Me expectat credo:adibo. B.*ſalue Pamphile.*
PAM.*O Bacchis,o mea Bacchis,ſeruatrix mea.*
B.*Bene factũ,& volupe eſt.* PAM.*factis, vt credã,facis:*
Antiquámque adeo tuam venuſtatem obtines,
Vt voluptati obitus, ſermo, aduentus tuus,quocunque adueneris,
Semper ſiet. B. *at tu æcaſtor morem antiquum, atque ingenium obtines,*
Vt vnus hominum homo te viuat nunquam quiſquam blandior.
PAM.*Ha,ha,he,túne mihi iſtuc?* B.*recte amaſti Pamphile vxorem tuam:*
Nam nũquam ante hunc diem meis oculis eam,quod noſſem,videram:
Perliberalis viſa eſt. PAM.*dic verum.* BA. *ita me dij ament Pamphile.*
PAM.*Dic mihi,harum rerum nũquid dixti iam patri?*
B.*nil.* PAM .*neque opus eſt,*
Adeo mutito:placet hoc non fieri itidẽ,vt in comœdijs,
Omnia vbi omnes reſciſcunt.hîc,quos par fuerat reſciſcere,
Sciunt ; quos non autem ſcire æquom eſt, neque reſciſcent,neque ſcient.
B.*Imo etiã,hoc qui occultari poſſe facilius credas, dabo:*
Myrrhina ita Phidippo dixit,iurijurando ſe meo
Fidem habuiſſe, & propterea te ſibi purgatum. PAM. *eſt optume:*

Sper

Speróque rem hanc eſſe euenturam nobis ex ſententia.

PAR. *Here, licet me ſcire ex te, hodie quid ſit quod feci boni?*

Aut quid iſtuc eſt, quod vos agitis? PAM. *non.* PAR. *ſuſpicor tamen.*

Egone ab Orco hunc mortuum? quo pacto? PAM. *neſcis Parmeno,*

Quantum hodie profueris mihi, & ex quanta ærumna extraxeris.

PAR. *Imo vero ſcio, neque hoc imprudens feci.* PAM. *ego iſtuc ſatis ſcio.* PAR. *an*

Temere quidquam Parmenonem prætereat, quod facto vſus ſit?

PAM. *Sequere me intro Parmeno.* PAR. *ſequor. equidem plus hodie boni*

Feci imprudēs, quàm ſciens ante hunc diem vnquam.

FINIS.

M. ANTONII MVRETI ARGVMENTORVM, ET ANNOTATIONVM IN TERENTIVM LIBER.

In vitam Terentij.

DVM Africani vocem diuinam] *Antea legebatur, voce diuina. ego hoc latini ſermonis cõſuetudinẽ pati non puto: neque enim aliqua re, ſed aliquam rem inhiare dicimus. Plautus, inhiat aurum, vt deuoret. itaq; ratus ſum, ſine periculo poſſe mutari. Sic paulo infrà, cũ in omnibus libris legeretur, abijt in Græciã in terram vltimam: auſus ſum prius illud, in, expungere: quod & verſum corrũpebat, & orationis, vt ego quidẽ arbitror, puritatem. terram enim Græciam, & terram Italiam, & ſimilia veteres ſæpe dicebant.*

Iuſſus ante Cæcilio recitare.] *pro Cerio, quod nomen nihili eſt, & tamen hoc loco in omnes libros irrepſerat, Cæcilium repoſui. fretus auctoritate Euſebij, qui hoc ipſum, quo de hic agitur, narrat in chronicis. Cæcilium autem poetam Comicum accipio.*

Conſularibus ludis] *conſularium ludorum nulla alibi, quod ſciam, mentio. Conſualibus, non, conſularibus, legẽdum forte ſit. ſunt autem Conſuales ludi ijdem cum Circenſibus, ſiue Romanis.*

Iliadem inſtar tragœdiæ, Odyſſeam ad imaginem comœdiæ] *Aliter ſentit Ariſtoteles; cuius auctoritate facile huius grammatici opinio præponderatur. eius verba ſunt,* ἐν τῷ περὶ ποιητικῆς ὥσπερ δὲ καὶ τὰ σπουδαῖα μάλιστα ποιητὴς ὅμηρος ἦν (μόνος γὰρ, οὐχ ὅτι εὖ, ἀλλ᾽ ὅτι καὶ μιμήσεις δραματικὰς ἐποίησεν) οὕτω καὶ τὰ τῆς κωμῳδίας σχήματα πρῶτος ὑπέδειξεν, οὐ ψόγον, ἀλλὰ τὸ γελοῖον δραματοποιήσας. ὁ γὰρ μεργέτης ἀνάλογον ἔχει, ὥσπερ ἰλιὰς καὶ ὀδυσσεία πρὸς τὰς τραγῳδίας, οὕτω καὶ οὗτος πρὸς τὰς κωμῳδίας.

Ne quiſquam in alterum carmen infame proponeret, lege lata, ſiluere.] *In alijs, lata lege ſanxerunt. inepte. hoc .n. ſignificat, ſiluiſſe poetas, id eſt, deſijſſe, ciues nominatim proſcindere, cum lex illa lata eſſet. atque hoc ipſum eſt, quod ait Flaccus,*

--lex eſt accepta: chorúſque.
Turpiter obticuit, ſublato iure nocendi.

Prorſæ orationis] *Proſam orationem qui dicunt, facere imperite puto. prorſum antiqui rectum vocabāt: unde prorſi limites apud Feſtum. eóque vocabulo in hūc ſenſum reperio vſum Senecā in his verſibus ex Troade,*

Et qui renatum prorſus aſpiciens diem,
Tepidum rubenti Tigrin admiſcet freto.

Sed & Prorſam vocabant deam, quæ rectos fœtus educeret: de qua locum hunc A. Gellij libro XVI. *ita ſcriptum in veteribus libris videre memini: Huius periculi deprecādi gratia aræ ſtatutæ ſunt Romæ duabus Carmentibus, quarum altera Poſtuerta nominata eſt, Prorſa altera: à recti, peruersique partus & poteſtate, & nomine. nunc autē ibi quoque corrupte legitur, Proſa. quia igitur, Prorſum, vt dixi, rectum eſt, idcirco ſolutam orationem prorſam nominarunt; quòd eſſent in ea voces re-*

cto

cto ferè ordine, & vt naturæ ferret impetus, collocatæ. contráque verſum dixerunt, in quo eſſet orationis genus, vt Cicero loquitur, verſum atque mutatum.

Latinæ fabulæ primo à Liuio Andronico ſcriptæ ſunt ad cunctas res, etiam cum recentius idē poëta & actor fabularum ſuarum fuiſſet] *in alijs libris, cum etiam tum recentius idem & poëta &c. locus aperte corruptus eſt: quem equidem ita legendum cenſeo: Latinæ fabulæ primo à Liuio Andronico ſcriptæ ſunt; cum, etiam tum ad cuncta recentibus, idem & poeta, & actor fabularum ſuarum fuiſſet. vt hoc ſignificet, ideo eundem & poetam, & actorem fuiſſe, quod Romani etiam tum ad eiuſmodi omnia rudes eſſent. vide Liuium lib.* VII.

Nam ludorum quatuor ſunt ſpecies] *Difficile dictu eſt, hoc loco, non multis in verbis quã multa peccata ſint. primum, quatuor tantum ludorum genera, ſiue, vt iſte neſcio quis loquitur, ſpecies. vbi igitur Florales? vbi Romani? ne ceteros perſequendo ſim longior. deinde Apollinares ludos numerat inter eos, qui ad curam ædilium curulium pertinerent: falſo. extant apud Liuium, & Macrobium carmina Marcij vatis, quæ eos ad prætoris vrbani curam pertinuiſſe demonſtrant. Apollini cenſeo vouendos ludos, qui quotannis communiter Apollini fiant. ijs ludis faciendis præſit is prætor, qui ius populo plebique dabit ſummum. idem confirmat* M. *Tullius oratione decima in Antonium; vbi de Bruto loquens, Qui, inquit, cum prætor vrbanus eſſet, vrbe caruit, ius non dixit, cum omne ius populi* R. *recuperaſſet. & paulo infra: Qui ne Apollinares quidem ludos, pro ſua, populique* R. *dignitate apparatos, præſens*

x

fecit, ne quam viam patefaceret ſceleratorum hominū audaciæ. errat etiam in eo, quod Megalenſes magnis dijs conſecratos fuiſſe arbitratur. non enim Megalēſes, ſed Circenſes, ſiue Romanos Conſo & magnis dijs, ex Aſconio; Megalenſes autē magnæ deum matri ſacros fuiſſe, ex Liuio & alijs cognoſcitur. Nam quòd Antonius Goueanus à Megalēſibus Megaleſia diſtinguere, Megalenſes autē eoſdem cum Romanis facere voluit; æque in vtroque falſus eſt. Locus eſt Ciceronis ex oratione de reſpōſis haruſpicū. Nam quid ego de illis ludis loquar, quos in Palatio noſtri maiores ante templū in ipſo Matris magnæ cōſpectu Megalēſibus fieri celebrariq́; voluerunt, qui ſunt more inſtitutisq́; maxime caſti, ſolennes, religioſi: quibus ludis primum ante populi cōſeſſum ſenatui P. Africanus iterū cōſul ille Maior dedit; vt eos ludos hæc lues impura pollueret. quò ſi quis liber aut ſpectandi, aut etiam religionis cauſa acceſſerat, manus afferebātur: eò matrona nulla adijt propter vim conſeſſumq́; ſeruorū. Ita ludos eos, quorū religio tanta eſt, vt ex vltimis terris accerſita, in hac vrbe conſederit, qui vni ludi ne verbo quidē appellātur latino, vt vocabulo ipſo & appetita religio externa, & Matris magnæ nomine ſuſcepta declaretur, hos ludos ſerui fecerunt, ſerui ſpectauerunt, tota denique hoc ædili ſeruorū Megaleſia fuerunt. hūc locū totidē verbis citat Goueanus; & ex eo colligit, à Megalēſibus alia eſſe Megaleſia, quod Cicero Megaleſia Megalenſibus celebrari ſolita dicat. deinde tradit ludos Megalenſes eoſdem eſſe, qui Circenſes, Romani, magni nominantur. quæ cū dicit, nō animaduertit, in quam difficiles ſeſe rerū abſurdiſſimarum laqueos induat. nō abutar pluribus argumētis, neq́; cōmittam,

tam,vt mea oratio.hunc veluti patentē alienæ reprehē-ſionis nacta campū,iuueniliter in eo exultare videatur. tota res vno verbo cōfici poteſt.nam ſi ludi Megalenſes cōmittebantur prid.Id.Apr.vt ex Liuio cōſtat;ludi autē Romani pridie cal.Sept.vt è priore actiōe in Verrem cognoſcitur,quis eſt vſq; eo hebes,qui nō videat,vt ijdē ſint Megalenſes & Romani,nullo modo fieri poſſe? Ego verò,ne dicā dolo,vocē illam,Megalenſibus,è Ciceronis loco.quē paulo ſuprà recitaui,&. expungendam puto,& è gloſſemate aliquo in ordinē Ciceronis verbo-rū irrepſiſſe ſuſpicor. Sunt igitur eadem Megaleſia cū Megaleſibus,neque dicta ſunt ἀπὸ τῶν μεγάλων σιῶν, *vt hic grāmaticus nugatur,ſed à Magna matre,cui dicata erāt:cūq; initio Megalenſia dicerentur,detrita, vt ſæpe fit,litera,Megaleſia nominata ſūt.Itaq; Feſtus, Megaleſia,inquit,ludos Matris magnæ appellabāt.*

Μεγάλοις σιῶς] *antea legebatur coniuncte,* μεγαλεσίους, *quam vocem nuſquam apud probatos auctores reperiri arbitror.*

Diuerbiis & canticis] *Ita emendaui, coniectura tantum adductus,cum partim librorum,de authenticis,partim,Deuerbijs authenticis,haberent.*

Adnotandū ſane puellarū &c.] *Falſum eſt,quod hoc loco admonet Donatus,puellas liberales nuſquā in palliata loqui.loquitur in Heauton timorumeno Antiphila,in Curculione Planeſium,in Epidico virgo illa,Stratiphoclis ſoror.pluribus exemplis nihil opus eſt.*

Nihil ergo ſecus factū eſt.] *In alijs ſecus, in alijs ſecius:ego ſequius legendum puto.Valet autem ſequius, minus bene,aut minus bonum.neque eſt,cur dubitetur de integritate loci illius apud Liuium libro* I I. *Inui-*

tus, inquit, quod ſequius ſit, de meis ciuibus loquor. Sic Afranius apud Soſipatrum. Sin, id quod non ſpero, ratio talis ſequius ceciderit.

M. ANTONII MVRETI,

IN ANDRIAM TERENTII

ARGVMENTVM.

CHREMES, & *Phania fratres Athenienſes fuerunt. eorum, Chremes profecturus in Aſiam, Paſibulam filiolam, quam tum vnicã habebat, fratris fidei credidit. profecto eo, contingit, vt in Græcia magni bellorum motus excitarentur. quos fugiens Phania, cum, impoſita ſecũ in nauim puella, ad fratrem iter cepiſſet, vi tempeſtatis fracta naui, apud Andrum inſulam eiectus eſt. ibi applicat ſe ad Andrium quendam, hominem haud magna in re; à quo tamẽ benigne humaniterque exceptus, non ita multo poſt moritur. Hoſpes Andrius relicta apud ſe puella commutat nomen, & pro Paſibula Glycerium nominat: cúmque per aliquot annos eam cum filia Chryſide, pari vtranque ſtudio, educaſſet, decedit ipſe quoque de vita. Chryſis, quæ ſe & orbam, & inopem videret, abrepta ſecum Glycerio, Athenas nauigat: vbi cum aliquãdiu vitam lana teláque toleraſſet, ad poſtremum adoleſcentum blanditiis, & pollicitationibus victa, quæſtum corpore facere incepit. Ventitabat ad eam inter ceteros Pamphilus, Simonis filius, probus, & liberali præditus ingenio adoleſcens; qui non Chryſidis ille quidem, ſed ipſius Glycerij mirifico quodam amore percuſſus, primus, ſolúsque corpus cum ea commiſcuit, fidémque iam grauidæ dedit, eã ſibi vxorem fore. Suſceperat*

perat & poſtea Chremes aliam filiam, Philumenã nomine, eãq; (iam enim nubilis erat) Pãphilo, bona adoleſcentis impulſus fama, collocare cupiebat. Quid multa? vltro ad Simonem venit, cum eo negotiũ conficit. inſcio Pamphilo, de communi ſenum ſententia, faciundis nuptÿs conſtituitur dies. Adhuc hæc erant: cum Chryſis moritur. ibi primum Simo de filÿ amore cognouit. nam cum ambo vnà in funus prodÿſſent; accidit, vt, poſita in ignem Chryſide, Glycerium ſe, præ doloris impatientia, eodem cõiectura videretur. Accurrit Pamphilus, eámque mediã amplexus, ita conſolari cœpit, vt plurimas miniméque dubias totius rei ſignificationes daret. itaque venit ad Simonẽ poſtridie Chremes; conditionẽ renũciat: comperiſſe ſe, Pamphilum peregrinã illam habere in vxoris loco. neſcius, ex ſe natam eſſe eam, quam ita contumeliæ cauſa peregrinam nominaret. gaudere, ea re intellecta, Pamphilus: dolere contra, ac ringi Simo. aduenit interea dies, qui nuptÿs initio fuerat præſtitutus. Simo, veteratoria quadam calliditate, ſimulandas ſibi, ad pertẽtandum filÿ animum, nuptias ſtatuit: hoc cogitans, ſi abnueret filius, verã ſibi obiurgandi illius cauſam fore; quæ ad eum diem nulla ſatis iuſta fuerat: ſin annueret; facile ſe, quod vellet à Chremete impetraturum; atque ita vero nuptias, dÿs adiuuantibus, factum iri. præteriens igitur apud forum, ſecuro iam, & nihil tale metuenti filio, Pãphile, inquit, abi domũ, ac deos comprecare: vxor tibi ducenda hodie eſt. hoc dicto, velut improuiſo quodam iaculo, ſauciatus adoleſcẽs, quid ageret, aut quid conſilÿ caperet, neſciebat: cum ad eum Dauus, vafro admodũ, ac verſuto ingenio ſeruus, animaduerſa ſenis aſtutia, accurrit. Erat tum vnà

cum Pãphilo Charinus, qui adoleſcẽs miro quodã amore Philumenæ incenſus, fruſtrà ſæpe tentatis illius nuptijs, ad poſtremũ audito eam eo die nupturã Pamphilo, in ſummam deſperationem adductus, eũ orabat, ſi ſe ſaluum vellet, vt vel eam ne duceret, vel ſaltem nuptijs dies aliquot produceret. Pamphilus eum ſua quidẽ cauſa bono eſſe animo, atque omnia ad impediẽdas nuptias moliri iubebat: ſe, quantum in ſe eſſet, effecturum, ea vt ne daretur ſibi. adueniens, vt dixi, Dauus Charinum, iam ſpei plenum abire ad ambiendos ſenis amicos iubet: deinde ſeorſum Pamphilo coniecturas ſuas aperit, perſuadetq́, vt patri dicat, ſe paratum eſſe vxorem ducere: nam eo pacto, inquit, & patri omnem iurgandi occaſionem præcideris, & non erit tamen verendum, ne nuptiæ fiant: nunquã enim Chremes tibi ſemel repudiato, filiam ſuã iterum cõmiſſurus eſt. hæc ita de ſerui cõſilio acta, longe aliter cecidere, ac putabantur. exorat enim Chremetem Simo. ita res in verarũ nuptiarum diſcrimen adducitur. forte eo ipſo die Glycerriũ exactis temporibus puerũ peperit. eum puerũ Dauus, cum aliter nuptias diſturbare non poſſet, pro foribus ædiũ Simonis ab ancilla collocandũ curat. in eum cũ incidiſſet Chremes, & è Pãphilo natũ eſſe cognoſſet, rurſum abducit animũ à nuptijs. turbæ maximæ cõcitantur: donec aduenit Crito Andrius, qui, quòd Chryſidi genere proximus fuiſſet, ad cernendã illius hæreditatẽ Athenas venerat. eius interuẽtu Chremes filiã agnoſcit. ita, ſumma omnium lætitia, Charino Philumena, Glycerium Pamphilo nubit.

ANNOTATIONES.

MODOS FECIT FLACCVS CLAVDII.] *in alijs, quos quidem viderim, omnibus,* FLACCVS

CLAVDII FILIVS, *quod equidem concoquere nõ poſſum.neque enim cum pater alicuius notandus erat, nomine eum,ſed prænomine,aut certe cognomine notabant.verbi cauſa,non ita vt dicerent,* M. TVLLIVS CICERO TVLLII F. *certe enim, ſi Tullius eſt, Tullij filius ſit,neceſſe eſt,aut iure naturæ,aut iure ciuili.Sed hoc modo,* M. TVLLIVS, M. F. CICERO. *quomodo igitur retineri poteſt ſcriptura hæc,* FLACCVS CLAVDII FILIVS? *nondum enim adduci poſſum,vt aſſentiar homini doctiſſimo, Antonio Auguſtino,qui Claudiũ veteribus nõ nomen modo,ſed prænomẽ quoq; fuiſſe ait.deinde,vt in gente Valeria,& Horatia Flacci cognomen fuiſſe notiſſimũ eſt:ita in Claudia fuiſſe non puto.poſtremo hunc Flaccũ,quiſquis eſt,ciuẽ Romanũ natum fuiſſe,nõ eſt credibile,cum ignominioſa eſſet apud Romanos ſcenicorũ artificiorum tota fere tractatio:ſed aut ſeruum alicuius ciuis* R. *aut certe libertum: quorum vtrouis poſito,illud,* CLAVDII FILIVS, *ſtare nõ poteſt.Deleui igitur vocem* FILIVS, *eo fidentius,quòd in ceterarum fabularum inſcriptionibus,nullus omnino eſt,qui eam habeat,antiquus liber.*

ACTVS PRIMI SCENA PRIMA.] *Scena quid ſit, notum eſt omnibus.quòd autem actus fabularum partimur in ſcenas,aliámque primam ſcenam, aliam ſecundam,& ſic deinceps dicimus; quàm perite & intelligenter id fiat, quærendum puto.equidem, libere vt dicam,grammaticorum hanc,non poetarum, eſſe partitionem arbitror:neque credo ſcenam pro parte actus,apud vllum probatum ſcriptorem,ſi grammaticos excipias,legi.itaq; neq; apud Plautũ vlla ſcenarum mentio eſt; & in Terentij fabulis aliter ab alijs diſtin-*

guuntur:& in veteribus Terentij libris,etiam impreſſis,neque prima,neque ſecunda,neque vlla omnino ſcena nominatur.

Sed iis,quas ſemper;&c.] *Donatus adnotat,fidẽ & taciturnitatẽ artes vocari.recte;artes enim antiqui & vitia,& virtutes vocabant. Terẽtius Adelphis:-primarum artiũ magiſ principem.Salluſtius: Quę vtraq; ijs artibus auxerat,quas ſupra memoraui.plures locos congerere me memini ad hanc rem,in annotationibus, quas olim Lutecia in hunc poetam edidi.animaduerto autem, Ariſtotelẽ quoque non nunquã* τῶν τεχνῶν *nomine virtutes etiam amplecti, vt cum ait in ſecundo* νικομαχείων· ταῦτα δὲ πρὸς μὲν τὸ τὰς ἄλλας τέχνας ἔχειν οὐ συναριθμεῖται πλὴν αὐτὸ τὸ εἰδέναι.

Nam iſtæc commemoratio] *Demoſthenes* περὶ στεφάνου τὸ δὲ τὰς ἰδίας εὐεργεσίας ἀναμιμνήσκειν, μικροῦ δεῖν ὅμοιόν ἐστι τῷ ὀνειδίζειν.

Liberius viuendi fuit poteſtas.nã antea] *Fuit,in hoc verſu monoſyllabũ eſt:& in quarta ſede pes ille,qui Creticus dicitur.Scio aũt ſuper hoc pede,ecquid in iãbicũ carmen reciperetur,an minus,varias eruditorũ hominũ & fuiſſe,& eſſe ſentẽtias.ego,antequã hac de re ſtatuã,quid in quæſtione verſetur,etiã atq; etiã conſiderãdum puto. Nã ſi hoc quæritur,data quibuſdã hominibus in Terẽtio,& Plauto addendi,detrahendi,inuertẽdi,mutãdiq; licentia,poſſint ne oẽs illorũ poetarum iãbici verſus ita cõponi,vt nuſquã in eis Creticus reperiatur:facilis & expedita res eſt. ipſe mehercules iambus,ſi hoc cõcedatur,ex eo ipſo,cui nomen dedit,verſuum genere moueri queat. Sin hoc agitur,nulla importuna & temeraria mutatione conceſſa,multine ſint in vtroque*

horum

horum poetarum verſus, quorum dimenſio explicari ſine Cretico non queat: ego vero innumerabiles poſſe proferri arbitror. Proferam paucos, ex quibus de ceteris coniectura capiatur.

Ex Andria.

Futuras eſſe audiuit, ſed ipſe exit foras.

Goueanus particulam, ſed, delere auſus eſt. parum conſiderate. poterat aliò confugere, & dicere, pronomen, ipſe, interdum priore correpta enunciari. Ex eadem,

Nihil propter hanc rem: ſed eſt, quod ſuccenſet tibi.
Quidnā eſt? puerile eſt. q̄d eſt? nihil. quin dic, q̄d eſt.
Bonum ingenium narras adoleſcentis. optumum.
Eius morte ea ad me lege redierunt bona.
Adeon' impotenti eſſe animo, vt præter ciuium.

Piget plura, vel ex hac ipſa, vel ex alijs fabulis colligere: ſunt autē innumera: nunc pauca ponam ex Plauto.

Non omnes poſſunt olere vnguenta exotica.
Tu tibi iſtos habeas turtures, piſces, aues.
Quî ſcis, an tibi iſtuc eueniat prius, quàm mihi?
Quo modo occepiſtis, bibite, pergræcamini.
Tace, atque abi tu rus. ego ire in Peiræum volo.

male autem in hoc verſu vulgo legitur, abiturus. porro verbū abi, poſteriore correpta enūciatur, vt & alijs apud eundem, & apud hunc quoque poetam ſat multis locis. atque hæc è principio Moſtellariæ deprompta ſunt omnia. quòd ſi quis ceteras fabulas excutiat, non dici poteſt, quàm multa ſit deprehenſurus, quæ ſine violētis, vt ita dixerim, mutationibus Creticum effugere non poſſunt. video & Anacreontem hoc pede in verſibus ſuis vſum: cuius illud eſt:

Τέρπει μεν ἀφροδίτη

Καὶ πάλιν θέλω χορεύειν, Et illud

Τὰς δὲ φροντίδας μεθῶμεν.

Sed & multis alijs locis eundem pedem adhibuit.

Quod plerique omnes] *Priſcian. libro* XVIII. *admonet, hanc loquendi rationem manaſſe ab Atticis: eos enim ita loqui ſolitos,* πλέονδε δὴ πάντες τοῦτο λέγουσιν ἄνθρωποι. *Sic & in Heauton timorumeno, dixi pleraque omnia.*

Huc viciniæ] *Sic in Phormione, hic viciniæ. Nonius tamen & Priſcianus, & Chariſius, huic viciniæ, legunt: certéque in quatuor manu ſcriptis libris, quibus vſus ſum huic viciniæ aperte legitur.*

Perduxere illuc ſecum.] *Perducuntur, ait Donatus, neceſſitate coacti. Confirmat hanc interpretationem Aſconius, qui in locum illum ex primo accuſationis, Lenonum, aleatorum, perductorum nulla mentio fiat: Lenones, inquit, ſunt ſcortorum, perductores etiam inuitarum perſonarum. Perductorũ nomine vſus eſt & Tertullianus in apologetico, his verbis. Nam ſi qui forte vere de ſterilitate Chriſtianorum conqueri poſſunt, primi erunt lenones, perductores, aquarioli, &c.*

3.

Quis heri Chryſidem habuit?] *honeſte dictũ, pro, quis cum Chryſide rem habuit. Ita intelligendum eſt illud è nono epiſtolarum, Sed tamẽ ne Ariſtippus quidem ille Socraticus erubuit, cũ eſſet obiectum, habere eũ Laida: Habeo, inquit, Laida, nõ habeor à Laide. nã & Græcos ita nõ nũquã loqui cõſtat. Lucianus.* Τὸν στρατιώτην Θαΐ τὴν ἀκεργάνα, ὃς πάλαι μὲν Ἀβρότονον εἶχε, &c.

Nam qui cum ingeniis conflictatur eiuſmodi] *conſentiunt libri. non video tamen, quomodo verſus ſtare*

re poſſit. Si haberem libros, qui me adiuuarent, libenter hoc modo legerem,

Nam qui conflictat cum ingenijs eiuſmodi,
Siquidem verbo, conflicto, vſus eſt & in Phormione.

3.

Honeſta oratio eſt.] *in quibuſdam libris, honeſta ratio eſt. ſed hanc ſcripturã & veteres libri, & ipſa carminis ratio, & latine loquentiũ conſuetudo confirmat. Cicero enim, quem ſtudioſe feciſſe conſtat, vt multas loquendi formulas ab hoc poeta deſumptas in ſua ſcripta trãsferret, hac ipſa ſæpe vſus eſt. vnius nũc loci venit in mẽtem, qui eſt in ſecũdo de officijs: Dictu quidẽ eſt procliue: itaque vulgo loquuntur, ſeſe in beneficijs collocãdis, mores hominum, non fortunam, ſequi. honeſta oratio eſt: ſed quis eſt tandem &c.*

5.

Hoc quid ſit? Si. oẽs qui amant] *in dimetiẽdo verſu, qui, non eliditur: ſed ita permanet, vt in illo Virgilij,*
Credimus, an qui amant, ipſi ſibi ſomnia fingunt?
eius autem generis apud hunc poetam ſatis multa ſunt.

Neque tu hoc dicas tibi non prædictum] *ita eſt aperte in meo manu ſcripto, & in altero eorum, qui in Antoniana huius ciuitatis bibliotheca aſſeruãtur: eſtq́; hæc vera huius loci lectio, quicquid interpres de tribus negationibus comminiſcatur.* 6.

Audiui Archillis iam dudum: Lesbiam adduci iubes. Goueanus de ſuo addit particulam, quòd, hoc modo, iam dudum quòd Lesbiã adduci iubes. videlicet quia putauit hos omnes verſus iambicos eſſe, ſed falſus eſt. ſunt enim omnes trochaici, quadrati catalectici, præter poſtremos duos, qui ſunt iambici quadrati acatalectici.

Vxor

Vxorem decreuit dare ſeſe mi hodie] *in alijs, decrerat. ſed & meus manu ſcriptus habet, decreuit; & is, qui in hac vrbe abhinc annos ſeptuaginta ſeptem impreſſus eſt: cuius ego poſthac teſtimonio cum vtar, veterem Venetum nominabo. qui quidem liber, etſi, vt illa erant tempora, mendis innumerabilibus ſcatet; tamen ita multa, ita præclara veteris ſcripturæ veſtigia retinet, incredibile vt mihi auxilium attulerit ad locos perplurimos corrigendos. Decreuit, autem, quin hoc loco melius ſit; dubitare non oportet: loquitur enim non de primo illo conſilio, quo nuptiæ in hunc diem conſtitutæ fuerant: (tūc enim non eſſet, cur diceret, -nonne oportuit Præſciſſe me ante? quippe qui id ſatis multo ante cognoſ ſet, vt è multis huius fabulæ locis colligitur) ſed de ſecundo, quod patrem ſubito, atque ex tempore cepiſſe arbitratur. cum hæc iam ſcripſiſſem, animaduerti in libro quoque manuſcipto Bernardini Lauredani, decreuit, non decreuerat, legi.*

Pro deum atque hominum, nullon' ego] *Dimeter eſt iambicus, quales etiā duos paulo ſuprà octonarijs admiſcuit. in alijs legebatur, Pro deū atque hominum fidem, nullon' ego: quo modo ſi legas, verſus ſtare non poteſt. neque tamen auſus eſſem illud, fidem, expungere: niſi primum vidiſſem abeſſe à meo manu ſcripto; deinde meminiſſem eodem modo locutum hunc ipſum, poetam in Phormione, -Pro deum immortalium, Negat Phanium hāc ſibi cognatam eſſe Demipho? vbi etiam conſimilem è Ciceronis œconomico citat interpres locū, Quid igitur, pro deum immortalium, primum eam docebas, quæſo?*

Quæſo ædepol Charine, quoniā id fieri, quod

vis

vis,non poteſt,Velis id,quod poſsit.] *Fuit hæc ſententia ſummi philoſophi Ariſtotelis,de quo apud Stobæum hæc leguntur.* Ἀριστοτέλης εἶπεν, ἐπειδὴ μὴ γίνεται τὰ πράγματα, ὡς βουλόμεθα, δεῖ βούλεσθαι, ὡς γίνεται.

Neque pol conſilij locum habeo,neque auxilij copiam] *Hunc verſum,vt in omnibus libris reperam, ita reliqui,ſumma ipſorum conſentione permotus:puto tamen ita legendum,*

Neque pol auxilij locũ habeo, neque conſilij copiã. nam & Charinus hoc ordine propoſuerat,-auxilium, conſilium, expetens. & ipſa verſus ratio, vt ita legas, exigere videtur.

Num immemores diſcipuli?] *alij emendant, Nũ immemores diſcipli? ego nil mutadum cenſeo: in tertia enim huius carminis ſede eſſe pedem,qui proceleumaticus dicitur:vt in illis,*

Cupio aliquos parare amicos beneficio meo.

Non fiet:hoc modo ſine te exorem.ſcilicet.

Ita faciam.quid?quid aliud volui dicere?

nam quod Ioachimus Camerarius & hunc pedem, & amphimacrum ab iambico excludit;mihi quidẽ multis de cauſis non placet.eas cauſas tũc explicabo,cum Plautum à me emendatum in publicum emittam : quod ſi vita ſuppeditabit,cito fore confido.

Adhuc Archillis quę aſſolent,quæque oportet] *In veteribus,oportent. Sunt autem hic aliquot verſus, quorum dimenſionem explicare ex veteribus libris non potui,ex ingenio nolui.*

Tibi videor eſſe,quem tam aperte] *In alijs,Tibi videor,quem tam aperte.Goueanus intellexerat,deeſſe*

aliquid

aliquid ad verſum; fecerátque, Tibi videor ego, quẽ tam aperte, &c. quod ego repoſui, in veteribus libris ſumma conſenſione reperitur.

14.

Amantium iræ, amoris integratio eſt] *Ita eſt in libris manu ſcriptis: in vetere tamen Veneto, reintegratio. apud Seruium in Eclogam ſecundam legitur, redintegratio. hanc autem ſententiam ita expreſſit Plautus:*

Verum iræ, ſi quæ eueniunt forte huiuſmodi
Inter eos, rurſum ſi reuentum in gratiam eſt,
Bis tanto amici ſunt inter ſe, quàm prius.

ſed & apud Ælianum libro ſecundo de varia hiſtoria legiſſe videor quiddam ab hoc loco non nimis alienum. id eſt huiuſmodi. Pauſaniæ Agatho poeta in amoribus ac delicijs fuit. ventitabat autem ſæpe vterque eorũ vnà ad Archelaum regem, qui & Muſarum erat ſtudio deditus, & à rebus amatorijs minime alienus. hic cum illos inter ſe crebro diſſidentes videret, contemptui eſſe amatorẽ amato autumabat. quodam igitur die, quæſo, inquit, Agatho, quod ingenium tibi eſt, qui homini vni ex omnibus maxime te diligenti tam frequenter iraſceris? ego dicam tibi o rex, inquit ille. nõ enim iſta facio, vel quòd Pauſaniæ parum cupiam, vel quòd agreſti ſim efferóque ingenio. quin ſi mihi vel aliunde, vel ex ipſo poetices ſtudio aliqua affectuum, quibus hominũ tẽtantur animi, cognitio eſt, eam ego demum ſummam eſſe voluptatem amantibus duco, cũ è diſſenſione in gratiã cum ijs quos amant, redeunt: exploratúmque habeo, nihil ipſis accidere poſſe iucundius. hanc igitur voluptatẽ ſæpe Pauſaniæ impertior, qui ei frequenter iraſcar: non modico enim gaudio perfunditur, cũ me ſibi ſtatim

concil

conciliari videt.id gaudium non perſentiſceret,ſi amor in eum meus vno quaſi tenore,& ſine vlla eiuſmodi offenſione procederet.Hæc Agatho;quæ rex non mediocriter laudaſſe perhibetur.

Hoccine credibile eſt,aut memorabile] *Horum primorũ verſuum rationẽ explicare difficile eſt.quidã, magna in mutando licentia vſi,fecere iambicos octonarios. ego veterem ſcripturã cum fide proponere,vt erat, malui.*

Quis homo iſtuc? Dauos. Dauos? Dauos omnia.] *Diuine hunc verſum iam pridem reſtituerat homo ingenioſiſſimus, Antonius Goueanus. qui,etiam ſi præterea aliud nihil præſtitiſſet,eſt tamen,cur ei Terentij amatores multum ſe debere fateantur.*

Vt quimus,aiunt:quãdo,vt volumus,nõ licet.) *circumfertur apud Græcos ſenarius,ex quo hic expreſſus videtur:*

Ζῶμεν γὰρ οὐχ ὡς θέλομεν,ἀλλ' ὡς δυνάμεθα.

Optume hoſpes.) *Mirum eſt,quantulæ res quãtum interdum eruditis hominibus negotium exhibeãt. antea cùm hic locus ita legeretur,*

Optume hoſpes pol Crito antiquum obtines:

Eraſmus, qui verſum non conſtare animaduerteret, contra omnium librorum fidem,ex,optume,fecit,opportune;quo nihil minus opportunum cogitari poterat.Goueanus, & librorum veterum, & Donati auctoritate neglecta,addidit,morem:hoc modo,

Morem optume hoſpes pol Crito antiquum obtines: ego,vnica literula adiecta,(quæ quàm facile à librarijs omitti potuerit,nemo non videt:ſæpe enim in hoc genere peccarunt,cùm literam,quæ geminanda erat,ſemel

tantum ponerent)ea igitur adiecta,locum(vti mea fert opinio)emendaui.

Næ iſtam multimodis tuam inueniri gaudeo.] *vocem antiquam, multimodis,quæ nuſquã in vulgatis libris apud hunc poetam legebatur,primus ego,ni fallor,in veterem quaſi poſſeſſionem reſtitui. de qua & ſimilibus Cicero in oratore:Sed quid ego vocales?ſine vocalibus ſæpe breuitatis cauſa cõtrahebant, vt ita dicerẽt,multimodis,vaſargenteis,paſſicrinibus,tectifractis. & in tertio de oratore citatur hic veteris poetæ verſus,*

Multimodis ſum circumuentus, morbo,exilio,atque inopia.

Hac autem ipſa voce ſæpe vſum Lucretium,notius eſt, quàm vt collectis exemplis patefieri neceſſe ſit.

M. ANTONII MVRETI,

IN EVNVCHVM TERENTII

ARGVMENTVM.

CIVIS quidam Athenienſis filiam, cui Pamphilæ,& filium,cui Chremeti nomen erat,habuit.ex iis Pamphilam adhuc infantulam prædones rapuere è Sunio, & mercatori cuidam Rhodio vendidere:qui,Rhodum aduectam meretrici,quam amabat,dono dedit. hæc acceptam puellam pari cura ac ſtudio,cum Thaide filia cœpit educere:nemo vt eſſet,qui non vtranque ex ipſa genitam eſſe arbitraretur.Thaïs,quæ grandiuſcula erat, cum ad eam ætatem perueniſſet,vt viris placere poſſet, maternam, vt fit, viuendi rationem inſecuta,cum ho-

ſpite

ſpite quodam Athenas venit, qui eam poſtea moriens hæredem reliquit. interea miles Thraſo nomine, ad eam adiecit animum, cúmque cum ea per aliquod tempus conſueuiſſet, in Cariam profectus eſt. Thaidis mater per eos dies vitam cum morte commutauerat: fratérque ipſius Pamphilam venalem propoſuerat, ſperans eam, quòd & formoſa eſſet, & fidibus ſciret, præclare à ſe venditum iri. forte accidit, vt eo ipſo tempore Thaidis amator miles eſſet Rhodi: qui, harum omniũ rerum inſcius, Pamphilam emit, vt eſſet, quod amicæ, Athenas reuerſus, dono daret. Thais, profecto milite, aliam cõditionem quæſierat, adiunxerátque ſibi Phædriam, adoleſcentem Athenienſem, Lachetis filium. inaudiuerat interim etiam aliquid de Pamphila; iámque cum fratre ipſius Chremete aliquoties collocuta, eò perueneral, vt non dubijs indicijs intelligeret, ſororem illius eſſe, quæ ſecum in maternis ædibus educata foret. Summopere cupiebat igitur occaſionem ſibi aliquam dari, qua Pãphilam ſuis reſtitueret, eodémque facto & puellam ſummo afficeret beneficio, & propinquorum illius amicitia fortunas conſtabiliret ſuas. Redit miles: ſed cum cognoſſet de amore Phædriæ, puellam ſe, niſi eo repulſo, daturum negat. Thais, quid ageret, neſcire: nam & Phædriam amabat ex animo, & Pamphilæ recipiendæ gratia quiduis ſibi faciundum putabat. tandem, cum ſperaret, ſe poſtea facile conſilium ſuum ei ipſi, cuius animũ offenderet, probaturam, Phædriam, vt militi gratificaretur, excludit. poſtridie accerſito ei, atque ægreferenti, tandem ſe purgat, multiſque precibus ab eo impetrat, vt, per biduum, priores partes habere Thraſonem fineret: vbi primum eripuiſſet puellam, nihil ſibi cum il

lo amplius fore. Phædria, vt huius bidui moleſtiam æquiore animo ferret, rus ſibi abeūdum eſſe ſtatuit: itaque abiens, mandat Parmenoni, vt eunuchum & Aethiopiſſam ad Thaidem, cui eos emerat, duceret. Pāphilam, cum ex ædibus Thraſonis ad Thaidē deduceretur, conſpicatus in via Phædriæ frater natu minor Chærea, ita eius amore flagrare cœpit, nihil vt penſi haberet, dū ea potiretur: neque prius conquieuit, quàm, eius rei cauſa, ad Thaidem pro eunucho deductus eſt. quid plura? Thaide ad cœnam cum milite profecta, virgini à Chærea per vim vitium offertur. turbæ vndique mirabiles, donec, tota re patefacta, Thais à Lachete in fidē & clientelam recipitur, Chærea agnitam Pamphilā ducit vxorem: Thraſo diu illuſus, tandē in amoris meretricij partem, Gnathonis paraſiti opera, admittitur.

ANNOTATIONES.

Si quiſquam eſt, qui placere ſe ſtudeat bonis Quàm plurimis,] *Iampridem admonuit Aemilius Ferrettus, quàm plurimis, hoc loco duas eſſe dictiones: ſenſumq́ eſſe; ſi quiſquam eſt, qui ſuum ſtudium eò referat, vt bonis potius, quàm vt plurimis placeat, &c. deeſt igitur particula, potius; vt in illo Plauti ex Rudente,*

certum eſt moriri, quàm hunc pati lenonem in me graſſari.

ſic etiam ſæpe loquuntur Græci. Homerus,

Αὐτὸν ἔχοντά σε βούλομ' ἐπαυρέμεν, ἢ τινὰ τῶν δε. *Idem.* βούλομ' ἐγὼ λαὸν σόον ἔμμεναι, ἢ ἀπολέσθαι. *Alexāder in epiſtola ad Ariſtotelem:* ἐγὼ δὲ βουλοίμην ἂν ταῖς περὶ τὰ ἄριστα ἐμπειρίαις, ἢ ταῖς δυνάμεσι, διαφέρειν. *contra quæ hic particula deeſt, ea ſæpe*

aliis in ſermone latino locis redundat. Cicero in diuinatione: Tamen eos defendes, qui ſe ab omnibus deſertos potius, quàm abs te defenſos, eſſe malunt? Plautus Sticho:

Si manere hic ſeſe malint potius, quàm aliò nubere.

Terentius Adelphis.

Quin, quicquid poſſem, mallem auferre potius in præſentia. *Vlpianus: Si actor malit dominum potius conuenire: Palladius de inſitione: Malo operam eius expectare potius, quàm timere.*

Exiſtimauit eſſe, ſic exiſtimet.] *Ex gloſſemate alicuius barbari, & inepti magiſtri irrepſerat in hũc verſum vox, ſciat: hoc modo, ſic exiſtimet, ſciat. id collegi primum ex vetere libro Veneto, & quatuor manu ſcriptis, quibus vſus ſum: in quibus erat omnibus,*

Exiſtimauit eſſe, ſic exiſtimet, ſciat, præſumat.

vt appareret, primum verbum Terentij eſſe, reliqua duo ex eodem fonte manaſſe. hoc tantum diſcriminis animaduerti, quòd in vetere Veneto, pro, exiſtimauit, perperam legitur, exiſtimat. ſed & in libro viri clariſſimi, Petri Bembi, locus hic totus ita ſcriptus, vti eũ nos emendauimus, legitur.

Proin tu, dum eſt tempus, etiam atque etiã cogita Here.] *Continuatam eſſe hanc Parmenonis orationem non dubito: ideóque interiecta perſonarum nomina ſuſtuli. libet verſus apponere, quibus hunc locum expreſſit Horatius.*

Porrigis irato puero cùm poma, recuſat.
Sume catelle. negat. ſi non des, optat. amator
Excluſus qui diſtat? ait, vbi ſecum, eat, an non,
Quò rediturus erat non arceſſitus, & hæret
Inuiſis foribus: nec nunc, cum me vocet vltro,

Accedam? an potius mediter finire dolores?
Excluſit, reuocat. redeam? non, ſi obſecret. ecce
Seruus non paulo ſapientior. O here, quæ res
Nec modum habet, neque conſilium, ratione modóq;
Tractari non vult. in amore hæc ſunt mala: bellum,
Pax, rurſum. hæc ſi quis, tempeſtatis prope ritu
Mobilia, & cæca fluitantia ſorte, laboret
Reddere certa; ſibi nihilo plus explicet, ac ſi
Inſanire paret certa ratione, modóque.

Sed & Perſius:

Quidnam igitur faciã? ne nunc, cum accerſor, & vltro
Supplicet, accedam? & cet.

-Vtinam eſſet mihi

Pars æqua amoris tecum.] *Simile eſt votũ illud Theocriti:* Εἴθ' ὁμαλοὶ πνεύσειαν ἐπ' ἀμφοτέροισιν ἔρωτες Νῶιν.

-nuncubi meam

Benignitatem ſenſiſti te caluier?] *In alijs, nuncubi meã Benignitatem ſenſiſti in te claudier? neque vero vllum vnquam vidi librum, qui hoc quidem loco, à vulgatis diſcreparet: adeóque,* μηδ' ἐν ὀνείροις, *vt ille ait, ſuſpicatus fueram vlla eum correctione indigere: donec mihi Paulus Manutius, nunquã ſatis homo laudatus, affirmauit, in antiquiſſimo, eodémque omnium, qui extant, longe optimo Romano libro aperte legi,*

-nuncubi meam

Benignitatem ſenſiſti te caluier? id autem aiebat, non quidem vidiſſe ſe, ſed, quod perinde eſt, pro certo exploratóque accepiſſe à Gabriele Faerno, cuius hominis incredibilem eruditionem, ſummam iudicij acrimoniam, indefeſſam in euoluendis veterum monumen

tis

tis diligentiam,ſpectatam in rebus non temere affirman dis religionem ac fidem,& ipſe per mihi ſæpe deprædicauerat Manutius, & ego aliquot iam argumen tis perſpexeram.his adductus ſum,vt vulgo receptam ſcripturam reijcerem, illámque alteram reponerem: præſertim cum facile eſſet conijcere,homines imperitos, antiquæ vocis inſolentia offenſos,ſuppoſuiſſe aliam,quæ ad illius ſimilitudinem proxime accederet. Eſt autem caluor antiquum verbum,idem valens,quod fruſtror, aut fruſtra habeo. Plautus,

Nam vbi domi ſum ſola,ſopor caluitur manus.legi tur & hoc verbum apud iuriſconſultos ſub titulo de ver borum ſignificationibus,repetitum ex lege XII, *& à ve teribus grammaticis explicatur.*

Viden', offum,& cibus quid faciat alienus?] *Hic quoque ſecutus ſum auctoritatem Petri Bembi, quam nemini docto atque intelligenti aſpernari fas pu to.in libris tamẽ,quos vidi,omnibus erat,vel ocium,vel otiũ:vocẽ offum,Fl. Chariſius interpretatur.de loci ſen tentia aſſentior ijs,quæ prodidit,homo eruditiſſimus,* P. *Victorius in libris variarum lectionum.*

Sed Parmenonem ante oſtium Thaidis triſtẽ video.] *Verſum non conſtare,omnes,vt opinor,videt. ego verebar,ne Terentius ſcripſiſſet,Sed Parmenonem ante oſtium meretricis triſtem video:poſteáque ad no men,meretricis,appoſita eſſet gloſſa,Thaidis:quæ dein de irrepſiſſet in verſum.*

Qui mihi nunc vno digitulo fores aperis fortu natus] *Hic quoque verſus non conſtat.conſtabit autem, ſi legas hoc modo:*

Qui mihi nũc vno digitulo forem aperis fortunatus,

Næ tu iſtam faxo calcibus ſæpe inſultabis fruſtra.
idque ego verum eſſe arbitror. eodemq; modo corrigendum eſſe verſum ex Heauton timorumeno, qui cum vulgo ita legatur,

Mane, mane. quid eſt, quod tam à nobis grauiter crepuere fores?

ita legendus videtur:

Mane; mane. quid eſt, quod tam à nobis grauiter crepuit foris?

omnino tamen veteres libri cum vulgatis conſentiunt.

Cum in cellulam ad te patris penum omnem.] *Hanc lectionem & libro quinto Priſcianus agnoſcit, & conſentiens librorum veterum confirmat auctoritas.*

P. iubésne? C. iubeo, cogo, atque impero.
P. Nunquã defugiam auctoritatem. ſequere.
C. di vortát bene.] *Defugere auctoritatẽ, quid ſit, video etiam ab eruditis hominibus ignorari. valet autem, cum ipſe rei alicuius faciundæ auctor fueris, eiusq; euentum in te receperis, id inficiari poſtea, & fateri nolle, eam auctore te factam. liquido conſtare hoc, propoſitis exemplis, poteſt. Plautus.*

Suſpende, vinci, verbera: auctor ſum, ſino.
M. *Si auctoritatem poſtea defugeris;*
Vbi diſſolutus tu ſies, ego pendeam.

hoc enim ſignificat: ſi tu poſtea inficiari volueris, te harum mihi rerum auctorem fuiſſe. Cicero pro Sylla: Itaque attende iam Torquate, quàm ego non defugiam auctoritatem conſulatus mei. id eſt, quàm non recuſem, quominus ea, quæ me conſule, in opprimenda coniuratione geſta ſunt, ea me auctore omnia geſta eſſe dicantur. hæc illius orationis cum ſit vis, puto, hoc quoque loco,

illud,

illud, Nunquam defugiam auctoritatem, non à Parmenone, ſed à Chærea dici, perſonarúmque nomina ita diſtingui oportere.

P. *iubéſne?* C. *iubeo, cogo, atque impero.*

Nunquam defugiam auctoritatem. P. *Sequere.*

di vortant bene.

vt interroganti ſeruo, ita reſpondeat Chærea: Ego vero iubeo, cogo, atque impero: neque vnquam recuſabo, quominus tu, quicquid huius factum erit, auctore atque impulſore me factum eſſe dicas. tum ſeruus: ſequere, inquit, di vortant bene. nam hæc quoque poſtrema verba nō tam Chæreæ cupido ac confidenti conueniunt, quàm ſeruo dubio animi, & inceptionis tam periculoſæ euentum extimeſcenti.

Labore alieno magnam partam gloriam,

Verbis ſæpe in ſe tranſmouet, qui habet ſalem,

Qui in te eſt] *Antea, qui habet ſalem, Quod in te eſt. ſed fieri nullo modo poteſt, quin aut legendum ſit, ſalem qui, (quomodo & libri veteres habent, & Priſcianus legit) aut certe, ſale quod. neutro enim genere ſale, recto caſu, apud veteres dicebatur: cuius rei præter ceteros auctor eſt Chariſius.*

-Fac periclum in literis;

Fac in palæſtra, in muſicis: quæ liberum

Scire æquum eſt adoleſcentem, ſolertē dabo.] *hinc ſciri poteſt, quibus olim ſtudijs liberi adoleſcentes inſtituerētur. hæc autem ipſa ponit; Ariſtoteles additque præterea pingendi artem. eius verba ſunt ex* VIII. πολιτικῶν. ἐστὶ δὲ τέτταρα σχεδὸν, ἃ παιδεύειν εἰώθασι. γράμματα, καὶ γυμναστικὴν, καὶ μουσικὴν, καὶ τέταρτον ἔνιοι γραφικήν.

Omnia prius experiri verbis, quàm armis, ſapientem decet.] *à libris impreſſis aberat vox, verbis. qua tamen detracta, claudicat verſus. in meo manuſcripto, & in duobus Antonianis erat, Omnia prius experiri cõſilio, quàm armis, ſapientem decet. at illud verſus ratio non patiebatur. Verbis, eſt in vetere Veneto, & in manu ſcripto, cuius mihi copiam fecit honeſtiſſimus. & omni liberali doctrina politiſſimus adoleſcens, Bernardinus Lauredanus. Si cui tamen illud, conſilio, magis arridet, poterit ita legere, vt & in quibuſdã impreſſis,*

Conſilio omnia prius experiri, quàm armis, ſapientem decet.

Aufugiſtin'? Ch. hera, factum. Th. ſatin' id tibi placet?

Ch. Non. Th. credin' te impune habiturum?] *In alijs, credin' te impune abiturum? ego cur hoc maluerim, in cauſa eſt, quòd infra quoque Terentium ita locutum video, Siquidem iſtuc impune habueris.*

Quæ, cum amatore ſuo cùm cœnãt, liguriunt.] *Hic certe eſt creticus primo loco. ſed eum vt effugeret Goueanus, legit hoc modo,*

Cum amatore ſuo quæ cùm cœnant, liguriunt.

neque animaduertit, ſe eodem recidere. verbum enim, ligurio, ſecundam ſyllabam producit. Horatius:

Semeſos piſces, tepidúmque ligurierat iuſ.

neque deſunt eruditi homines, qui r litera geminata ſcribendum cenſeant.

Quæ futura exẽpla] *notũ eſt ex Platone, tria eſſe pœnarum genera,* κόλασιν, τιμωρίαν, παράδειγμα: *de quibus eſt etiã aliquid apud Gelliũ. ex ijs intelligi poteſt, quid hoc, & ſimilibus locis exempli nomen valeat:*

itemq́;

itémque, quàm propriè inſcripta ſit illa altera fabula, ἑαυτὸν τι-μωρούμενος.

-nunc minatur porro ſeſe, id quod mœchis ſolet] *Quid autem id eſt, quod deprehenſis mœchis fieri ſolebat? dixi equidem alibi: ſed hic quoque non omittendum videtur. inſperſo cinere calido, nates eis depilabant: immittebántque in ſedem raphanos. Ariſtophanes* νεφέλαις. τί δ᾽, ἢν ῥαφανιδωθῇ γε πειθόμενός σοι, τέφρᾳ τε τιλθῇ, ἕξει τινὰ γνώμην λέγειν, τὸ μὴ εὐρύπρωκτος εἶναι; *vbi interpres:* οὕτω, *inquit,* τοὺς ἁλόντας μοίχους ᾐκίζοντο. ῥαφανίδας λαμβάνοντες, καθίεσαν εἰς τοὺς πρωκτοὺς τούτων. καὶ παρατίλλοντες αὐτούς, τέφραν θερμὴν ἐπέπασσον, βασάνους ἱκανὰς ἐργαζόμενοι. *Lucianus de peregrino.* ἐν Ἀρμενίᾳ μοιχεύων ἁλοὺς μάλα πολλὰς πληγὰς ἔλαβε, καὶ τέλος κατὰ τοῦ τέγοις ἁλλόμενος, διέφυγε, ῥαφανῖδι τὴν πυγὴν βεβυσμένος.

An in Aſtu venit?] *Eadem voce vſus eſt & M. Tullius in ſecundo, de legibus. Veſtri Attici, prius quàm eos Theſeus demigrare ex agris, & in Aſtu, quod appellatur, omnes ſe conferre iuſſit, &c.*

Satis credo. nihil eſt Thaide hac frater tua dignius.] *Hunc verſum quidam ſine cauſa mutare voluerunt: quòd neſcirent, vocem, nihil, etiam producta poſteriore ſyllaba enunciari. Exemplum autem eſt, & apud Ouidum:*

Morte nihil opus eſt, nihil Icariotide tela.

Si in platea hac te offendero poſt vnquã; quòd dicas mihi] *Ex gloſſemate aliquo in ordinem verborũ Terentij defluxerant voces duæ, nihil eſt; quas cũ alijs de cauſis, tum quia verſum manifeſto corrumpebant;*

ſuſtuli.eſt autem particula, quòd, ita poſita, vt in illo Plauti:

Quòd ile gallinã, aut colũbam ſe ſectari, aut ſimiam
Dicat: perijſtis, niſi vſque ad mortẽ multatis male.

de quo, alijſque ſimilibus commemoraui quodã loco in Catullum. Sed & Terentius ipſe ſupra ita locutus eſt:

Sane, quòd tibi nunc videatur eſſe, hic nebulo magnus eſt.

& cicero in Piſonem: Nam quòd vobis iſte, tantummodo improbus, crudelis, olim furunculus, nunc vero etiam rapax, quòd ſordidus, quòd contumax, quòd ſuperbus, quòd fallax, quòd perfidioſus, quod impudens, quod audax eſſe videatur. nihil ſcitote eſſe luxurioſius, nihil libidinoſius, nihil poſterius, nihil nequius.

Hunc comedendum & deridendum vobis prębeo. Ch. placet.] *Quia facile ſuſpicor, fore permultos, qui me à peruulgata huius loci lectione receſſiſſe mirentur, idcirco hanc emendationem meam diligenter mihi conſtituendam, ac conſtabiliendam puto. ante me igitur ita in impreſſis pene omnibus legebatur:*

Hunc comedendum, & deridendum vobis propino.

atque ego mirabar equidem, qua ratione dictum eſſet, propinare aliquem comedendum: cum in ipſo propinandi verbo, bibendi ſit, non comedendi, ſignificatio. nam ſi ſolum illud alterum fuiſſet; poterat fortaſſe ita dictum videri, propinare aliquem deridendum, vt apud Demoſthenem, προπίνειν τὴν Ἑλλάδα. certe quidem, comedendum propinare, ſatis lepide dici non poſſe opinabar. viderat hoc neſcio quis, qui libros Sebaſtiani Gryphij, anno M. D. XLIII. *impreſſos, correxerat: itaque in illis ſcriptum reperias:*

Hunc

Hunc comedendum, & bibendum vobis propino. at eum oportet valde imperitum dimetiẽdorum verſuum fuiſſe: profecto enim, ſi aliquid in hoc genere valuiſſet, poterat digitis, vt ille ait, & aure deprehendere, multum, ea mutatione facta, ad legitimam verſus menſuram deſiderari. mouebat ipſa me quoque metri ratio: propino enim breuem habet primam ſyllabam, longam ſecundam. Martialis:

Quod nulli calicem tuum propinas,
Humane facis Herme, non ſuperbe.

ergo ſi quis id verbũ retineat, erit iãbus in trochaico verſu: quod ita abſurdum eſt, valde vt mirer, quid adducere potuerit inſigniter eruditum hominẽ Camerariũ, vt affirmaret, id interdũ fieri poſſe. neque tamẽ quicquam hoc loco mouere auſus eſſem ſine veterũ librorũ teſtimonio. quatuor, cum hæc ſcriberem, ad manum habebam calamo exaratos libros. in ijs omnibus ſcriptum erat:

Hunc comedendum & deridendum vobis prabeo.

itaque ſuſtinendam amplius ſententiam non putaui: ſed, omni dubitatione remota, reponendum id verbum, quod & orationis concinnitas, & metri ratio, & totum, librorum veterum conſentiens auctoritas comprobaret. ac fieri fortaſſe poſſit, vt quiſpiam, ne hanc emendationem recipiat, Donati interpretatione moueatur; qui hoc verbum explicans, Facete, inquit, dixit, vt paraſitus, & quaſi de conuiuio loqueretur. ita enim legendum eſt. ſed eam ipſam ſi quis accurate conſideret, videbit, ad præbendi nihilominus, quàm ad propinandi, verbum poſſe accommodari. præbere enim apte admodum in epulis conuiuijſque dicitur. Cicero ad Q. Fratrem: Spõſalia Craſſipedi præbui. quin & eum qui præbet, pro

epuli domino, dixiſſe Horatium, homines eruditiſſimi affirmant, qui ita legunt illud è primo ſermonum:

E quibus vnus auet quauis aſpergere cunctos,
Præter eum qui præbet, aqua.

non, vt vulgo legitur,

Præter eum, qui præbet aquam.

M. ANTONII MVRETI, IN HEAVTONTIMORVMENON TERENTII ARGVMENTVM.

CHREMES Soſtratæ vxori grauidæ præceperat, ſi puellam pareret, vt eam ſtatim interficeret. fuit hæc immanitas in veterum moribus, vt cum fera nulla ſit, quæ fœtus ſuos non diligat, ipſi, quos alere nollent liberos, eos recens natos aut interficere, aut exponere fas putarent. Soſtrata puellam enixa, (vt eſt maternus ſemper animus clementior) vitam ei adimere non ſuſtinuit: ſed pauperculæ cuidam anui Corinthiæ, Philteræ nomine, exponendam dedit: etiámque, muliebri quadam ſuperſtitione, annulum de digito detractũ ſuo, iuſſit, vt vnà cum puella exponeret. id, quod tum ſtulte factum videri poterat, poſtea puellæ ſaluti fuit. eius enim annuli ope tandem agnita eſt à ſuis. anus acceptam puellam, Antiphilam nominat, educátque vt ſuam. eam, cum adoleuiſſet, anúſque illius filia putaretur, Menedemi filius, Clinia perdite amare cæpit; prope iam vt pro vxore haberet. quod vbi reſciuit pater, ita violenter tulit, vt filium

filium, aſſiduitate iurgandi, clã, militatum in Aſiam abire coegerit. tum vero qui filij amorem iniquo animo tulerat, multo iniquiore eiuſdẽ abſentiam ferre cœpit. itaque vt de ſe ſupplicium abſenti filio daret, qui eum ſæuitia ſua exegiſſet ex ædibus, ædes, ſuppellectilem, familiam vendit, præter, qui ſerui ad opus ruri faciundum vtiles erant: ingentémque ſibi agrum comparat, vbi à prima luce ad noctem non ſeruos modo exerceret, verum etiam, homo ſexagenarius, ſenectutem miſeris modis excruciaret ſuam. profectò Clinia, Philtere, quæ vt dixi, Antiphilæ putabatur mater, extremum vitæ diem morte confecit. Clinia, cum iam menſes tres affuiſſet, amicæ deſiderio reuerſus, non auſus eſt patri ſe in conſpectum dare, antiquam illius aſperitatem veritus: ſed ad Clitiphonem, Chremetis filium, diuertit; quicum magna ipſi à puero familiaritas interceſſerat. Clitipho, ſodalis reditu lætus, Syrum & Dromonem ſeruos (iam autem adueſperaſcebat) in vrbem, ad accerſendam Antiphilam, mittit. expoſuerat eo ipſo die Menedemus Chremeti, quanto ſibi deſiderio eſſet filius: parum vt abfuerit, quin Chremes, cumprimum de reditu Cliniæ accepit, mitteret, qui ei nunciarent. continuit tamẽ ſe in diem poſterum, quòd ita magis è re illius fore cenſeret. Syrus, ſumma ſeruus & audacia, & aſtutia, qui Antiphilam tantùm accerſere iuſſus eſſet, etiam Bacchidem adduxit. erat hæc meretrix procax, potẽs, ſumptuoſa, nobilis, cuius ſe amore haud ita pridem irretierat Clitipho. quo autem res Chremetem lateret, hoc conſilium capiunt, vt Bacchidem quidem amicam Cliniæ, Antiphilam verò vnam de illius, ancillis eſſe ſimularent. póſtridie mane Chremes ad Menedemum

dilu

diluculo proficiſcitur; & rediſſe Cliniam nunciat. ille gaudio amens, filium iamiam videre, iamiam amplecti, iamiã ei ſe ſuaque omnia permittere cupiebat. at Chremes, caue, inquit, faxis: iſtoc enim modo & te, & eum, & rem vnà perdideris tuam. ſimul ei oſtendit, quot incommoda capturus ſit, ſi tam molli eſſe ſe, támque infracto animo oſtenderit. Cliniæ amicam (eam enim Bacchidẽ exiſtimabat) non iam pauperculam eſſe, aut paruo contentam, vt antea: ſed ſumptuoſam, gemmis atque auro collucentem, cum familia numeroſiſſima. vna, inquit, mihi nox tantum non paupertatem attulit; nedum tu te cenſeas oneri ferundo fore, ſi te illi perpetuo ſumptibus ſuppeditare opporteat, quin tu ita potius agito. humane quidem & comiter excipito filium: iſtud tamẽ tam impotẽs illius deſiderium ocultum habeto. tum ſi ille, quod amicæ det, vt habeat, machinam aduerſum te aliquam ſtruet, falli te ſinito. ita & eũ commodius retinebis apud te, & ſumptuum facies minus. hæc Chremes, neſcius (vt ſunt humana) oculatum foris eſſe ſe, cæcum domi. intereà enim meditabatur Syrus, decem minas, quas Bacchidi pollicitus erat dare, eas quomodo illi a Chremete ipſo conficeret. iámque inibi erat, cum eum Chremes arreptũ blande compellat, hortatúrque, aliquam ad Menedemum fallaciam moliatur. iniecit in ſermone Syrus mendacium à ſe pro tempore confictum; anum Corinthiam, Antiphilæ (ita enim putabatur) matrem, mille drachmarum mutuo accepiſſe à Bacchide: ea mortua, puellam pro pecunia illa arraboni relictam. dum hæc aguntur, annulum ſuum agnouit Soſtrata, eiúſque indicio, Antiphilam filiam ſuam eſſe cognouit. gaudio exiliens, omnem rem defert ad virum; qui ea leuiter obiur-

gata

gata, repertam tamen filiam, ipſe quoque gauiſus eſt. iam omnia in tranquillo erant, abſque Bacchide fuiſſet. ſed & illi quoquomodo decem excudendæ erant argēti minæ; & periculū erat, ne aliquā eā Chremes filij amicam eſſe reſciſceret. ibi Syrus audax conſilium init, quomodo & vtrique ſeni rem, vt erat, patefaceret, & commode ſe è tam impedito negotio expediret. primum igitur Chremeti, Reperi, inquit, quomodo argentum à Menedemo eripiam. dicemus ei, Bacchidem hāc tui Clitiphonis amicam eſſe: orabimúſque, vt eam domi ſuæ dies aliquot eſſe patiatur, téque id celatum velit. porro Clinia filiæ tuæ quæ modo reperta eſt, formā ſibi cōplacitam eſſe dicet, eámque petet vxorem. Quid tum? pecuniam, inquit, petet à patre ſuo, qui nouæ nuptæ ornamēta coemat; eam pecuniam numeraturus eſt Bacchidi. iam autem ad Menedemum, Syri hortatu, tranſierat Bacchis, & eò pompam omnem ſuam traduxerat. Chremes primo non ſatis conſilium illud probare. at illam certe, inquit Syrus, pecuniā, pro qua filia tua oppoſita erat pignori, quin diſſoluas, facere honeſte non potes. Ego vero, inquit Chremes, & libenter quidem. Imo vero, infit Syrus, dato eam Clitiphoni, qui ad Bacchidem deferat. ita enim facilius credet Menedemus, eam illius eſſe. Sit ita ſane. numeratur à patre Clitiphoni pecunia, quam ad meretricem perferret. interea tota res detegitur: indignari Chremes, & fremere, & minitari ſe omnia atrociſſima exempla editurum. tandem, cum prius Antiphilam Cliniæ collocaſſet, partim Menedemi, partim vxoris precibus delenitus, ignoſcit. Clitipho ſe, relictis meretricijs amoribus, vxorem ducturum pollicetur. Cum autem ceterarum fabularum ar-

gumentum vno die contineri ſoleat; huius, non niſi biduo explicari poteſt.

ANNOTATIONES.

Fodere, aut arare, aut aliquid ferre denique.] *in alijs illud, denique, cum ſequentibus coniungitur, hoc modo:*

Fodere, aut arare, aut aliquid ferre, denique
Nullum remittis tempus.

ego fidem habeo Ciceroni, qui in primo de finibus citãs hunc locum, facile oſtendit, denique, finem periodi eſſe. & alioqui ſcio, alijs quoque locis hac voce ita vſum Terentium.

At enim me, quantum hic operis fiat, pœnitet.] *impreſſi, vt opinor, omnes præter eos, quos, aliquot abhinc annos, ediderat Manutius:*

At enim, dices, ne quantum hic operis fiat pœnitet.

miror autem, ne Goueanum quidem ipſum vidiſſe, detracto verbo, dices, multis partibus venuſtiorem orationem fieri: recepto autem, verſum conſtare non poſſe.

Si quid laboris eſt, nollem. ſed iſtuc quid mali eſt?] *Neque conſtat verſus, neque ſententia mihi quidem ſatis aperta eſt. cum aliud, hoc quidem tẽpore, nihil poſſem, quod in veteribus libris erat, cum fide proponere, ſatis habui.*

Aetate me putauit, & ſapientia,] *in alijs,*

Et ætate putauit me, & beneuolentia:

quæ lectio neque inconcinna eſt, & veterum librorum teſtimonio adiuuatur: in quibus tamen perpetuo ſcribitur, beniuolentia. ego Petri Bembi auctoritatem, ac teſtimonium ſequi malui.

Quàm

Quàm iniqui ſunt patres.] *Miror, quid ſibi voluerint, qui actus principiū hoc loco fecerūt. cum enim, Chremete ſolo ingreſſo domum, Clitipho in proſcenio remanſerit, nemo profectò non videt, eorum duntaxat, quibus comica ratio non penitus ignota eſt, non modo nouum actum, ſed ne nouam quidem (ſi ita loquendum eſt) ſcenam hoc loco eſſe poſſe.*

Aſtutus, næ ille haud ſcit, quàm mihi nunc ſurdo narret fabulam.] *Contemptum hunc paternarum admonitionum mirificè expreſſit Theocritus, apud quem paſtor quidam, cum, æſtatem à ſe non metui, indicare vellet, ait tanti eam à ſe fieri, quanti à liberis patrum matrúmque verba fiunt. verſus hi ſunt,*

τοῦ δὲ θέρεος φρύγοντος ἐγὼ τόσον μελεδαίνω,
ὅσον ἐρῶν τι πατρὸς μύθων, καὶ μητρὸς ἀκούειν.

Nam Clinia hic, etſi is ſuarum rerum ſatagit, attamen] *Neſcio quo modo factum eſt, vt hic verſus meam diligentiam fugerit. ita enim emendandus fuerat, vt eſt in quibuſdam impreſſis, & in omnibus calamo notatis:*

Nam hic Clinia, etſi is quoque ſuarum rerum ſatagit, attamen
Habet, & cet.

- verum interea, dum ſermones cædimus.] *Genus hoc loquendi ductum eſſe à Græcis, admonet Priſcianus libro* XVIII, *eos enim ita dicere ſolitos,* κόπτειν λόγους, *aut* κόπτειν ῥήματα.

Non oportuit relictas. portant quid rerum?] *Ita ſæpe loquebantur veteres, cum magnam rei alicuius vim, aut copiam indicare vellent. Sic in Andria: Di boni, boni quid porto? & in hac ipſa fabula,*

Modo pitiſſando quid vini abſumpſit mihi?
Plautus in Epidico.

Tū captiuorum quid ducūt ſecum? pueros, virgines,
Binos, ternos alius quiſque: fit concurſus per vias.

Cicero in Verrem: Quid lacrymarum putatis ipſum profudiſſe Neronem?

Nam diſciplina eſt iiſdem, munerarier
Ancillas primū, ad dominas qui affectāt viam] *præceptum hoc ita complexus eſt Ouidius in arte:*

Sed prius ancillam captatæ noſſe puellæ
Cura ſit. acceſſus molliet illa tuos.
Hanc tu pollicitis, hanc tu corrumpe rogando:
Quod cupis, ex facili, ſi volet illa, feres.

Enimuero reticere nequeo. multimodis iniurius] *Hic quoq; multimodis vt legas, ipſa verſus ratio cogit. quod neminem antea animaduertiſſe, mirum eſt.*

CLIT. Quid ago nūc? CLIN. tune? quod boni] *In aliis omnibus, túne? quod boni eſt. mirúmque, quàm ſuo more, id eſt, quàm inepte, quámque ridicule locum hunc interpretentur literatores. illius igitur nobis ſententia, quam ante nos nemo tradidit, aperienda eſt. dicturus erat Clinia continuata oratione: túne? quod boni datur modo, fruere, dum licet, nam neſcias, Eius ſit poteſtas poſthac, an nunquam, tibi. Sed cum, eo loqui exorſo, pergeret abire Syrus, interrupit illius orationem Clitipho, & Syrum inclamauit: deinde ad Cliniam conuerſus, dic modo verum, inquit at Syrus indignabundus, age, inquit, modo: hodie ſero, ac nequicquā voles. tum demum Clinia interruptam orationem perſecutus eſt.*

Tibi erūt parata verba, huic homini verbera.]

venu

venuſte, huic homini, dixit, cum ſeipſum deſignaret. ſic apud Plautum in Epidico.

Quid verba facimus? homini hinc opuſt quadraginta minis.

Luciſcit hoc iam: ceſſo pultare oſtium] *In omnibus libris, præter Manutianis, locus hic inepte & ſcriptus, & interpunctus erat, hoc modo: Luceſcit: hoc iam ceſſo pultare oſtium & cet. quæ ſit autem vis huius orationis, Luciſcit hoc iam, dixi quodam loco in commentario in Catullum.*

Quàm ea nunc inſtructa pulchre ad perniciem ſiet,] *loquendi ratio à Plauto, vt videtur, accepta; cuius eſt verſus ille, Bacchidibus:*

Omnium ad perniciem inſtructa domus opime, atque opipare.

Conſilia adoleſcentes: & tibi perdere] *Verſus conſtare non videtur. ſuſpicor legendum, aduleſcentes: & ita ſcripſiſſe veteres, cum vellent ſecundam huius nominis ſyllabam producere.*

Somnum hercle ego hac nocte oculis non vidi meis,] *ſuſpicor, fuiſſe in Græco Menādri, ὕπνον οὐχ ἑώρακα. ſiquidē ὕπνον ὁρᾶν, eodem ſenſu, pure admodū ac proprie dicitur. Ariſtophanes veſpis:*

Ὕπνου δ' ὁρᾷ τῆς νυκτὸς οὐδὲ παππάλην.

Ne nos inter nos congruere ſentiant.] *Claudeo, pro, claudo, dictū à veteribus legimus. ſed & vineo, pro, viuo; & diceo, pro, dico, vſitata aliquando fuiſſe, conſtat ex Nonio, apud quem citatur illud ex Næuio:*

tibi, dum viuebo, fidelis ero.

vbi tamen vulgo male legitur, videbo. & item illud ex eodem: Primū quod dicebo, recte: ſecundū quod dicebo,

eo, melius. ita neceſſe eſt, congrueo, hoc loco, non congruo, dictum fuiſſe à Terentio, intelligamus. nam, niſi cõgruere legas, ſyllaba, quæ proxime vltimam eſt, producta, vt verſus conſtet, non aſſequeris.

Diſſolui me, otioſus operam vt tibi darem.] *in alijs, Diſſolui me ocyus, operam vt darem tibi. ſed, quin ea vera ſcriptura ſit: quam nos ei, quæ vulgo recepta eſt, ante poſuimus, cur dubitetur, cauſa non eſt. primum I. Pierius, ſpectatæ eruditionis, acerrimique iudicij ſenex, affirmat, eam eſſe in optimo illo Romano libro. eſt & in altero eorum, qui olim Dominici Grimani cardinalis fuere; nunc in hac vrbe, in cœnobio ſodaliũ Antonianorum aſſeruantur. ſed & Bernardini Lauredani antiquus eam confirmat liber: & Terentius ipſe alibi eodem modo locutus eſt:*

Nos otioſi operam dabamus Phædriæ:

Hoc autem loco potiſſimum libet puſillum quiddam, neque tamen contemnendum, cum ſtudioſis communicare. id eſt ſuper ratione ſcribendæ vocis, otium; quam video ab alijs per t, ab alijs per c literam ſcribi. ac iam pridem Pierius, quo nemo vnquam ſubtilius, nemo accuratius iſtius generis minima maxima perſcrutatus eſt, in optimis illis, bonæq; frugis pleniſſimis annotationibus in Virgilium ſuis, quid hac de re ſentiret, aperuit. nam cum in Romano libro verſum illum ita ſcriptum eſſe dicat.

Parthenope ſtudijs florentem ignobilis oci,

alijs tamen locis omnibus eo ipſo in libro otium affirmat legi. profert etiam inſcriptiones antiquas, libróſque veteres aliquot, in quibus ea vox per t literam legatur. ego tantum Pierio tribuo, vt cum antea ocium & negocium

cium ſcribere conſueuiſſem, idque verius putarem; poſtea, ſola ipſius auctoritate motus, à mea conſuetudine diſceſſerim. neque tamen, quid ſentiam, diſſimulandum puto. marmora, numiſmatáve antiqua, quæ hanc, aut illam ſcripturam confirmarent, mihi quidem inſpicere adhuc non contigit. libros veteres nonnullos vidi in quibus otium; multis partibus plures, in quibus ocium, ſcriberetur. adeóque nunc ipſum, de quatuor manu ſcriptis Terentij libris, quos habeo, in duobus otium, in alijs duobus ocium perpetuo ſcribitur. habeo & Saluſtium ſatis antiquum, in quo nunquam aliter, quàm ocium, & negocium legas. Ciceronis autem quotquot vidi veteres libros, in eis eódem modo ſcriptum animaduerti. Paulus quidem Magnolus, magna homo doctrina, diligentia etiam admirabili, cum Ciceronis libros de officijs accuratiſſime cum antiquis exemplaribus contuliſſet, teſtatum reliquit, ſe in antiquis omnibus ocium & negocium per c literam reperiſſe. mouet me quoque vehementer Donati auctoritas, qui in locum illum ex Eunucho,

Suſpectiones, inimicitiæ induciæ:

Induciæ, inquit, ſunt pax in paucos dies: vel quòd in diē dentur, vel quòd in dies ocium præbeant. quæ ſi poſterior notatio vera eſt, dubitationem res amplius nullam habet. quinetiam ſi vera non ſit, credibile tamen eſt, Donatum aliquam probabilitatem ſecutum: quæ nulla fuiſſet, ſi ipſius temporibus, inducias per c, otium autem per t, ſcribere eruditi cōſueſſent. piget ſuper re tam tenui plura verba facere: neque ſane magnopere laboro, vtra opinio recipiatur. non enim in eo poſitas eſſe, vt ille dicebat, Græciæ fortunas, ſatis intelligo, cum tamen

eruditiſſimi olim homines de ſingulis literis ſingulos libros ſcripſiſſe memorentur; non eſt cur ego, qui praclare mecum agi duco, ſi per illorum veſtigia repere liceat, has diſputationes mihi parum decoras putem.

S. Garris. C. hęc facta ab illo oportebát Syre.] *antique dictũ, vt in Andria, -qua aſſolent, quaq́ꝫ oportẽt.*

Nec cum malefacere crederem mi impunius Licere.] *In alijs, malefacerem. nemo autem non videt, vna à nobis detracta literula, quàm cõmodum, quámqꝫ apertum ſenſum effecerit, qui obſcurus antea, & perturbatus fuerat.*

Quid iſtuc quæſo? qui iſtic mos eſt Clitipho? itáne fieri] *Qui hunc verſum temere immutarũt, neſciebant videlicet, fieri, prima producta, ſæpe apud veteres poſitũ eſſe. id ergo exemplis cõfirmandũ eſt. Terẽtius,*

Credebam. minime. ſcite poterat fieri.

Iniurium eſt: nam ſi eſſet, vnde fieret.

quem in locum etiam à Donato hoc ipſum notatur.

Argento opus eſſe, & id quo pacto fieret.

plura ponerem, niſi hac ſatis eſſe ad rem docendam arbitrarer. apud Plautũ autẽ quàm multa eiuſmodi exẽpla ſint, ſciunt, qui poetam illum accurate legerunt.

Atque eius amicã ſubagitare. vel here in vino quàm immodeſtus] *Ne quis hoc me loco quicquam mutaſſe parum conſiderate putet; teſtificor in quatuor libris calamo exaratis ita ſcriptũ reperiſſe me, vt excudẽdum curaui. quomodo autẽ antea legebatur, in cõuiuio, ita qui leget, magnum faciet, ſi verſus rationem explicare poterit. quomodo nos legimus, quadratus eſt hypercatalecticus. in vino autem ita dictum eſt, vt apud Catullum,*

Mar

Marrucine Aſini,manu ſiniſtra
Non belle vteris in ioco atque vino.
-imo ſi ſcias.

Hoc vide,quod inceptet facinus.] *In alijs, Vah vide.ſed ita,vt ego emendaui,legitur in libro Laureda ni,in duobus Antonianis,& in vetere Veneto.hoc autē genere loquendi vſus eſt & ſupra,in hac ipſa comœdia:*

Hoc vide:in mea vita tu tibi laudem is quaſitum ſcelus.

Mane,mane.quid eſt,quòd tam à nobis grauiter crepuere fores?] *De hoc loco quid ſuſpicer,iam ante dixi:legendum videlicet,crepuit foris. alioqui enim verſus iuſto longius excurrit.veteres tamen libri ita habent,vt ipſi edidimus.*

Niſi me animus fallit,hic profecto eſt annulus, quem ego ſuſpicor.] *Cum Chremes & Syrus in proſcenio remanſerint;non ſane video,quomodo hic principium actus eſſe poſſit.*

Suſtuliſti.Sy.ſi ſic factum eſt domina,ergo heru' damno auctus eſt.] *In alijs omnibus hoc modo:*

Suſtuliſti. So. ſic eſt factum. Sy. domina,ergo herus damno auctus eſt.

quæ quidē mihi ſcriptura ſeipſam refellere videtur.nā ſi dicenti viro,Suſtuliſti,reſpondeat Soſtrata,ſic eſſe factum,primum inutili ſe mendacio obligabit:neq; enim filiam ſuſtulerat ipſa,ſed exponendam dederat.deinde quomodo illa conuenient,quæ ab eadem poſtea dicūtur:

Minime.ſed erat hic anus Corinthia haud impura:ei dedi

Exponendam.ſed nolo in re certa argumentis abuti.etenim intelligentes admonere ſatis eſt:de ceteris

non laboro.illud modo teneatur,quomodo nos edidimus, ita in omnibus ad vnum,quos quidem ipſi vidimus,calamo notatis libris legi.

Niſi fallit me animus,haud multum à me aberit infortunium.] *Hæc, cum in alijs ſeparentur, in meo manu ſcripto continuantur cum ſuperioribus:neque cauſa eſt,cur ſeparari debeant.*

Nihil eſt.triumpho,ſi licet me latere tecto abſcedere.] *Hoc loco, vtrum,neque ſatis ſcio,neque, ſi ſciam,dicere auſim;alterutrum quidem ſine dubio neceſſe eſt;vt aut ſolus ex ijs,qui verſum hunc hactenus interpretati ſunt,recte ſentiam,aut ſolus errem.nam ceteri omnes,latere,vt verbum accipiunt:ego nomen eſſe ſtatuo.ac illi quidem quam ſententiam efficiant, non eſt obſcurum.ego vero ita intelligo:vt hanc ſuam Syrus emungendi pecunia Chremetis inceptionem cuidam gladiatorio certamini comparet,in quo ſe cum illo depugnare oporteat. ſicut autem primum illud eſt gladiatori, vt antagoniſtam feriat: quod ſi non poſſit, proximum eſt,vt ſaltem bene tegat latus ſuum,nulláque plaga accepta,abſcedat è pugna:ita Syrus primum ſibi illud fuiſſe dicit,vt ſenem argento circũduceret,ſed cum rem in eum locum deductam videat,magnum vt periculum ſit,ne omnia fiant palam;nihil eſſe ait,quòd iam ſenem quaſi ferire pecunia illa cogitet:triumphare ſe,ac putare ſecum præclare actum iri,ſi ex hac pugna,latere tecto,poſſit abſcedere:id eſt,ſi ita poſſit euadere,nihil vt ex eo,quod iam factum eſt,nanciſcatur mali.*

Tu fortaſſe,quid me fiat,parui curas] *In alijs, paruipendis.ego omnium veterũ librorum conſenſum ſecutus ſum.*

-ius

-ius ſummum ſæpe ſumma malitia eſt.] *In meo manu ſcripto, ſumma iniuria eſt.*

Sed pater egreditur.caue,quicquã admiratu'ſis
Qua cauſa id fiat.obſecundato in loco;
Quod imperabit,facito;loquitor paucula] *Antea præpoſtero ordine legebãtur hi verſus,in hũc modũ:*
Qua cauſa id fiat,obſecundato in loco.
Sed pater egreditur.caue, quicquam admiratu' ſis:
Quod imperabit,facito:loquitor paucula.
nullus autem ſenſus illo modo extorqueri poterat:qui nũc & optimus eſt, & vel pueris perſpicuus. ita memini olim,cum in academia Pariſienſi libros de diuinatione publice interpretarer, emendatum à me eſſe locũ quendam ex primo eorum librorum;qui,vt eſt in impreſſis libris,nullo modo intelligi poteſt.verſus ſunt Accij, quos ibi Cicero citat:
Cum iam quieti corpus nocturno impetu
Dedi,ſopore placans artus languidos:
Viſum eſt in ſomnis,paſtorem ad me appellere,
Duos conſanguineos arietis inde eligi,
Pecus lanigerum eximia pulchritudine,
Præclariorémque alterum immolare me.
ſunt autem legendi hoc ordine:
Viſum eſt in ſomnis,paſtorem ad me appellere
Pecus lanigerum eximia pulchritudine:
Duos conſanguineos arietes inde eligi,
Præclariorémque alterum immolare me.

Mihi nunc,relictis rebus, inueniendus eſt] *In alijs,relictis omnibus;non male. Sed, in omnibus manu ſcriptis quod repereram,id repreſentandum curaui.eſt autem ita locutus & in Andria:*

Herus me, relictis rebus, iuſſit Pamphilum &c.

Nam te ſcientem faciam, quicquid egero.] *Ita eſt in meo manuſcripto, vt in vetere Veneto. eſt autē dictum, te ſcientem faciam, pro, te conſulam, te certiorem faciam.*

In illum nil poteſt: nam exuperat eius ſtultitia oīa hęc.] *Nihil muto. volo tamē indicare, q̄d in veteribus libris repererim. in meo manuſcripto aperte legitur:*

-nam exuperat eius aſtutia omnia hac.

in libro Lauredani legitur quidem, ſtultitia; ſed aut eadem, aut certe alia non minus antiqua manu emendatum, aſtutia. in vno etiam Antonianorum eadem varietas ad marginē libri annotatur. videbūt alij, ecquid ironia illa venuſtatis habeat.

Sponſę veſtem, aurum, atque ancillas opus eſſe. argentum vt dares.] *Ita emendaui è meo manuſcripto: cum ab alijs abeſſet particula, atque; verſúsque idcirco claudicaret.*

Quęquámne animo tam comi eſſe aut leni putas.] *Ita plane eſt in vetere Veneto. à manuſcriptis abeſt particula, ne. ne quid tamen diſſimulem, & in vetere Veneto, & in manuſcriptis ita legitur: cōmuni: quod vtrum valeat, comi, an, vt in alijs, communi, ſatis liquido affirmare non poſſum.*

Quot incommoda tibi in hac re capies, niſi caues?] *Ita emendaui ex omnibus antiquis libris: cum antea contra rationem verſus legeretur:*

Quot incommoditates in hac re accipies, niſi caues?

Quid hoc, quod volo,] *In alijs, quod rogo. ſed, volo, eſt in omnibus veteribus. valet autem, cupio, vt non voluntatem modo, ſed deſiderium etiam declaret. ſic in*

Andria

Andria: -ſin eueniat, quod volo,

In Pamphilo vt nil ſit moræ, reſtat Chremes:

Quàm pudet: neque, quod principiũ incipiam ad placandum, ſcio. *In impreſſis omnibus, quod principium inueniam; ſed in omnibus antiquis, quod principium incipiam. idque lepidius videtur.*

Quam volo. S. nunc laudo te gnate. c L. Archonidis filiam.] *In aliis, nunc laudo Gnate. Goueanus ſenſerat, abeſſe aliquid à verſu. itaque addiderat ad finẽ, volo. hoc modo: Archonidis filiam volo. ſed repugnant veteres libri. hoc, quod ego poſui, ſcriptũ eſt in libro Lauredani, & in vetere Veneto. Archonidis autem legendum eſt, producta ſyllaba, ni vt tale ſit, quale illud apud Sidonium*

Orcheſtram quatit alter Euripidis.

M. ANTONII MVRETI,

IN ADELPHOS TEREENTII

ARGVMENTVM.

M*ITIO, & Demea, duo diſſimillimo fratres ingenio fuere. ille vrbanam vitam ſecutus eſt; hic ruſticam: ille cœlebs vixit; hic vxorem duxit: ille ingenio leniſſimo; hic aſperrimo: ille mitis etiam in alienos; hic ſæuus etiã in ſuos: ille etiam in ira placidus; hic etiam citra iram ferox. Erant Demeæ filii duo: ex quibus natu maiorem Aeſchinum ſibi adoptauit Mitio, eúmque ſecum in vrbe liberaliſſime, indulgentiſſiméque educauit: minorẽ Cteſiphonẽ ruri ſecũ ſeuere imprimis, ac reſtricte habuit*

pater

pater. Æſchinus multas meretrices, patre ad omnia cõniuēte, adamauit; multa conuiuia celebrauit; quæ denique iuuentus fert, ea omnia non libere modo, ſed etiam licenter exercuit. poſtremo vſque eó progreſſus eſt. in virginem pauperculam quidem, ſed bonam, bonis prognatam, Pamphilā nomine, quam mater Sophrona vidua ſanctè ſecum, & pudice, vt poterat, educabat, noctu temulentus cum incidiſſet, vim ei attulit, grauidámque fecit. venit poſtea ad matrem illius, veniam petens, pollicénſque ſe puellam vxorem ducturum. ea fide data, & ignotum eſt, & tacitum. Cteſipho, cum in vrbem interdum ventitaret, ipſe quoque citharistriæ cuiuſdā amore correptus eſt. totam eius rei famam, ne quà emanaret, ac perueniret ad Demeā, in ſeſe Æſchinus transferebat. tandem, cum leno, puellæ dominus, aut pecuniā ſibi, quanti ea erat, vellet in manū dari, aut ſe eam alij venditurum minitaretur; adductus in ſummam deſperationem Cteſipho, iam de relinquenda patria cogitabat: cum Æſchinus, re intellecta, qui nullo neque pudore teneretur, neque metu, domū lenonis per vim ingreſſus eſt, & ipſum, & familiam contudit pugnis, puellámque per vim abreptā tradidit fratri. Spargitur tota vrbe rumor: venit Demea, Mitionē obiurgat, inclamat, teſtatur deos atque homines, quòd diſſolutus, quòd intemperans, quòd vinoſus, quòd ſcortator, quòd nullius bonæ rei Æſchinus foret, omnem in Mitione vno hærere culpam: dijs gratias agere, quòd ille ſaltem, quem ipſe ruri haberet, frugi, ac temperans eſſet; rei ſtuderet, & famæ; illarum rerum nihil ne cogitaret quidem: tantum videlicet intereſſe inter ſuam & fratris diſciplinam. placeat hominē, quantum in ſe eſt, Mitio: iámque ſe ab eo

exped

expediuerat, cũ ſuperuenit aliud, quod maiores etiam tumultus excitaret. raptam ab Æſchino cithariſtriam, perfertur ad matrem Pamphilæ, quæ quidẽ Pamphila ita erat ad pariendũ vicina, vt iam è dolore laboraret. quid faceret miſera? mutatũ Æſchini animum: ſe vero, filiámque ſuam proditas per ſummã perfidiã ac deſertas putabat. Getam ſeruulum, qui pauperem familiã ſolus, vt poterat, alebat, mittit ad Hegionẽ, puellæ cognatum, iubétque ei rem, vt erat, exponere. interea audierat Demea, ſuum quoque Cteſiphonẽ in raptione affuiſſe. iámque totus in fermento, vt aiunt, erat; cum ei Syrus, ſeruus vaferrimus, mendaciolũ aſpergit: veniſſe quidem rure Cteſiphonem, ſed veniſſe obiurgatum Æſchinum; multa ei medio foro mala dixiſſe, deinde rediſſe rus in præfecturam ſuam. lacrumare gaudio Demea, & gratulari ſibi, quòd vnum ſaltem haberet, in quo extaret paternæ ſeueritatis exemplum. dum rus redit, incidit in Hegionem, à quo de conſtuprata per vim ab Æſchino Pamphila intelligit. denuo commotus, dum fratrem, vt in eum iram euomeret, quærit, obuium habuit mercenarium à villa, ex quo ſciſcitatus de filio, accipit, non eſſe ruri. redit ad Syrum; à quo ei rurſus nouum mendaciũ, velut offa in os, ne latraret, obijcitur. quærit, vbi fratrem reperire poſſet. id vero ita indicauit Syrus, vt infelix ſenex, dum illius verbis fidem habet, nequicquam omne oppidum perreptauerit. interea Mitio omnium ab Hegione certior factus, ipſemet ad mulieres profectus, iacentes iam & afflictas erexerat, labantes & dubias confirmauerat, triſtitia ac mœrore confectas recreauerat, pollicitus, ſe Æſchino Pamphilam vxorem daturum. venit Demea. clamor, iurgiũ, conuicia. etiam eo præ-

ſente

ſente, ſeruulus quidam Cteſiphonem per imprudẽtiam nominat. ille cum ſubito per vim in ædes irrupiſſet, quẽ iampridẽ putabat ruri fodere, aut arare, aut aliquid ferre denique, eum accubantẽ cum amica, & ſuauiter potitantem deprehendit. ibi vero tanta iracundia incitatus eſt, vt arderet. ſatis diu vociferatus cum eſſet, tandẽ placida & cõpoſita Mitionis oratione eò perducitur, vt, depoſita vetere ſæuitia, benignus, affabilis, lepidus eſſe meditetur. itaque ipſo non permittente tantum, ſed etiam iubente, puerpera domũ traducitur: fiũt nuptiæ; lenoni numeratur argentum; Mitio ipſe Sophronam ducit vxorem; Hegioni datur, vnde viuat, Syrus vnà cum Phrygia vxore manumittitur. cum Mitio, ceterique omnes. ſed tamen præcipue Mitio illam tantã, tã inſperatam, tam ſubitam mutationẽ admiraretur; graui & cordata oratione claudit fabulã Demea; ſi omnia profundere, ſi in omni libidine ac nequitia viuere, ſi totã rem helluationibus, ſcortationibus, largitionibus conſumere libeat, nihilo id ſua magis, aliquãto etiam minus, quo ſibi minus ætatis ſuperſit, quàm aliorum intereſſe: ſin corrigi ſe in loco, & modice coerceri, atque admoneri velint, eũ eſſe, ſe qui id præſtare poſſit. permittuntur ei omnia. ita fabula concluditur.

ANNOTATIONES.

ADELPHI TERENTII] *In omnibus antiquis libris non* ADELPHI, *ſed* ADELPHOE *legitur. idque ego, ne quid diſsimulem, verius puto.*

ACTA LVDIS FVNEBRIBVS L. AIMILII PAVLLI.] *Ita eſt ſummo cõſenſu in antiquis libris: vt*

valde

valde mirer, qua ſtultitia quidã alij ex FVNEBRIBVS *fecerint*, FVNERALIBVS, *&* L. *Paulli nomen ſuſtulerint.*

Q. FABIO MAXIMO, P. CORNELIO AFRICANO] *Horum vterque* L. *Aimilij filius fuit: ſed ille à Q. Fabio Maximo, hic ab Africani ſuperioris filio adoptatus.*

AEDILIBVS CVRVLIBVS] *Hoc perſpicue falſum eſt: quod ante me an quiſquam animaduerterit, neſcio; nemo quidem certe tradidit falſum autẽ eſſe, ita doceo: primum, quòd nuſquã reperietur, ludos funebres pertinuiſſe ad ædilium curam: præterquam apud grammaticum illum, quiſquis eſt, cuius ante Terentium, ſub Donati nomine, quiſquiliæ quædam haud magni precij leguntur. is autẽ eadẽ videlicet eruditione, eodémq; iudicio illud tradere potuit, quo, quatuor eſſe ludorũ ſpecies, & Megalenſes fuiſſe magnis dijs conſecratos; & Apollinares pertinuiſſe ad curam ædiliũ: quæ quàm vera ſint, ſuo loco diximus. deinde ſi hi duo fratres ſimul ædilitatem illã maiorem geſſiſſent, aliqua profectò tam inuiſitatæ rei ab hiſtoricis facta mentio eſſet, præcipue à Paterculo, qui huius generis aliquot exẽpla ſubtiliter, & accurate annotauit. Sed quid argumentis opus eſt? vnicum ſatis eſt ad præcidẽdam omnem dubitandi occaſionem. P. Cornelius Aimilianus, quo de hic manifeſto agitur, nunquam ædilis fuit: imo vero annum agens* XXXVI, *cum ædilitatem peteret, conſul creatus eſt. auctor is quem modo nominaui, Paterculus. corruptum eſſe locum, oſtendi; ideóque aſteriſci notam appoſui. nunc quo modo ei medicina facienda ſit, ſi potero, oſtendam. in vno Antonianorum reperio:* Q. FABIO MAXI-

MO

MO, P. CORNELIO AFRICANO AEDILIBVS CVRVLIBVS QVOS FECERE. *inde ſuſpicor, expungẽdas eſſe voces illas,* AEDILIBVS CVRVLIBVS, *legendúmque hoc modo:* ACTA LVDIS FVNEBRIBVS L. AIMILII PAVLLI, QVOS FECERE Q. FABIVS MAXIMVS, P. CORNELIVS AFRICANVS. *ita confirmat hanc opinionẽ Donatus, vt vix vlla dubitatio relinquatur. is enim in* προλεγομένοις *in Hecyram, de Hecyra ipſa loquens: Poſtremo, inquit, data eſt ludis funebribus* L. *Aimilij Paulli, quos fecerunt Q. Fabius Maximus, & P. Cornelius Africanus. quanquã autem nõ id mihi conſilium eſt, hoc quidẽ tempore, vt ea, in quibus grammatici errauerint, perſequar; tamen iniecta me Donati mẽtio facit, vt quiddam, quod ille in ijs, quæ præfatus eſt in hanc fabulã, dixit, prætermittere ſilentio non queã. eius igitur verba ſunt. Hanc dicunt ex Terentianis ſecundo loco actam, etiam tum rudi nomine poetæ: itaque ſic pronunciatam, Adelphœ Terẽtij, non, Terẽtij Adelphœ: quòd adhuc magis de fabulæ nomine poetã, quàm de poetæ nomine, fabula commẽdaretur. Hæc Donatus: quæ ſi vera ſunt; omnes propemodum, quas hodie habemus, Terẽtij fabularum inſcriptiones falſas eſſe oportet. Siquidẽ heauton timorumenos acta inſcribitur* T I. *Sẽpronio,* M'. *Iuuentio cos. Eunuchus,* M. *Valerio Meſſalla,* C. *Fannio Strabone cos. eodémque anno, ſed non ijſdẽ ludis, Phormio: Adelphœ vero* L. *Anico Gallo,* M. *Cornelio Cethego cos. vt, ſi ordinem temporũ ſeruare libeat, non ſecunda, ſed quinta potius collocanda ſit. aut igitur errat Donatus, aut ſunt, vt ſupra dixi, omnes illæ inſcriptiones repudiandæ.*

Ego illam facile vero omitto] *Ita emendaui è manu ſcriptis libris;cum antea legeretur,Ego illã hercle vero omitto.verſus autẽ quomodo conſtet,non video, niſi legas,- qui te fratrem habeam quidem.*

Hera,lacrumas mitte,ac potius,quod ad hanc rem opu' porro eſt,proſpice.] *Ita eſt in veteribus libris; non,vt in alijs,conſule.*

Quapropter quoquo pacto tacito eſt opus.] *In alijs,celato eſt opus:ſed verſus non conſtabat.hoc quoque ex veteribus libris emendatum eſt.*

-ſinerem illum?aut non ſex totis menſibus
Prius olfeciſſem,quàm ille quicquã cœperet?] *Ita perſpicue legitur in meo manu ſcripto, & alioqui ſcripturam hanc agnoſcit,& approbat Priſcianus.*

-tuúmne filium?
(Abigam hunc rus) iam dudum aliquid ruri agere arbitror.] *Alij illud, Abigam hunc rus,faciebant dici à Demea.inepte.id enim ſecum de Demea ipſo muſſitat ſeruus.porro præterquam quòd in meo manu ſcripto ita plane legitur,idem etiam ex Donati interpretatione non obſcure colligi poteſt.*

ACTVS QVARTI, SCENA III. *Ego hanc actus quinti ſcenam primam eſſe duco.abijt enim Demea quæſitum fratrem, Syrus ſorbillatum cyathos:itaque ſcena vacua remanſit.infra autem,vbi dicitur eſſe principium actus quinti,id verum eſſe non poteſt, cum Aeſchinus in ſcena maneat.*

Perij,horreſco ſemper,vbi pultare haſce occipio fores miſer.] *Vltima dictio huius verſus,quæ in alijs deerat,in omnibus veteribus legitur.qui autem tollunt,fores, & contra veteres libros faciunt, & corrum-*

punt verſum, qui quadratus iambicus eſſe debet.

Non clamas? non inſanis? M. non. malim quidem.] *Alij illud, malim quidem, faciebant dici à Demea, aut nullo ſenſu, aut inepto. Dicitur à Mitione: & habet hunc ſenſum: Malim quidem, ſi fieri poſſit, aliter eſſe: ſed quando quod factum eſt, infectum fieri non poteſt, æquo animo fero. tale aliquid cum dicere pararet, impeditur à Demea.*

Hei mihi, quid faciam? quid agam? quid clamẽ, aut quærar?] *Alij omittebant illud, quid agam? quod tamen & eſt in antiquis libris, & agnoſcitur à Donato, & ad verſum neceſſarium eſt.*

M. ANTONII MVRETI,

IN PHORMIONEM TERENTII ARGVMENTVM.

CHREMES & *Demipho fratres Athenienſes erant. Chremes Athenis vxorem diuitem, ac bene dotatam duxerat Nauſiſtratam: & ex ea ſuſceperat filium Phædriam. habebat Nauſiſtrata, præter ceteras opes, opima prædia in Lemno. eò igitur Chremes quotannis, ad ea locanda, capiendóſque fructus, commeabat. dum illic reſidet, paupercula cuiuſdam mulieris amore correptus, eam quoque ducit vxorem, & ex ea ſuſcipit filiam Phanium: ac, ne res emanaret, commutato nomine, Stilphontem ſe Lemni vocari iubet. detrahebat autem è fructibus prædiorum vxoris Athenienſis, quantum ſatis eſſet ad illam alteram vnà cum filia nutriendam: deinde Athenas reuerſus, aut calamitatem, aut vilitatem*

tem, aut tale aliquid cauſabatur. Erat Demiphoni filius Antipho. Cum igitur Phanium quindecim iam haberet annos; conueniunt inter ſe Chremes & Demipho, vt Chremes quidē & Lemniam vxorem, & Phanium Athenas clanculum adduceret; Demipho vero Phanium filio ſuo vxorem daret. eius rei cauſa proficiſcitur in Lemnū Chremes. eodem tempore accidit, vt Demiphoni quoque iter eſſet in Ciliciam: abeuntes ambo, Getæ (is Demiphonis ſeruus erat) filios committunt ſuos. profectis ſenibus, Phædria ſe ſtatim citharistriæ cuiuſdam amore implicat. Sed hoc erat incōmodi, quòd, qui à lenone amaret, quod daret, nihil habebat. interea vxor è Lemno, quæ, propter paupertatem, viri diutius ſorte, quàm ſolebat, morantis aduentū expectare nō poſſet, conſcenſa naui, Athenas vnà cum filia, & nutrice ipſius venit. quærunt Stilphonē. fruſtra. Athenis, qui quenquam eo nomine noſſet, reperiebatur nemo. ibi mater (tanta eam ægritudo ceperat) moritur. ei funus vnà cum nutrice procurantem Phanium cū aſpexiſſet Antipho, ſubito amore illius exarſit. venit ad nutricē poſtridie, vt eius ſibi copiam faceret, obſecrans. illa ſe, niſi puellam vxorem duceret, facturam negat. illi, cum & quiduis facere cuperet, & patrem abſentem vereretur, paraſitus Phormio hoc conſilium dedit. lex erat Athenis, vt orbas puellas, qui eis genere proximi eſſent, ducere; aut, ſi id nollent, dotem eis dare cogerentur. ego, inquit paraſitus, ſimulabo, me patri virginis amicum fuiſſe, ideóque cauſam illius ſuſcipere: vocabo te in iudicium, tanquam illius cognatū, tecúmq; lege agam, vt eam ducas, tu ita te defendes, vt mihi facilem victoriā præbeas: ita condemnabere. ſic fiet, vt & tu potiaris tua, & patre

reuerſo, paratam excuſationem habeas. ita fiunt omnia, vt paraſitus ſuaſerat. confectis iam nuptijs, eodem die ambo redeunt ſenes. turbari vterque; ille, quòd filius indotatam vxorem ſe abſente duxiſſet: hic, quòd vereretur, ne, erepta ſibi hac collocandæ filiæ occaſione, tota res fieret palam. eo ipſo die, leno, cithariſtriæ, quam Phædria amabat, dominus, niſi ſibi pro ea triginta minæ darentur, venditurum ſe eam, minitabatur. ad eas conficiendas hanc fallaciam Geta confingit: ait ſenibus, ſe cum Phormione collocutum: Phormionem vero, ſi ſibi dotis triginta minæ darentur, paratum eam vxorem accipere, quam duxiſſet Antipho. eam pecuniam Demipho à Chremete ſumptam numerat Phormioni. is eam Phædriæ; Phædria lenoni pro amica tradit. cum hæc iam confecta eſſent, agnoſcitur Phanium. ibi vero ſenes gaudere, quòd, quas nuptias ipſi facere moliebantur, eæ ipſis abſentibus, atque inſcientibus factæ eſſent. ſed dolebant, ſibi periiſſe triginta minas. eas dum à Phormione, primo blanditijs, poſtea etiam per vim eripere conantur: Phormio, qui iam de duabus Chremetis vxoribus, déque tota re intellexerat, inclamat Nauſiſtratam, eique aperit omnia. Illa, cum aliquandiu de viro conqueſta eſſet, tandem placatur, filijq́ ipſius iudicio omnia ſe permiſſuram pollicetur.

ANNOTATIONES.

Minu' multo audaciter, quàm lædit, læderet.] *Primum ab imperitis factum erat, ex audaciter, audacter: deinde interiecta particula, nunc, ad fulciendum verſum. ego, quod in meo manu ſcripto libro perſpicue*

ſcri

ſcriptum erat, id repoſui. aduerbium autem, audaciter, etiam à Cicerone vſurpatum fuiſſe, alibi docui ex Priſciano.

Et ſi tibi res ſit cum eo lenone,] *Ita quidem aperte legit Donatus: ſed in omnibus tamen libris veteribus, Quòd ſi tibi res ſit: quæ lectio nihilo, vt ego quidem arbitror, deterior eſt.*

Ita'ne tādē vxorē duxit Antipho iniuſſu meo?] *Alij omnes hic faciebant principium actus ſecundi. quàm inepte, nemo non videt. neque enim ſcena remanet vacua. neque dubitandum, quin ibi ſit principium ſecundi actus, vbi à nobis conſtitutum eſt.*

Nā, ni ita eū exiſtimaſſem, nūquā tam graueis
Ob hāc inimicitias caperē in voſtram familiā,
Quam is aſpernatur nunc tam inliberaliter.] *In horū verſuum ſecundo, particula, ob, vt videtur, eſt extra verſum. in eodem autem, noſtram, pro, voſtram, alij ſcripſerāt, putantes, id, quod ſequitur, Quā is aſpernatur, ad familiam referri. falſo. ad ipſam enim puellam refertur. neque vero ſe Phormio cognatū puellæ eſſe fingebat. voſtram familiam, aperte legitur in antiquis.*

- nam tua

Præterierat iam ducendi ætas] *Ita emendaui ex veteribus libris, cum in alijs eſſet, ad ducendum.*

Fieri miſerum, qui me dudum, vt dixti, adiurit comiter?] *Qui legebant, adiuuerit, non animaduertebant, verſum ἑτερκοίλιον fieri. vt autem hic adiurit, pro adiuuerit, dictum eſt, ſic apud Eunium, adiuro, pro, adiuuero.*

O Tite, ſi quid ego adiuro, curámve leuaſſo.
vbi vulgo perperam legitur, adiuto.

Nam hanc cõditionem ſi cui tulero extraneo.] *Ita eſt in antiquis omnibus. at alij fecerant, extrario, quam vocem ego quidem latinam non puto.*

Huic mandes, qui te ad ſcopulum è tranquillo inferat.] *Nihil addidi, nihil detraxi, nihil immutaui: ſed, quod in meo vetere libro erat, quia ſine vlla dubitatione verũ putabam, quàm potui, fideliſſime expreſſi.*

Interea amici, quod polliciti ſunt, dabunt.] *Hunc quoque locum è meo illo libro emendaui: cum in alios omnes è gloſſemate aliquo irrepſiſſet vox, argentũ: quæ ita deformabat verſum, vt valde mirer, ne Gouea num quidem eam ſuſtuliſſe.*

-curialis vernula eſt, qui me vocat.] *Hic mihi auxilio fuit vetus Venetus: nam in ceteris omnibus hæ omnes voces deſiderabantur.*

Sed hinc concedam in angiportum hunc proximum.] *Ita legendum eſſe, admonet Priſcianus. & ita legitur in meo manu ſcripto, & in vno Antonianorum.*

Heus, quanta hæc mea paupertas eſt, tamen] *Ita legendus eſt hic locus ex libro Petri Bembi, & ex libro Bernardini Lauredani.*

In ius? enimuero ſi porro eſſe odioſi pergitis,] *Quid de illo, in ius, faciam, neſcio. nam & verſum pede vno, quàm par eſt, longiorem facit: & tamen neque repetitio illa inuenuſta eſt, & legitur in omnibus antiquis libris.*

Vel oculum exculpe. eſt, vbi vos vlciſcar probe] *Ita emendat Bembus. in omnibus tamen antiquis reperio, vt in impreſſis, -eſt, vbi vos vlciſcar, locus.*

Qui nominat me?] *Ita eſt in libro Lauredani, &*

in duobus Antonianis, melius, & magis ad antiquorũ conſuetudinem, quàm, vt in alijs, Quis.

-quid nunc obticuiſti?] *In meo, & in vno Antonianorum, pro, obticuiſti, legitur, obſtupuiſti.*

Exequias Chremeti, quibus eſt commodũ ire, hem tempus eſt.] *Ita erat in duobus Antonianis. in alijs: iam tempus eſt: ſed hoc verſus ratio repudiat.*

Singillatim, qualis in iſtum fuerim?] *Ita correxi è meo libro, & ex illo Lauredani. nam in alijs erat, qualis in hunc fuerim: neque ita lepide, & contra rationem metri. Sigillatim, autem pro, ſingillatim, qui dicunt, errant.*

M. ANTONII MVRETI,

IN HECYRAM TERENTII

ARGVMENTVM.

PAMPHILVS, *Phidippi è Soſtrata vxore filius, Bacchidem meretricẽ deperibat. is cum aliquando noctu ad eam temulẽtus iret, in Philumenã, Lachetis, & Myrrhinæ filiam, incidit, eámq; in via per vim cõpreſſit: atque ita effugit, vt neq; ipſe eam, neque puella ipſum cognoſcere potuerit. in illa autem lucta etiã annulum ei detraxit, eúmque Bacchidi dono dedit. paulo poſt pater eum, tum vt à meretricio amore auerteret, tum vt præſidiũ ſuæ ſenectuti pararet, ad vxorem ducendam perpulit. contigit, vt ea ipſa vxor ei daretur, quam ipſe conſtuprauerat: gaudente admodum puellæ matre, quæ, quia ſola conſcia erat filiam è ſtupro grauidam eſſe, quamprimum eam collocare properabat: vt, ſi forte poſt aliquos*

menſes pareret nuptijs, quemadmodum ſæpe fit, obtegeretur ſtuprũ. cecidit res lõge aliter, ac putabatur. etenim Pamphilus, qui inuitiſſimus adieciſſet animum ad rem vxoriam, quique auellere ſe derepente à Bacchidis amore non poſſet, ita dormijt cum vxore, vt eámne attigerit quidem. Bacchis, quòd, ea viua nunquam ſe vxorem ducturum, ſæpe ei promiſerat Pamphilus, non nullam ſibi ab eo factam iniuriam putans, multo ei minus, quàm ſolebat, placida & obſequens eſſe cœpit. eo factum eſt, vt Pamphilus ei ſe paulatim ſubduxerit, quámque prius ſpernebat vxorem, eius mirificum quendam amorẽ animo conceperit. interea quiddam accidit, vt iter Pamphilo in Imbrum eſſet. profecto eo, Philumena, quæ intumeſcere ſibi vterum ſentiret, cùm aliorum, tum ſocrus in primis ſuæ conſpectum refugiebat: tandem cum in eo eſſet, vt celare vix poſſe amplius videretur, ſumpta occaſione per ſacrificandi ſpeciem, ad matrem ſe, vnà omnium rerum conſciã, confert. poſt dies compluſculos mittit Soſtrata, qui eam accerſerent. reſpondetur, ægrotam eſſe. it, vt eam ſaltem viſeret. non admittitur. Phidippus accuſare vxorem, & dicere, hæc omnia illius culpa contingere. illa contra excuſare ſe, & culpam deprecari: nullius ſe rei conſciam eſſe, cur ſua conſuetudo nurui odioſa eſſe debeat. interea redit Pamphilus. atque ita ſors tulit, vt quo die ipſe Athenas appulit, eo ipſo, Philumena partu leuaretur. cũ igitur, videndi cupidus, (ægrotare enim acceperat, & ita amabat, vt qui vehementiſſime) ſubito ad eam ingreſſus eſſet, peperiſſe deprehendit. ibi eum Myrrhina exeuntem proſecuta, lacrumans, obteſtari cœpit, quando ea res nihil ipſi nocitura eſſet, ne reciperet quidem vxorem, ſi ita videretur: ſed tamen ne famam

mam illius proderet.ita ſe facturum recipit.cum igitur neque vellet vxorem recipere, neque rurſum veram afferret cauſam:ſuſpicati ſunt ſenes,eum,Bacchidis adhuc amore impeditum,ea de cauſa ab vxore abhorrere. accerſitam itaque Bacchidem obiurgat Phidippus. ea,cum ſe illi purgaſſet,iubetur ad mulieres ingredi, & eis quoque illam ſuſpicionem adimere.ingreditur annulum habens in digito,quem olim Philumenæ ereptum, ſibi dederat Pamphilus.is annulus effecit,vt, vitiatam eſſe ab ipſo Pamphilo Philumenam,cognoſceretur. Lætus Pamphilus & vxorem & filium recipit.

ANNOTATIONES.

Ita me di bene amēt,haud propterea te rogo,vt] *Ita reperio in omnibus antiquis libris. Donatus tamen legit,amabant:quod ſi recipias, aut delenda erit vox, te,aut non conſtabit verſus.*

Aedepol næ nos æque ſumus omnes inuiſæ viris.] *Duas voces,inique,&,omnino,quæ in alijs erant, eo ſuſtuli,quòd neque erant in vllo vetere libro,& corrūpebant verſum.huic autem querelæ,qua vtitur Soſtrata,affinis eſt illa Creuſæ apud Euripidem Ione,*

Τὰ γὰρ γυναικῶν δυσχερῆ πρὸς ἄρσενας,
Κἂν ταῖς κακαῖσιν αἱ ᾿γαθαὶ μεμιγμέναι,
Μισούμεθ᾿ οὕτω δυσχερεῖς πεφύκαμεν.

Quid ais?an venit Pāphilus?venit.diis gratiam habeo.]*ita emendaui ex vno Antonianorum.nam, quomodo erat in ceteris,dijs habeo gratias,verſus efficiebatur acatalecticus,quem catalecticum eſſe,vt ceteros, multo veriſimilius eſt.*

Omnibu' nobis vt res dant ſeſe, ita magni atq; humiles ſumus.] *Eandẽ nimirum habent ſentẽtiam verſus illi, quos pronunciat Vlyſſes* Ὀδυσσ.σ. *etſi eos, qui philoſophantur, aliò trahunt.*

Τοῖος γὰρ νόος ἐςὶν ἐπιχθονίων ἀνθρώπων,
οἷον ἐπ' ἦμαρ ἄγῃσι πατὴρ ἀνδρῶν τεθεῶν τε.

Quod faciundum fortaſſe ſit poſtidea, hoc nũc ſi feceris.] *Ita eſt in quibuſdam veterum. alÿ, ignoratione antiquæ vocis, fecere, poſt, idem.*

Iã ætate ea ſum. vt non ſiet peccato mihi ignoſci æquom.] *Mihi peccato, id eſt, mihi, ſi quid peccauerim. nã vt iuratus eſt, qui iurauit, ita peccatus, hoc quidem loco, qui peccauit, id eſt,* ὁ ἡμαρτηκώς. *ſimiliter locutus eſt Quintilianus libro* VI. *Qui vero iudicem rapere, & in quem vellet habitum animi poſſet perducere, quo dicto, flendum, & iraſcendum eſſet, rarius fuit. ibi enim, quo dicto, valet,* οὗ λέξαντος.

-equidem plus hodie boni
Feci imprudẽs, quàm ſciens, ante hunc diem vnquam.] *Sententia Plautina ex Captiuis:*

-ſæpe iam in multis locis
Plus inſciens quis fecit, quàm ſciens, boni.

M. ANTONII MVRETI,
DE METRIS TERENTIANIS.

TERENTII verſus duorum generũ ſunt; iãbici, & trochaici. neque ante iambus in trochaicum, neq; trochæus in iambicum admittitur. Iambicus initio fiebat e ſolis iambis, vt,

Quid hoc noui eſt? quid ira nunciat deum?

&

& apud Terentium; ſi modo ita legendum eſt,

Amantium iræ, amoris integratio eſt.

Terentianus ait, eos in tragœdijs propter nimiam ipſorum leuitatem culpari. ego tamen Græcos poetas ſæpe admodum vſos reperio. vt Sophoclem,

πάλαι κυνηγετοῦντα, καὶ μετρούμενον.
ἔντ' ἔργον ἐστὶν, ἐννέπειν δ' ὅτου χέριν.
ὅτ' ἄλλοτ' ἄλλον, ἐμπίπτων, στρατηλατῶν.

& Æſchylum:

ἐγὼ δ' ἄτολμός εἰμι συγγενῆ θεόν.
ἅπας δε τραχὺς ὅς τις ἂν νέον κρατῇ.

& Euripidem:

ἐκεῖθέν εἰμι. πᾶς ἔτ' οὐσ' ἀπωλόμην.
ὄλωλεν, ὡς ὄλωλε τοῖσιν εἰδόσιν.

Poſtea admiſſus eſt alternis ſpondeus, & omnes pedes, qui illi temporibus ſunt æquales: in quibus eſt & proceleumaticus. tribrachys etiam, quòd iambo tēporibus par eſt, recepitur. creticus, quamuis vno tempore longior, tamen ipſe quoque receptus eſt. Iambici integri, id eſt, ἀκατάληκτοι, *ſemper vltimus pes eſt iambus. nam claudi verſus, id eſt* σκάζοντες, *an in Plauto ſint, alio loco viderimus: in Terentio quidem non ſunt. ne in Græcis quidem aut comicis aut tragicis vſquam: itaque qui locum illum ex Æſchylo ita ſcripſerunt,*

ἵν' οὔτε φωνὴν, οὔτέ του βροτῶν μορφὴν,

& illum, & alios plurimos, dum corrigere volũt, deprauarunt. rectè enim erat in Aldinis:

ἵν' οὔτε φωνὴν, οὔτέ του μορφὴν βροτῶν.

Vltimus igitur ſemper iambus eſt. ceteris locis magna libertas. non tantum enim iambus, & tribrachys, verum & ſpondeus, & omnes ſpondeo temporibus pa-

res

res quolibet alio loco, à latinis quidẽ comicis, tragicíſq; veteribus, ſine ullo diſcrimine ponantur. creticum & proceleumaticum raro quidem, ſed non nunquam tamẽ inuenias. iambicorum autem hæc fere diſcrimina ſunt. dimeter catalecticus:

Date. mox ego huc reuertar.

dimeter acatalecticus:

Verebar, quorſum euaderet.

trimeter acatalecticus:

Poeta cum primum animum ad ſcribendũ appulit.

tetrameter, ſiue quadratus catalecticus,

Sati' pol proterue me Syri promiſſa huc induxerunt.

tetrameter, ſiue quadratus acatalecticus:

Nihil eſt. triumpho, ſi licet me latere tecto abſcedere.

tetrameter, ſiue quadratus hypercatalecticus:

Atque eius amicam ſubagitare. vel heri in vino quàm immodeſtus. qui pentametros iambicos faciunt, nugantur. itaque hic quoque locus in Aeſchylo deprauatus:

θνητοῖσι κλέψας ὤπασεν, τοῖασδ'

erat enim recte in Aldinis:

θνητοῖσι κλέψας ὤπασεν, τοῖασ δέ τι.

Trochaicorum apud Terentium hæc fere ratio. trocheus quolibet loco ponitur: ut in iambico iambus. præter iambum, proceleumaticum, creticum, admittuntur ijdẽ omnes pedes, qui in iambicum: trochaicis autem utitur fere octonarijs, ſiue quadratis catalecticis:

Quicquid ego huius feci, tibi proſpexi, & ſtultitiæ tuæ.

Ubi te vidi animo eſſe omiſſo, & ſuauia in præſentia

Quæ

Quæ eſſent, prima habere, neque proſpicere in longitudinem,

Cepi rationem, vt neque egeres, neque vt hæc poſſes perdere.

interdum autem apud hunc poetam vltima præcedentis verſus ſyllaba, principium eſt inſequẽtis. atque ita de Terentij verſibus breuiter à nobis diſputatum ſit.

FINIS.

LVGDVNI,
Excudebat Philibertus
Rolletius.

B. U. G.
Syst-Catal
1938

925.375.